

ବହୁତ
ଭାବରହାକର

ମୂଲ୍ୟ ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଆଣା

ବିହତ୍

ଭ୍ରାତୃରାକର

ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ ଏକତ୍ର

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧରାଶି

ପ୍ରକାଶକ—ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଷ୍ଟୋର

ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଧର ସାହୁ

ଅଲଗା ବଜାର

ପୋ: ଗୁରୁମାର୍ଗ

କଟକ—୨

ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୧।

୧୯୫୫ ନୟାପଲ୍ଲୀ

ସୂଚୀପତ୍ର

ଛନ୍ଦ

ବିଷୟ

ପୃଷ୍ଠା

—ବିଭିନ୍ନ ଶତକମାନଙ୍କ—

ସାଧବ ଶୁଣ ହେ ମାଧବ ଧାରତନ୍ତ୍ର ଦୁଇ-ପଦ୍ମ ମିହିର	୧—୫
ଉନଚଢ଼ାରିଂଶ ଛନ୍ଦ	୫—୧୦
ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ ଛନ୍ଦ—ଦୁଃଖ କର ଧରି ହରି	୧୦—୧୪
ପଞ୍ଚସପ୍ତତିତମ ଛନ୍ଦ—ଧୀରେ ରାଧା କର ଧରି	୧୪—୧୭
ଷ୍ଟିପାଞ୍ଚାଶତ ଛନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାଧା କାତୁଳୀ ପ୍ରେମରସାତୁଳୀ	୧୮—୨୨
ଏକସପ୍ତତିତମ ଛନ୍ଦ—ଦିନେ ଦିନେ ଚାତୁରୀ	
ପ୍ରେମେ ହୋଇ ଆତୁରୀ	୨୩—୨୫
ସପ୍ତସପ୍ତତିତମ ଛନ୍ଦ—କିଶୋରୀ ବଧୂରେ ଦୁତିକା	୨୫—୨୭

—ରସକଲ୍ଲୋଳ—

ପଞ୍ଚଦଶ ଛନ୍ଦ—ଦିନେ ମଧୁ ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ	୨୮—୩୩
---	-------

—ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—

ଚୂଡ଼ାପୁ ଛନ୍ଦ—ସୀର ସାଗର ଉଦୟ ଆଦରିଛି	୩୪—୪୦
----------------------------------	-------

—କଳା କଉତୁକ—

ଦ୍ଵାଦଶ ଛନ୍ଦ—କହିବା ବ୍ରଜକଳାସ ଶୁଣି ଜନେ	୪୦—୪୩
-------------------------------------	-------

—ବ୍ୟଙ୍ଗରାସ—

ଅଷ୍ଟମ ଛନ୍ଦ—ସେବେପୁଂ ପରିସ୍ରବ କାଞ୍ଚମରୁଚ	୪୩—୪୪
--------------------------------------	-------

ଛନ୍ଦ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଯଥା ରାଗ—ଶୁନୟୁ । ନାଗର ଗେଲ ଶୀତ୍ରର-		୪୪—୪୫
ପୟାର—କୃଷ୍ଣ ବୋଲେ ଶୁନ ତବ ନୂତନ ବାଲିକା-		୪୫—୪୬
—ମଧୁସୂଦନ—		
ସପ୍ତମ ଛନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣର ଗମନ ଦେଖି ଛନ୍ଦଛନ୍ଦ		୪୬—୪୯
ସପ୍ତଦଶ ଛନ୍ଦ—ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ସୁଜନ-		୫୦—୫୨
ରୁକୁଣୀବିଳାସ		
ଦ୍ଵାବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ଏଥୁ ଅନ୍ତେ ଜନେ ଶୁଣ ଦବ୍ୟରସ		୫୨—୫୩
ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ		
ଚତୁର୍ବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ପିଞ୍ଜିଛି କୁସୁମ ସହିତେ ବେଶୀ		୫୩—୫୪
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଛନ୍ଦ—ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଥୁଳା ପ୍ରବେଶ-		୫୪
ଦ୍ଵିଶତ ଛନ୍ଦ—ରବି ଅସ୍ତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲୁ ପ୍ରକଟ		୫୪—୫୬
ଉନବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଖ ଶୁଣି କୋପେ		୫୬—୫୭
ତ୍ରିଶତୀକମ ଛନ୍ଦ—ସିଂହ ମୁଖ ଗଲ ଗଇ		୫୮—୫୯
ପଞ୍ଚପଞ୍ଚାଶତ ଛନ୍ଦ—ଯୋଗ କୃଷ୍ଣ ଅଶ୍ଵମାନ ସେ		୫୯—୬୧
ପ୍ରାଣପ୍ରୟା କଷ୍ଟ ଶୁଣି ହନୁ ମୁଖ ରଘୁମଣି		୬୧—୬୨
ଦ୍ଵାଦଶ ଛନ୍ଦ—ଆହା ଧନୁର ର ଗାରବର		୬୨—୬୩
—ବୈଦେହୀ ବିଳାସ—		
ଦଶମ ଛନ୍ଦ—ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପେ ଯାଁ କାନ୍ତି ଜାଣ		୬୩—୬୬
ସପ୍ତବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ବସି ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳ ବାମଦେବ-		୬୬—୬୭
ଚତୁର୍ବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ବିନାଶୀ ନାସା ଶ୍ରବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣଣା		୬୭—୬୯
ଏକବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ବକେ ବସିଥିଲୁ ଧ୍ରୁବ ଉପରେ-		୬୯—୮୩
ନବମ ଛନ୍ଦ—ବିଚଳକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଜାହ୍ନବୀ-		୮୩—୯୦

ଛନ୍ଦ

ବସନ୍ତ

ପୃଷ୍ଠା

—କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରା—

ଏକାଦଶ ଛନ୍ଦ—ଶୁଣ ରସିକ ସୁଜାଣ ଆଣ ମାନସକୁ ୯୦—୯୩

—ଲବଣ୍ୟବତୀ—

ଦ୍ଵାଦଶ ଛନ୍ଦ—ଚେତ ଚତୁଷ୍ପଦ ଗୁଣି ନାଶେ ୯୩—୯୮

ଏକବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ଶୁଣ ସୁଜନେ କୁମାର ମାରକଣେ ୯୯—୧୦୩

ଦ୍ଵାଦଶ ଛନ୍ଦ—ଦେଖି ନବ କାଳିକା ବକାଳିକା ୧୦୩—୧୦୭

—ରସିକ ହାରାବଳୀ—

ବସନ୍ତାନୁଷ୍ଠାନ—ବସନ୍ତେ ଭସ୍ମ କାନନ ବିରସ ୧୦୭—୧୧୦

—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି—

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଛନ୍ଦ—ଏ ସମୟେ ଆସି ବାଳାପ୍ରିୟାଦାସୀ ୧୧୩—୧୧୩

ସପ୍ତମ ଛନ୍ଦ—ରସିକ ବିରୁଦ୍ଧ କରେ ୧୧୪—୧୧୭

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଛନ୍ଦ—ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ ଶରବେ ୧୧୮—୧୨୮

ଚନ୍ଦ୍ର କଳା

ଅଥ ବିଚକ୍ଷଣ ଦେନ ତ ଶିଷଣେ ୧୨୧—୧୨୫

—ରସପଞ୍ଚକ—

ରକାର ଭଗ—ରମାକୁ ରୁଷି କେ ବିନୟେ ୧୨୫—୧୨୭

ସକାର ଭଗ—ସିଦ୍ଧାଣେ ହସି ସଖାକୁ ଭାଷି ୧୨୭—୧୨୮

—ବ୍ରଜବିହାରୀ—

ଉନବିଂଶ ଛନ୍ଦ—ଶୁଣସିରେ ପ୍ରିୟତମା ୧୨୮—୧୩୨

—ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦରୀ—

ସପ୍ତୋଦଶ ଛନ୍ଦ—ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣଜନେ ମଧୁଶୟନୀ ୧୩୨—୧୩୮

ବିବିଧ ରମାୟଣ—ସୀତା ସ୍ଵୟଂମ୍ବର ୧୩୯—୧୪୦

ବହୁତ୍

ଛାନ୍ଦ ରତ୍ନାକର

ବିଦଗଧ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି

ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ଦର୍ଶନାରୁ ପ୍ରାସ

ସାଧକ ଶୁଣ ହେ ମାଧବ ଦୁଃଖ କରି ପ୍ରେଷଣ ।
 କାତର ହୋଇଣ ଉତ୍ତର କଲେ ସଖାଙ୍କୁ ପୁଣ । ୧ ।
 ସତେ କି ମିତେ ହୋ ମୋତେ କି ବଶହେବ ଗୁଧକ
 ଦଶିବ ମୋ ଶିବ ଆସିବ ସବଶୁଭେ ଦୁଃଖକା । ୨ ।
 ହସିବ ଏତିକି ଭାଷିବ ଦୟା କଲ କିଶୋରୀ ।
 ରହିବ ପରାଣ ଦହିବ ନାହିଁ ହରଉଗାର । ୩ ।
 ରସିଲ ନାହିଁ ସେ ଭାଷିଲ ଯେବେ ଆସି ସଞ୍ଚାର ।
 ଜୀବ ତ ବାହାର ଯିବ ତ କ୍ଷଣେ ନ ରହି କରି । ୪ ।
 କରିବ କି ବୁଦ୍ଧି ଧରିବ କେହି ପୈର୍ଯ୍ୟ ବିବେକ ।
 ମରିବ ତା ଲାଗି ତରିବ ସୁର-ସିର ଉଦକ । ୫ ।
 ମୋହନା ନାମ କି ମୋହନା ନ ରଖିବ ଜଗତେ ।
 ପୋଡ଼ିଲ ହୃଦୟ ପଡ଼ିଲ ଦିନୁ ମୋ କର୍ଣ୍ଣଗତେ । ୬ ।
 ବହୁତ ଏପରି କହୁ ତ ଦଶା ଅବଶେ ଛନ୍ଦ ।
 ବିଧୂବଦନ ବଧୂରସେ ସ୍ନେହ କମ୍ପ ଜନନ । ୭ ।
 ଅବଶ ବେଳରେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଶ୍ରୀପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ।
 ଦମ୍ଭରେ କୃଷ୍ଣ ଆରମ୍ଭରେ ଶୀଘ୍ର ମାନସ ପ୍ରକାଶି । ୮ ।

ସମାକୁ ବାଞ୍ଛି ସେ ଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ମନ୍ଦହାସେ ବୋଇଲେ ।
 ସରସ ବଦନ ନରସ ଦିଶେ କି ଚିନ୍ତାବଳେ । ୧୮
 ମଦନ-ରାଜନ ବଦନ ପରାୟ ଚ ମଣିର୍ ।
 କାହାରେ ମନକୁ ବଦାରେ ଅଛ କି ହେ ବଳାଇ । ୧୯
 ନାଗରା କେ ଗୋପନଗରା ମଧ୍ୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖି ।
 ବରଲ୍ଲ ନାହିଁ ସେ ପାରିଲ୍ଲ କେହି ଜୀବନ ରଖି । ୨୦
 ଶୁଣିବ ସେ ନାମ ମଣିବ ସେ ତ ଅମୃତ ବଚ ।
 ଭାଙ୍ଗିବ ଗରବ ଲାଗିବ ତାକୁ ଅନଙ୍ଗ ଭୂତ । ୨୧
 ଦେଖିବ ଆହୁରି ରଖିବ ଦମ୍ଭ କେଉଁ ଗୁଆଁ ଶ ।
 କଙ୍କରି ହେବାକୁ ଶଙ୍କରା ରମା ହେବେ ଆତୁରା । ୨୨
 ଲଜରେ ଗୋବିନ୍ଦ ବ୍ୟାଜରେ କଲେ ପ୍ରତି-ଉତ୍ତର ।
 ମହତ ହୋଇଣ କହ ତ ହେବ କି ଭାଙ୍ଗି ବାର । ୨୩
 କନ୍ଦର୍ପ କି ରୂପେ ତା ଦର୍ପ ପୁଣି କେମନ୍ତ ଲଜ ।
 ପୀରତି ପ୍ରଭୁର ପୁରତି ଶୁଭ ଜାଣିଲ ଆଜ । ୨୪
 ଗୋକୁଳ ଯାକର ଗୋକୁଳ ବ୍ୟାଧିମନ୍ତ ହେବାରେ ।
 ବିରସ ବହୁତ ହରଷ ନାହିଁ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ । ୨୫
 ଶୁଣିଲେ ଏମନ୍ତ ଭଣିଲେ ପୁଣି ଶ୍ରୀପୁଣ୍ଡମାସୀ ।
 ନକର ଭାବନା ନକର ଅଛି ଗୋ ଶାସ୍ତ୍ର ରାଶି । ୨୬
 ଗୋ ବନ୍ଦନକୁ ଗୋବନ୍ଦନ ମଲ୍ଲ ବିଦ୍ୟା ପାଇଛି ।
 ଭାଇ ସେ ତୁମ୍ଭର ଯାଇ ସେଠାକୁ ମାଗେ ହେ କିଛି । ୨୭
 ଆଶା ତହିଁ ଥିଲେ ଆସ ତ ମୋହ ସଙ୍ଗତେ ଆଜ ।
 ଦଇବ କଲଣି ପାଇବ ତୁମ୍ଭେ ଇଚ୍ଛିଲ କାର୍ଯ୍ୟ । ୨୮
 ମୁଦରେ ଗୋବିନ୍ଦ ହୃଦରେ ଲଭ ଅଛି ବରୁଣି ।
 ବେଗରେ ଯେ ମଲ୍ଲନଗରେ ବିଜେ କଲେ ଶ୍ରୀହରି । ୨୯

ବିଦଗ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି

ସୁବଳ ଗହଣେ କେବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଆବର ।
 ତଳଲେ ବହନ ମିଳିଲେ ଯାଇ ମଲ୍ଲ ନବର । ୨୧।
 ଦେଖିଲୁକ୍ଷଣି ତ ଲେଖିଲୁ ଇଷ୍ଟ ଆଗତ ମଲ୍ଲ ।
 ଆସିଲୁ ଶୁଭ ଦିଗିଲ ମୋର ସକଳ ଉଲ । ୨୨।
 ବିରୁଚି ଯେତେକ ପରୁରିଲ ସେ ସମସ୍ତ ଶୁଭ ।
 ରସାଇ ପୁରୁଲ ବସାଇ ତହା ବଳୀ ବଲ୍ଲଭ । ୨୩।
 ରଞ୍ଜାଇ ମନକୁ ଭୁଞ୍ଜାଇ ବିଦ୍ୟା ସାମଗ୍ରୀମାନ ।
 ସୁମନ ବସନ ସୁମନ ହୋଇ ଦେଲୁ ବହନ । ୨୪।
 କହିଲୁ ମଲ୍ଲ ହେ ଉତ୍ତମ ଏବେ ବଳ ନୟର ।
 କାକରୁଥାଉ ତୁ ନ କରୁ ଭେଟ କଂସ ଶକାର । ୨୫।
 ଘରେ ତ ବସିଲେ ସରେ ତ ଭାଇ ଅଚଳନିଧି ।
 ଉପାୟ ନ କଲେ କେ ପାଏ କାହିଁ କେହି ସମୃଦ୍ଧି । ୨୬।
 ଆଦର ଅବା ନ ଆଦର କହୁ ଅଛୁ ଉଲ ତ ।
 ଭେଦ ରଖିଛୁ କି ସୋଦର ସାନ ମୋର ଭୁବିତ । ୨୭।
 ମଥାକୁ ପୋତିଲେ କଥାକୁ ଶୁଣି ହସି ଶ୍ରୀହରି ।
 ହସକୁ ପ୍ରକାଶି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଉଚ୍ଚାରି । ୨୮।
 ରସିକ ଭାଇ ତ ଆସିଛୁ ଗୋରୁ ବିଦ୍ୟା ନେବାକୁ ॥
 କହିଲେ ଯେ ମଲ୍ଲ ପହିଲେ ବିଦ୍ୟା ଦେବ କୃଷ୍ଣକୁ । ୨୯।
 ତାହାର ମୋହର ବାହାର ଭିତର ଅଛଇ କି ।
 ଘର ତ ତାହାର ନିରତ ନ ଆସଇ କାହିଁ କି । ୩୦।
 ଯାହା ତ ତା ମନ ତାହା ତ ସେନି ଯାଉ ଏକ୍ଷଣି ।
 ବଚନ ଏ ରୂପ ବଚନ ଅନେକ କଲୁ ପୁଣି । ୩୧।
 ମୋହନ କରରେ ବହନ ଦେଲୁ ଗୋ ଶାସୁ ପୋଥି ।
 ରିଝାଇ କୃଷ୍ଣକୁ ବୁଝାଇ ଦେଲୁ ସେ ଗୁପ୍ତତଥ । ୩୨।
 କୃଷ୍ଣରେ ବସାଇ ହୃଷ୍ଣରେ ପୁରୋଦର ଶୟନେ ।
 ଜାୟାରେ କହେ ନିର୍ମାୟାରେ ଅତି ହରଷ ମନେ । ୩୩।

ସଜନୀ ସହରେ ସଜନୀ ବରକୁ ଲାଗି ହୋଇ
 ଯାଇ ତ ବନ୍ଦାଅ ଶ୍ରବ ତ ମୋର ଅଟେ କହାଇ । ୩୪
 ତରକ ଅଛ ସେ ପର କି ନୟ ରାଜା କୁମର ।
 ରମଣୀ ଦିଅ ଗୋ ସୁମଣୀ ରତନାଳା ସଜ୍ଜର । ୩୫
 ଆନନ୍ଦ ମନେ ରସାନନ୍ଦ ବନ୍ଦାପନା କରଣେ ।
 ସୁବେଶ ହୋଇଣ ପ୍ରବେଶ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ ତପଣେ । ୩୬
 ରଜନୀଶ ମୁଖୀ ସଜନୀ ମେଲେ କୃଷ୍ଣ ବନ୍ଦାଇ ।
 ଯତନେ ଦେଲୁ ସେ ରତନ ହାର କଣ୍ଠେ ଲମ୍ବାଇ । ୩୭
 ଅତନୁ ଦେବା ସୁତନୁ କିଏ ମଣି ସୁତନୁ ।
 ଦେବର ସମ୍ମୁଖେ ସେ ବର ମାନସ ଛାଡ଼ିଲୁ ମନ । ୩୮
 ଭକ୍ତି କି ଯତନେ ଧଡ଼କି ଦନ୍ତବାସରେ ଧରି ।
 ନାସିକା ପୁଲୁଇ ରସିକା ମନ୍ଦହାସ ବିସ୍ତାରି । ୩୯
 ମୋଡ଼ିଲୁ ବଦନ ଆଡ଼ିଲୁ କରି ବାସ ପଶତ ।
 ନରୁଇ ଭୁଲିତା ଲୁଗୁଇ ମାରେ ନେତାନ୍ତ କୁନ୍ତ । ୪୦
 ଦଣ୍ଡିକ ରହି ପହଣ୍ଡିକ ଯାରି ସପା କୃପାରେ ।
 ଶମ୍ଭା ଗଉରୀ କମ୍ପାଇ ଯେ ଗାନ୍ଧ ଦିଏ ଭଜିରେ । ୪୧
 ପଲକ ନ ତଳେ ପୁଲକ ଗଣ୍ଡ ପାହେ ପୁରୁଇ ।
 ଶ୍ରବ ଅଳଙ୍କାର ଶ୍ରବକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରଇ । ୪୨
 ଉଲ୍ଲାସ ହୋଇଲୁ ବିଳାସ ଲୁଳା ଲଳିତ ଶୁଭ ।
 ଉଚ୍ଛିଟ ହୋଇଣ ପ୍ରକଟ ହେଲୁ ନାଗରୀ ଶୁଭ । ୪୩
 କଳାକମଳ ମୁଖ କଳାକର ବଦନା ଦେଖି ।
 ରସିଲୁ ମନେ ସେ ଶ୍ରୀଲୁ କାମ ଜଳେ ସୁମୁଖୀ । ୪୪
 ବାଳାର ମନ ଯେ ଦେବାର ବେଳେ ମାଳା ଆତୁର ।
 ବରଣ କରି ମୁଁ ଶରଣ ହେବି କରେ ବିରୁର । ୪୫
 ମନେ ବାରଣ ଅବାରଣ କୋଳେ ଇଚ୍ଛେ ଲମ୍ପଟେ ।
 ବିରୁର ମାହୁନ୍ତ ପ୍ରବୁର ଲଜ୍ଜାକୁଣେ ଆକଟେ । ୪୬

ବାହୁଡ଼ି ଆସନ୍ତେ ସେ ହୁଡ଼ି ହୁଡ଼ି ପଡ଼ଇ ପଥ ।
 ପଡ଼ଇ ମୋହରେ ପିଡ଼ିଲୁ ମନକୁ ମନମଥ । ୪୭ ।
 ଗୋବିନ୍ଦ କରି ଅରବିନ୍ଦ-ମୁଖୀ ମୁଖ ଦର୍ଶନ ।
 ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଲୁ ଅଚଳ ପରି ସବାଜ ସ୍ଥାନ । ୪୮ ।
 ଭାବିବ ବାସବ ସବାବ ହେଲୁ ଲଜ୍ଜା ତହିଁକି ।
 ଶେଷଣ ଶରକୁ ସେଷଣ ସୁର ବନ୍ଧୁଲୁ ହାକି । ୪୯ ।
 ଉଭୟ ମନେ ସୁର ଉଭୟ କେତେବେଳୁ ପାଇଲେ ।
 ବିକାର ହାସଲ ସ୍ତ୍ରୀକାର ମଣି ମନ ବୋଧୁଲେ । ୫୦ ।
 ସେଷଣେ ମୋହନ ତକ୍ଷଣେ ଗଲେ ମେଲଣି ହୋଇ ।
 ଭେଟିଲେ ସଖାକୁ ବଟିଲେ ବାହ୍ୟଲେକେ ଭୁଲଇ । ୫୧ ।
 ଭଗବତକୁ କହି ଭଗବତ୍ତା ଗଲେ ସୁପୁରେ ।
 ଅପ୍ରାସରେ ଏ ଅନୁପ୍ରାସ ଛନ୍ଦ ବରୁର ଧରେ । ୫୨ ।
 ବିଧଗଧ ଏ ବିଧଗଧ ଚିନ୍ତାମଣି ପ୍ରବନ୍ଧ ।
 ବୁଧଙ୍କ ମନକୁ ବୋଧନ ଅଜ୍ଞ ଏଥିକି ଅନ୍ଧ । ୫୩ ।
 ଗୋବିନ୍ଦ ଚୁରୁ ଅରବିନ୍ଦ ପଦ ରସେ ମିଳନ୍ଦ ।
 ହେଲେ ତ ଜାଣିବ ହେଲେ ତ ଏଥି ସୁଗନ୍ଧ ସ୍ବାଦ । ୫୪ ।
 ଭାସଇ କେବଳ ଭାସଇ ଭବ ଜଳେ ମୁହିଁ ତ ।
 ସାମନ୍ତସିଂହାର ସାମନ୍ତ ଶ୍ୟାମ ବିନ୍ଦୁ ନାହିଁ ତ । ୫୫ ।

ଉନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଧା ବିଶାଖା ଉକ୍ତି

ରାଗ—ଆଶାବର୍ଣ୍ଣ କବଚ

ଧୀର ଚନ୍ଦ୍ର ହୃଦ-ପଦୁ ମିହିର । ରହକ-ରସ-ରହ-ଉଣ୍ଡାର
 ଗ୍ରାହକ-ପ୍ରେମ-ବାଣିଜ୍ୟ-ପସର । କାମି-କାମଦା ଚିନ୍ତାମଣି ପର ।
 ଏ ଛନ୍ଦ ଗାରିମା । ପ୍ରୀତି-ଆନନ୍ଦ ସିନ୍ଧୁକୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ! ୧ । ନ ଲଭ-

ବାରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ପୀରତି । ଅଧିରେ ଧୂରତନ ଆରତି । କହନ୍ତି
 ଧର ବଶାଶାଙ୍କ ହାତ । କହ ପୀରତି କି ଜାତି ପଦାର୍ଥ । କାହୁଁ ଏ
 ଅଇଲ । କେଉଁ ଭଲବ ଏହା ଭୁଆଇଲ । ୨ । କହେ ସହ ଶୁଣ
 କଶୋରମଣି । ବଧୁ ରତନ କି ପୀରତି ପୁଣି । ଅବ୍ୟୟ ଅକ୍ଷୟ
 ନିତ୍ୟ ପଦାର୍ଥ । କେ ଜାଣିବ ପ୍ରୀତି ଶବଦ ଅଥ । ଅଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ।
 ବଳେ କରନ୍ତି ପୀରତି ଆଶ୍ରୟ । ସମାନ ବୁଦ୍ଧି ବୟ ଶୋଭା
 ଗୁଣ । ସୁକ୍ଷ୍ମ ଆରଦ୍ଧ ସୁସ୍ୱାଦ ଲକ୍ଷଣ । ରସରହ ଚନ୍ଦ୍ରା ଗ୍ରାହକା
 ଶକ୍ତି । ଏତେ ଲକ୍ଷଣେ ଯୁକ୍ତ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି । ସଂଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧ
 ହୃଦେ ଜାତ ହୁଏ ପ୍ରଣୟ-ବଧୁ । ୪ । ନିକୃଷ୍ଣଠାରେ ଛୁପାବିମ୍ବବତ ।
 ମଧୁଭଳରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଖ୍ୟାତ । ଅକ୍ଷୟ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଅଙ୍କ ରହିତ ।
 ଉତ୍ତମ ଜନ ଭାବରେ ଉଦ୍ଧତ । ଅମୃତ ଆହ୍ଲାଦ । ଲଭିବାରୁ
 ହୃଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ । ୫ । ଆହୁରି ଶୁଣିଛ ପ୍ରଣୟ ଗଜ । ହୃଦାଳ
 ବାଳେ ପୋତେ କାମରାଜ । ନବଯୁବାକାଳେ ଅଙ୍କୁର ହୁଏ । ସରସ
 ଦୃଷ୍ଟି ସଂଯୋଗକୁ ପାଏ । ତନି ବଧୁ ଲେଖା । ହାବ ଭାବ ପରିହାସ
 ବଶାଶା । ୬ । କାନା କୀଡ଼ା କ୍ଷୁଦ୍ର ଡାକ ପ୍ରରୁର । ଭାବି ଶୁଭୂର୍ଯ୍ୟ
 ପଲ୍ଲବ ବିସ୍ତାର । ସୁଖ ସୁମନ ରାଗାମୃତ ଫଳ । ଆନନ୍ଦ ଆସ୍ୱାଦନେ
 ମତି ଭୋଳ । ଦୁର୍ଜୟ ମାଦକ । ଛୁଡ଼ଇ ନାହିଁ ଜୀବ ଥିବାଯାକ ।
 ସଂସାରେ ଏ ଦେହ ମନ ଆୟତ୍ତ । ସେ ମନ ପୁଣି ଗୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
 ରତ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପୁଣି ଗୋ ପ୍ରକୃତି ବଶ । ପ୍ରକୃତି ସୁସ୍ୱାଦ ବଳେ
 ପ୍ରକାଶ । ମଦନ ଅଧିନ । ଏମାନେ ସବୁ ହୁଇନ୍ତିଟି ଘେନ । ୮ ।
 ସେ ମଦନ ପୁଣି ସୁରତି ବଶ । ସୁରତି ହୁଏ ପ୍ରୀତିରୁ ଉଦ୍ଧତ । ଭାବ
 ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରୀତି ଆଲମ୍ବନ । ନାନା କୀଡ଼ାରୁ ପ୍ରୀତି ଉଦ୍ଧୀପନ । ଚନ୍ଦ୍ର
 ସୁଖ-ଜାତ । ଚନ୍ଦ୍ର ଆନନ୍ଦ ହୁଅଇ ସମୃଦ୍ଧ । ୯ । ଚନ୍ଦ୍ର ମୋହନ
 ସାଗର ସରିତ । ମାଦକ ଲହରୀ ତହିଁରୁ ଜାତ । ଆହ୍ଲାଦ ମୃତ
 ତହିଁରୁ ଜନମ । ଚନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ନିଧି ଉତ୍ତପନ୍ନ । ତାହା ସେ

ଲଭଇ । କିନ୍ତୁ ନ ଗଣେ ଗବେଶୁର ହୋଇ । ୧୦ । ସେ ଯେତେ
ପରତେ ହୋଏ ପ୍ରୀତିକି । ସୁଯୋଗ ସୁଖ ସେ ଲଭେ ତେତିକି
ବିଯୋଗ କୋଟିଗୁଣ ଦୁଃଖ ଦିଏ । ଏ ଦୁଇ ସୁଭବ ତାର
ଉଦୟେ । ଅନୁଭବ ବିନେ । ଦୁଃଖ ସୁଖ କହି ନୋହେ ବଚନେ
। ୧୧ । କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁଧା ସିନ୍ଧୁ ସାର । ସମ୍ବୋଗ କାଳେ ସେ ଗୁରୁ
ଛୁକାର । କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦୁଃଖସିନ୍ଧୁ ଲବ । ବିଚ୍ଛେଦକାଳକୁ ଛୁଲ
ନ ହେବ । ହୋଟଗତ ସର୍ପ । ଅଗ୍ନି ଆଜ୍ଞାଦନ ତାପ ଅଳପ । ୧୨ ।
ସେ ପୀରତି ଆପେ ହୁଅଇ ବଧୁ । ଅବଧୁ ବିଧିମାନଙ୍କରେ ସିଦ୍ଧି ।
ପର ଆପଣା ଚିହ୍ନାଇ ନ ଦିଏ । ମନକୁ ଜ୍ଞାନ ଅଗୋଚର ହୁଏ
ଆଉ ସୁଖବାର । ଦେହ ପରାଣକୁ ମଣଇ ପର । ୧୩ । ଜଗତେ
ଅପକାଞ୍ଚି ହାଟ ବସେ । କଳଙ୍କ ପସରା ତହିଁ ବିଶେଷେ । ଜାତି
କୁଳ ଜ୍ଞାନମାନ ବିକଇ । ଚିନ୍ତା ଉଚ୍ଛନ୍ନ ରତନ କଣଇ । ନିନ୍ଦା
ତୋଲ ବାଜେ । ନିରତେ ସପାପଳ ବସି ଭୁଞ୍ଜେ । ୧୪ । ଶଶ
ଶଶକେ କେତେ ପରି ହୋଇ । ଭାବଜଳଧି କଲ୍ଲୋଳ ଉଠଇ ।
ଶଶେ ବୁଢ଼ାଇ ଶଶକେ ଉଠାଏ । ଏକ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଆରକେ
ପାଏ । ଭାବ ସାବଲତା । କେତେ ମତେ ଚିତ୍ତେ ଦିଅନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା । ୧୫ ।
ସୁଯୋଗ ଶୁଭମାନ ଆନ ଆନ । ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ବାହାରେ ମାନ ।
ପପା କୃପା ବେନି ଅସପଲକେ । ହାଁସ ରୋଷ ଓଷ୍ଠେ ଜାତ ଲବକେ
ନୁହଇ ସେ କଳି । ରାଗ ପରାଣ ଲାଳା ବଳାବଳ । ୧୬ । ଅପ୍ରାକୃତ
ପ୍ରେମ ଯା ନାମ କାମ । ଆୟୁରୁ ରହେ କି ସେ ହେଲେ ବାମ ।
ପରବଶ ହୋଏ ଯାହାତ ଜୀବ । ତାରି କି ରହେ କୁଳଦିୟା ଭାବ
ମନେ ଦେନ ଧୀର । ପ୍ରୀତି ଯେ କଲ୍ଲ ସେ ଗଲଟି ମର । ୧୭ ।
ଅନଳ ନୁହଇ ଦେହ ଦହଇ । ଅସ୍ତ୍ର ନୁହଇ ମରମେ ଭେଦଇ ।
ନୁହଇ ତ ଜଳ ବୁଡ଼ାଏ କୁଳ । ନୁହଇ ମାଦକ କରେ ବିହ୍ୱଳ ।
ନୁହଇ ବଢ଼ଣୀ । ବଲେ ମନ ମାନ ନିଏ ଆକର୍ଷି । ୧୮ । ପଦାପ୍ତ

ଜ୍ଞାନ କଲେ ନ ଘଟଇ । ସ୍ବାଦୁ ଆସ୍ବାଦନ କରି ନୁହଇ । ଦେଖି
 ନ ଥାଇ ରୁଗ ନୟନେ ତ । ସତତ ମୋହିତ କରଇ ଚିତ୍ତ । ଦେହ
 ଥିଲେ ତାର । ନଥାନ୍ତା ଆଉ ପ୍ରୀତିୟା ସଂସାର । ୧୯ । ନଜ ନଜ
 ସୁଖ ମନେ ମନାସି । ସବେନ୍ଦୁୟ ରହେ ପ୍ରୀତିକ ରସି । ନ ପାଇ
 ଧନ ବିନି ହୁଏ ପ୍ରାଣ । ସଂସାରସୁଖଯାକ ଗଣା ତୁଣ । ପ୍ରୀତିୟା
 ପୀରତି । ସବଭୁତମୟ ପ୍ରାୟ ଦିଶନ୍ତି । ୨୦ । ବଡ଼ କଠିନ ସେ
 ପ୍ରୀତି ପାଳିବା । ଶ୍ଯଷ୍ଟଶସିଧାରେ ପଥ ଚାଲିବା । ଶୂନ୍ୟଆସ୍ତେହଣ
 ଠାରୁ କଠିନ । ପବନଘାତ ଧରିବା ଲକ୍ଷଣ । ପ୍ରୀତିରକ୍ଷାଠାରେ; ଯଥା
 ପାରଦ ରଖିବାମୁଠାରେ ॥ ଲକ୍ଷଦୋଢ଼ାନବ ମାତସୁଆର ପ୍ରତଣ୍ଡାନଳ
 ପଥେ ଚାଲିବାର । ତହିଁକି କରି ରହିବ ଶରୀର । ତହୁଁ ଅଧିକ
 ପ୍ରୀତି ପାଳିବାର । କହୁଛି ଏତିକି । ଦୁରୁ ଜହାରପୀରତି ଶୁଭିକ
 । ୨୧ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୀତି କରିବାର ମନ୍ଦ । ପର ପ୍ରୀତି କୋଟିଗୁଣେ
 ପ୍ରମାଦ । ଶୋଭାବନ୍ତ ଗୁଣବନ୍ତ ପୀରତି । ସେ ପୁଣି ପ୍ରମାଦେ ପ୍ରମାଦ
 ଅତି । ପଥକ ପରତେ । ଜୀବନ ଯିବା ଅଭିଷୟ ସଞ୍ଚେ । ବିଚ୍ଛେଦ
 ଅନଳ ପ୍ରାୟ ପୀରତି । ସଂଯୋଗେ ବାରଣ କରି ନୁହନ୍ତି । ଦୁହେଁ
 ନିର୍ବିଶେଷେ ହେଲେ ସରଇ । ଉଭୟ ପ୍ରୀତିୟା ତେମନ୍ତ ହୋଇ ।
 ଜୀବଥୁବା ଯାକେ । ବାରଣ ପ୍ରୀତି କରି ପାରିବ କେ ॥ ଯେଣେ
 ଚାହିଁଲେ ତେଣେ ସେହି ଦିଶେ । ତସୁ ବୁଜିଲେ ହୃଦରେ
 ପ୍ରକାଶେ । ନିଦ୍ରା ଅଇଲେ ସ୍ବପନେ ଦେଖଇ । ଜାଗ୍ରତ ଥିଲେ
 ଜ୍ଞାନହିଁ ନ ଥାଇ । କାୟ ମନୋବାକ୍ୟେ । ତା ବିନେ ସାର ନଗଣେ
 ସିଲେକେ । ୨୫ । ଯାହା ବୋଇଲେ ତାହା ନାମ ସ୍ତୁରେ । ନାନା
 କର୍ମ କରେ ସେହି ହେତୁରେ । ପାଦ ପାଣି ମୁଖ ହାସ ନୟନ ॥
 ଉଦର ଉରଜ ବାହୁ ପ୍ରସନ୍ନ । ପଦ୍ମ ବିଲେକନେ । ତଦଭ୍ୟସଜ୍ଞାନ
 ଜନିତ ମନେ । ୨୬ । ଗୁରୁଜନ ମେଲେ ଥିଲେ ଆକଟେ । ପ୍ରୀତିୟା
 ପ୍ରତିଭା ଦ୍ରବ ଲମ୍ବିଷିତ । ଅଶ୍ରୁଭଜ ହାସ ପୂଲକ ସ୍ନେହ । ଏକେକ

ପ୍ରଦେଶେ ଦହଇ ଦେହ । ଲଜ୍ଜା ସ୍ନେହ ଦେନ । ଉଦେ ହୋଏ
 ବଳଜ୍ଜାରେ ସଜନୀ । ୨୭ । ନିରାଇବ ଯେ ଶ୍ରୀରାରେ ଶୁଭକ । ମତି
 ବଳାଇବ ସେହି ପ୍ରୀତିକ । ଜୀବନ ଯାହା ସୁଆୟୁରେ ଥିବ । ସେହି ତ
 ପ୍ରୀତିପଥେ ପାଦ ଦେବ । ପ୍ରୀତି ମହାପାପ । କୃତାର୍ଥ ହେତୁ ପ୍ରେମ
 ମନ୍ତ୍ର ଜପ । ୨୮ । ଶୁଣି ମିତଣୀ ବାଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ । ପରୁରନ୍ତ୍ର
 ସ୍ନେହଭରେ ଅଧୀରେ । କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଗୋ ପୀରତି ନାହିଁ ।
 କହିଲେ ତହିଁକି ଯିବଇଁ ମୁହିଁ । ବେଗେ କହ କିନା । ପ୍ରୀତିପାଶୋରୁ
 ମନ୍ତ୍ରର ଅଛୁ ନା । ୨୯ । ଏମନ୍ତ ପାପୀକ ମଘ ସହିଲୁ । କେଉଁ
 କୁବୁଦ୍ଧି ଏଥକ ଆଣିଲୁ । ଅକାଳକାଣ୍ଡ ପ୍ରୀତି ମୁଣ୍ଡେ ପଡ଼ୁ । ପ୍ରପଞ୍ଚପ୍ରୀତି
 ହାତ ଗୋଡ଼ ଛୁଡ଼ୁ । ପରମ ପାଦକ । ଧୀରେ ବୋଲନ୍ତି ପାଇ କେଉଁ
 ଅର୍ଥ । ୩୦ । ଏକେ ଅବଳା ଦିଜେ ପରବଣ । ଜାତିକୁଳ ଲଜ
 ବୁଦ୍ଧି ବିଶେଷ । ଦାଣ୍ଡ ଦେହଲି ଦୃଷ୍ଟି ଅଗୋଚର । ପ୍ରୀତି ବେଦନା
 ତହିଁ ବଳିୟାର । ରସରେ ରସଇ । ତୃଷ୍ଣା ତୃଷ୍ଣା ଅନାୟତ କରଇ
 । ୩୧ । ବିଶାଖା କହଇ କୃଷ୍ଣନାଗର । ପଦ୍ମମାମୁଳ ସଂଯୋଗ
 ହେବାର । ରସ ପରିପାକ ଘଟନା ଯୋଗେ । ଶୁଚିମନ୍ତ ହୋଇପିଅ
 ସରାଗେ । ଦେହଦାହ ଜ୍ୱର । ଦୁଃସ୍ୱପିବ ପାଞ୍ଚ ବହନ କର । ୩୨ ।
 ହାହା ଏହା କେ କହିଦେବ ରାଧା । ବିମୋହ ହେଲେ ପାଇ
 ପ୍ରେମବାଧା । ସଖୀ ଜଳ ସିଞ୍ଚ ସାନ୍ତୁ ନା କଲେ । ଧର୍ମଧର୍ମର ମନାଇ
 କହିଲେ । ବୋଲନ୍ତି କିଶୋରୀ । ଯାଯା ଜୀବନ ବହନ ବାହାର
 । ୩୩ । ଏତେ କଦର୍ଥନା ପାଉଁ କାହିଁକି । ଶଶା ଶଶାପ୍ରାପ୍ତ ହେତୁ
 ନାହିଁକି । କୁମ୍ଭକାର ଗାଟ ଘାଣ୍ଟାକୁ ବହ । କୃଷ୍ଣଦେହ ପାଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ
 ରହ । ଶ୍ୟାମ ନାମ ଧରି । ଯାଯ ଅନୁକୁଳ କରି ବାହାର ॥ ପୁଣି
 କହନ୍ତି ସଜନିକ ରୁହିଁ । ଜୀବନ ଯିବାର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।
 ସଖିଗଣ ପୁଣି ଏତିକି କର । ଶ୍ୟାମ ପାଦଧୂଳି ବୋଲ ମୋ
 ଶିର । ତାଙ୍କ ଚପ ମୁଣ୍ଡ । ଦେଖାଇଥାଅ ପାଉଁ ନେସ ଗତି । ୩୪ ।

ଜୀବନ ଗଲେ ଏତିକି କରିବ । ଶ୍ୟାମନାମ ମୋ ହୃଦରେ
 ଲିହିବ । ଶ୍ୟାମ ରୂପ ମୃତ୍ତିକାରେ ଲଦାଇ । ଶ୍ୟାମ ବସନ ଅଙ୍ଗରେ
 ଘୋଡ଼ାଇ । ଶ୍ୟାମ - ଗତିପଥେ । ମୋ ଶବ ପୋତିବ ଆପଣା
 ହସ୍ତେ । ୩୭ । ଯେବେ ଏମନ୍ତ କରି ନ ପାରିବ । ତମାଳ କୋଳ
 କରାଇ ଥେଇବ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶୁଭ୍ରଥୁବ ଯେଣିକି । କର୍ଣ୍ଣତେର
 ଦେଇଥୁବ ତେଣିକି । ସବୁ ସଜନୀକ । ହାତ ଧରି ମୁଁ ମାଗୁଛି ଏତିକି
 । ୩୮ । ପ୍ରୀତିଯୁଗୁରେ ନାଗରା ବଜାଇ । ପାପ ପ୍ରୀତିକ ଦେବ
 ନିବର୍ତ୍ତାଇ । ମୋ ପରା ପ୍ରୀତିଦୁଃଖୀ କେହି ନୋହୁ ।
 ପ୍ରୀତି ପରଲୋଭ ସଂସାରୁ ରହୁ । ଏତେ କହି ଧମା । ଚନ୍ଦ୍ରା
 ବିମାହେ ଭଜିଲେ ଅବମା । ତପ୍ତ ଲୋହପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ପରାୟେ
 ତନୁ ବିଚେଷ୍ଟା ହୋଇଲୁ ଉଦୟେ । ସୀରସିକୁ ମନ୍ଦର ମନ୍ଦର ।
 ତେମନ୍ତ ହେଲୁ ହୃଦୟ ଭିତର । ପ୍ରାଣ ସନ୍ତାପିତ । ଯଥା ଗର୍ଭଜୀବ
 ଧମଧୁପିତ । ୩୯ । ଦେଖି ସଖୀକୁଳ ହେଲେ ଆକୁଳ । ବହନ
 ଧୂଳି ଝାଡ଼ି କଲେ କୋଳ । କଳି ସିଞ୍ଚା ବିଞ୍ଚା ବିରୁଦ୍ଧ ତୃଷ୍ଣେ ।
 ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ଶୁଣାଇଲେ କର୍ଣ୍ଣେ । ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ । ସେହିକାଳକୁ
 ତା କଲେ ସଜନୀ ॥ ଯୁବା ପିବା-ଜୀବ ବାହୁଡ଼ା ବିଜେ । ଗଣ୍ଡ-
 ପାଳରେ ପୁଲକ ବିରାଜେ । ଦେଖି ସଖୀଏ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଧଇଲେ ।
 ନାନା ଉପଗୁର ପ୍ରଗୁର କଲେ । ତେତି କହେ ଧମା । ମୋ ପ୍ରତି
 ଆଶା ଶୁଭ ଗୋ ସଜନୀ । ପ୍ରାଣ ସଜନୀର ଶୁଣି ଏ ବାଣୀ । ଧଇର୍ଯ୍ୟ
 ଧରିବ କେଉଁ ମିତଣୀ । ଘନ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଜୀବନ ଯାଉ । ପ୍ରୀତି
 ବେଦନା ଭଗାଣ ନ ପାଉ । ଉମା ମହେଶ୍ୱର । ମୋ ବିନତି ଦେନ
 ଏତିକି କର । ୪୧ ।

ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ ଛାନ୍ଦ

(ରାଗ—ଶାରଙ୍ଗ)

ଦୁତିକର ଧରି ହରି ବୋଇଲେ କଶୋରୀ । ମିଶ୍ର ପୁଲ
 ଆସିଥିଲୁ ଗଲୁ ତ ପାଶୋରି । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ବରୁକୁ । କି

ଦୋଷରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ମଦନ ସିନ୍ଧୁକୁ । ୧ । କଣି ପୁଣି ପୁଣିମଣି
 କଲତ ନରାଣ । ଏ ଭାବନା ହୃଦେ ସିନା ଦେଉଛୁ ପରାସ । ଦୁତିଗୋ
 କହିବୁ ଧନାକ । ପରଜନ ଘନ ହେଲେ କାହାକୁ ହାନି କି । ୨ ।
 ରସାଳସା ଆଶା ଧରି ରହିଛୁ ମୋ ଜୀବ । ରମ୍ୟଗୋରୁ ଅନୁକମ୍ପା
 ନ ପାଇଲେ ଯିବ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ଗୋଷ୍ଠୀକି । ଦାସ ଦୋଷ
 ହେଲେ ଯତେ ସରିକି କରିକି । ୩ । ବାଳକ କାଳରୁ କାଳେ ହେଲା
 ଅନୁସରି । ଭଗାରି ହାତରେ ଆସି ଯାଉଅଛୁ ସରି । ଦୁତି ଗୋ,
 କହିବୁ ଯୋଷାକୁ । କାହିଁପାଇଁ କରାଇଲ ଭଗାରି ହସାକୁ । ୪ ।
 ସାତଦିନେ ଦିନେ ବନେ ଧୁଳି ଖେଳିବାରେ । ଏ ମୋ ଭାଗ୍ୟ
 ବୋଲି ରାଗଲତା ଏ ବେଶରେ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ଧୀରକୁ ।
 ମହତ ଉତ୍ତର ବଳେ ପାଷାଣ ଗିରକୁ । ୫ । କୁମାର କୁମାରମେଲେ
 ଖେଳିବା ବିଧିରେ । ବର ମୁହିଁ କନ୍ୟା ସେହି ହୋଇଛୁ ବିଧିରେ । ଦୁତି
 ଗୋ, କହିବୁ ସଂଜୀକ ॥ ସେ ଦିନର ସନମାନ ମନରେ ନାହିଁ କି ।
 ମଧୁଶଯ୍ୟା ହେବପର ପରୁରଲେ ମୁହିଁ । ଆନନ କମ୍ପାଇ ନାହିଁ କଲୁ
 ଗୁଣମୁହିଁ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ସଂଜୀକ । ପାଶୋରି ପାରିଲି ନାହିଁ
 ସେଦିନ ଭଞ୍ଜୀକି । ବଧୂଲା ସୁମନ ବୋଲେ ଲେଖାଇ ଯାବକ ।
 ସେହି ଦିନୁ କରିଅଛୁ ଶ୍ରୀପଦ ସେବକ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ବାଳୀକି
 ଛଡ଼ାଇଲେ ଗୁଡ଼ିକ କି ମୋହର ଅଳିକି । ଆଜ୍ଞାକୁ ଅବଜ୍ଞା ଦିନେ
 କରିନାହିଁ ମୁହିଁ । ଆଖି ଦେଉଥାଏ ଯାହା ମାଗେ ଗୁଣମୁହିଁ । ଦୁତି
 ଗୋ, କହିବୁ ସଂଜୀକ । ଏଥର ଥରେ ମନରେ ନା କଲୁ ଦୁଃଖୀକି ।
 ପଡ଼ି ଜଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ଧୁଳି ଲପନରେ । ଲୁଚିଯାଇ ବୋଲି ପୋଛୁ
 ଦେଲା ବସନରେ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ରାଧାକୁ । କପରି ପାଶୋରି
 ଦେଲା ତେଡ଼େ ଶରଧାକୁ ॥ ଏହି କୃପା ରହିଥିବଟିକି ବଡ଼ଦିନେ ।
 ପରୁରଲେ ଆଖି ଥନ ଥନ କଲୁ ଦିନେ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁଟି
 ତାକୁ । ଏବେ ତ ଉପାଡ଼ୁଅଛୁ ପୀରତି ଲତାକୁ । ଶ୍ରୀପଦେ ନୁସୁର

ଦିନେ ଖଞ୍ଜି ବାରେ ମୁହିଁ । ନାହିଁ ନାହିଁ କଲ ଆନ ପଳାଇ ସୁମୁହିଁ ।
 ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ପ୍ରୀୟାକୁ । ବାଳକାକୁ ଉପାଡ଼ି କି ପୀରତି ପୁଅକୁ ।
 ମାଳାମୁଜ ଘେନି ରୁଡ଼ି ଆଇ ମୋ ଆନନ । ପୁଲକ ପୁରିକି ଶୋଭା-
 ମାନେ ସିଂହାସନ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ଏତିକି । ଏବେ କାହୁଁ
 ଶିକ୍ଷା କଲ ନିଷ୍ଠୁର ଶୁଭିକ । କୃପାକୁ ହୃଦୟ ଜାତ ହେଲ ପରବତ ।
 କାହିଁକି ନୋହିବ ନିଷ୍ଠୁରତା ପରବତ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁଟି
 ଥରେ, ପ୍ରାଣବିକା ପ୍ରାଣ ବସି ଅଛଇ ପଥରେ । କନ୍ୟା ସନ୍ଧକାଳେ
 ଦିନେ କୁଞ୍ଜ ଅପୂନରେ । ଗଣାବଣା ଏଣି ଆଣି ରଖି ନୟନରେ ।
 ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ ପ୍ରୀତିକି । ଏକାନ୍ତେ ସେ କାନ୍ତେ ବିକି ଦେଇଛି
 ମତିକି ॥ ମନ ଜାଣିବାକୁ କଟାଇଲି ମଧୁବନ । ଭ୍ରଷାରେ ରସାଇ
 କିଣି ନେଇଛି ଜୀବନ । ଦୁତି ଗୋ, ତେଜା ଛଇଲିକି । ବୋଇଲ
 ଆଳିକି ରୁମ୍ବେ କମଳ କଳୀକି । ଆଶା ରଖି ମାଲି ତୋଳି ନ ନିଏ
 କଳୀକି । ବିକାଶିଲେ ତୋଳିବାକୁ ଆନ କେ ଭଲିକି । ଦୁତି ଗୋ,
 କହ ଅଲ୍ୟଳୀକି, ବୋଇଲ ରେପିଲ ପ୍ରୀତିକନ୍ୟା ଦଳି କି । ସେ
 ଭ୍ରଷାକୁ ଆଶାକରି ରଖିଛି ଜୀବନ । ପୁର ପୁର ପରାବେ ହୋଇ
 ଭବେ ଦିନ । ଦୁତି ଗୋ, କହ ସୁବେଶୀକି । କୃପାକୁ ତ ପାଳୁନାହିଁ
 କହିଲ ବାଣୀକି ॥ ନ ଥିଲ ପଥକ ହୋଇ ବିଦେହ ପଥରେ । ଏବେ
 ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ ତନୁଯାକ ମୋର ଥରେ । ଦୁତି ଗୋ, କହ ସୁଗତିକି ।
 ଶ୍ରୀମୁଖରେ ଆଜ୍ଞା ହେଉ ଏବେ ମୋ ଗତିକି ॥ ଜନ୍ମାନ୍ତର କଥା ପର
 ନ ଥିଲ ମନରେ । ଯେଉଁଦିନ ନାମ ପୁଣି ପଡ଼ିଲ କର୍ଣ୍ଣରେ । ଦୁତି
 ଗୋ, କହିବୁଟି ବାରେ । ଜାତିସ୍ବର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଏବେ ହେଲ
 ତେତିବାରେ ॥ ଗୋରତନା ଚିତା କାନ୍ତି ସ୍ବେଦରେ ଆଦରେ ।
 ପାଦ ପଦ୍ମ ବୋଲି ସଦା ଭୂଷଣ ହୃଦରେ । ଦୁତି ଗୋ, କହ
 ସୁହାର୍ଥୀକି । ତା ନାମ ଗାୟନ ସ୍ବେଦେ ରମିଛି ବର୍ଣ୍ଣାକି । ସ୍ବପ୍ନେ
 ଭେଟାଇଲ ଦିନ ସେ ଦମ୍ଭହରକୁ । ମୁରୁଛି ନୋହୁଛି ଦିନସର ପସରକୁ

ଦୁଇ ଗୋ, କହିବୁ ରମାକୁ । ଏମାନେ କି ସନମାନେ ଗଣିବେ
ରମାକୁ ॥ କାହିଁକି ତପସ୍ୟା ଥିଲା କେଉଁ କଳ୍ପାନ୍ତରେ । ନାଗରେନ୍ଦ୍ର
କଲ ମାଳା ଦେଇଛି ହୃଦରେ । ଦୁଇ ଗୋ, କହିବୁ ରାଧାରେ ।
ସେ କାଳରେ ପ୍ରେମାମୃତ ବୁଢ଼ାଇଲା ଧାରେ । ଆଶା ପୋତ ମେଲିଥିଲା
ପ୍ରଣୟ ସାଗରେ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ବାତ ଯୋଗରେ ଭାଙ୍ଗିଲା ଦେଗରେ ।
ଦୁଇ ଗୋ, କହିବୁ ବାଳାକୁ । କୃପା ଥିଲେ ତାରୁ ଦେଇ ରମୋରୁ
ଭେଳାକୁ ॥ ବର୍ଯ୍ୟା ମର୍ଯ୍ୟାଦା କି ବାଳା ଦେଇ ନାଶିବାର । ହେଲା
କଲେ ବାଳା ହେବ କାଶୀ ହାସିବାର । ଦୁଇ ଗୋ, କହ
ପ୍ରଣାଶକୁ । ପୀରତ କରତ ଯାଉଅଛିଟି ଉଶାକୁ ॥ ଯୋଗଭଙ୍ଗା
ଭଙ୍ଗିକି ମୁଁ କରୁଛି ଜୀବକା । କୃପା ବିଲେକନ ଧନେ ହୋଇଅଛି
ବିକା । ଦୁଇ ଗୋ, କହ ସୁମତିକି । ସେ କି ନ ଜାଣଇ କହିଦେବ
କି ମତିକି । ଏବେ ଅନାଦର କରି ଦେଉଛି ଉପାଇ । ସୁନ୍ଦର
ଦିଶିବଟିକି ମଦନେ ଭୁଷାଇ । ଦୁଇ ଗୋ, କହ ପରାଶକୁ । କାହା
ଦାସ କୁହାଇବି କାମ ଉପାଶକୁ । ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ଲୋକ ଏ ଲୋକ
ଭିତରେ । କେଉଁ ଲୋକ ନ ପାଳନ୍ତି ଅଧରମୃତରେ । ଦୁଇ ଗୋ,
କହିବୁ ରସାଇ । ପରୁର ଆହୁରି ରସିକମାନଙ୍କି ବସାଇ । ଏକାଳ
କାଳ ତ ପୁଣି ମଦନ ଜଞ୍ଜାଳ । କେହି କହୁ ନାହିଁ ତାକୁ ଏଥି
କିମ୍ପା ଜାଳ । ଦୁଇ ଗୋ, କହ ସୁହାସୀକି । ଫଳବେଳେ ଦହିବ
କି ପ୍ରଣୟ କୃଷିକି । ରହୁ ନାହିଁ କହୁଅଛି ବୁଝାଇ ପ୍ରାଣକୁ ।
ଦେଖାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ ସେବକ ପଣକୁ । ଦୁଇ ଗୋ, କହିବୁ
ବାଳିକି । ଏତେବେଳେ ଦେଉ ମୋତେ ଶ୍ରୀପାଦ ଧୁଳିକି । ତୋ
ଆସିବା ଯାଏ ଆଉ ଥିବକି ପରାଶ । ମିଛ କରି ନଦେଖିବି ପକାଉଛି
ରାଶ । ଦୁଇ ଗୋ, କହ ସୁମନାରେ । ମୋ ବାଧା ବାଧକ ବୋଲି
ଅଛି ଭାବନାରେ । ଦୁଇ ବୋଲି ଏ କି ଶୁଭ ଧୀର ମହାଧର ।
ଆଜ ଭେଟାଇବି ରାଧା ଧୁଳିଧୀକୁ ଧର । ଦୁଇ ଗୋ, ସୁପଣ ବିରୁର ॥

ହରି ଉଦ୍ଧାରଲେ ହରି ଭେଟାଇ ନିସ୍ତାର ॥ ଧୀରେ ଧୀରେନୁ ଛୁ
ଗଲ ବୋଧେ ଯବୁରି । ଶୁଧାକୁ କହିଲ ଯବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଢ଼ି ।
ଦୁତି ଗୋ, କି କହ କହନ । କହୁ କହୁଁ ଧନା ହୁଦେ ଜଳିଲକ
ବହୁ । ବିସ୍ମରଣ ପାଠ ପୁଣି ବିଧରେ ରାଧିକା । ମନ ହେଲକ୍ଷଣ
ହେଲେ ପ୍ରୀତି ଆରାଧନା । ଦୁତି ଗୋ, ହୋଇଲେ ସୁଗତି । ମୋହ
ଛୁର ପାଇଁ ବନ୍ଧୁ ପାଇଲେ ଦୁତି ॥ କହୁଁ କହୁଁ ଶୁଣୁଁ ଶୁଣୁଁ
ମୁହଁ ମୁହଁ ଦଶା । ଦେଖିକର ବଢ଼ାଇଲେ କଣେଶ୍ୱର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
ଦୁତି ଗୋ, ମାଗୁଛି ଏତିକି । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବୋଲେ କର ମିଳନ
ଶୁଭିକି । ୧୪ ।

—*—

ପଞ୍ଚସପ୍ତତିତମ ଛାନ୍ଦ

(ଗୁଣ—ଲଳିତ କାମୋଦୀ)

ଧୀରେ ଶୁଧା କର ଧରି କହୁଛନ୍ତି ଦୁତିକି । ଜୀବନ ନେବାକୁ
ଲଗାଇଛୁ ପାପ ପ୍ରୀତିକି । ଦୁତି ଗୋ, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କହ ଯାଇ
ଏତିକି । ଶାନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି ପର ନାଶ ମର ଶୁଭିକି । ୧ । ସେ ଯାଇ
କହିଲେ ତାହା ସତ ବୋଲି ହେବକି । କଣିଥିଲେ ପୁଣି ବିନାଶନ୍ତେ
କେହି ସେବକା । ଦୁଃଖଗୋ, ଦୟାନିଧିକି ପର ଏ ଅବଧିକ ।
ଅବଧିକ କଲେ ଅରକିବେ କେଉଁ ସିଦ୍ଧିକି । ଶ୍ରୀଚରଣେ ସେବ
ପ୍ରାଣ ବିକିଅଛ ମୁହିଁତ । ତାଙ୍କଅନୁଗ୍ରହ ସିନା ମୋ କରମ ଲିହିତ ।
ଦୁତି ଗୋ, ବନ୍ଧୁକୁ କହ ଆନ ଗତି ନାହିଁତ । ଦିବ୍ୟଚିତ୍ତେ
ବିଚାରନ୍ତୁ ସେ ଯାହାକୁ ବିହିତ ॥ ଚନ୍ଦ୍ର ବିନ ଚକୋରକୁ ଆନଗତି
ନାହିଁକି । ଜଳବିନ ମାନ ଘନ ନେବ ପୁଣି କାହିଁକି । ଦୁତି ଗୋ,
କହିବୁ ଯାଇଁ ସେ ନାଗର ମଣିକି । ବାର୍ଦ୍ଧକ ପକାଇ ଦେଇ
କାମସିନ୍ଧୁ ପାଣିକି ॥ ନରବଧୁ ହୃଦୟକୁ କାମଦେବ ଦହିବ ।
ଅବଳାମାତ୍ରକେ ଏତେ ଦାର କେହି ସହିବ । ଦୁତି ଗୋ,
ପ୍ରାଣନାଥରେ ଏତେ ମାତ୍ର କହିବ । ଶୁଧାକୁଷ୍ଠ ଆଦ୍ୟ ବେନିକର୍ତ୍ତୃ

ଲେପ ହୋଇବ ॥ ବିଦେହ ପଥ ଶଙ୍ଖାଳ ପ୍ରାଣଧନ ହୋଇବ ।
 କାହାକୁ କି ହେବ କହି ସବୁ କଲ ଦଇବ । ଦୁତି ଗୋ, କହିବୁ
 ଦାର୍ପୀଗୁଣ କୁଳ ଗାଇବ । ନିଲସଣୀ ପାଇଁ କମ୍ପା ଏତେ ଦୁଃଖ
 ସହିବ ॥ ସ୍ନେହ ପରାଧୀନ ଗୁଣଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ତାପ ବଢ଼ିବ । ତା ଶୁଦ୍ଧ ଶବନ
 ଗଲେ ପାପପଙ୍କେ ସଢ଼ିବ । ଦୁତି ଗୋ, କୃଷ୍ଣର ପ୍ରେମ ଲେଉ ଶୁଭ
 ଶୁଦ୍ଧିବ । ନୋହଲେ ମୋହର ପରି ପ୍ରେମଭୂତ ଲାଗିବ ॥ ତାଙ୍କ
 ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ମୋହପାଇଁ ବିଦା ମାଗିବ । ପଦଧୂଳି ଦଉକଲେ ସବୁପୁଣ୍ୟ
 ଜାଣିବ । ଦୁତି ଗୋ, ପ୍ରାଣନାଥରେ ଥରେ ଏହା ଶୁଷିବ । ଅଭାଗିନୀକ
 ତାରଲ ଯଶ ସିନା ଦଶିବ ॥ କହୁଥିଲ କହୁଥିଲେ ପରା ଏହା
 ନାଗର । ବିରହ ଅନଳ ଘାତେ କୋଟିଗୁଣେ ନାଗର । ଦୁତି ଗୋ,
 ବନ୍ଧୁକୁ କହ ଏ ଶଠ ଉତ୍ତର । ସତ ହୋଇଥିଲେ ମୋତେ
 କରନ୍ତେ କି ଅନ୍ତର ॥ କୁମୁଦିନୀ ବିନା ବାଧା ହୁଅଇ କି ବିଧୂର ।
 ସେ ପୁଣି ନୁହଇ ନିକି ତାଙ୍କ ବିନା ବିଧୂର । ଦୁତି ଗୋ, ବନ୍ଧୁକୁ
 କହ ଦେଖି ପ୍ରୀତି ଶଶୀର । କଳା ହେଲେହେ ଆଦର ନ ତେଜନ୍ତି
 ନିଶିର ॥ ଦେଖୁଛନ୍ତି ଭୁଞ୍ଜ ସଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ତାମରସର । ଅନୁଗତ ଘେନି
 ମିତ୍ର ମୁଦେ ପ୍ରତିବାସର । ଦୁତି ଗୋ, ବନ୍ଧୁକୁ କହ ଶୁଭ ଦିଗବାସର
 ଭଜିଲକୁ ଅଙ୍ଗିକାଶ୍ଚ ହେବେ ଆଶୀର୍ବାସର ॥ କମଳିନୀରେ ବିଳାସ
 ସଦା ସଟ ପଦର । ବାସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ କି ନ କରଇ ଆଦର । ଦୁତି
 ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ଏକି ଶୁଭି ବିରୁର । ରସିକ ସଂସାରେ ସିନାହାସ
 ହେବ ପ୍ରଭୁର । ଦାର୍ପୀ ଦୋଷୀ ହେଲେ ତେଜ ବାର ନୋହେ
 ସୁନ୍ଦର । ଅହଞ୍ଜା ସାଙ୍ଗ ଲଭିଲେ ପରା କାନ୍ତ ସାଦର । ଦୁତି ଗୋ,
 ବନ୍ଧୁକୁ କହ ଦୋଷଥିଲେ ନଧର । ଶ୍ରୀଚରଣେ ଭେଳାଦେଇ
 ଶୁସୁଅଛି ଉଦର ॥ ସେ ଶୁଭିଲେ ମୁଁ ଶୁଭି ତ ନ ପାରିବି ଧନକୁ ।
 ପ୍ରନିତକୁ ଡରି ପ୍ରୋକ ଶୁଭିଲ କି ଘନକୁ । ଦୁତି ଗୋ, କହ
 ବନ୍ଧୁକୁ ଶୁଣି ସୁଧାରସକୁ । ଶିରଛେଦ ହେଲ ଶୁଦ୍ଧ ନ ଶୁଭିଲ

ଆଶାକୁ ॥ ଶତେନନ୍ଦ ପରିପନ୍ଥେ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ ହୋଇଲ । ଆଶାକର
 ନାଶ ହେବ ବୋଲି ରାଧା ବୋଇଲ । ଦୁତି ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ
 ଭ୍ରମେ ମୁଗ ଧାଇଁଲ । ଆଶାକର ନାଶହେଲ ଚନ୍ଦ୍ର କି ନ ପାଇଲ ।
 ପତଙ୍ଗ ଦାସୀକୁ ଶିକ୍ଷା ମନ ଏବେ କଲଣି । ଦହ ହେବ ପ୍ରୀତି ତହିଁ
 ଦେହ ଦେବା ହେଲଣି । ଦୁଷ୍ଟା ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ଆଶା ଲଭ
 ମଲଣି । ଲେଉଟମନ ଶ୍ରୀପଦକୁ ଦେହ ଗୁଡ଼ିଗଲଣି ॥ ପ୍ରାଣହିଁ ସେହି
 ଦାସୀକୁ ଶିକ୍ଷା ଏବେ କରିଛି । ଆନ ଅଭିଳାଷମାନ ଗୁଡ଼ି ଦୃଢ଼େ
 ଧରିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ସବୁ ପାଞ୍ଚ ସରିଛି । ଯାହା ଇଚ୍ଛା
 ତାହା କରି ମାଳା ଦେଇ ବରିଛି । କାନ୍ତ ସ୍ନେହେ ମୃଗମଦ କଜ୍ଜଳକୁ
 ରସିଛି । କଳଙ୍କିନୀ ଅପବାଦ ବଶିଜରେ ପଶିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ
 ବନ୍ଧୁକୁ କୁଳମଳ ନାଶିଛି । ପ୍ରାଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଏବେ କରିବାକୁ
 ବସିଛି । ଦୁର୍ଜନ କୁବଚନ ଶରକୁ ଶିର ଆଡ଼ିଛି । କାନ୍ତ ଅନ୍ତ
 ଉଭୟଙ୍କ ଉପକୁହିଁ ଏଡ଼ିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଲୋକପେକ୍ଷା
 ଗୁଡ଼ିଛି । ନିଦାନ ମୁଁ ଅଭିମାନପକ୍ଷୀ ବେକ ମୋଡ଼ିଛି । ଜୀବ ଥିଲେ
 ଭାବ ହେବ ବୋଲି ଦୁଃଖ ସହିଛି । ପ୍ରୀତି ପିଟିଯିବ ବୋଲି
 ଆକଟରେ କହିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ ମଦାସ ମୁଁ ଦହିଛି ।
 କୃପାନ୍ୟ ତେଜିବେ କି ଏହି ଦମ୍ଭ ବହିଛି । ୨୦ । ଶ୍ରୀଚରଣେ
 ଭଜିବାକୁ ଆଶାମନେ ଘେନିଛି । କେତେ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କୁ ମୁଁ
 କେତେ ବଳି ମାନିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ପରଶକୁ
 ଦହୁଛି । ଲଭ ରହି ରହିଯାଏ ମଦନକୁ କହୁଛି । ଗତି ଆଉ ନାହିଁ
 ନାହିଁ ସୃଷ୍ଟି ଯାକ ଖୋଜିଛି । ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ହେଉ ଚିନ୍ତାମଣି
 ଭଜିଛି । ଦୁତି ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ସବୁ ଦଶା ଘୋଷିଛି । କାମ ଯମ
 ଶବନ ନେବାକୁ ଆସି ବସିଛି । ହେଲା କଲେ ପ୍ରତି ଭେଳା ମୋର
 ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ବିଚାର କରନ୍ତୁ କେଡ଼େ ଅସୁନ୍ଦର ହେଉଛି । ଦୁତି
 ଗୋ, କହ ବନ୍ଧୁକୁ ଏବିଚାର ହେଉଛି । ନାଥ ଆଉ ଅନାଥନ

ଦଶା ପରା ବହୁଛି । ବୁଣିଥିଲେ ପ୍ରେମ ଗୀତ ଅଙ୍କୁର ସେ ହୋଇଛି ।
 ଘନ ରସ ଆଶା କରି ଏତେକାଳ ଜାଇଁଛି । ଦୁଇ ଗୋ, କହୁବନ୍ଧୁକୁ
 କାମ ଜାଳି ଦେଉଛି । ତହୁଁ ଯେ ବଳୁଛି ପ୍ରୀତିମୂଳ ଖୋଳି
 ନେଉଛି । ପ୍ରୀତିପୁରନ୍ଦରକୁ ଏ ନିନ୍ଦା ନିକି ନୋହୁଛି । ପଛେ ଦୋଷ
 ନ ବାରିବେ ବାରିବାର କହୁଛି । ଦୁଇ ଗୋ, କହୁ ବନ୍ଧୁକୁ କେହି
 ଦେହ ସହୁଛି । ବିରୁରନ୍ତ ସବୁ ଆଶା ଏହିଠାରୁ ରହୁଛି । ୨୫ ।
 ଉଦେ ହେଲୁ ଶ୍ୟାମଘନ ରସ ବୃଷ୍ଟି ନୋହିଲୁ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ବତାସ
 ପୁଣି କାହୁଁ ଆସି ବଢ଼ିଲୁ । ଦୁଇ ଗୋ, କହୁ ବନ୍ଧୁକୁ ସବୁ ଆଶା
 ରହିଲୁ । ପିପାସା ରୁଚିବା ଚିତ୍ତ ଚିନ୍ତା ଚିତା ଦହିଲୁ । ଶଉରୀ ଗତି
 ନୋହିଲେ ଘନରସ ନୋହିବ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତାପରେ କି ଆଉ
 ପ୍ରେମକୃଷି ରହିବ । ଦୁଇ ଗୋ, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁକୁ ଏହା ଯାଇ ଶୁଣିବ ।
 ଏଥି ତାଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ଅବଧାନକୁ ଯେ ଆସିବ । ୨୬ । ଆହୁରି କହିବୁ
 ଥରେ ମୋ ଦୟିନୀ ଏତିକି । ଆଉମାନଙ୍କୁ କରିବେ ନାହିଁ ମୋଠା
 ଶୁଭକି । ଦୁଇ ଗୋ, କହୁ ବନ୍ଧୁକୁ ଉଶାହେବ ପ୍ରୀତିକି । ଶୁଣ
 ବିଚକ୍ଷଣ ନ ଜାଣନ୍ତି କେଉଁ ମତିକି । କହିବୁ ଆହୁରି ଥରେ
 ଶ୍ରୀରାମରେ ନାଥର । କି ଉପାୟରେ ଏଥର ହୃଦ କଲେ ପଥର ।
 ଦୁଇ ଗୋ, କହୁ ବନ୍ଧୁକୁ ଯାଇ ମୋର ଉତ୍ତର । ରାଧା ମାଗିଛନ୍ତି
 ଦେବ ପ୍ରେମଛଡ଼ା ମନ୍ତର । ୨୭ । କହୁଁ କହୁଁ ମୁହଁ ମୁହଁ ଧନ
 ହେଲେ କାତର । ହା ମୋହନ କହି ମୋହଗତି ହେଲୁ ଚିତ୍ତର ।
 ଦୁଇ ଗୋ, ଏ ଜାତି ଶୁଭ ପୋଡ଼ୁ ପୋଡ଼ୁ ପ୍ରୀତିର । ଘନ ଅଭିମନ୍ୟୁ
 ହବେ ପଦ ରସବତୀର । ୩୦ ।

ଦ୍ଵିପଞ୍ଚଶତ ଛାନ୍ଦ

ଦୁତି ଯୁଗଳ ଅନୁରାଗ କଥନ

(ରାଗ—ଶୋକ କାମୋଦୀ)

ଶ୍ରୀରାଧା ବାହୁଳି, ପ୍ରେମରସାହୁଳୀ ଦେନଚନ୍ଦ୍ରା ଗ୍ରାହକ-
ମାନେ । କୃଷ୍ଣ ଅତି ଦିନେ ଦୁତିକାକୁ ଦିନେ ପରୁରନ୍ତି କର ଧରି
ଛନ୍ଦେ । ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ଶୁଭ । କହି ମୋ ଶୁଭକି କର ଗତି । ଦ୍ଵି
ଦୁତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରେମଜଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିହ୍ୱଳିତ ମତି ଦିନରାତି । ୧ ।
କାଳିଆ କମଳ ଦେଖିଲେ କମଳ ନୟନରେ ହୁଏ ଜରଜର ।
ଦେଖି ନବଦଳ ତାର ଅପଦନ ପୁଲକି ହୁଅଇ ଥରଥର । ଘନ
ସୁନ୍ଦର ହେ । ସମ୍ବନା ଯିବାକୁ ତରତର । ଏ ଅତି ବିଚିତ୍ର କଳ୍ପଲତେ
ଚିତ୍ର ଲେଖି ତମୁ ଦିଏ ବାରବାର । ୨ । ଦେଖି ତମାଳକୁ ବିରୁର
କୋଳକୁ ସଜ ହେଉଥାଇ ବାହୁଯୁଗ । ଶ୍ୟାମ ସୁବାସରେ ଆଶ
ମାନସରେ କଳାବଳୀ ସଙ୍ଗେ ଅନୁରାଗ । ରସଶେଖର ହେ । ଭୃଷଣ
ମାଲେନ୍ଦ୍ର ମଣିହାର । ବସି ରାମାବର ପିଠାଇ କବରୀ ଦେଖୁଥାଇ
ଥୋଇ ହୃଦେ ତାର । ହେମ ମରକତ ଯୋଗି ଅଶକତ ପରି ନେତ୍ର
ମୁଦ ରହେ କ୍ଷଣେ । ଦଇବ ଘଟନ ମୟୁର ନଟନ ଦେଖି ସୁଖୀ
ହୋଏ କେଉଁଠୁଣେ । ଭାବଦିନୋଦ ହେ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷେ
ମାଡ଼େ ନିଦ । ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଚଳକୁ ଚାହିଁବା ବେଳକୁ ଚିତ୍ତରେ ଜାତ
ହୁଅଇ ମୁଦ । ୪ । କେ ଜାଣେ ଭାବନା ବୃକ୍ଷେ ସମ୍ଭାବନା କେତେ
କରେ ବୃନ୍ଦାବନ ଗଲେ । ବୋଲଇ ଆଳୀନି ଏ ବନ ଧୂଳିକି
ବୋଲିଦିଅ ମୋର ହୃଦସ୍ଥଳେ । ନବନାଗର ହେ । ରଙ୍ଗକମଳରେ
ସ୍ନେହ ତାର । ଲଗାଇ ହୃଦରେ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଲଦୁଥାଇ ଶିରେ
ବାରବାର । ବସି ମଦାଳଶୀ ସୁମନା ଭୂଲସୀ ଗରା କରି ଦେଖୁଥାଇ
ନିତି । କସ୍ତୁରପତ୍ରକୁ କରିବା ଚିତ୍ରକ ବୋଲୁ ସଖି ରହେ ମୁଖ
ପୋତି । କାମ ମୋହନ ହେ । କରୁଛି ମାତ ସାଗ ପଠନ ।

ଦେଖିଲେ କେତକା ବୋଲେ ଏ ପାତକା ହେଲୁ କିମ୍ପା ଭୁଞ୍ଜ
ବିନୋଦନ । ସୁବଳ ପାଣିକ ଧରି ସେ ପୁଣିକ ମମତାରେ ପୁଞ୍ଜେ
ଥିଲୁ କାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ପାଶରେ ଥିଲୁ ଏ ଶ୍ରୀକ୍ଷାରେ ଉଲ୍ଲସି ଉଠଇ
ଗୁଣମୁହିଁ । ଆହେ ଗିରିଧାଞ୍ଜ । ନନ୍ଦଗ୍ରାମ ଯାଏ ଯେଉଁ ନାଶ । ତାଙ୍କ
ପଦ ଧରି ବୋଲେ ବିମ୍ବାଧର ତୁମେ ମୋର ଗୁରୁଜନ ପରି । ୭ ।
ଦେଖି ଗୁଞ୍ଜିପଲ ବୋଲଇ ସୁପଲ ତୋହ ଅନୁରାଗ ଏକା ହେଲୁ ।
ଗୁଞ୍ଜିରପାଟିକି ଚାହାରି ପାଟିକି ଆସଇ ସେ ଯେତେ ବଞ୍ଚି ଦେଲୁ ।
ଆହେ ଗୋପୀନାଥ । ବିରୁର ଏ କେଉଁ ମନୋରଥ । ହସଇଭାଷଇ
ସୁଗୁଣ ନନ୍ଦଇ ହା ରମ୍ୟସ୍ଵରେପୋତଇ ମଥା । ୮ । ଶୁଣି ସେ ଚରିତ
ବୋଇଲେ ହରିତ ହା ହା ଲୁଚି ମରିଯାଏ ବନ୍ଧୁ । ତୋ ପ୍ରୀତିପଣକୁ
ମୁଁ ନିଜ ପଣକୁ ବିକା ହେବି ସତେ କୃପାସିନ୍ଧୁ । ଆରେ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ।
କି କି କରି ନ ପାରଇ ବିହୁ । ମୁଁ ଅତି ଦାରୁଣ ତବ ପ୍ରେମ ରଣ
କୋଟି ଜନ୍ମେ ସୁଝାଯିବ ନାହିଁ । ୯ । ତୋ ଗୁଣ ସୁମରି ଯେବେ
ଯିବ ମରି ସଂସାରେ ପ୍ରଣଂସା ସାର ହେବ । ଦାସ ବସୁଲୀକ
ପ୍ରଣୟପୁଲକିକ ବାଧୁବା ଡରେ ରହିଛି ଜୀବ । ଆରେ ଗୁଣ ବଞ୍ଚା ।
ଏ ଶ୍ରୁତିକୁ ବଳାଇଲୁ ମତି । ତୋତେ ଗୁଣମୁହିଁ କେଉଁ ଗୁଣେ
ମୁହିଁ ଯୋଗାଇବି ଏହା ଭାଲେ ନତି । ୧୦ । କଲେ ତୁ ସେବକ
ଲେଖିବି ପାବକ ତେଣିକ ଆହା ବି ପାରୁ ନାହିଁ । ମୋ ହୃଦ ପୀଠକୁ
ଦେବି ତୋ କୋଠକୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କର ଚୁହି । ଆରେ
ପ୍ରେମଦାମ୍ନ । ସେ ଯାଇଥିଲେ ଏ ଖବ ଦେନି । ଜାଣଇ କୃପଣ
ନୋହି ପ୍ରଭୁପଣ ମୋ ଠାରେ କେତେ କରିବ ଧମ୍ନ । ୧୧ । ଗୋବିନ୍ଦ
ଅଧୀର ଦେଖି ଦୁଃଖ ଧୀର କରି ବେଗେ ଚଳିଗଲା । ଶ୍ରୀରାଧା
ପାସରେ ସୁ ଅବକାଶରେ ଗୋବିନ୍ଦ ବିପଦ ଶୁଣାଇଲା । ଆରେ
ରସନିଧି । ଭାଗ୍ୟକୁ ମିଳଇ ସବୁ ସିଦ୍ଧି । ତୋ ପ୍ରେମ ପସର କୃଷ୍ଣ
ବିନୟାସ କେବଳ ତୋ ଗୁଣେ ବାଇ ବୁଦ୍ଧି । ତୋ ପଦ ପତନ

ଧୂଳିକି ଯତନ ତଳକ ଦେନଇ କପାଳରେ । ଡରି ମନ୍ଥୁଥରେ
 ତୋ ଗତିପଥରେ ଲେଖିଛୁ କଙ୍କର କର ବାରେ । ଆରେ ଭାବ
 ଭୋଳି ତବ ହୃଦା ପଡ଼ା ଫୁଲ ତୋଳି । ରୁଡ଼ାରେ ଗୁଡ଼ାଇ କରଇ
 ବଡ଼ାଇ ଏବେ ରସିକେନ୍ଦ୍ର ହେଲି ବୋଲି । ତୋ କେଳି ବନରେ
 କି ଆଜ୍ଞାଦନରେ ଲେଖିବି କି ଜାତି ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ । ହେଉଛି ନିଧନ
 ଦୟା ଧର୍ମ ଧନ ଦେଇ କଣ ମୋତେ ବନମାଳୀ । ଆରେ
 ପ୍ରେମଶୀଳା । ଗଣ ତୋ ଗଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଳା । ସରୁଛି ମୁଁ ଭୂରେ
 ତୋ ପର ପ୍ରଭୁରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ବୁଝୁଛି ତ ଭେଳା । ତବ ଚିତ୍ତ
 କରେ ଲେଖି ବାନ୍ଧିକରେ ପଦ ଧରି କହେ ସାହି କରୁ ।
 ସଖାକାନ୍ତ ଗତି ଦେଖି ବୋଲେ ଗତି, ବେଳେ କର ମୋତେ
 ରାମାବର । ଆରେ ପ୍ରେମୋନ୍ମତ । ପିତା ପୀତବାସ ହୃଦେ ଲଦି ।
 ନୟନରୁ ବାରି ବହେ ବାରବାର ଯେମନ୍ତ ହେଉ ଗିରି ନଦୀ ।
 କି ଯେନି ମନରେ ଶୁଣ ସୁମନରେ ନୟନ ପଡ଼ିଲେ ନ ଚଳଇ ।
 ସ୍ବେ ଅତି ଆଦରେ କୁଞ୍ଜମ ହୃଦରେ ନିରବଧି ବୋଲି ହେଉଥାଇ ।
 ଆରେ ପ୍ରୀତିବତୀ । ରଜନରେ କେତେ କରି ପୁଡ଼ି । ବଳାଇ ଆଶକୁ
 ତୋ ପିତା ବାସକୁ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲଗାଏ ଏ କି ଶାନ୍ତି । ଦେନରେ
 ସୁମନା ବଳାଇ ସୁମନାମାଳା ଲୁଗି ହେଉଅଛି ସ୍ନେହେ । ଏ କି
 ରେ ସୁନାରି ଦେଖିଲେ ସୁନାଶ କୋଳ କରିଥାଇ ହା ହା
 କହେ । ଆରେ ରାଗଲତା । ପିକ ବଚନେ କି ଆଦରତା ।
 ସାରସଗତିକି ଶୁଦ୍ଧ ମୁକତିକି ପାଇଲୁ ପରାୟ ପ୍ରେମୋଦତା । କମଳ
 ସଙ୍ଗରେ ମିଳାଇ ଭଙ୍ଗରେ ବୋଲେ ଏପରି କି ସତେ ହେବ ।
 ଚଢ଼ାରେ ପ୍ରବାଳ ଅଧରା ପ୍ରବାଳ ଖୋଷିବାର ମହା ମହୋତ୍ସବ ।
 ଆରେ ପ୍ରେମମୂର୍ତ୍ତି । ରାଗ ପୁଞ୍ଜେ ଅମିରାଗ ଗତି ସ୍ନେହ ଲକ୍ଷରେ
 ତୋ ସ୍ଥାନ ଘାଟରେ ଅବଗାହନ ଆଚରେ ନିତି । ଚମ୍ପକ ମାଳିକି
 ଲମ୍ବାଇ ଶୁକଳି ମିଷରେ ପରୁରେ କି ମାନଲୁ । ଫୁଲଗୁନ୍ଥା ମାଳି

ସଙ୍ଗେ ବନମାଳୀ ମିଶ୍ର ପୁଣି କାନ୍ଦୁ ପାଇଁ ହେଲା । ଆରେ ପ୍ରେମକଳା,
ନାପିଣ୍ଡଠାରୁ କି ଶିକ୍ଷା କଲା । ବେଶକାଶ୍ମମାନେ ଏବେ ସନମାନ
ଧନ ନେଲେ ବୋଲି ଶୁଣାଗଲା । ହୃଦୟ ପଦକେ ତୋ ରୂପ
ପଦକେ ଆପଣା କାମକୁ ଲେଖିଅଛି । ସିଆଇଁ ଝଲିକି ତା ବସ
ସ୍ଥଳୀକ କେଉଁ ମମତାରେ ସମ୍ପାଦିଛି । ଆରେ ପ୍ରେମଜ୍ଞାନା । ବନାଇଛି
ତାମ୍ବ ଦରଶନା । ବସନ ଲେହିତ ଉତ୍ସରୁ ସହିତ ଗୁପ୍ତତେ କାହିଁକି
ସଞ୍ଚିଲଣି । ପୁଣି ଏ ବିଚିତ୍ର କିଶୋରୀ ଲେଚନ କମଳ ଜଳରେ
ବୁଡ଼ିଗଲା । ଭଲ ରମଣୀ ପ୍ରୀତିଗୁଣମଣୀ ଦୁଃଖ ଏତେ ସରିଯାଏ
ଗଲା । ଥିକ ଥିକ ବିହ୍ନି । ଏଥିକ ସତ ବଳିଲା କେହି । ଏତେ
ସରିଯାଏ କଥା ପୁଣି ଯାଏ ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରାଣ ଅଛି ରହି ॥ ମୋହପରି
ପଣେ ହେଲେ ଦାସୀ ପଣେ, ପାଦ ସେବା ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ।
ଏଡ଼େ ଅଭାଗିନୀ ହେବାକୁ ଘୋରିନା, ଏଡ଼େ ଆଶା ବଳାଇବି କେହି ।
ଆହେ ପ୍ରାଣପ୍ରଭୁ । ପ୍ରଣୟ ଆନନ୍ଦ ସୁଖବିଭୁ । ଏ ଛୁରକୁ ମତିଠାରେ
ଦେଲ ମତି ନ ଜାଣି କରି କି ଲଭି ଲେଉଟୁ । ହେବେ ଯେବେ
ଚିତ୍ତ ନୂନାଶ କିହ୍ନିତ ରମା ଉମା, ରତି ଦାସୀ ହେବେ ।
ମୁହଁଲେ ମୁରତି ବଲ୍ଲଭବରଣ, ରତି ଆଶେ ଧୃତି ନ ରଖିବେ ।
ଆହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ଵର । ଅମୃତସାଗର ନାମ ଯାର । ଶୁଣିଲେ ଗୁଣକୁ
ବିବେକ ପଣକୁ, ଦେବମାତା କରଦେବେ ଦୂର ॥ ଏମନ୍ତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
କି କରି ସୁଲଭ, ହେବ ବୋଲି କଲି ଆଶା ଦୂର । ଏ ଶ୍ରାବ୍ୟ
ବିରସ୍ତ ଭାଲେ ଥିଲା ରତି, କି କରି ଜାଣନ୍ତି ନାଶ ଛୁର ॥ ଆହେ
ପ୍ରାଣବର । ସ୍ଵତଃସିଦ୍ଧ ତୁମେ କୃପାସିନ୍ଧୁ । ଦାନରେ ସଦୟ
ହୋଇଛ ଉଦୟ ଯେମନ୍ତ ନିଶିକି ରସେ ବିଧୁ ॥ ପାଇ ଚିନ୍ତାମଣି
ଶିଳକଣା ମଣି ମୁଁ ପାପିଣୀ କଲି କି ନିରାଶ । ଯେମନ୍ତ ଦ୍ଵିଷାୟା
କିମ୍ଭାମା ପ୍ରୀତିଆ ପଣ କଲି ତୁମ୍ଭେ ପରକାଶ । ଆହେ ପ୍ରାଣଭଣ୍ଡ
ବୁଦ୍ଧି କଲ ବିନୁଦନ ଯଶ । ମୋ ହୃଦ କୁମୁଦ, କଳାକର ମୁଦକଲ

ନ ବରୁଣ ଗୁଣ ଦୋଷ ॥ ଏମନ୍ତ ବରୁଣ, ଶ୍ୟା ମୁଖ ଗୁରୁ ଅରୁଣ
 ପରାୟେ ଦଶିଗଲା । ପୁଲକ ଗଣ୍ଡରୁ ହା ବନ୍ଧ ତୁଣ୍ଡରୁ ବାରମ୍ବାର
 ବଳେ ବାହାରିଲା । ବୋଲେ ଧକ ଧକ ଛୁ ଛୁ ରେ ଜୀବନ
 ଅବବେକ । ନ କଲୁ ସଞ୍ଚାର, ଏ କେଉଁ ବରୁଣ ବୁଢ଼ାଇଲୁଡାଳେ
 ପ୍ରୀତିଟେକ ॥ ଅମୃତ ବାରିଧି ତେଜଲୁ ଆରାଧି ଅଳ୍ପ ତୁଳ କୁଳ ଲଜ
 ଧର୍ମ । ପ୍ରଣୟ କନ୍ଦଳୀ ଦନ ଦେଲୁ ଜଳ ପୋଡ଼ୁ ପୋଡ଼ୁ ଅଭାଗିନୀ
 କର୍ମ । ଆରେ ପାପୀ ମନ ନେଷ ସଙ୍ଗେ ଥିଲୁ ଦେଖାଦନ । ବନ୍ଧୁ
 ରଖ କରି ଶ୍ରୀପଦେ କଳସ କୁହାଇଲୁ ନାହିଁ ଏ ବଚନ । ଏପରି
 ଭାବନା କରୁଁ କରୁଁ ବନ୍ୟାନଳ ପରି ହୃଦ ଦହେ ପ୍ରୀତି । ସ୍ୱେଦଜାତ
 ତନୁ କର୍ମି ଲୁ ସୁତନୁ ଆତରଲ ଭୂତାବେଶ ଶାନ୍ତି ॥ ଏ ଦଶାକୁ ଦେଖି
 ଦୁଃଖରେ ମଜ୍ଜିଲେ ପ୍ରିୟ ସଖୀ । ବୋଇଲେ ଦୁଃଖିକ ତୋ ଯୋଗୁ
 ଏତିକି ଲଭ ପାଇଲୁ ଆଜନ୍ମ ସୁଖୀ ॥ ସେ ବୋଲେ ଶ୍ୟାମା ପ୍ରେମ
 ଆରାଧିକା ମୋ ବଚନ ମନେ ଥିଲ ଘେନି । କେଡ଼େ ବଇଉବ
 ହୁଅନ୍ତାନି ଭବ ପର ଛୁର କି କରନ୍ତା ମାନ । ଆଗୋ ସଖୀବ୍ରଜ ।
 ଅଙ୍ଗୀକାର ଲେଖୁ ଲେଖୁ ଆଜ । ମଦନ କଦନ କରି ବିଛେଦନ
 ଭେଟାଇ ଦେବ ରସିକ ରାଜ । ମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ ପରାୟ ସନ୍ଦେଶ ମଣି
 ଗୁଣମଣି ଗୁଣ ଗୁଣୀ । ପ୍ରଣୟ ସିଦ୍ଧି କି ଲଜ୍ଜାଜଳଧିକ ବଳେ ବଳେ
 ବସାଇଲୁ ପୁଣି । ମର୍ଯ୍ୟଦାକୁ ରଖି । ସୁତେ ରହୁ ମନ ଜାଣି
 ସଖୀ । ବୋଇଲେ ଦୁଃଖିକ ତେଣୁ ଏ ଶାନ୍ତିକ କରୁଅ ବୋଧବା
 ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖୀ ॥ ଭାଳି ଏ ବଧିକ କୃଷ୍ଣ ସନ୍ନିଧିକ ଅତି ବେଗଭରେ
 ଚଳିଗଲା । ବୋଲଇ ସାମନ୍ତ ସିଂହାର ସାମନ୍ତ ପୁଣ୍ୟ ଆଜ ମୋର
 ଧନ୍ୟ ହେଲା । ଆହେ ଧୀର ଜନେ । ଘେନିବାର ହେଉ
 ଯାବଧାନେ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶୁଭିକି ଦେବ ମୁକତିକି ଆର ଛନ୍ଦକୁ
 ରହିଲେ ମନେ । ୩୦ ।

ବିବିଧ ଚିନ୍ତାମଣି ଏକସପ୍ତତିତମ ଛାନ୍ଦ

୨୩

ରାଗ—ଭୂପାଳ

ଦିନେ ଦିନେ ଚତୁର୍ଥ, ପ୍ରେମେ ହୋଇ ଆତୁର, ମିତେ ଏକାନ୍ତେ
କହନ୍ତି ବଂଶୀ ଗୁଡୁର । ଶେ ସରସେ ଜାତ, ସରଳତା ସଂଜାତ,
ପତିବ୍ରତା କରୁଅଛୁ ଲଜ୍ଜିତ ॥ ମନ୍ଦିରରେ କଳିତ, ବାଜୁଅଛୁ
ଲଳିତ, କି କେ କୁଳବତୀ ମନ ଦିଏ ଦଳିତ । ମନ ନିଏ ରସାଇ,
ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦିଏ ଭସାଇ, ତା ଜାତିରେ ନେବ ପର ଏବେ ମିଶାଇ ॥
ତନୁ ପୋଡ଼ାଇଲା ତ, ମନ ବୁଡ଼ାଇଲା ତ, ଶ୍ରବଣ ତା ମଧୁରତ
ଲୋଡ଼ାଇଲା ତ ॥ ବାସ ପଡ଼ାଇଲା ତ, ମତ ଗଡ଼ାଇଲା ତ ବିବେକ
ଚେତନା ବେକ ମୋଡ଼ାଇଲା ତ ॥ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲା ତ, ଇଚ୍ଛା
କଡ଼ାଇଲା ତ, ଦମ୍ଭତରୁ ସମ୍ଭଳରେ ଉଡ଼ାଇଲା ତ ॥ ଲୋଭ
ଚଳାଇଲା ତ, ବଳେ ବଢ଼ାଇଲା ତ, କଳଙ୍କ ପଙ୍କେ ଗଢ଼ାଇ
ସଢ଼ାଇଲା ତ ॥ କାମେ ଚଢ଼ାଇଲା ତ ଆଖି ଛେଦାଇଲା ତ; ପ୍ରଳୟ
ଅଚଳ ହୃଦେ ଲଦାଇଲା ତ ॥ ବାଦ ବସାଇଲା ତ; ମାଦ
ଖସାଇଲା ତ; କରଜ ଲଙ୍ଗଳେ ମଞ୍ଚ ଚଷାଇଲା ତ । ତାପେ
ତପାଇଲା ତ, ନାମ ଜପାଇଲା ତ; ନିରବଣି ହୃଦୟକୁ କମ୍ପାଇଲା
ତ ॥ ଜ୍ଞାନ ହରାଇଲା ତ, ନିତି ଡରାଇଲା ତ; ଅପରାଧି ଲୋକେ
ଆଣି ଭରାଇଲା ତ ॥ ମଧୁ ପିଆଇଲା ତ, ବ୍ରମ ଦିଆଇଲା ତ; ନୂଆ
ହଟହଟା ହାଟ ଭିଆଇଲା ତ ॥ ଆଶା ଜଗାଇଲା ତ, କଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗାଇଲା
ତ, କେ ଜାଣେ କି ଭୂତ ବାଇ ଲଗାଇଲା ତ । ଧୀରେ ଶିଖାଇଲା
ତ, ସୁଧା ଚଖାଇଲା ତ, ନାମ ମୋହନ ମୃରତି ଦେଖାଇଲା ତ ॥
କଣ୍ଠ ସୁଖାଇଲା ତ, ସୁଖ ଭୁଖାଇଲା ତ, ବିକ ହେବା ପଥ ବଳେ
ଲେଖାଇଲା ତ ॥ ନିତି ବଞ୍ଚାଇଲା ତ, ପାଞ୍ଚ ପଞ୍ଚାଇଲା ତ; କେତେ
ଜାତି ହାଟ ନାଟ ନରୁଇଲା ତ ॥ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଲୁଟାଇଲା ତ; ବଳ
ଭୁଟାଇଲା ତ; ଗଞ୍ଜିତ ରଞ୍ଜିତ ଏବେ ଘଟାଇଲା ତ ॥ ପିଠହୁଡ଼ାଇଲା

ତ, ତେଜା ବୁଢ଼ାଇଲ ତ, ଆନ ଅଭିଳାଷ ରଜୁ ଛୁଣ୍ଡାଇଲ ତ ॥
 ସେ ଗୋ ଏଡ଼େ ମହତ, କାହିଁ ଥିଲ କହତ, ମୋ ଜୀବନ ନିଶ୍ଚେ
 ମୁନି କହୁଥିଲେ ଦିନେ କେତେ ପରି ତ । କରବାହିଁ ବିହିତ,
 ଏବେ କରିବ ହତ ॥ ମିତ କହେ ହରିତ, ଶୁଣ ବଂଶୀ ଚରିତ,
 ଅଲୌକିକ ସେହି ତ, ନାରାୟଣ ରହିଛନ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ବିଦିତ । ଧ୍ୱଜ
 ଯାହାର ବଳି, ଭେଦେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବଳି, ଅବଳା ମାନ୍ଦଜେ ତହୁଁ
 ପାରିବ କଳି ॥ ଯାହା ଶ୍ରବଣେ ବିଧି, ସରଜିଲ ଅବଧି, ଆଉ କେ
 ରଖି ପାରିବ ଅବା ସୁବଧି । ଶୁଣି ବ୍ରହ୍ମା ମୁଖରେ, ବେଦ ନ ଖୁରେ
 ଖରେ, ସୋମସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗମନ ପ୍ରମୁଦ ଖରେ ॥ ଯାହା ଯଶ ସ୍ତରସେ
 ଶୀତ ଗଙ୍ଗା ସୁରସେ ତେଣୁ ଶିରେ ବହିଛନ୍ତି ହର ହରସେ ।
 ଜଗନ୍ନାଥକାରିଣୀ, ପାପ ତାପ ହାରିଣୀ, ବ୍ରତଦ୍ରବ୍ୟ ଦେନି ବିଷ୍ଣୁ
 ପଦ ଧାରିଣୀ ॥ ଏଡ଼େ ଶୁଣ ଯାହାର, କଥନ ସେ କାହାର, ବିଶ୍ୱ
 ଦେବ ହେବ ଏକ ସ୍ୱରେ ତାହାର ॥ ଶୁଣ ଅତି ଗହନ, ନଦ
 ବିଶ୍ୱ ମୋହନ, ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ୍ତି ଯାହା ଦେନି ମୋହନ । ଜୀବ
 ତେଜେ ସଜୀବ, ଜୀବ ପାଏ ଅଜୀବ, କୁଳଶୀଳ ବିପତ୍ତିତ ଧର୍ମ
 ଅଜୀବ ॥ ଅଚେତନକୁ ହିତ, ତେଜା ହୋଇ ମୋହିତ, ଉତ୍ତର
 ରହି ବଳେ ପ୍ରମୁ ନୋହିବ ॥ ଆଦିକରି ଗୋଲକ ଯେତେ ଅମର
 ଲୋକ, ଯା ଧନ ଶ୍ରବଣେ ଆସି ହୁଅନ୍ତି ଲୋକ ॥ ପାନ୍ତି ତୁମ୍ଭ
 ତହିଁକି, ଆନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କେହି କି, ପରମ ଧର୍ମ ଲଭ ନାହିଁ କି ॥
 ଏହା ଶୁଣି ରାଧିକା ହେଲ ପ୍ରେମ ଅଧିକା, ବୋଇଲେ ବୁଝାଅ
 ନ ଦହୁ ସେ ଅଧିକା ॥ ବାଦ ଲଗିଛି ତାର, ମୋତେ ତହିଁରୁ
 ତାର, ମୋ ନାମ କେ ତାହା ଆଗେ କଲ ବିସ୍ତାର ॥ ଗୋପ
 କେବେ ନାହିଁ ତ, ମୋତେ ହେଲ ଅହିତ, ନରବଧି ରାଧା ରାଧା
 ଡାକେ ସେହି ତ ॥ କହ ଯାଇଁ ତହିଁକି, ପରିହାସୀ ମୁହିଁକି
 କୁଞ୍ଜବନକୁ ଡକାଇ ମୋତେ କାହିଁକି ॥ ବିନୟରେ କହିବ,

ମୋତେ ଦୟା କହିବ, ଗୁରୁଜନ ଥିଲେ ଡାକିବାର ନୋହିବ ॥
 କାହିଁ ପାଇଁ ବଧୂକ, ଏତେମାସ ବଧୂକ, ରଜନକାଳେ ଡାକିଲେ
 ବଡ଼ ବାଧୁକ ॥ ନ ଘେନିଲେ ଭାରତୀ, ନ ରହିବ ଜୀବିତ, କରଗତି
 ହେଲେ ସାରିଦେବ ସୁରତି ॥ ହସି ସଖୀରତନ, କଲ ଭଜିବତନ
 ତାହା ଯୋଗୁଁ ହେବ କେତେ ସୁଖରତନ ॥ ରାଧାନାମ ତାହାର
 ନିରବଧୁ ଆହାର, ଆଉ ସେ ଭଜିବ ପୁଣି ନାମ କାହାର ॥ କି
 କରିବ ଦଣ୍ଡନ, ସେ ତ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନ, ପାରିବ କେତେ ଜାତିରେ
 ସେ ତ ମଣ୍ଡନ ॥ ଶୁଣି ମୁଦ ବଧୂରେ, ଘେନ ଏ ରସ ଧୀରେ;
 ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଂଶୀ ଭାବ କହେ ବଧୂରେ ॥

ସପ୍ତ ସପ୍ତତିତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ-ପୁରୀ (ହରି ଚଉତିଶା ବାଣୀରେ)

କିଶୋରୀ ବଧୂରେ ଦୁତିକା ବଧୂରେ ଜଣାଏ ବଧୂରେ ଯାଇଁ ।
 ଭାନୁଜେମାକୁ ଯେ କ୍ଷମା ଆଉ ରମା ବିପଦେ ନ କରଇ ହେ ।
 ହରି । ହରି ବୋଇଲେ ଯାଉଛି ସରି ହେ ॥ ହରି ହେଲେ ନ
 ରଖିବେ ହରି ହେ । ୧ । ବିପଦେ ରସ ଘାତରେ ବିରସ କରୁଅଛି
 ମନସୁତ । ମୋ ପର ପାତକୀ ସାଗର ସୁତ କି ଦେଇଛି ବିରାଟସୁତ
 ହେ । ଦେବ । କୁଞ୍ଜସୁତକୃତ କେ ଭାଜିବ ହେ । ରାମ ପୁତ୍ର ମାସ
 ଅଛି ଜୀବ ହେ । ୨ । ଜଗତ ପରାଣ ଯେ କରେ ଭକ୍ଷଣ ତାକୁ ଯେ
 କରେ ଭକ୍ଷଣ । ତାହା ଧୂଳି-ମାତ ତାତଗର୍ଭ ଗତ ବାସତ ସତ
 ସ୍ଵରଣ ହେ ଧୀର । ଏତେବେଳେ ପ୍ରତିକାର କର ହେ । କେହି
 ବୋଲୁଅ ରସଶେଖର ହେ ॥ ଜଳସୁତ ସୁତ ତା ସୁତ ତା ସୁତ
 ତା ସୁତ ସୁତ ତା ସୁତ । ତା ସୁତା ସୁତ ସୁତ ହେଲ ଜୀବିତ-
 ନାଶ ପ୍ରେମେ ବିପଦେ ହେ । ଶାର । ତୁମ୍ଭେ ବୋଲୁଅ ରସଶେଖର
 ହେ ପ୍ରିୟା । ପ୍ରୀତି କରୁଅଛ ଦୂର ହେ । ୪ । ଶାର ହେ ଶାର ହେ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବରଦେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେ । ନମନା ସତେ ନ ବିନା-
 ଶତ ପୁଣି ଧର୍ମରାଜ ବୋଇଲୁ ତ ହେ । ଶ୍ରୀନା । ଶ୍ରୀକା ଲେଉଟହେଲୁ
 ସଦନ ହେ । ବସିକରି ସେ କରୁଛୁ ଧ୍ୟାନ ହେ । ୫ ଆଦି ଯୋଗ
 ଜ୍ଞାନେ ବେନିଯୋଗ ବିନେ ତନିଯୋଗ ନ ରଖିବ । ଗୁଣଯୋଗ
 ଦତ୍ତ ନ କଲେ କି ପାଞ୍ଚଯୋଗ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମାନବ ହେ । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ।
 ଶଷ୍ଠଯୋଗେ ବାଳୀ ଦେବ ହୋସ ହେ । ସପ୍ତଯୋଗ ନାମେ ଏ
 ବିନାଶ ହେ । ୭ । ଅଷ୍ଟଯୋଗେ ବିନାଶର ନବଯୋଗ ହରପରଶର
 ମାରି । ଦଶଯୋଗ ଧୀରେ ଏକାଦଶଯୋଗ ବାହୁଲ୍ୟ ଦେଲୁ
 କରି ହେ । କାନ୍ତ । ବାରଯୋଗ ପ୍ରଣୟ ଅହିତ ହେ । ତେରଯୋଗ
 ପୂର୍ବ ହତ ସତ ହେ । ୨ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଯୋଗ ରହିତ ଅଛଇ ପଞ୍ଚଦଶ
 ଯୋଗ ରତ । ଷୋଡ଼ଶଯୋଗରେ ପଞ୍ଚ ନାହିଁ ନାମ ସପ୍ତଦଶ
 ଯୋଗ ଶତ ହେ । ହରି । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଗେ ଅଛୁ ନାଶ ହେ ।
 କାମ ଉନବିଂଶ ଯୋଗ ଧରି ହେ । ୮ । ବିଂଶତି ଯୋଗକୁ ଇଚ୍ଛା
 କରିଅଛୁ ଏକବିଂଶ ଯୋଗ କର । ଦ୍ଵାବିଂଶତି ଯୋଗ କାମକୁ ତ
 କଲେ ଶିବିଂଶତି ଯୋଗବାର ହେ । ଶର । ଚତୁର୍ବିଂଶ ଯୋଗ
 ଶାନ୍ତି ସାର ହେ । ପଞ୍ଚବିଂଶଯୋଗ ମୂର୍ତ୍ତି ଧର ହେ । ଷଷ୍ଠ କାନ୍ତ
 ପାଇଁ ଶରକେ କେ ହେବ ଷଡ଼ବିଂଶଯୋଗ ସିଦ୍ଧି । ସପ୍ତବିଂଶ
 ଯୋଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠାର୍ଥରେ ସାର୍ଥ ହେବ ସିନା ପରସିଦ୍ଧି ହେ । ନାଥ ।
 ପ୍ରେମ କୃଷି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତାପେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେ । ମିଥୁନରେ ତା ବୃଦ୍ଧି
 ଯଥାର୍ଥ ହେ ॥ କର୍କଟୀ ରସବନ୍ତ ହେଲେ ହୃଦୟ ସେ ବଧୁ ହେବ
 ଅବଧୁ । ସିଂହପର ପରାଜୟ କରି ମାର ମାରୁଅଛୁ ରସବଧୁ ହେ
 ଶ୍ୟାମ । କନ୍ୟାକାର ବଢ଼ାଇଲେ ପ୍ରେମ ହେ । ତୁଳ ନାହିଁ ଏବେ
 ଯାହା କାମ ହେ ॥ ବୃଷ୍ଟିକ ଘାତକୁ କଳାଧନୁ ଧରି ମକରକେତନ
 ଏବେ । ଦମ୍ଭ କୁମ୍ଭ ଭେଦ ହେଲେ ରସ ରହିବାର ହେବ କେଉଁ
 ଶ୍ରୀବ ହେ । କାନ୍ତ । ମଧୁ ମାଧବ ଶ୍ରୀବ କେମନ୍ତ ହେ । ମୀନ ବଦ

ବିଶ୍ଵନ ଯେମନ୍ତ ହେ । ମେଷ କୃଷ ପରତାପକୁ ଅବଳା ସହି ରହିବ
 କି କରି । ମିଥୁନ ଘନରସ ବିନା କିଞ୍ଚିତ କକଡ଼ା ପାରିବ ତରି ହେ ।
 ଶୁର । ସିଂହ ଘାତ ତୁମ୍ଭେ ସହିପାର ହେ । ଆନେ ନୁହଇ ସେ
 ସହିବାର ହେ ॥ କନ୍ୟା ତୁଳା ଶୁଣି ପରାୟେ ଉଡ଼ିଲ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭ
 ଅପବାଦେ । ଅଳ ଶ୍ରବ ନାନା ସୁମନାରେ ସିନା ତୁମ୍ଭେ କର
 ଅନୁମୁଦେ ହେ । ସତ । ଗୁପ୍ତେ ବଳି ଶ୍ରାବ ବାମନତ ହେ । ମକରର
 ଘାତ ଅପ୍ରମିତ ହେ । ଘଟ ବିଘଟନ ହେଲେ ଯୋଷା ମାନ
 ସୁଶୋଭନ ହେବ କେହି । ହରି ଗ୍ରହ ଅଛୁ ପଦ୍ମମାଳ ପ୍ରେମ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଉଛନ୍ତି ଦହି ହେ । ଖରେ । ଗୁରୁ ଶୁଭଦାମା ହୁଅ
 ଥରେ ହେ । କବି ବାକ୍ୟ ତା ଦଶା ନ ସରେ ହେ । କୃତ୍ତ
 କେଶଶ୍ରୀଙ୍କ ବୋଧ କେ କରିବ ମଙ୍ଗଳ ଖ୍ୟାତ ପାଇଁକି ।
 ସଉରି ବିପକ୍ଷ ହେଲେ କାମ ତମ ଛେଦନ ହେବ ନାହିଁକି ହେ ।
 ଶ୍ରବ । କେତୁ ବୋଇଲେ ସବୁ ସରିବ ହେ । ଗତି ଆନ କେବା
 ଦେବ ଦେବ ହେ । ନକ୍ଷତ୍ରମାଳରେ ବରଣ କରିଣ ନକ୍ଷତ୍ର
 ନାମା ସରୁଛି । ଦିନମାନ ବାର ଭୋଗ ହୋଇବାର ଉଣା
 କାହାକୁ ହେଉଛି ହେ । ଘେନ । ବିଧିରେ ଲଗ୍ନମାନ ଜାଣ ହେ ।
 ଗୁଣଗଣେ ଗଣକ ସମାନ ହେ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନର ମୃତ୍ୟୁ ନିଷ୍ଠେ କରିବ
 ଦେହତ ରହିବ ନାହିଁ । ଉନ୍ନାଦ ବଢ଼ିବ କାମିନୀ ରତରେ ହେବ
 ଜୟବାଳ ଏହି । ତା ଶୁଣି । ଘନେ ଅପୂର୍ବ ସେ ହରି ଭଣି । ଦୁତି
 ମୁଦ ହେଲ ତାହା ଶୁଣି ॥ ସେ ସୁରସଦାନୀ ନ ତାରିଲେ ଦାନ
 ଅଦେହ ରଖିବ ନାହିଁ ॥ ସ୍ଵେଦାମୃତ ନିଧି ସୁର ପରସିବି ଅବଗୁଣ
 ନାହିଁ ତହିଁ । ଏ ଭାଷେ । ଦୁଃଖ କୃଷ୍ଣକୁ କହେ ହରଷେ । ନିଶି
 ଅନ୍ଧରେ ରସେ ସୁରସେ ସେ । ଧାଇଁବାର ରାମା ହରିଣୀ ଫେରାଇ
 ହରିବାଣୀ ଆଣି ଦେବ । ବିଦା ହୋଇ ଦୁତି କହେ ଶ୍ରୀମତକ
 ଗୋବିନ୍ଦ ବିନୟ ଶ୍ରବ । ଗୋ ଧନ । ମାର କରିଅଛି ଅତି ଗୁଣ
 ଗୋ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ଶ୍ରବ ମନେ ଘେନି ଗୋ ॥

ପଞ୍ଚଦଶସ୍କନ୍ଧ

— ରସକଲ୍ଲୋଳ —

(ରାଗ—ଆହାରୀ)

ଦମେ ମଧୁ ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁ ଗ୍ରୀଷମ ସମୟ ।
 କରମାଳିକର ମହା ଖରତର କମଳ କୁମାର ପରାୟ । ସୁଜନେ ।
 କି କହିବା ମହି ତପତ । କରୁଛନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ପଥକ ପାଦକୁ ସଂଗ୍ରାମ
 ଭୂମି ଅଶ୍ରୁବତ । କୁଶଳ ନର୍ତ୍ତକୀ ଭ୍ରମର ପରାୟେ ଭ୍ରମିଲେ ବାତ
 ଚନ୍ଦ୍ରମାନେ । କୁଟୁମ୍ବୀ ଗାନଜନ ମନ ପରାୟେ ସନ୍ତାପି ହେଲେ ଏକ
 ଦିନେ । ସୁଜନେ । କୁଶ ହୋଇଲେ ନୟା ଜଳ । କାନ୍ତ ଘନରସ
 ବିଶ୍ରାନ୍ତେ ସେମନ୍ତ ଦଶନ୍ତ ବିରହିଣୀକୁଳ । 'କୁରଙ୍ଗନୟନା
 ନୟନତରଙ୍ଗ ବଳି ମୁଗତୃଷ୍ଣା' ଦିଶିଲେ । କଳା ମେଘ ଲୋଲେ
 ବିଜୁଳି ପରାୟେ ଦିନେ ବନଅଗ୍ନୀ ହସିଲେ । ସୁଜନେ । କାହିଁ
 ଭୃଗୁରାଜେ ପଡ଼ିଲୁ । କାମିନୀ ସୁରତ କାଳେ ମନମଥ ଶରଦ ପରାୟେ
 ଘଟିଲୁ ॥ କୃପଣ ସାମନ୍ତ ସେବକ ପରାୟେ ତାପେ ଜଳର ସୂର୍ଯ୍ୟ
 କାନ୍ତ । 'କାନ୍ତରହିତ କଳାପ୍ରାୟେ' ହୋଇଲେ ସରସୀମାନେ
 ବେଶଅନ୍ତ । ସୁଜନେ । କେବଳ ଭକ୍ତିରାଜ ପ୍ରାୟେ । କଳପମୟ
 ମଣ୍ଡଳମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଗଲା କାୟେ । କମଳ ବିରହେ
 କବିବର ରହେ ମହାଗହନ ଆଶେ କର । କଦମ୍ବରେ ପଡ଼ି ଫେନ
 ମୁଖେ ରହି ଶୁଭ୍ର ଗନ୍ଧ ବରଷ । ସୁଜନେ । କୁଞ୍ଜ ଭିତରେ
 ପକ୍ଷୀମାନେ । କେବଳ ଯୋଗୀ ଧ୍ୟାନ କଲୁ ପରାୟେ ନିଶ୍ଚଳେ
 ରହିଲେ ମଉନେ ॥ କରବାକୁ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ନିଜ ପ୍ରାଣ ପରକୁ ଦେଲୁ
 ପ୍ରାୟ ହୋଇ । କୋକମୃଗ ଯାଇ ଭୟକୁ ପଳାଇ ସିଂହଗୁମ୍ଫାରେ
 ହେଲେ ଶାୟୀ । କୋବିଦେ । କୁଣ୍ଡଳୀକୁଳ ଏହିରୂପେ । କଳାପୀ
 କଳାପ ତଳରେ ରହିଲେ ପାଇ ବିପତ୍ତି ଆତପେ ॥ କାହିଁ ଗଲୁ
 କି ବନଲତା ଶୋଭାବନ କାନ୍ତହତ କାନ୍ତା ପରାୟେ । କରୁଥିଲୁ ସିନା

ବସନ୍ତ ତାହାକୁ ନବପଲ୍ଲବେ ତୋରମୟେ । କୋବିଦେ । କାଳେ
 ସେ ଅନ୍ତର ହୋଇଲ । କନ୍ଦର୍ପ ଦର୍ପ ରହିତ ହୋଇ ଶାଶୁ ଅଗ୍ରବେ
 ହୃଦରେ ଶୋଇଲ । କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ବସି ଝିଙ୍କାଣ ଡାକିଲେ
 କାମ କେଳିବାଟ ପଡ଼ିଲ । କୁସୁମ କାଣ୍ଡ ମଣ୍ଡି ହୋଇ ଅର୍ଜୁନ
 ବିଯୋଗୀ ହୃଦୟ ତାଡ଼ିଲ । କୋବିଦେ । କେଉଁ ପଥକ ତାପକଲେ ।
 କରନ୍ତେ ଗମନ ଶ୍ରମପାତ ଯାଇଁ ବସନ୍ତ ବହି ପାଦ ତଳେ । କୃପଣ
 ଧନ ସଞ୍ଚିଲ ପ୍ରାୟେ ମଧୁ ସଞ୍ଚିଲେ ମଧୁକରମାନେ । କେ ଜଳଛବି
 ପବନ ମାନ ଦେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ । କୋବିଦେ ।
 କେଉଁ ଶିଶୁର ଅନୁଗ୍ରହ । କର୍ପୁର ଚନ୍ଦନ ଅଙ୍ଗେ ବୋଲି ହୋଇ
 ଶ୍ୟାମ ମଣ୍ଡିତ ଗୃହେ ରହି । କେ ଗୀତ କବିତା ବେଶୁ ବାଣୀ
 ନୃତ୍ୟରଙ୍ଗେ ଦିନମାନ ହରନ୍ତି । କେ ବସି ଏକାନ୍ତେ
 କାମିନୀ ସଙ୍ଗତେ ଚନ୍ଦନ ପୀତିକା ମାରନ୍ତି । କୋବିଦେ । କେ
 କରେ ନଉକା ବିହାର । କେ ସ୍ନେହ ଉପରେ କରତଳ ତାଳଦ୍ବନ୍ଦୁ
 ନ କରଇ ବାହାର । ୧୦ । କେ ଦିନଶେଷରେ ଦିନକର କରେ
 ତାପ ପାଇ ଜଳେ ବୁଡ଼ନ୍ତି । କେ ମହା ବିକଳେ ବସି ଶୀତସ୍ଥଳେ
 ଶୀତଳ ପବନ ଲେଉଟନ୍ତି । କୋବିଦେ । କେତେ କହିବି ଏ
 ପ୍ରସଙ୍ଗ । କେବଳ ଶୀତକାରକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନୁ ଆନ ଲେଉଟିଲ ନାହିଁ
 ଅଙ୍ଗ । ୧୧ । କାନ୍ତ ପ୍ରବଳ ଗ୍ରୀଷମରେ ବିକଳ ହୋଇ ସକଳ
 ଗୋପାଙ୍ଗନା । କରବେ ବୋଲି ଜଳହୀନା ତଞ୍ଚିଲ ହୋଇଲେ
 ଚପଳଲେଚନା । କୋବିଦେ । କମଳ କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳା । କାମ-
 କେଳିକଳାକୁଶଳା ସୁଶୀଳା କେତକୀ ଗୋଷ୍ଠ ପ୍ରେମଶୀଳା । ୧୨ ।
 କର କୁମୁଦିନୀ କୋକିଳବଦନା କୁନ୍ଦଳି ଶୁଭ୍ର ଦଶନା । କୁଟିଳ
 ଦଶନା ପ୍ରସନ୍ନବଦନା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ନେହଦନା । କୋବିଦେ ।
 କୁପକ ନିତମ୍ବ ଶୋଭନା । କେଶବ ମଧ୍ୟମା କଉତୁକୀ ସୀମା
 କୁଞ୍ଜବନ୍ କେଳି ଶୋଭନା । କଳାକର ହାସୀ କମଳ ସୁହାସୀ

ଶ୍ରୀମାତମସ କଳହଂସୀ । କୃଷ୍ଣମନର୍ମାନ ଆକର୍ଷ ବଡ଼ଣୀ କନ୍ଦର୍ପ
 ଦର୍ପତମଣି । କୋବିଦେ । କାମତରଙ୍ଗିଣୀ ତରଣୀ । କରନ୍ତେ
 ଗମନ ଅତି ଶୋଭାବନ ଦିଶଇ ଧରଣୀ ସରଣୀ । ୧୪ । କଳରବ
 କରେ କନକ କଙ୍କିଣୀ ବାଜଇ ବାଜେଣି ନୁପୁର । କାମ ପଦ୍ମସ୍ତ୍ର
 ମଣାଇ ନେଲୁ ପ୍ରାୟ ଶୁଭଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସୁର । କୋବିଦେ । କମଳ
 ବସ୍ତ୍ରଲ ପରାୟେ । କଶଳୟପନ୍ଥ ପାଦ ବିକାଶନ୍ତି ପଦପଦକେ
 ସୁଖମୟେ । କାଳନ୍ଦୀ କୂଳରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସକଳ ବରଜ
 ବାଳିକା । କଲେ ଅବଲୋକ କଳାରେ ନିନ୍ଦିତ ଦହିଲ କଳଳ
 କାଳିକା ॥ କାମିନୀ । କଟାକ୍ଷ ପରାଗେ ତରଙ୍ଗ ॥ କବସ୍ତ୍ର ପରାୟେ
 ମହାମନୋହର କୁସୁମମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗ । ୧୬ । କଳହଂସକୁଳ
 ସ୍ତବ କରୁଛନ୍ତି ହଂସକ ନିସ୍ତବ ପରାୟେ । କାକ ଉଡ଼କୁଚ ପ୍ରାୟ
 ବସିଛନ୍ତି କୋକ ମିଥୁନ ଏକଠାଏ । କେବଳ । ବହୁଧ୍ୟାନ ଯୋଗୀ
 ପରାୟେ । କଳେବର ସ୍ଥିରକରି ବକମାନେ ମୀନକୁ କରୁଛନ୍ତି
 ଲୟେ । ୧୭ । କମଳେ କମଳ ବଦନା ପଶନ୍ତେ କମଳେ
 ହୋଇଲେ ଚଞ୍ଚଳ । କୁବଳୟ ଆଦି କହାର ସହିତେ କେ ତହିଁ
 ନୋହିଲେ ନିଶ୍ଚଳ । କେବଳ । ଯେ ଯାହାକୁ ଗୁଣେ ବଳଇ ।
 କି କି କର ପାଶେ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ସେ ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ
 ତରଳଇ । ୧୮ । କମଳାୟ ମୁଖ ସୁନେଶ ସୁନଖ ଶୋଭାକୁ ସମ
 ନୋହିବାରୁ । କମିଲ ସବୁରି ଶରୀର ସୁମରି ମରିବା ଭଲ ଲଜ-
 ଠାରୁ । କଦମ୍ବ । କୁଳ ପାଖରେ ନ ରହିଲେ । କରବାକୁ ଶ୍ରେୟ
 ଗମନ ଗୁରୁଣ ମନରେ ଭୟକୁ ବଢ଼ିଲେ । ୧୯ । କନକଲତା
 ମାଳମଣି ସ୍ଥଳରେ ପବନ ତଳିଲୁ ପରାୟେ । କେ କାହାକୁ
 ପାଣି ପାଣିରେ ପୁରଇ ଆନନକୁ ମାରି ପଳାଏ । କେ ଜଳ ।
 କରଟ ପରାୟେ କୁଡ଼ାଇ । କାହିଁ ଯିବୁ ବୋଲି କରି କେ ପାଣିରେ
 ପାଣି ଘେନି କରି ଲେଉଟଇ । ୨୦ । କରେ କର ଦେଇ

ଚନ୍ଦ୍ରବାଳ ହୋଇ କମଳ କମଳ ତୋଳନ୍ତି । କେ କର
 କମଳେ କମଳ କୁସୁମ ତୋଳି କାହା କୁତେ ତାଳନ୍ତି ।
 କେ ବୋଲେ । କୁଚପନ୍ଥ ସଖି ଶଙ୍ଖର । କରି ଏହାକୁ ଜଳସାୟୀ
 ସମସ୍ତେ ହେଲଇଁ ଏହାଙ୍କ କଙ୍କର ॥ କି ବର ମାଗିବୁ ମାଗିଥାଅ
 ଏବେ ଯେ ଯାହାର ଦୁଃଖ ଜଣାଇ । କେ ବୋଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ
 ଏ କାଳରେ ଯେବେ ବେବ ଆମ୍ଭ ପାଶେ ଅଣାଇ । କରିବା । ତାକୁ
 ଘେନି ଜଳବହାର । କହୁଁ କହୁଁ ଏହା କମଳନୟନ ବୃନ୍ଦାବଳୁ
 ହେଲେ ବାହାର ॥ କଲେ ବିରୁର ଗୋପିକା ଯମୁନାରେ
 କରୁଅଛନ୍ତି ଜଳହୀଡ଼ା । କରି ଅନ୍ତର ଅଙ୍ଗବାସ ସମସ୍ତେ
 ଛୁଡ଼ିଅଛନ୍ତି ମନୁବ୍ରୀଡ଼ା । କରିବା । ସବୁର ବସନ ହରଣ । କଦମ୍ବ
 ବୃକ୍ଷରେ ଦୋଳ କରି ବସି କରିବା କଉକୁକ ପୁଣି ॥ କେଶବ
 ମନରେ ଏମନ୍ତ ବିରୁର ସମ୍ପର୍କ ଜଗତପ୍ରାଣକୁ । କଲେ ଆଦେଶ
 ଅମ୍ଭର ଘେନି ଆସ କେଳି କଦମ୍ବର ପାଶକୁ । କେଶବ । ଆଜ୍ଞାରେ
 ପବନ ବହୁଲ ॥ କୁରଙ୍ଗୀନେତ୍ରୀଙ୍କ ଅମ୍ଭର ଅମ୍ଭରେ ଉଡ଼ାଇ
 ବୃକ୍ଷରେ ଥୋଇଲୁ ॥ କୁଞ୍ଜ ବିନୋଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣାବଦନିଆ ବସିଲେ
 କଦମ୍ବ ଉପରେ । କେବଳ ନୟନ ସଖା ସଙ୍ଗେ ଘେନି ରହିଲୁ
 ଗୋପୀଙ୍କ ଉପରେ । କାମିନୀ । ଗଣ ଜଳହୀଡ଼ା ବଢ଼ାଇ । କଳକୁ
 ଥାଇ ସମସ୍ତେ ଅନାଇଲେ କାହାର ପିନ୍ଧାବାସ ନାହିଁ । କେ ଚକିତ
 ହୋଇ ରହିଲୁ ଚଞ୍ଚଳ କୁରଙ୍ଗୀ ପ୍ରାୟୁକ ରୁହିଲୁ । କେ ବୋଲେ
 ଆମ୍ଭର ଜଳହୀଡ଼ା ସୁଖ ଅମ୍ଭର କମ୍ପା ନ ସହିଲୁ । କେ ବୋଲେ
 କି କଲୁ ଏଡ଼େ ଅବରୁର । କେ ଅଛି କାହାକୁ ପରୁରବା ଏହା
 ମାହାରି ତ ନାହିଁ ସଞ୍ଚାର । କେ ବୋଲେ ପବନ ଘେନିଗଲୁ ଅବା
 କି ବୋଲେ ହେବ ନୟନପୁତ । କେ ବୋଲଇ ମୋର ମନକୁ
 ଥାଇଲୁ ଆନର ନୋହେ ଏ ଚରିତ । କହନ୍ତେ । କେଉଁ ଗୋପୀ
 ଥିଲୁ ଅନାଇ । କଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷରେ ଦୋଳ କରି ବସିଅଛନ୍ତି ନାଗର

କହାଇ ॥ ଗୋଟିଏ ଶରଦତନ୍ତ୍ର ଜଣି ମୁଖ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଅଭିନବଦାନ ।
 କଟିତଟେ ପିତବସନ ବରାଜେ ବଳାହକବରା ସମାନ । କଣ୍ଠରେ ।
 ମୁକୁତାମାଳ ବକପନ୍ଥ । କଳାପି କଳପ ବଳପ ମୁକୁଟ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ସମ
 ଦିଶନ୍ତି ॥ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅନାଇ ମନ୍ଦାସକୁ ପାଇ ଯେ ଯାହା ମତେ ଭରା
 ହୋଇ । କଳହଂସୀପ୍ରାୟ ସକଳ ଗୋପୀଏ ବେଗେ ପଶିଲେ
 ଜଳେ ଯାଇ । କେ ବୋଲେ । କି କରିବା କହ ସଙ୍ଗାତ । କୁଟୁଣି
 ପ୍ରତିମା ପରାଏ ଆଜ ତ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲେ ନନ୍ଦ ଯୁକ । କରନ୍ତି କରି
 ବରଜ ସୁନ୍ଦରୀ ଡାଳିଲେ ହେ ନଟନାଗର । କିମ୍ପା ଆମ୍ଭ ନାଟ ନେବ
 ଏଡ଼େ ହଟ କରିଛ ରସିକସାଗର । କୃଷ୍ଣ ହେ । କରୁଣାହୁଏ ଏବେ
 ହୁଅ । କରୁଛୁ ବିନତି ଗୋକୁଳଯୁବଣ ଆମ୍ଭ ଅମ୍ଭରମାନ ଦିଅ ॥
 କେଶବ ବୋଲନ୍ତି ଆଗୋ ଗୋପୀମାନେ ଏ ତୁମ୍ଭର କେଉଁ ବଡ଼ାଇ ।
 କନ୍ଦର୍ପଦର ବୁଡ଼ାଇ ବସିଅଛ ମୋତେ ଦେବ ବୋଲି ଉଡ଼ାଇ ।
 କରିବା ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭର ଆଜ ନ୍ୟାୟେ । କେଉଁ ବଡ଼ପଣେ ଶ୍ରେୟ
 ଦୋଷ ଦେଲ ଯାଉ ଏ କଥା କଂସ ଯାଏ । କରିଅଛ ଯଉବନ ଏ
 ଗରବ ଜଳରେ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇଲ । କଂସ ପରା ମାମୁଁ ଆଉଁ ଆଉଁ
 ଏବେ ମୋତେ ଶ୍ରେୟ ବୋଲି ବୋଇଲ । କେ ବୋଲେ । ସବୁ
 ଅଛୁଟି ଆମ୍ଭେ ଜାଣି । କିମ୍ପା ପୁଅ ଦିନରୁ ଆମ୍ଭ ଘରେ ନ ରହଇ
 ସର ଲବଣୀ ॥ କେଉଁ ଅରଣ୍ୟରେ କେଉଁ ଗୋପୀଠାରେ
 ନୋଇଛୁ ଡକାଇତପଣ । କେବଳ ଆଜପରିଯନ୍ତେ ନ ଥିଲୁ ପିନ୍ଧିଲୁ
 ବସନ ହରଣ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ଭଲ କଲ ଏବେ ଉପାୟ । କେମନ୍ତ
 ହୋଇ ଗୋପେ ଆଉ ରହିବା ସ୍ଥାନଠାକରେ ଶ୍ରେୟଭୟ ॥ କଦମ୍ବ
 ବୃକ୍ଷେ ପବନ ପକାଇଲ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କିମ୍ପା ଦୋଷ ଦିଅ । କଉତୁକେ
 ଆମ୍ଭେ ସୁଖେ ବସିଅଛୁ ଯେ ଯାହା ବାସ ଚାହିଁନିଅ । କରଇ ।
 ଅଶାସ୍ତ୍ରପୁତ ସବୁ ନଟ । କଷ୍ଟେ କଲେ ଜନ୍ମ ବାହାର ହୋଇଲେ
 ଅବାଚ୍ଛମାନ କରି ବାଟ । କରେକ ଭବିଷ୍ୟ କାମଦେବ ମନ୍ଦିରେ ଆର

କର କୁଚ ଉପରେ କରନ୍ତି ଗମନ ଲମ୍ବାଇ ବଦନ ଲଜକୁ ପକାଇ
 ପଛରେ । କଦମ୍ବ । ତଳରେ ଯାଇ ହେଲେ ଉଭା । କନ୍ୟା ପ୍ରମୁ
 ପ୍ରାୟେ ସମସ୍ତେ ଦିଶନ୍ତି ଜଳେ କନକକାନ୍ତି ଆସା ॥ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୋଲନ୍ତି
 ଆଗୋ ଗୋପୀମାନେ ଏବେ ଆମ୍ଭର ବୋଲ କର । କହ ଅପରାଧ
 ଜଳଦେବତାଙ୍କୁ ଶିରରେ ଦିଅ ବେନି କର ॥ କେ ବୋଲେ । ଆମ୍ଭେ
 କି ଜାଣୁ ଦେବତାଙ୍କୁ । କେବଳ ମନ ବଚନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଏକା
 ଜାଣୁ ଜଗଜ୍ଜିତାଙ୍କୁ । କରୁଛୁ ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ବୋଲି ଶିରରେ
 ଦେଲେ ବେନି କର । କାଇଁଚମାଳିଆ ଦନଶ୍ୟାମଳିଆ ହରଷେ
 ହୋଇଣ ଅସ୍ଥିର । କହିଲେ । କୁଟିଶମୁକୁ ଜଳଶାୟୀ । କରବାରୁ
 ଏହି ବରକୁ ପାଇଲ ରହିଲ ଦିଗମ୍ବର ହୋଇ । କରୁଣା କରି
 ନାଗର ଗିରିଧାରୀ ଦେଲେ ଯେ ଯାହା ଅମ୍ଭରକୁ । କନକଦର୍ପଣ
 ବଦନମଣ୍ଡଳ ଗଲ ପ୍ରସାଦ ଉତ୍ତରକୁ । କୁରଙ୍ଗ । ତରଙ୍ଗନୟନ ନ
 ଚାହିଁ । କଲେ ହରଷେ ଗୋକୁଳକୁ ଗମନ ଉଚ୍ଚକୁଚ ବାସେ
 ଲୁଚାଇ ॥ କାଳିନ୍ଦୀ କୁଳିଆ କଦମ୍ବମୂଳିଆ କେଶପୁଷ୍ପ ଚୁରୁଚୁଳିଆ ।
 କଲ୍ଲୁଳ କାଳିଆ କାଇଁଚ ମାଳିଆ ମଣି ମକର କୁଣ୍ଡଳିଆ । କଳିତ ।
 ଲଳିତ ପୀତଦୁକୁଳିଆ । କଳଙ୍କ ରହିତ କଳାକରଜିତ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ
 ମଣ୍ଡଳିଆ । କୁଟିଳ ଗାଳ ଅଳକା ଆବଳୀଆ । ନବଲବଣୀ
 କବଳୀଆ । କେତେ କେତେ କଉତୁକ କରୁଥାନ୍ତି ବ୍ରଜସୁତ ସଙ୍ଗ
 ମେଳିଆ । କଦମ୍ବ । ଦୃଷ୍ଟରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବିଜୟ । କୃଷ୍ଣ ଦାସ ମନ
 ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଛି ସେହି ରୂପକୁ କରି ଲୟ । ୪୦ ।

— ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର —

ତୃତୀୟ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ବସନ୍ତ ଆହାରୀ

ସୀରସାଗର ଉଦୟ ଆଦରକୁ ନବମୁଦର ଜ୍ୟୋତିସଙ୍ଗ । ଚଣ୍ଡୀ
 ନିଶିଧକ ଧବଳେ ମିଶିଛି ଅଧକଳ ବିଷ କୁରଙ୍ଗ । ହାସେ ରାମାର
 ମାଳମାର ନାହିଁ ସଞ୍ଚାର । ସେପରି ବଦନ୍ତ ଲାଞ୍ଜି ଯାର ଶୁଭ ସେହି
 କଲ ଏହି ବରୁର । ଶୁଷ୍କ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମାଇଲ ବନ୍ଦୀ ବଦବା
 ପଦକ ଶ୍ରୀ ଯେ । ରୁକ୍ମିଣୀକୁଦନେ ମାଳମଣି ଡୋଳା ବିହନେ
 ପଦକ ଶ୍ରୀ ଯେ । ଧର ଦେଖାଙ୍କି । ମଣ୍ଡିବା ଦାସୀଏ ଲଜିଲେ ।
 ତାଳିଣୀ ପିକ ବିପିନେ ୦ ଠିକ ସ୍ୱରୂପା ଯିବା କି ଶ୍ରୀଲେ । ୨ ।
 ମଧୁ ସଙ୍ଗୀ ରତି ବନ୍ଧୁ ଥିବ ଜୀବ ନେବ ମୁଁ ଏକାକୀ ଲଳନା । ନୁହଇ
 ଉଚିତ କିହ୍ନେ କୁହୁତ କୁନ୍ତଳା କରନା କଳନା । ମହ ଅହରେ ।
 ବହଇ ନାହିଁ ସେ ସୋରିଷେ । ଯେବେ ବା ବହିବ ତେବେ
 ପଳାଇବ ତବ ଲୋକନେ କିଶୋରୀ ସେ ॥ ଅମୃତ କଳି ଉରଜ
 ଶମ୍ଭୁକଳି ଉପୁ ଭଜିବା ତା ମନକୁ । କୁସୁମ କଲେ ଆକଲେ
 ଦିଶିଯିବା ଛଡ଼ାଇଲ ପର ଧନକୁ । ବଦେ ବୈଦ୍ୟଜା । ପଥ୍ୟ
 ପଥକତା ବସନ୍ତେ । ଶୁଭିଥାଏ ଉକ୍ତି କେଉଁ ସଦମାତ୍ ଜାଗ୍ରତେ ରସିଲ
 ସମ୍ମତେ । ୪ । ପରଭାଷା ବର୍ଗ ଆବରଣେ ମାର୍ଗ ମାର୍ଜନା କାର୍ଯ୍ୟ
 ବ୍ୟଗ୍ର କରି । ଶିଳ୍ପ କଳ୍ପନାରେ କୋମଳ କମଳ ଦଳ ବହଳ କରି
 ପାର । ତାହା ଉପରେ । କେତକୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ରଜକୁ । ସୁଷମେ ସିଞ୍ଚ
 ଯେ କରାଇଲେ ବିଜେ ଅବଳାସମାଜ ରଜକୁ । ୫ । ସନକ
 ଅଙ୍ଗୀରସ ବଶ କନକଅଙ୍ଗୀ ନୃପଜା କରସଙ୍ଗୀ । ଲଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା-
 ବିନୋଦ ଜଣେ ଜାଣ ସଙ୍ଗୀତ ରାଗରଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗୀ । ମୃଗ ମୟୂର ।
 ଗୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜଲୀ ପ୍ରକଟୁ । ଉଦ୍ଧୃତ ତେଜ ରୁଦ୍ଧ କଲେ ଯାଉଥିଲେ
 ଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାର ତୋର ଆଲଟୁ । ବିଧିକ ମାତ୍ର ରଚନ ଦଣ୍ଡଞ୍ଜସ କେଉଁ

ଶତପଥ ଲେଚନା । ଟେକିଲୁ ଟାକିଲୁ ସାବଧାନେ ଜଣେ ଛଣା-
 ମୃତକିଣା ବଚନା । ଗିନା ମର୍ଦ୍ଦଳ । ବେଣୁଖଣା ରବା ଅମୃତା ।
 ବଦନ ଗାୟନୁ ବରଷିଲେ ବନ ବସୁଧାରେ ସୁଧା ପୁଷ୍କି । ୭ ।
 ପଦ୍ୟ ଶବ୍ଦଶୁଣ ଗଦ୍ୟ ବିମର୍ଦ୍ଦନ ହାସ ବିରାଜିତ ଆନନେ । ଆଚର
 ଚର୍ଚ୍ଚା କେଳିକ ମିଳିଲେ ଯାଇ ପାଶୁଜାତ କାନନେ ।
 ରବିବ୍ରତରେ । ବିରାଜନ୍ତୁ ଅବିରତରେ । କବିକଞ୍ଚାଟିଶମୋଦ
 ନାନାପରି ବିରଚିଲୁ ଅବିରତରେ । ଦଣ୍ଡୀ ମୋତି ଜ୍ୟୋତି ଖଣ୍ଡି
 ମଣ୍ଡି ଦେଲୁ ଚଣ୍ଡୀଶ ଅରାତି ଭୁଣୀର । ସଂଗ୍ରହ ବିଗ୍ରହ ଅନୁରାୟ
 ବାତ ମୁଗୁରା ଆକାରେ ରୁଚିର । କରୁ ବିବର୍ଣ୍ଣ । ଲପନ
 ରଞ୍ଜିତୁଳକୁ । ଉଦ୍ବିତ ଚନ୍ଦ୍ରମା କରଣ ସୁଷମା ରାମାମୁଖ କଲ
 ତଳକୁ । ଅଞ୍ଜନ ଲଞ୍ଜିରେ ରଞ୍ଜନ ହୁଅନ୍ତେ ବାହୁଲ୍ୟ ଏପରିପାଟିକ ।
 ଯାବ ଦେଇଥାନ୍ତି ପାବକରେ ଯଥା ଚକୋର ଶାବକ ଶୋଟିକ । ରୋମ
 ରେଖାର । ରେଖାରେ ହୋଇଲୁ କୃପଣ । ରଞ୍ଜବନାତ କୋଷଅନ୍ତେ
 ଯେମନ୍ତ ଛପି ରହିଥାଏ କୃପାଣ । ହଂସକର ଯଥା ସୁରତ ପଣ୍ଡିତା
 କଟୀ ଘଣ୍ଟି ରବେ ବଇର । ହଂସକର ସ୍ବନେ ତଥା ହେଲୁ ବନେ
 ପତନ ହେବାର ଅଘାର । ରହି ସ୍ଥକିତ । ସର୍ବେ ଶୁଭିଲେ ପିଛଡ଼ାକୁ ।
 ସ୍ବପ୍ନମୁ ଦେଖାତମୁକୁ ଶୋଭା ଯଶ ଦ୍ରୁତା ଲଗାଇଲେ ତଡ଼ାକୁ ।
 ଧରାଧର ପୟୋଧର ଧୀରାକୃତ ଧରାଧର ହୋଇ ବାହାରୁ । ବିପୁର
 ରମଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ଶିରୋମଣି ରଦବାସ ହାସ ଆବରୁ । ଭଞ୍ଜୀରଚନେ ।
 ରଞ୍ଜି ଯେ ଉଜାରିଲୁ ଯେଣୁ । ବିପତ୍ତି ପତନ କମଳ ବିମଳେ କୁମୁଦ
 ବିକାଶିଲୁ ତେଣୁ । ବୁଧଜା କଥିତ ତା କଥନ ପ୍ରାନ୍ତ ପୁଷ୍ପାନେ ନ
 କର ମେଳନ । ଆଦ୍ୟକୁ ମିଶାଇ ଘେନିଲେ ଯେ ହେଲୁ ତାହାବର୍ଣ୍ଣ
 କଲ ମଳିନ । ତନି ବର୍ଣ୍ଣକୁ । ବ୍ୟସ୍ତ କଲେ ଯାହା ବାହାରେ ।
 ତାଙ୍କ ଶୟନାର୍ଥ ତବଙ୍ଗେ ବିରୋଧୀ ହୋଇଲା ଏହି ସମୟରେ ।
 ପାନ ପାନ କରୁ ସୁମୁଖୀ ସଖୀଏ ଆଖି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସେ ଅଧରେ ।

କହିଲୁ ଏହା ବାପାଙ୍କେ ଶମ୍ଭା ଦେହା କମ୍ପା ରଙ୍ଗ ହେଲୁ ହୋଧରେ
 ଭୟେ ରଙ୍ଗି ମା । ଛପାଇବୁଡ଼ି ବିମୁଫଳେ । ପଲ୍ଲବ ମନ୍ଦାର ଶରଣ
 ତୋହର ଚରଣ ଶତପଥ ତଳେ ॥ ପ୍ରୀତ କ୍ରିନ୍ତି ପ୍ରମେ ରଖି
 ବଦନ ବର୍ଜିଲେ ପିକ ପିକସ୍ବର । କବିଜା ପଣ୍ଡିତ ସୁତକୁ ମଣ୍ଡିଲୁ
 ଏ ଗୀରେ ଶଞ୍ଜାହାସ ସ୍ବର । ଜଳଜନ୍ମାନ୍ତ । କୋମଳତନ୍ତୁ ବହିଛନ୍ତି
 ପଦସିତ ସ୍ବନପଦ ପତନ ରୂପର ବମନ କରନ୍ତି । ୫ । ସନ୍ତତରେ
 ଚିତ୍ତ ରତକରି ତୁ ତ ବିତରଣ କରୁ ମନ୍ଦାସ । ଯେ ଦତ୍ତ ସେ
 ପ୍ରାପ୍ତି ପୁରଣେ ବଦନ୍ତି ତୋତେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ମନ୍ଦାସ । ଏହି
 ଉତ୍ତର । କହି ମହାପତି କୁମାରୀ । କବିପୁରୀ ନେସ ଛବି
 ସଜ୍ଜି ଦେଲେ ଅସାର ରଜ ମାରି ମାରି ॥ ଲତାନ୍ତେ ଲୁଚି ଡାକିଲୁ
 ଡାକିମଧ୍ୟ ବାକ୍ୟ ଧ୍ବଜ-ତୁ ବୋଲଉ । ନାରୀ ନେସ ମୀନ
 ପଦସା ଅଛି ତ ଉଚିତ ତୋର କର ଦାଉ । ରାଣୀ ଶଶୀର । ପ୍ରଶୟ
 ଦୃଢ଼ିମା କେମନ୍ତ । ଅବରାଜିତ ଅଶ୍ରୁ ନେସ ଛଳଟି ସେହି ବାନ୍ତିକଲୁ
 ଶୋଣିତ । ଅମରପତି ଅମରମାର୍ଗେ ଗତି ରୁପୁଲେ ଦ୍ବାରବଞ୍ଚକ ।
 ସଙ୍ଗୀନା ସଙ୍ଗ ସଙ୍ଗିତ ଗୀତ ରଙ୍ଗରାଜ ବାଜିଗଲୁ ଶ୍ରୁତିକ । ବାଳା
 ବିଳାସ । ବନେ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଯାଇ । ଅଦକର୍ତ୍ତନ କର୍ତ୍ତ ଶାନ୍ତି
 କାର୍ତ୍ତନ ନର୍ତ୍ତନେ ରସନା ରସାଇ । ରହିଛନ୍ତି ମୁନି ମୁକୁଟ ପିଙ୍ଗଳ
 ଜ୍ୟୋତି ଜଟା ଉଷ୍ଣ ଭୂଷିତେ । ଗଇରିକି ଶୃଙ୍ଗେ ନୟନ କୌଶିକ
 ଦନ ହୋଇଥାଇ ଯେମନ୍ତେ । ତନ୍ତ୍ରେ ତନ୍ତ୍ରକା । ତୟର ଗୁରୁସ
 ଯେସନ । କଳିତ କରୁଛୁ ବଦନ ଶୋଭାକୁ ପଳିତ ଶମଶ୍ରୁ ତେସନ ।
 କର କଦଳୀ କରକଞ୍ଜ ଝଟିତ କୋରକିତ ଦେଖିକରି ଯେ । ରହି
 ଅସମାଳକୁ କଷକଣ୍ଠେ ଅତି ତୃଷ୍ଣେ ଦେଲେ ଭରି ଯେ । ରହି
 ଅଳମ୍ବେ । ଅଞ୍ଜଳିକାଶ କର ଦୟା । ବିହିୟ ବିହି ଯତନେ ଏକଲୀଣ
 ମୋହି ଦେନଗଲେ ହୃଦୟ । ଯାହାଙ୍କ ଲେକନୁ ତ୍ୟକ୍ତକଲେ ମନୁ
 ମୁକ୍ତ ହୋଇପିବା କର୍ମକୁ । ନିର୍ବିକାଶ ତପସ୍ବୀ ଆତରଲେ

ଭାରି କ୍ଳେଶ ନାଶଜନ୍ମକୁ । ସେହି ମୋହନ । ଅପରାଧେ ହୁଏ
ନିନ୍ଦନ । ବିଜଳ ଝଲି ବିମ୍ବୁଳ କଳିଯଜା । ଭଳି ଦିଶୁ ବଳିମନ୍ଦ ନ
ଧରିଯାଶିଲା ବସିଣ କର ଧରିଥିବ ! ଜବାଧର ଉତ୍ତର ।
ଗୁଡ଼ିକ ଘୋଟିକଲୁରେ ଅଳ୍ପଦୃଷ୍ଟି କେଉଁ ପୁଷ୍ଟି ଦନା ଦନର ।
ରସି ଶ୍ରବିଲେ । ହାସେ ମଣ୍ଡି ଦେଇ ଅଧର । ଶ୍ରୀପତି
କାହିଁ ନିର୍ଭୀକ ନୃତ୍ୟସ୍ଥଳେ ପାରିଦେଲ ପରି କର୍ପୁର ॥ ମହେନ୍ଦ୍ର
ମଣି ସୁନ୍ଦର ଯଦୁବନ୍ଧୁ ପୁରନ୍ଦର ରୌପ୍ୟକନ୍ଦର । ନାଥ ଯା ପାଥୋଜ
ପଦାଙ୍କେ ପକାନ୍ତି ମଥା ମୁଦି ନେତ୍ର ପନ୍ଦର । ଅଷ୍ଟ ନେତ୍ରର ।
କଷ୍ଟ ହରଣେ ସେ କୁଶଳ । ଯାହା ରୋମ-ମାଳ ଲତା-ଆଳବାଳ
ସଦୃଶ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ । ଦାରକାପୁର ତାରକା ବରକର ବର
ଚରଣେ ନାହିଁ ରସି । ନଟ ଶଞ୍ଜିରୀଟ ନେତ୍ରୀ ଧୂଟପୁରୀ ଏ ଦେବତା
ପଟ୍ଟମହାସୀ । ଶୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ । ଜ୍ଞାନ ବିନାଶି ବାମକର । ସନ୍ଧ୍ୟାସି
ହେବା ଦାସୀ ରାଗ ମିଶା ମିଶି କରିଣ କଲ ଏ ଉତ୍ତର ।
ଶଙ୍କର ପରଜରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ଯୋଗ ଆଶାବରୀ ଗଉର । ଲଳିତ
ବସନ୍ତ ଭୈରବ ଦେବାରୁ ବହିବ କୋଳାହଳ ପୁରୀ । ମାଳବରେ
ସେ । ହୋଇବ ଶଙ୍କରଭରଣ । ବିଷ ଆହାରୀ ହୋଇବୁଁ ନ
ଭେଟିଲେ ମୋହନ ମଙ୍ଗଳ କଲ୍ୟାଣ । ରସି ଶ୍ରବି ମେଘମନ୍ଦାରୁ
କେଦାର ପାଳି ତୁ କାମୋଦିତ ହୁଏ । ସେହି ତୁ ବିଶ୍ୱସ କଲ
ହଂସଗତି ଚୂଆ କ୍ଳେଶଦଳ ରବିଏ । ପୁର ବିଦିତ । ପରେ
କାଳୀନାଟ ହେବାର । ଲୁଗୁଇ ମନରେ ଗୁପ୍ତ କରି ଯଥା ତଥା
ଏ କଥାକୁ ବରୁର । ସୁରଂ ହେଲେ କାପକୁ ଲେଉଟାଇ ମୁଖରେ
ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ସାରଙ୍ଗ ସଙ୍ଗବଜ୍ଜିତ ସୋମଜିତ ମୁଖୀକ ପୁନ୍ନାଗ
ହରିବେ । ଏହି ଆନନ୍ଦ । ଭୈରବ ବର୍ଣ୍ଣନ ହେବ ସେ । ବଙ୍ଗଳା
ଶ୍ରୀ ଜଳ ଜନକ ଜଳଜ ପଦମୂଳ କରି ଶ୍ରବ ସେ । ରୁଣ୍ଡାଭୂତ ନାଗ
ମୁଣ୍ଡିଆକୁ ମାରି କୁଣ୍ଡାଶ କୁମାର ସଙ୍ଗତେ । କଲ୍ୟାଣେ ପ୍ରବାଣ

ହୋଇ ସୁପବାଣ ଯତଗତ କରେ ଭୁବିରେ । ସବେ ମଜ୍ଜିଲେ । ଏଫର
 ପ୍ରମୋଦ ନଦରେ । ଅଣିମାଦ ଅଷ୍ଟନିପଙ୍କ ଅଦୃଷ୍ଟ ଅଣି ନ ଆଣିଲେ
 ନଜରେ ॥ ମନେମୋହନା ଅଗ୍ରସର ଗହନେ ବହନ ହୋଇଲେ
 ପ୍ରବେଶ । ସ୍ୱାର୍ଥ ସୁଧାସୀତା ସ୍ୱାଦୁ ଗବହନା ଉକ୍ତି ଦାନେ ହେଲେ
 ଉଲ୍ଲାସ । ଜଣେ ଭଣିଲ । କାମପୂର୍ଣ୍ଣବନ ପରାଏ । କେମନ୍ତ ସୀମାନ୍ତ
 ଶୋଭାଏ ପରୁରୁଁ ଉତ୍ତାରଲୁ ଚୁରୁଣିଲାଏ । ବଜ୍ରବଟାରେ ବିଜୟ
 କରାଇଛି ବଜ୍ରକାଟ କଟା ଉପଳ । କପଟ ଚରାଟ ସୌରଭକରାଟ
 ଧନେ କଣା ହେବ ଭ୍ରମଳ । ଦେହେ ପରାଗ । ଲଗୁଛି କରଯା
 ବିବେକ । କରନାଶ ବର ବଧୂଯାଗ ଭୂତି ଲଗାଇଛି ମଧୁ
 ପୂଜକ । ୩୦ । ଜଣେ କମାଣ ଭୂରୁଭଣେ ପ୍ରମାଣ ଅର୍ଚନା ଅଛି
 ବି ସରୁଛି । ହେଠେ ଦାଡ଼ିମ୍ବ ରମ୍ଭା ଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ା ତାଳପତ୍ର ରଖା-
 ହୋଇଛି । ଶୁଣି ସେ କହେ । ସ୍ୱାନ୍ତରେ ପ୍ରାନ୍ତ କରି ଘେନ ।
 କଂକେଳି ଗୁଚ୍ଛରୁ ଅଳି ଚଳିବାର ଗଚ୍ଛେ ନିରାଜନ ମାଳିନ୍ୟ ।
 ଅକାୟକୁ ଆୟ ଗୁଳିକାଶ୍ରତୟ ବରଦ ହେଲେ ଏ ସୁଚ୍ଛରେ । ପେଶି
 ଏକାକୀ ପିଣିତ ଆଶୁଅଛି ଭୁଜ କରବାର ମିଛରେ । ଶୁଣି ନୃପଜା
 କମ୍ପି ବହିଲେ ଅପଘନେ । ଚୋଳ ମେଳ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ନେତ୍ରାଞ୍ଚଳ
 ରଖି କେ ଭାସିଲ ବଚନେ । ୩୧ । ପ୍ରସ୍ତାୟୁଧ ବ୍ୟାଧଜାଲ ବନ୍ଧା
 କୋକ ଯୁଗଳ ହେଲେ ଆଳସାଇ । ଏ ଦର ବରଜ ନକର ଉରଜ
 ହରିକୁ ଅଗ୍ରଜଳ ଶାୟୀ । କାମ୍ୟ କର୍ମରେ । ଲେଖିଛି ବୁଲ ଗୋ
 ଖୋଜିବା । ଈଶ୍ୱର ଦାନରେ ମାଧବ ମିଳିଲେ ବାନ୍ଧବ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରା
 ହରିବା । ୩୩ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟାକୁଳ ସ୍ୱପ୍ନ କର୍ଣ୍ଣୋତ୍ପଳ ପ୍ରତିମା
 ପୋତିଲେ ଶ୍ରୀମୁଖ । କହିଲ ପଦକ ଠାର ଏ ପଦକ ହେଲ ନୋହିଲ
 ବି ପରଶ । ଅଳି ବଧୂଲ । କେଳିକ କେ କଲ ବିରୁର । ବନବନ୍ଧ-
 ତାର ଅଞ୍ଜନ ବନ୍ଧୁ ଏ ସିନ୍ଧୁର ଚିତାନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର । କେ କହିଲ
 ନାଗେଶ୍ୱର ପଦତୋଳା ବିଦ୍ୟାରେ ନରେନ୍ଦ ମୁଁ ଅଟେ । ଶୁଣି

ବେନ ଅର୍ଥ ମଣି ରମଣିଏ ବେନ ଅର୍ଥକୁ ରଖି ରଟେ । ତେବେ
 ଭୋଗୀର । ବିହାର ବିଧାନ କରିବୁ । ରଜନୀକତ ଶୁଲ୍ଲିଲେ ସେ
 ନାଗର ଉଗ୍ର ପରତାପ ହରିବୁ । ବନଭ୍ରମଣ ଶ୍ରମଦମ୍ପ ହରଣେ
 ଆଶାର କାସାର ଭୁଠରେ । ହର କୋପନା ସ୍ଥାପନା ବଟଦ୍ରୁମ
 ବିଦ୍ରୁମ ଚଢ଼ର ପୀଠରେ । ସବେ ବସିଲେ । ମୋଦ ପୁରାଣ
 ପରାପୁଣ୍ୟ । କରଣେ ରସି ଭାବିବା ରସିକାଏ ଏ ଶ୍ରାବଣେ
 ହେଲୁ ପ୍ରଣାମ । ଶ୍ରୀମଦ୍ କଳସମ୍ଭବା ଯେ ତାହାକୁ ଅବଳା
 ପଦ ଅସୁନ୍ଦର । ବନ୍ଧୁ ପୁଣ୍ୟଶକ୍ତି ଆଶା ତ ଓଟାରି କଟାଶ କଟାଶ
 ତୋହର । ମହା ବଳିଷ୍ଠ । ପଦବି ବାହାର ବିହରୁ । ଦୁର୍ମତି
 ଜାଗତ ଜରଣ ବନତାଣ୍ଡୁଳରେ ଏ ଉକ୍ତି ବିହରୁ । ବିଷକର
 ଗତ କରିବାରେ ରତ ନିଶ୍ଚୟ ସେହୁ ସେ ଜାଣିଲ । ସେତ
 ମତି ଶାସ୍ତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଚକୋର ନେତ୍ର ରଙ୍ଗ ହେଲୁ ଭଣିଲ । ଦେଲୁ
 ରଣିଙ୍କ । ଶୁଣ ଲାଞ୍ଜିଲେ ହେବ ଦ୍ରବ । ଅରବିନ୍ଦ କନ୍ଦ ଉପାଟନେ
 ପଦ ଦ୍ରବ ଚଳନେ କର ବନ୍ଦ । ମାର ମଦ ଶୁଣି ମଧୁପ ସଂସର୍ଗୀ ଏ
 ସଲିଲେ ବୁଡ଼ି ରହିଲୁ । ଭୁମ୍ଭୁ ଚହଟି ଆରମ୍ଭରୁ ରମ୍ଭେରୁ ଦାଢ଼ି ଶୋଭା
 ମୁଖ କାଢ଼ିଲୁ । ଦେଖି ଦେଖିବା । ଦେଖାଅ ବୋଲନ୍ତେ ସଖୀଏ ।
 ମାଣ ବକ ଅଳ କେଳି କୃତସ୍ଥଳ କୁଞ୍ଜେ ନିବେଶିଲୁ ଆଖିଏ ।
 କହେ ଚତୁର ଏକଥା ଶୁଭୁର ଏରୁଦ୍ର ନେତ୍ରାନଳ ଭୁଜିକା
 ଭଜିବାର ମାତ୍ର ଶମଶ୍ରୁ ବ କସେ ଘଟରେ ଘଟାଉ ଭାଜିକା
 ବୁଦ୍ଧି ଗଣ୍ଡାର । ନ ଥିଲେ କରବଦ ନୟା । ଏ କାଳେ
 ଅସ୍ତ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରଣସ୍ତ ହେଲେ ବିଲେମ ବଦ ନୟା । ଦିଶିଲେ
 ରିଙ୍ଗାଳ ବଳ କବଳିତ ହସନ୍ତ ଅନଳ ଆକୃତି । ଚରମା ଚଳେ
 ଚକୋର ଚବଣରେ ଚତୁର ହୋଇଲୁ ଝଟକ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା
 ଧନିଷ୍ଠା । କାନ୍ତ କାନ୍ତ କରି ମଙ୍ଗିଷ୍ଠା । ପ୍ରକାଶୁ ପ୍ରକାଶେ ଏ ଶ୍ରାବଣେ ।
 ବିନାଶେ ଶ୍ରୀର ଶାର ମିଠା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ॥ କୁଣ୍ଡଳ ଆକୃତି କୁଣ୍ଡ

ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖା ଦେଖ ଦେଖ । ବିସର୍ଜନ ପ୍ରସାଦକର
ପତନ ଶୁଭକର ମିତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀନ । ଅଙ୍ଗ ସୁରଙ୍ଗ । ଭଙ୍ଗ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ
ଲେଉଟୁଛି । ଧରିଛି ଧବଳ ବିଭୂତିକ ଯାହା ବିଭୂତି ବଢ଼ିମା
ବଢ଼ୁଛି ॥ ଜାଗ୍ରତ ଉଗ୍ର ହେବ ଭାବ ବ୍ୟଗ୍ରକୁ ଗମନ ସର୍ଜିଲେ
ସକଳେ । ମହାମଲ ଚକା ସାଧନ ଆଶଙ୍କା ଅକୁଶଳ କୁଚୟଗଳେ ।
ପୁରେ ପ୍ରବେଶ । ସିପୁର ପବିତ୍ର ହୋଇଲେ । ବୃତ୍ତି କରିଥାନ୍ତି
ନିତି ଯେ ମାତିକ ସେ ସେବା ଆଦର ରହିଲେ ॥ ମୃତ୍ୟୁଲୋଳା
ମାଳାଚଳଲୁଳା ଇଚ୍ଛା କୁସ୍ତିତ ପାମର ସଂସାର । ଶରା ବରଷାରେ
ଧରା ରହିବାରେ ଦାଣ୍ଡେ ଭରାଭର ସରାଗ । ଗୁଳ୍ମକର୍ତ୍ତାର ।
ଭବରେ ସେ ଧୂଆଁ ଶଙ୍କଟ । କକାଚସୁ ଚକ ବାହୁଦଣ୍ଡାଲେକ ଧରି
ପ୍ରକଟନ୍ତି ଧପଟା । ୪୪ ।

—ବଳାକଉତୁକ—

ଦ୍ଵାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶ୍ରେଣୀ

କହିବା ବୁଜିବିଳାସ, ଶୁଣି ଜନେ ହୁଅ ତୋଷ, ଗୋପରେ
ଜନମ ନିତ୍ୟ ନାୟକଯାକ । କଳ୍ପାନ୍ତର ବେବରଷି, ହେବା
ସ୍ତ୍ରୀଭାବ ମନାସି, ଥିଲେ ସେ ତାଙ୍କୁ ହେଲେ କାମନା ଦାୟକ ।
କଉସୁଭମଣି ଧାରକ । କରି ଚିତ୍ତ ପରଜୟା ରସ ଅଧିକ । ୧ ।
କହନ୍ତି ଆସୁ ବଞ୍ଚିତୀ, ଗୋପାଳେ ହୋଇଣ ଲେଖା, ଇନ୍ଦ୍ର କୁମୁଦମା
ମତି ଭାବ ସେହିକ । କରଣ ମଧୁସୂଦନ, ଭୋଗରେ ତାହା
ବିଧାନ, ନୋହିଲେ କାହିଁକି ବହି ଲେକପାଳକ । କମମୟ ସେ
ଏକୁ ଏକ । କଲ କେଉଁ କୁଦେ କୁଦ କେଉଁ କରକ । ୨ ।
କଦଳୀ କ ସେ ଉପନ୍ତି, ସୁନ୍ଦର ପଣେ ଜଞ୍ଜଳି, ସେହିମତି ବିରାଜନ୍ତି
ତରୁ ଅମ୍ବକ । କଳକଣ୍ଠ ପରା ଗତି, କଣ୍ଠ ମଧୁର ଶରଣ, ବହନ

ଭାଷ ଆକୃତି, ବିଧରଙ୍ଗକ । କୁଚ କୁଚ ଡାଳିବା ଦକ । କରମେ
 କରମେ କାଳକଣ୍ଠ ବନ୍ଦକ । ୩ । କଲେ ଲେଖ ଚଉପଠି, ସହସ୍ର
 ସେ କଳ କଣ୍ଠି, ବାଲକାଳୁ ତାଙ୍କ ରସେ ଯେ ମମତକ । କଲଟଉ
 ପ୍ରହେର କଲତବ ରୂପଧର ପ୍ରଥମ ରସରେ ମହାଉନମତକ ।
 କରବା ପ୍ରକଟିତା ଫ୍ରୋକ । କଟାସେ ଦୋଳି ଶୟନୁ କି
 ଉଚାଟକ ॥ କଷକର ନେଲ ନାଗ ଉରକ କୁମୁକୁ ଧରି,
 ପୁରଦରେ ଯାଉଁ ଯୁବା ତଳକାଳକ । କଳାକେଳିରେ ପ୍ରସାଣ,
 ହୋଇ ରତି ଆରମ୍ଭଣ, ପ୍ରେମଧନେ କିଣି କଲେ ଆନ ସେବକ
 କଳାବୃଦ୍ଧି ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାୟକ । କକୁଭ ସରଣୀ ସେହୁ ପ୍ରଭାବନ୍ତକ ॥
 କଉତୁକ ପ୍ରକାଶିବ ରସ ବଚନ ଭାଷିଣ ବଚନେ ଲୁଗୁଇ ନିଅ
 ଖୋଳାକୟକ । କହୁ ନାହିଁ ସତ କହୁ, କାହିଁ ଭାଷ ସ୍ଥାନ ଛଇ,
 ବୋଲନ୍ତି ଯେ ଏହି ଏହି ଏଡ଼େ ହଟକ । କଳାବତୀ ହାସ
 ସଜ୍ଜକ । କରୁ ଦେବା ଦୁଃଖ ଅର୍ଜୁନ ତେଜକ ॥ କରନ୍ତି ସାରଣୀ
 ଘାଟେ, ଘାଟକାର ହୋଇ ଦୁଷ୍ଟେ, ଚଉଗଠୀ-ପଣକର ଦାନ
 ମାସକ । କର ଇଞ୍ଜିତ କାହିଁକି, ଯିବାପାଇଁ ଦଧି ବିକ, ଛଳ
 ହୋଇଲେ କାଳକ କଣ୍ଠକାରକ । କହି ନୁହେଁଏ କଥା ଠିକ ।
 କହ ଯାଇ ଆନ ନୋହି କାଳ କାଳକ ॥ କମଳଧରଜା କୂଳେ
 ମାର ଆଣି ଯିବାବେଳେ, ବଳେ ଧରି କୁଞ୍ଜୋଦରେ ସେ
 ପ୍ରବେଶକ । କହୁ କାହିଁକି କାତରେ, କମଳ ଚୋରୁଇ କରେ,
 ନିଅ ରାଜ୍ୟର ଆକଟ ବୋଲି କଅଁକ । କହି ଏହି ଲାଳାଚରକ ।
 କହ ଯା ରତନ ବରେ ଦାନ ବେଳକ ॥ କର ଏକାନ୍ତେ ଲୋକନ,
 କେଉଁଦିନ ଯାରେ ମନ, ଭାଷନ୍ତି ରେ ଧନ ହୁକ ରଣଦାୟକ ।
 କଳନ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ହେବ, ଏ ଜନ୍ମେ ସୁଖ ନ ଯିବ, ହୋଇଛୁ
 ମୁହିଁ ନିଉଁନ କୃପଣଲୋକ । କଲ୍ପି ହାସ ଭାବ ପଦକ । କହାର
 କର ଯା ହେଉ ସେ ଉଲ୍ଲାସକ ॥ କନ୍ଦର୍ପ ଭୂତ ଲଗାଇ ଚହାତ

ରାଜାଙ୍କେ କାହିଁ ବ୍ୟାଧି ଚିହ୍ନ ଯାଇ ପୁଣି ସେ ଚିକିତ୍ସକ ।
 କର୍ତ୍ତୃଧାର ହୋଇ କେତେ, ଗୋପୀ ଶୋହଲେ ସରତେ, ପୁଷ୍ପ
 ଦେଉ କେତେ ମୋହି ହୋଇ ମଳିକ । କନ୍ୟାଭଗ୍ନୀ ରୂପଧାୟକ ।
 କଞ୍ଚଣ ରସ ରହିଣ ସେ ବ୍ୟାଧିକ । କଉଣସି ପୁରେ . ନିଶୀ, ତା
 ବଧୂରସରେ ମିଶି, ସୁଜାଣ ଆଖି ସମ୍ଭବେ ଦେଉ ବନ୍ଧକ ।
 କର୍ତ୍ତୃକ ଧୂଳିପାତରେ ; ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଗୋପୀ ଯେତେ, ନିଜ ସୁତ
 ବରା ଦେଖି ହେଲୁ ନିନ୍ଦକ । କରେବାଳେ ଚିତେ ବିବେକ ।
 କରୁଥିଲେ କୃଷ୍ଣ ବିଜେ ଏ କି ଚିତ୍ତକ ॥ କଳ୍ପନ୍ତେ ଯାହା ମନ୍ଦରେ
 ଉଦର ସୀତ ଉରରେ, ଆଉକୁ କହନ୍ତେ ଅପସର ଏ ବାକ । କଲ
 ଗଳିତ ବଲ୍ଲବ, ସେହୁ କରଣୀ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଖେଳିଲେ ଅନ୍ତରେ ହୋଇ
 ଗଳ କରକ । କରେ ପୂଜା ସେହୁ ନାୟକ । କାହୁଁ ଗୋ କାହୁଁ
 ଅଇଲୁ ଏହା ନିସ୍ତେକ । କପିସାଞ୍ଜନ ଯାହାର ମାୟାରେ ମୋହି
 ତପୁର, ସେ ହେଲୁ ଉତ୍ତର ଗୋପୀ ପୁଣି ବଶକ । କରତ ବିଚାର
 ମନେ, ଅନୁରାଗ ଦିନେ ଦିନେ; ଅଧିକା ହୋଇ ବାରନ୍ତ ହେଲୁ
 ଅଧିକା । କଳାବର୍ଣ୍ଣ କଳାବୃଦ୍ଧିକ । କସ୍ତୁରୀ ଲେପନ କାଶ ଅଙ୍ଗ
 ପ୍ରାଙ୍ଗ ॥ କଳାମେଘୀ ଶାଢ଼ୀ କଳା ; ମାଳକାର ବାସୁମେଳା ; ମାଳ
 କାଚବୋହି ହସ୍ତେ ସେହୁ ଭୁଷକ । କଳାପୀ ସୁମଣି ମାଳା ମଣ୍ଡନ
 କରନ୍ତି ଗଳା; ମର୍ଜିତରେ ସଜଡ଼ାଇ ଚୁରୁତାଟଙ୍କ । କର୍ତ୍ତୃପୁର
 ମାଳାନାଳିକ । କଲି ଲୁଲସୀଡ଼ିକକୁ ଉଦ୍‌ଘୃଳକ ॥ କଳାପୀ
 ବରଷାତୁଳ ଭମି କରଇ କୁନ୍ତଳ ଚନ୍ଦ୍ରେ ରଖିଅଛ କି ସେ
 ସୁତକୋରକ । କମଳାକ୍ଷ ଅପଘନ ନରସେ ପୁନଃ ପୁନଃ
 ନିବେଶିତ ଅବରତ ଚିତରୁଡ଼ିକ । କର୍ତ୍ତୃବେଶୁ ଦାନେ ଦଉକ ।
 କନ୍ଦଳୀଦଣ୍ଡି ନାଦରେ ବଶାତୁଳକ । କର ନିସ୍ତାରକ ହରି ;
 କର ମୋହ ବସ୍ତ୍ର ହରି, ଜାନେ ହୋଇ ମୁନିପ୍ରାପ୍ତେ ଏକ ଲୟକ
 କଲ୍ପକାଳେ ରତି ପର ବିହସ୍ତବା ଏହି ଭବ ; କୁସୁମେ ଭ୍ରମର ଚାହିଁ

ସେ ସଂଗ୍ରହକ । କଳ୍ପ ହେଉ ଦୟାମୟକ କଥାମାନ ଯୋଡ଼ି ଗୀତ
ଗାନତାନକ ॥ କମଳଜ ଚିତ୍ରେ ଧାଇଁ, ମଦନକୁ ମୋରେ ଯେହୁ,
ସକଳକାଳରେ ବଶକରେ ଯିଲେକ । କରନ୍ତି ଭ୍ରମଜାତଟେ,
ହୀଡ଼ାଭ୍ରମଜାଳମଟେ, ସଂଯୋଗ ହୋଇଲେ ଆଉ ଶୁଭୁଜା ଏକା
କଲୁଣା ମୋ ହେବା ଠାଠିକ । କରବ ସେ କୃଷମଧା
ମୁଣି ଯୁକ୍ତକ ॥ କମ୍ପୁ ପାଣି ସୁଗନ୍ଧାରେ ଯିପୁଂସଲକ୍ଷଣ ଧରେ
ସଦୃଶା ଦକ୍ଷିଣେ ଦେବେ ଏହୁ ଦେହକ । କର ବିନସ୍ତ୍ୟ ଦ୍ଵିଗୁଣ,
ଗୋପୀଗଣରେ ଦକ୍ଷିଣ, ଭାବେ ଥୋଇ ଏ ବାଳାରେ ହେବେ
ମୋଦକ । କମମୟ କାହିଁ ତୁଳକ । କହିବାକୁ ନାମେ ନାହିଁ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଏକ । କରୁଣାରୁ ଜନମାଇ, ରସରୁପା ହେବାପାଇଁ
ତଦ ଭ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ହେବ ପ୍ରଭା ପାତ୍ରକ । କଳାପମାନଙ୍କ ମିଳି ମୁକୁଦ
ପ୍ରକାଶ ଭଳି, ତଦ୍ରବଳି ନାମ ହେଲୁ ଲେଖୁ ଜାତକ । କଲେ
ଯେଉଁମାନେ ବିଲେକ । କଦା ନ ରହିଲୁ ତାଙ୍କ ନେତ୍ର ପଲକ ।
କଳକହାର କୃଷିମ, ପୁଷିକା ସାର ପ୍ରତିମ, ବାଲ୍ୟଲୀଳାରେ
ହୋଇଲୁ ପ୍ରତିପାଦକ । କନ୍ୟାକଥାବିତ ସତ, ପୌରଣ୍ଡ କୁଉଁ
ପ୍ରଣୀତ, ପାଦପା ଶୋଭାକୁ ଏ କରବ ଲକ୍ଷକ । କନ୍ଦର୍ପବିଶିଷ୍ଟେ
କାର୍ଯ୍ୟକ । କଲରୁ ଦୃଷ୍ଟି ହେବ ପାଦପା ମାତୃକ । କୁଣ୍ଡଳ ଖେଳରୁ
ମିଳି, ପଦ ଶୈବ୍ୟପ୍ରିୟଥାଳି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମଲ୍ଲୋଦ୍ୟାନକୃତ
ଜନକ । କଣ୍ଠସାର ଦଶ ତାର ପୂରରେ ଥିଲୁ ପ୍ରକାର; ଯା ନାମ
ଆନ କି ସମ ଗୌର ମାଣିକ । କଦମ୍ବେ ପତନ ସାମ୍ୟକ ।
କହେ ଉପରୁ ଶିବେ ସେ ଉପାସକ । ୨୧ ।

—ବସନ୍ତଗ୍ରନ୍ଥ—

ଅଷ୍ଟମ ଛାନ୍ଦ

ଶ୍ଳୋକ ୪

ସୈବେୟଂ ପରିବ୍ରଜ କାଞ୍ଚନ ରୁଚିତ୍ରୋ ଲେକ୍ୟସମ୍ମୋହିନୀ ।
ନିତ୍ୟଂ ଚୁଡ଼ାତସୁନ୍ଦରୀ ଜିତସୁଧାବାକ୍ୟାମୃତ ରସିକା ।

ଉପକାସମୁଖୀ କୁରଙ୍ଗନୟନା ଗୌରୀ ସୁଧାସାରଣୀ ।

ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ବିଳାସନା ବିଜୟତେ ପ୍ରେମଗ୍ରହଣା ମୃଦୁଃ ।

—ପାର୍ବତୀ ଗୁଣ—

ଯେଇ କଞ୍ଚନବରମା, ବିଭୁବନସାନନ୍ଦନା, ଅଭୁତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଶ୍ରୀ ସୁନ୍ଦରୀ । ବାକ୍ୟାମୃତ ଜିହ୍ଵା ଯତ, ସୁଧାରସ ପ୍ରେମାକୃତ ତରଙ୍ଗୀ
ନୟନା କୃତ୍ତବ୍ୟ ସେ । ଶ୍ରୀରାଧେ, ପ୍ରେମ ପୀୟୂଷ ସାରେନି;
ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ରକ୍ତ ବିଳାସିନୀ ଗୋ । ୧ । ଦୁରୁ ରସରାଜ ହେଉ କନ୍ଦର୍ପ
ରଥ ବିରୁଦ୍ଧ, ଉରଜ କଳସେ ଶୋଭାବନ । ବିପୁଳ ନିତମ୍ବ ଚନ୍ଦ୍ର,
ଚଳନେ ରାତି ଅବନ୍ତ, ପତାକା ଅଞ୍ଚଳ କମ୍ପମାନ ସେ । ମଞ୍ଜୁଳ
ନୁପୁର ନିନାଦ ଘୋଷଣୁଛି । ବିଜେ ମହାଲବଣ୍ୟ ଶ୍ରୀମତୀ ସେ । ୨ ।
ପୁନଃପୁନଃ ଅପଘନ, କୈଲ ଏଇ ଅନୁମାନ, ଲବଣ୍ୟ ସମୁଦ୍ରେ ଘୋଷି
ଆସେ । ହାସ ତରଙ୍ଗ ଚଞ୍ଚଳ, ବାସ କାଳିନୀ କୁଟିର, ଆଛେ ପ୍ରନ
ଚନ୍ଦ୍ରବାଣୀ ପାଶେ ସେ । ସେ କାଳେ । ଗର୍ଜନ ନୁପୁର ନାଦ ଭେଲ,
ଶ୍ୟାମ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦ ଉବାଡ଼ିଲ ସେ । ହେଉଥିବା ବିହ୍ଵଳ କାର୍ଯ୍ୟେ
ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ବିଜେ ବିଜେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ନିବେଦନ କୈଲ ସେ ।

ଉଦ୍ଘା

ଲବଣ୍ୟବାରିଧି ଧନାବଜେ ହେଉଥିବା ଅଥୟ ରସରାଜେ ।
ନେତ୍ରେ ଆନନ୍ଦାନ୍ତ ଧରଣିଲ, ସକଳ ବିବେକ ହରଣିଲ । ୧ ।
ମଞ୍ଜିତେ ଚଞ୍ଚଳ ନେତ୍ରମାନ, ମୃଦୁଲ ଅପଘନ । ୩ ।

ବସନ୍ତ ରାସ

(ଯଥା ରାଗ)

ଶୁନିୟା ନାଗର ଗେଲ ଶୀଘ୍ରତର ସୁଦେଶ ସଖୀର ପାଶ
ହେ ସଖା ସାଥେ ଲୁପ୍ତା ବିନୟ ଭରିୟା ଚଞ୍ଚଳ ମଞ୍ଜୁଳ ରାସ
ଗୋ । ଶୁନ ଶୁନ ପ୍ରାଣସଖୀ, ଆମି କେବଳ ପରମଦୁଃଖୀ ଗୋ ।
ରାଜ ରସବଣୀ, ମୋରେ କୋପମତି, ହଲଚ୍ଛେ ନିଦ୍ରା ଗୋ ।

ତୁମାର କୃପାତେ, ଆମାକେ ମିଳିବେ, ପ୍ରାନ୍ତଧନ ପଦଗୁଣ୍ଡା ଗୋ ।
 ତୁମି ତାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ, କର ମାନସ ମାନକେ ଭଙ୍ଗ ଗୋ ଧନ
 ସ୍ନେହଧନେ, ନାନାଦ୍ରବ୍ୟ ଲୟା, ଭାବନାବ ମାୟେ ଭରି ଗୋ ।
 ଲଭ ଲେଭ ଆଶେ ଆଶା ନଦୀ ମାୟେ ଆନିଲ ବ୍ୟାପାର କରି ଗୋ ।
 ଲଗି ଦୁର୍ଦ୍ଦେବ ବାତାସ, ଆଶାନଭିକା କେଲି ବିନାଶ ଗୋ ॥
 ସ୍ନେହଧନ ଗେଲି ଦରିଦ୍ର ହଇଲି ନିଲ ଉପବାସେ ଦିନ ଗୋ ।
 ଧନ, ଓଷ୍ଠ ସୁଧା, ଗ୍ରାସେ ଯାବେ ସୁଧା, ତୁମି କର ସନମାନ ଗୋ ।
 ଶ୍ରୀଗୁମୁରେ କହ ବାରେ, ହାଜର ହେବ ସେବାରେ ଗୋ ॥ ଶୁନି
 ଶ୍ୟାମକାମୀ ସୁବେଦ୍ୟ ଜହଇ, ତୁମି ତ ଚିତ୍ତର ବର ହେ । କଥାର
 ଆଲପେ, ଭଙ୍ଗିର ପ୍ରତାପେ; ସଖାବତ ଧୃମୁକର ହେ । ଆମିକ କହିବି
 ଆଉ, ତୁମି ବିଷୟ ମୁକୁଟ ସାର ହେ ॥ ବାଣୀ ବାଜାଇଁ ଧୃତି
 ହାଜାଇଁ, ରସେ ମଜାଇଁ ନ ଶୁ ହେ । କୁଲେର ବଢ଼ାଇ ସଦନ
 ଛଡ଼ାଉ ଛୁଡ଼ା ଛଡ଼ାଫୁଲ ପରି ହେ । ଅବଲର କତ ବଲ କର
 ଯତ ତୁମି କଲ ବଲ ହେ ॥ ଆମାକେ କହିଲ ଯେବେ ଭଲ ହେଲ
 ଏକଲି ନୟେ ଏ ବିଧି ହେ । ସକଳ ସୁଖୀରେ, କହିଁ
 ଅଇଲ, ଓହ୍ଲେ ନାଥ ଗୁଣନିଧି ହେ । ଆମି ଉପାୟ କରିବି ତୁମି
 ରୂପମଞ୍ଜରୀ କହ ହେ । ୭ ।

ପୟାର

ଦିଷ୍ଟାବେଳେ ଶୁନ ସବ ନୂତନ ବାଲିକା । ନା ଯାଏ ତ୍ରୁମର
 ପାଶେ ସେ ବନମାଲିକା ଗୋ ॥ ଜାନିଲ ତେବେ ତ୍ରୁମର କତ
 ଭାଗ୍ୟବାନ ॥ ଆପନ ହଇଲି ନବମାଲିକା ମିଳନ ଗୋ ॥ ଚଞ୍ଚଲ
 ନୟନା ଶୂଳେ ଶୁଖି କତ ରଙ୍ଗ । ଚିତ୍ତରେ ପରି ହସ୍ତ ତରଙ୍ଗ
 ତରଙ୍ଗ ଗୋ ॥ କନ୍ୟାଗନ ବୋଲେ ଓହ୍ଲେ ବସନ ଶୁଭ ଶୁନ ।
 କତଦିନ ହେତେ ଗେଲି ମାଖନ ଶୁଭ ଶୁନ ହେ ॥ ଆମାର ମନ
 ଧନ ଲୟା ବନେ ଲୁକ୍ୟାଛୁଲ । ଶୁନ ଶୁନନିଧି ତୁମାର ଶୁଭ;

ଧରଣେ ହେ ॥ ଗୁହାରି କରିଛେ ଆମି ମଦନ ରଜା କାଳେ;
 କଜାନି କି ଦଣ୍ଡ ଦିବେ ତୁମି ଜନା ପିଛେ ହେ ॥ ତାକେ ଘନ
 ଘନ ମଉପିକଦୁତ ପରା, ପଲ୍ଲବ ପାଲ୍ଲବ ବନ୍ଧୁ ଦୂଆ ହେବେ ଧର
 ହେ । କୁନବଧୁ କହେ କନେ କରିହୁ ଲଳନ । ବାହୁପାଶ ଲପ୍ତ ।
 ବାନ୍ଧ ସକଳ ଲଳନା ଗୋ ॥ କନ୍ୟାଗନବାମା ଶୁଣି ଶରଣ ନାଗର
 ମନ୍ଦ-ମନ୍ଦ ହାସେ ପ୍ରଭୁ ଶେଷେ ମୃଦୁଗୀର ହେ । ହାଜାର ଜନାକେ
 କେବା ଗୁଡ଼ିଛେ ଉପୋଧ, ପ୍ରହାର ନେହାନ୍ତ କୁନ୍ତ କେନ ଶୁଣି
 ହୋଧ ହେ । ଶୁଣି ପ୍ରଭୁବାମା ସବ ଗୋପିନୀ ତରଳ, ଲଜଭୟ
 ଦୁହାଁନି ଆନନ୍ଦେ ବିଶେଷ ହେ । ହୁଲ ହୁଲ ଦୟା ସବେ
 ଉତ୍ତାହେ ବେତଲ, ତୁଲ ଧୂଳିରେ ପ୍ରଭୁ ଚରଣ ପୂଜିଲ ଗୋ ।
 ସୁରଜ ହଇଲ ରଜ ଶୁକଳ ଚରଣ, ସିନ୍ଦୂରେ କରିଲ ସ୍ନାନ କି ବାଲ
 ଅରୁନ ଗୋ ॥ ଗାନ୍ଧିଆ ଅଶୋକ କଢ଼ି ଅଶୋକମାଲିକା,
 ଲମ୍ବାଇଲେ ଦି ସ୍ତବ୍ଧେ ସେ ନବ ମାଲିକା ଗୋ । ମାଲ ପାୟୁ ।
 ଆହୁତ ହୟ । ଗଲେ ପରିକଳ, ଶୋଭା ନିହାରିୟା ଗୋପା
 ହୁଲହୁଲ ଦିଲ ଗୋ ॥ ବୋଲେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦନ ଶ୍ୟାମଘନ ଖେଲେ
 ହୋରି, ବଲେ ଲପ୍ତ କନ୍ୟାଗନ ଉରସ୍ତଲୁ ଝୋରି । ୭ ।

—*—

—ମଥୁରା ମଙ୍ଗଳ—

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

ଶ୍ରୀ—ଆହାସ

କୃଷ୍ଣର ଗମନ ଦେଖି ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ ହୋଇ ସକଳ ଗୋପାଜନା
 ଗୁରୁ ଗଉରବ ବାରି ନ ପାରନ୍ତି ଆରତେ ସପ୍ତମ ନୟନା
 ତାକନ୍ତ । ଆହେ ବାରିଧର ବରନା । ବିନା ଦୋଷେ ଶେଷେ
 ନାଶ ହରି ଯାଅ ନୋହୁ ଗୋପୀକୂଳ ଶୁଭନା । ଦଶରଥପୁତ ପ୍ରାୟ
 ନନ୍ଦ ସୁତ କରୁଛ ତ ଆଶି ବିରୁର । ସେ ଗୁଡ଼ିଥିଲେ ସିନା ଏକ

ନାୟିକା ତୁମ୍ଭେ ତ ଗୁଡ଼ୁଛ ଅପାର । କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେବଧୂଳେ
 ଏକ ବାଳୀକ । ତୁମ୍ଭେ ଯେତେ ବାଳୀ ମାରି ଯାଉଅଛ ମନେ
 ହେଜପାରୁ ନାହିଁ କି । ତୁମ୍ଭେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେ ଶ୍ରୀ ରାମଖନ୍ଦ୍ର ଏଣୁ
 ମିତ୍ରଗୁଣ ବହୁଛ । ସେ ତାତ ମାତ ଗୁଡ଼ି ବନେ ପଶିଲେ ତୁମ୍ଭେ
 ଏହେ ତେଜି ଯାଉଛ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେ ନେଇ ଥିଲେ ସହୋଦର
 ତୁମ୍ଭେ ସେହି ରୂପେ ଭାତାକୁ ନେଉଛ ଦୁହେଁ ହେଲ ଏକ
 ପ୍ରକାର ॥ ତାଙ୍କୁ ସୁମନ୍ତ ରତ୍ନବରେ ବସାଇ ଦେଖି ଗଲ
 ଘୋର ବନକୁ । ତୁମ୍ଭକୁ ଅନ୍ତର ସେହି ପରକାରେ ନେଉଅଛି
 ମଧ୍ୟବନକୁ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେ ସଙ୍ଗେ ନେଇଥିଲେ ନାରୀ
 ଏହି ଗୁଣେ ତୁମ୍ଭେ ଉଣା ପଡ଼ୁଅଛ ଆଉ ସକଳ ଗୁଣେ ସରି ।
 କେଉଁ ନାୟିକା ଏହା ଶୁଣି ବୋଲଇ ଏମନ୍ତ ନୁହଇ ଗୋବିନ୍ଦ
 କୁସୁମ ସୁବାସ ପାଇଲେ ତ୍ରାସର ଯେସନେ ହୁଅଇ ଆସନ୍ତ । ସେ
 ଯେହ୍ନେ । ପ୍ରୀତି ଲଗାଇ ରସ ନିଏ । ପ୍ରାନ୍ତେ ତାହାକୁ ଗୁଡ଼ି ଦୂର
 ହୁଅଇ ଅନ୍ୟ କୁସୁମ ପାଶେ ଯାଏ । ସେହି ମତି କରି ଗୁଡ଼ି
 ଯାଉଛନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃତ୍ତାବନ ନିଶାମଣି । ସ୍ବରୂପ ସ୍ବଭାବ ଏକ କରି ଜାଣ
 ଯେଣୁ ମଇଦ ବେଣୁପାଣି । ଏମନ୍ତ । ଶୁଣି ଆଉ ଗୋପୀ
 ବୋଲଇ । କାକ କୋକିଳ ପରାସ୍ତେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଜାଣ ସନ୍ଧ୍ୟା ଏବେ
 ହୋଇଲ । କେ ବୋଲେ ସାଗର ପରାସ୍ତେ ଆମ୍ଭର ହୋଇଲେ
 କରୁଣା ସାଗର । ନାନା ରତନ ଗର୍ଭରେ ରଖି କିଏ ହେବ
 ମୁଖେ ନାହିଁ ମଧୁର । ସେ ଯେହ୍ନେ । ଚୂଷାଣୀ ନ ହରଇ ।
 ଶୁଭଜଳ ବୋଲି ଲେଉଟେ ଖାଇଲେ ମୁଖେ ଦେଲେ ପ୍ରାଣ
 ମରଇ ॥ କେ ବୋଲେ ତନ୍ତ୍ରକୁ ସମାନ ନୋହିଲେ ଗୁଣ
 ଗୋଟିକେ । ହେଲେ ଉଣା । ସେ ଗୁଣ ଏବେ ଏଠାରେ ଜଣାଗଲ
 ଯେଣୁ ନୋହୁ ଅଛି କରୁଣା ସଜନ । କାହାକୁ କରିବା ଗୁହାରି
 ଯେହୁ ଶୁଣନ୍ତା ହୃଦୟର ବେଦନା ସେହୁ ଯାଉଅଛ ସଂହାରି ॥

ଏତେ କହି ଶୋକେ ଏକକୁ ଆରକେ ଓଗାଳି ରହିଛନ୍ତି ପଥ ।
 ଅନ୍ଧରକୁ ଚାହିଁ ବକଳେ କହନ୍ତି ବାହୁଡ଼ି ଦେନିଯାଅ ରଥ ।
 ଆମ୍ଭର । ଗୋବିନ୍ଦ ଗୋପରୁ ନ ଯିବେ । ସାରିବୁ ମହତ
 କହୁଅଛୁ ସତ ଗୋପାଳମାନେ କି କରିବେ ॥ କାହିଁ ପରାୟେ
 ହୋଇ ଗୋପସୁନ୍ଦରୀ କହନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ଧରକୁ । ବାହୁଡ଼ି ରୋଦନ
 କରନ୍ତି ମଦନମୋହନ ସୁଖ ସଦନକୁ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ଶୁଣ ନାହିଁ
 କିପାଁ କହିଲେ । ଶ୍ରବଣକୁହର ମୁଦିଲ ପରାୟେ କରୁଅଛ
 ଯେତେ ବୋଇଲେ । ଯେତେ ସଙ୍କଟମାନଙ୍କରୁ ତାରିଛ ଏବେ
 କି ତାହା ପାଶୋରୁଛ । ମଥୁରା ଯିବ ବୋଲି ସଜ ହୋଇଣ ରଖିଲ
 ଜନଙ୍କୁ ନାଶୁଛ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ଉଚିତ ନୁହଇ ଏକଥା । କେବଳ
 ସେବେଳ ଗୋବିନ୍ଦ ପରାୟେ ନୋହୁଅଛ ସୁଖ କରତା । ବାରିଜ
 ଅଇରି ବଇରଧିଜର ପତିକ ସେବି ପାଇଥିଲୁ । ଛୁଡ଼ିଲ ଦଇବ
 କହିଲେ କି ହେବ ମଧୁରକ୍ଷକ ପ୍ରାୟେ ହେଲୁ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେ
 ଯେହ୍ନେ ସଞ୍ଚ ରଖିଥାଇ । ମୁଖରେ ଅନଳ ଲଗାଇ ଶବର ପ୍ରାଣେ
 ମାରି ସୁଖେ ନିଅଇ । ସେହିରୂପେ ଆମ୍ଭେ ସେହି ରୂପେ ତୁମେ
 ସେହି ରୂପେ ହେଲୁ ଅନ୍ଧର । ମଥୁରାନାଗସ୍ଥ କେତେ ତପ କଲେ
 ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣ ହେଲ ଏଥର । କୃଷ୍ଣ ହେ । ଗୋପୀ ହୋଇବୁ
 ନରମାଖୀ । ତାଙ୍କ ବଦନ କୁସୁମ ପ୍ରକାଶିବ ଆମ୍ଭ ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର
 ଦେଖି । ଶଶିଷ ଉପରେ ଶିଖଣ ଅଇଷ୍ଟ ଜନକ ମଇତ୍ର ବାହାନ ।
 ମହାପ୍ରଳୟରେ ରସ ବରଷିଲେ ସେ ଯେହ୍ନେ ହୁଅଇ ମଳିନ ।
 କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେହି ମତି ହେଲୁ ଗୁଆଳୀ । ତପନ କରଣ ଲାଗିଲେ
 ଯେସନ ହୋଇଯାଏ ଗଞ୍ଜଶିଉଳି । କମଳ ଯେହ୍ନେ କୋଷ ଛୁଣି
 ପଳାଏ ଅନାଥ ହୁଅନ୍ତି ନନ୍ଦନ । ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କେ
 ଥାଇ ତେସନ ହେବୁ ଗୋପୀଜନ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ସେହିମତି ହେବୁ
 ନିରୋଗ । ଉଶାଭାଣେ ଏକ ମିଶାଇ ଖାଇବୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବେନି

ଭାଇ ଦେଖ ॥ ରହିଥାଉ , କଥା ଚଉଦ ଭୁବନ କୃଷ୍ଣ ବିଘ୍ନେ
 ଗୋପୀ ମଲେ । ଆସେ ନ ମାରି ମାରିବା ବୁଦ୍ଧି କରି ମଧୁନଗରେ
 ବିଜେ କଲେ । କୃଷ୍ଣ ହେ । ପ୍ରିୟତମା ଦୋଷ ହୋଇବ । ରଖିଲୁ
 ଜନକୁ ନାଶ କଲେ ବୋଲି ଲୋକ ଅପବାଦ ପାଇବ ॥ କେଉଁ
 ଆଭିଷ୍ଟ ଅନ୍ଧରକୁ କହଇ କି କର୍ମ କରୁଛୁ ଗୁଆଁର । ଶାବର ଶାବନ
 ଧରି ନେଉଅଛୁ କି ନାଶିଲୁ ଆମ୍ଭେ ତୋହର । ଅନ୍ଧର । ଶୂର
 ଭାବକୁ ତ ବହୁଛ । ରାମଗୋବିନ୍ଦ ଆମ୍ଭ ବେନି ନୟନ ତଥୁ ମାରି
 ଖୋଲି ନେଉଛ ॥ ପ୍ରୀତିଲତାକୁ ତ କୁଠାର ପରାସ୍ତେ ହେଉନକରୁଛ
 ମୂଳରୁ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ଏବେ ସେ ଜାଣିଲୁ ରଜା ଡଗର
 ହେଲଠାରୁ । ଅନ୍ଧର । ନୃପ ସେବକେ ବଡ଼ରାଜ । କଷ୍ଟର ଆଜ୍ଞାରେ
 ଅତି ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ସାନ ବଡ଼ । ତଥାପି ତ ଦୁଷ୍ଟଜନଙ୍କ
 ସ୍ୱଭାବ କେବେହେଁ ନୁହଇ ଅନ୍ଧର । ଅଳପ ଉତ୍ତୀଷ ପାଇଲେ
 ଘୋଟନ୍ତି ଯେସନେ ଭେଳିକି ମନ୍ତ୍ରର । ଅନ୍ଧର । ସୁଜାତି ଦେଖି
 ମିଳିଯାଇ । ଘନ ପ୍ରକୃତିକି ଗୁଡ଼ି ନ ପାରଇ ଯେସନେ ନିଜ ଅଙ୍ଗ
 ଗୁଇ ॥ କମ୍ବୁ ଯେସନେ ସାଗରୁ ଜାତ ହୋଇ ମାତବଦନେ କରେ
 ସ୍ତନ । ବଡ଼ଲୋକ ସୁତ ହୋଇଲେ କି ହେବ ବୁଦ୍ଧି ତାହାର
 ଏଡ଼େ ଘନ । ଅନ୍ଧର । ଏହିରୂପେ ତୋର ପ୍ରକୃତି । ଭଲ ମନ୍ଦ
 ଦୁଇ କଥା ନ ବିଚାରୁ ନେଉଅଛୁ ଚିର ଅନ୍ଧାରୀ ॥ ନାନାପ୍ରକାରେ
 ବରଜନାଶ୍ରମାନେ କରନ୍ତି ଅନ୍ଧର ନିଦନ । ଆରତସରିତେ ପଡ଼ି
 ବୁଡ଼ିଗଲେ ଭେଜି ଲଜ୍ଜାକୁଳ ସଦନ । ରମଣୀ କରନ୍ତି ବିଚିତ୍ର
 ବିଳାପ । ଭକତ ଚରଣ ଦାସ କହେ ଅଙ୍ଗେ ଘୋଟିଯାଉଛି
 ଗୁରୁତାପ ।

ହୃଦ ରହାକର

ସପ୍ତଦଶ ଛାନ୍ଦ

ଧନୁର୍ଭଞ୍ଜ

ରାଗ—ବରଡ଼ି (ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳବାଣୀ)

ଏଥୁଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ସୁଜନ । ସେଠାରୁ ବିଜେ ଜଗତଜୀବନ ।
ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲୁ ଧର । ବିରୁରଇ ଏବେ ସରବ ଶ୍ରୀ ।

ପାଇବି ଉତ୍ସାସ । ନାଶିବେ କଂସକୁ ରମା ବିଳାସ ।
ଅମରେ ଅମରେ କରନ୍ତି ପ୍ରବ । ଜୟ କେଶବ ଗୋବିନ୍ଦ ମାଧବ ।
ବହନ କରି ରିପୁକୁଳନାଶ । ମହିମା ତାରକା କର ପ୍ରକାଶ ।

ସାଧୁଜନ ପାଳ । ନମଃ ମୁରାରିକୁଳ କଳାନଳ ।
ଦେବଙ୍କ ସ୍ତୁତି ଜାଣି ଅନୁର୍ଯ୍ୟାମୀ । ମନେ ବିରୁରନ୍ତ ସାରଙ୍ଗପାଣୀ ।
ଦର୍ପିଷ୍ଠ କଂସ ସବୁରି ବଇଷ । କାଲି ନିଶ୍ଚୟ ପକାଇବି ମାର ।

ଉତ୍ସାସିବି ମହା । ସୁଜନଙ୍କ ଦୁଃଖ ନୁହଇ ସହ । ୩ ।
ଏମନ୍ତ ଭାଳି ବିଜେ ମୟ ମୟ । ପୁଷ୍ପ ବରଷନ୍ତି ଅମର ବୃନ୍ଦ ।
ବଜାଇ ବେଣୁ ବଇଁଶୀ କାହାଳୀ । ପଡ଼ିଲୁ ଧନୁନଗର ହାଲୋଳୀ ।

ତମକଇ ମହା । ଗୋପାଳଙ୍କ ସୁଖ ନୁହଇ କହି । ୪ ।
କେ ବାଡ଼ି ବୁଲଇ ତମକି ଯାଇ । ଗଉଡ଼ ନାଟ ଖଣ୍ଡେ କେ ନାଚଇ ।
କେବଣ ପୁଅ ମାରେ ଗାଳତୁର । କେବାଡ଼ି ମେଲି ଡାକେ ଖରତର ।

କେ ପିଟଇ ନେଇ । କେନ୍ଦୁ ବଞ୍ଚାଇ ବୋଲେ ନାହିଁ ନାହିଁ । ୫ ।
କାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋଲଇ ପାଗ । ଦୋହଲି ଚାଲଇ କି ମତନାଗ ।
କାହାର ଶିରେ ରୁଞ୍ଜିଗୁଣ୍ଡ ମାଳୀ । କାହାର ବେଣୀ ପଛକୁ ଓହଲି ।

କା କଟିରେ ଦଣ୍ଡ । କେନ୍ଦୁ ପିନ୍ଧଇନ୍ତି କନକପଟୀ । ୬ ।
କେନ୍ଦୁ ପିନ୍ଧଇ କାକଡ଼ିଆ ବାସ । କାହାର ନିଳ କେ ଶୁକଳ ବେଶ ।
କାହାର ରଙ୍ଗ ଯାହାର କାଳିମା । କେତେ କହିବି ସେ ସଜନହିମା ।

ଯାହାକୁ ଯେ ଗଛେ । ସଜ ହୋଇଛନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦ ପଛେ । ୭ ।
ହୁଁ ହୁଁ ଗରଜନେ ଧାଇଁଲେ ସୁତେ । ମଧ୍ୟେ ବିଜେ ରାମ ଗୋବିନ୍ଦ ।

ସାଥେ । ପଡ଼ିଲୁ ଧନୁ ଘରଦ୍ଵାରେ ହୁରି । ଜଗିଅଛନ୍ତି ଅନେକ ପ୍ରହର
ପକାଇ କବାଟ । ମାଛ ଗଳିବାକୁ ନ ମିଳେ ବାଟ ।

ସେଠାରେ ଯାଇଁ ହେଲେ ରାମ ହରି । ଉଡେ ଡାକନ୍ତି ଶୁଣ ହେ
ଦୁଆରି । ରାଜାର ଭଣଜା ଅଟଇ ମୁହିଁ । ଧନୁ ଉତ୍ସବ ଯାହା ମୋର
ପାଇଁ । ଅଛୁ କରି ମାମୁଁ । ଶୁଭଦିଅ ପଥ ଦେଖିବି ଧନୁ ।

ଶୁଣି ଦ୍ଵାରପାଳ ପାଇଲେ ଖଙ୍ଗ । ଲୁଞ୍ଜି ମାଡ଼ିଲେ ଯେସନେ ଭୁଞ୍ଜ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହନ୍ତି ବଡ଼ାଇ । ଭଣଜା ପଣିଟି ଦେବୁ ଛଡ଼ାଇ ।

ରେ ଗଉଡ଼ ମୁଡ଼େ । ଘାନଜାତି ହୋଇ କହୁଛୁ କେଡ଼େ ।
ନ ଜାଣ କି କେଡ଼େ କଂସ ନୃପତି । ତାହା ଦେଶରେ କରୁଛ ଅମାତି
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲଗିବ ସୁଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ । ତାହା ଲୁଟିକରି ହୋଇଛ ବେଶ ।

ଏଡ଼େ ଗର୍ବ କର । ପୁଣ ବେତୁଛ ଶରାସନ ଘର ।
ଯାହା ହେବ ତାହା ଜାଣିବ କାଲି । ଏତେ କହି ଶସ୍ତ୍ର ଧରି ଓଗାଳି
ମହାପ୍ରତାପୀ ରୋହିଣୀ ନନ୍ଦନ । ସବୁ ନ ପାରି ଧାଇଁଲେ

ବହନ ମାରୁ ବଜ୍ରମୁଥ । ପଡ଼ିଲେ ଦ୍ଵାରମାନେ ଯୁଥ ଯୁଥ ॥
ଥୋକେ ମଲେ ଥୋକେ ପଲାଇଗଲେ । ରାମଗୋବିନ୍ଦ ଝିଆଇ
ପଶିଲେ । ଦେଖିଲେ ଧନୁ ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦର । ଧରି ଗୁଣ ଦେଉଁ
କମଳାବର । ଆଶନ୍ଦେ ଉଛୁଡ଼ି । ଭାଜିଲୁ ରୂପ କରି ଘୋରରଡ଼ି ॥

ଯେତେ ମଣ୍ଡଣି ସଜମାନ ଥିଲୁ । ଜୁର କରିନେଲେ ଗୋପାଳବାଳା
ବେନି ଭାଇ ଘରୁ ହେଲେ ବାହାର । ଭଗ୍ନକୋଦଣ୍ଡ ଧରିଛନ୍ତି କର
ଦେଖି ଦୁଷ୍ଟମାନେ । ପୁଣ ବେତଲିଲେ କୃତାନ୍ତ ସମାନେ ।

ଧାଇଁଲେ କାଦମ୍ବରୀ ମତୁଆଳ । ଅର୍ଦ୍ଧକାମୁଁକରେ କଲେ ପ୍ରହାର ।
ଶମନଭୁବନେ ଚଳିଲେ ମୁଡ଼େ । କେ ବଞ୍ଚିବ, ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ହାବୁଡ଼େ
ଲେଉଟିଲେ ହରି । ଦାଣ୍ଡରେ ଦେଖିଲେ ମଥୁରା ନାଗ ॥୧୫॥

ମଥୁବନରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ଦେଖି ମାତା ପିତା ହେଲେ
ହରଷ । କୋଳେ ବସାଇ ମୁଖେ ଦେଲେ ଚୁମ୍ବ । ତେତେବେଳେ

ମନ ହୋଇଲ ଦମ୍ଭ । ଓହ୍ଲାଇଲେ ବେଶ । ସ୍ଥାନକର ସେ ଭୁଞ୍ଜି
 ଶତ୍ରୁରସ । ପଲକେ ଶୋଇଲେ ବେନସୋବର । କ୍ଷୀର ସିନ୍ଧୁରେ
 କି ନବ ମୁଦର । ସେହି ପ୍ରକାରେ ଦିଶେ ବେନ ତରୁ । ସୀମସ୍ଥାନେ
 ଦେଇଅଛନ୍ତି ବେଶୁ । ନଦ୍ର । ଗୁରୁତର । ଭକ୍ତଚରଣ ଗୁପ୍ତ
 ପୟର । ୨୭।

—ରୁକ୍ମିଣୀ ବିଳାସ—

ଦ୍ଵାବିଂଶ (ଛାନ୍ଦ)

ଶଗ—ଆଶାଦଶୁକ

ଆଦ୍ୟ ଯମକ

ଏ ଅନ୍ତେ ଜନେ ଶୁଣ ଦବ୍ୟ ରସ । ଆସି ଆଶାତ ହୋଇଲ ପ୍ରବେଶ
 ଘନ ଘନ ହୋଇ ଗଜଲ ଘନ । ଛନ୍ଦ ଛନ୍ଦ ଶୁଣି ବିରହଜନ ।
 ବନ ବନ ପାଇ । ମନ ମନକଲେ ଯୁବା ହେବଇ । ୧।

ମଧ୍ୟ ଯମକ

ଦୋଷି ମେଘମାଳ ମାଳ ଗଗନ । ବିରହେ ସେକାଳ କାଳ ସମାନ ।
 ଡାହୁକକୁଳ କୁଳସୟ କର । ସଜଳ ଜଳଦରେ ବସୁଦତ୍ତ ।
 ଏ ଶୁଭକ ଦେଖି । ଫୁଲଶର ଶର ପ୍ରହାରେ ଯୋଗି । ୨।

ପ୍ରାନ୍ତ ଯମକ

ଶାମୁକମାନେ ହେଲେ ମକ ମକ । ଜ୍ୟୋତିରଙ୍ଗଣ ଦିଶେ ଜକଜକ ।
 ଦେଖି ବିରହମାନେ ବକ ଦକ । ପ୍ରଭା ପ୍ରକାଶି କୁରୁ ବକବକ ।
 ବିଚ୍ଛେଦୀ ଲେକକ । ହୃଦକୁ କାଳ କଣ୍ଠକ କଣ୍ଠକ । ୩।

ରୂପକ

କେ ବୋଲେ ଏ ଘନ ନୋହେ କନ୍ଦର୍ପ । ଦେଖ ଯୁବାଳନେ କରଇ
 ଦର୍ପ । କରେ ବହୁଅଛି ସୁମନରୂପ । ରତି ସ୍ନେହ ଦାୟି ବିଶ୍ଵସୁରୁପ
 ପୁଣି ଏ ଅରୂପ । ଉନ୍ନତ ନୋହି କେ ସହକ ତାପ । ୪।

ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ

ପୁନରୁକ୍ତି

ମେଘ ଘେନ ବରଷିଲୁ ଗରଜ । ବର କର ସପ୍ତଳ ବିରଜ ।
ବିଦ୍ୟୁତଞ୍ଚଳା ହୋଇଣ ପ୍ରକାଶ । ପବନ ପ୍ରବଞ୍ଚିନ କଲୁ ବେଶ ।
ବିଧୁଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ନେହ । ଜଡ଼ାଇଣ ବଢ଼ାଇଣ ଉଷ୍ମେ ପ୍ରିୟ । ୫ ।

ବିରୋଧାଭାସ

ବରଷି ଧାରେ କରାଇଲୁ ତୋଷ । ବରଷି ଧାରେ ନୋହିଲୁ ସନ୍ତୋଷ ।
ବିଚିତ୍ରରେ ବଢ଼ାଇଲୁ ଉତ୍ତାପ । ବିଚିତ୍ରେ ଦେଲୁ ପୁଣି ବହୁ କ୍ଳେଶ ।
ରସେ ସୁଆଦର । ରସେ ସୁନେ ସ୍ଥାନରେ ହତାଦର । ୬ ।

ଅଭୂତ ଉପମା

ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ଆକାଶ । ଏକ କଲୁ ବେନି ନିଶି ଦିବସ ।
ପୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖ ତାର ଗତି । ଦିନା ମୁଖେ ଶିଳିଲୁ ଗିରିପତ୍ର ।
ଆକାଶେ ଆଇଣ । ରତି ରସେ ଶିଖିକ ତୋଷେ ପୁଣି ।

ଅବନା

ସର ସର ପରକଟ କମଳ । ଜଳ ଗହଳ ଗଗନମୁଣ୍ଡଳ ।
ମଉନ କଲରବର ଚନ୍ଦ୍ରଳ । ମନମଥ କରଣର ଚଞ୍ଚଳ ।
ଚଢ଼କ ପତନ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ପରକଟ ତପଣ । ୭ ।

ବନା

ବିଲୋକିବାରେ ପ୍ରୀତିଶୀତ ଯାହା । ବାଣାଭାଷୀ ସ୍ନେହାଧୀନା ସୁଦେହା ।
କଙ୍କିମା ରାମା ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଲୁଲା । ରଜବାଣୀ ସଜ ରଜ ନୋହିଲୁ ।
ସୁଷିଲ ମାଗୁଣି । ବିଧୁମୁଖୀକ ମୋ ପ୍ରୀତି ମାଗୁଣି । ୮ ।

—ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ—

ମଧୁଶଯ୍ୟା

ରାଗ—ଆଶାବର୍ଣ୍ଣ

ଫିଟିଛି କୁସୁମ ସହଚେ ବେଣୀ । କାଳିନ୍ଦୀରେ ଭାସି କି ହଂସଶ୍ରେଣୀ ।

ସହ ମୁଖରୁ କି ଖସିଲା ଶଶି । ସରୋଜନେତ୍ରୀ ସେହିମତି ଦିଶି ।

ଲଭିତ ଚନ୍ଦନ । ବର୍ତ୍ତୁଳ କୁଚେ ନଖତମାନ । ୧ ।

ତୁଟିଛି ଉରହାର ଗଜମୋତି । ତୁଟିଛି ଅଧର ରଞ୍ଜିତା ଜ୍ୟୋତି ।

ରଞ୍ଜିତା ଦିଶୁଛି ନୟନ ବେନି । କାନ୍ତ ଅନୁରାଗ ଅଛି କି ଘେନି ।

ଫିଟିଛିବସନ । ପାଶରୁ ଅନ୍ତର କବା କାଞ୍ଚନ । ୨ ।

ପୁଣି କେଉଁ ସଖି ବୋଲେ ବଚନ । କମ୍ପିଥିଲା ପରା ତନୁଲବଣ୍ୟ ।

ଅଙ୍ଗ ଛୁଅନ୍ତେ ନ କଲ କି ନାହିଁ । ଚୁଟୁନ କଲେ କି ବିନୟୀହୋଇ

ଲଜ କଲଟିକି । ସ୍ଵରତେ ତୁମ୍ଭକୁ ଜଣିଲେ ନିକି । ୩ ।

ରାମ କଲେ କାମ ଉଣାର ଜର । ଜାଣିଲୁ ଆମ୍ଭେ ବେଶରୁ ତୁମ୍ଭର ।

ମୁକୁତା ଅଳକା ପଡ଼ିଛି ଖସି । ଚନ୍ଦ୍ର କି ସୁଧା ବରଷଇ ହସି ।

ଗୋ ଲଳନାବର । ବୋଲେ ବିଶି ରାମ ତୁମ୍ଭକୁ ବର । ୪ ।

—*—

ମିଥୁଳା ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—ମଙ୍ଗଳଗୁଞ୍ଜର

ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବେନି ମିଥୁଳା ପ୍ରବେଶ । ଦେଖିଣ କାମିନୀମାନେ

କାମରେ ଅବଶ ଯେ । ୧ । ଏ ପରା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏହି ପରା ମୁନି ।

ଏ ପରା ତାଡ଼କା ସୁବାହୁ ମାଇଲେ ବେନି ଯେ । ୨ । ଯୁଦ୍ଧ ପାଦ

ଲଗି ପରା ପାଷାଣ ଯୁଦ୍ଧ । ବୁଝିବା ମନ୍ଦକେ ହରୁଅଛି ଆମ୍ଭ ମତି

ଯେ । ୩ । ଦେଖିଣ ଜନକ ରାଜା କଲେ ବହୁ ପୂଜା । ରୂପ

ଦେଖି ଚକିତ ହୋଇବେ ସବୁ ରାଜା ଯେ । ୪ । ବସିଲେ ସରୋ

ମଧ୍ୟେ ହେଲୁ ନେତ୍ର ତୁଷ୍ଟି । ବୋଲେ ବିଶି ପଡ଼ିଲା ଭୂମିସୁତାଙ୍କ

ଦୃଷ୍ଟି ଯେ । ୫ ।

ହନୁ ଲଙ୍କା ପ୍ରବେଶ

ରାଗ—ରସକୋଇଲ ବାଣୀ

ରବି ଅସ୍ତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲୁ ପ୍ରକଟ । ଶୀତ ମାର୍ଜାର ସମାନେ

ମର୍କଟ । ଧେନୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଲ । ଲଙ୍କା ଗଡ଼ର ଭିତରେ
 ପଶିଲ ସେ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଲଙ୍କା ଦେଖା ଯେ । ପଥ ଓଗାଳଣ
 ବୋଲନ୍ତି ବାନର ଆଜ ମୁଁ ତୋତେ ଖାଇବି ରେ । ୧ । ହନୁ
 ତାହାଙ୍କୁ ଚାପୁଡ଼େ ମାଇଲେ । ଉପରେ ଦେଖା ତାକୁ ବର ଦେଲେ ।
 ପଶ୍ଚିକ ଆସିଛ କର ତା ସିଦ୍ଧି । ପୂର୍ବହୁଁ ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ବିଧି
 ସେ । ଅସୁରକୁଳ ନିପାତ ଯେ । ଆଜହୁଁ ଜାଣିଲ ରାବଣ ସୁଗୋପ
 ସହିତେ ହୋଇବେ ହତ ଯେ ॥ ବୁଲଇ ଲଙ୍କା ହୋଇଣ ନିଶିଙ୍କା
 ସୀତାଙ୍କୁ ଖୋଜଇ କର ଆଶଙ୍କା । ଧୁମାସ ବରୁପାସ ସଦୋଦର ।
 ପ୍ରଶସ୍ତ ମହାପାରୁରୁପୁର ସେ । ଚନ୍ଦ୍ରଇ ସବଂୟୁବଜା ଯେ । ସୀତାଙ୍କ
 କିଛିହିଁ ଲକ୍ଷଣ ନ ଦେଖି ବିକଳ ହୁଅଇ ମତି ଯେ । ୩ । ଅସପ୍ତ
 ମେଘନାଦ ଅକମ୍ପନ । କୁନ୍ଦକର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ସଦନ । ମହାରାବଣ
 ଅତିକାୟ ପୁର । ଖୋଜଇ ସବଂ ମରୁତ କୁମର ସେ । କୁନ୍ଦ ନିକୁନ୍ଦ
 ଦୁର୍ମୁଖ ଯେ । ଦୁର୍ଜୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତକ ପୁର ଖୋଜଣ ହନୁ ହୁଅଇ
 ବିମୁଖ ଯେ । ୪ । ଉନ୍ନତ ମକରାକ୍ଷର ପୁର । ମିଶ୍ରଦନ ଶୁକ
 ସାରଣ ଘର । ସିଶିର ରାକ୍ଷସ ଘର ଦେଖିଲ । ଲଙ୍କାପୁରେ ଘରେ
 ଘରେ ପଶିଲ ସେ । ନ ଦେଖିଲ ରାମନାଶ ଯେ । ଖୋଜି ଖୋଜି
 ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ରାବଣର ନିଜ ପୁରୀ ସେ । ୫ ।
 ଦେଖିଲ ସବଂ ରତ୍ନମୟ ପୁର । ଖୋଇଛି ପୁଷ୍ପବିମାନ
 ଉପର । ଅନେକ ନାରୀ କରଣ ସୁରତ । ପଡ଼ିଅଛଇ ହୋଇ
 ଅଶକତ ସେ । ବିବିଧ ମନ୍ଦିରପାନେ ଯେ । କେହି କେହି
 ନାରୀ ଅତି ସୁକୁମାରୀ ଖୋଇଛନ୍ତି ବିବସନେ ଯେ । ୬ ।
 ନାଗ ନର ସୁର ଗନ୍ଧର୍ବ ନାରୀ । କନ୍ଦୁର ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ କୁମାରୀ ।
 ଅପସରା ବିଦ୍ୟାଧରୀ ଯୁବଜା । ବେଢି ଖୋଇଛନ୍ତି ରାବଣ କତି ସେ ।
 କା ହାତୁଁ ପଡ଼ିଛି ଗଣା ଯେ । କାହା କରୁ ତାଳ କା କରୁ ମର୍ଦ୍ଦଳ
 କା ହସ୍ତ ହଞ୍ଜପ ମୁଣା ଯେ । ୭ । ରୁମର ଆଦି ଆଲଟ ପକାଇ ।

ଶୋଇଛନ୍ତି ବାଳୀ ଜ୍ଞାନ ହରାଇ । ପାନ ପସମାନ ପଡ଼ିଛି
 ଖସି । କନକ କୁମ୍ଭେ ସୁର ଅଛି ପଶି ଯେ । ଜଳର ପ୍ରାପ୍ତିପାନ
 ଯେ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କନକ ପରୁଆ ପରାସ୍ତେ ଦିଶୁଛନ୍ତି ପ୍ରଦୀପନ
 ଯେ । ୮ । ମଧ୍ୟରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ଦଶଶିର । କରୀବର ପ୍ରାୟେକ
 ବଂଶକର । ବେଢ଼ି ଶୋଇଛନ୍ତି ସକଳ ବାଳୀ । କଳ୍ପଳ ମେଘେ
 ବେଢ଼ି କି ବଜୁଳି ସେ । ଚନ୍ଦନମାଳାରେ ଶୋଭା ଯେ । ଚନ୍ଦ୍ର
 ରଜନୀରେ ତମାଳ ତରୁରେ କନକଲତା ବେଢ଼ିବା ଯେ ।
 କୋଳରେ ଶୋଇଅଛି ଏକ ନାରୀ । କୃଷ୍ଣଉଦୟ ଯଉଁବନେ ଭାଷା ।
 ଦହଲ ହେମ ନିୟତ ତା ତନୁ । ତା ଦେଖି ବିରାଟେ ପବନ ସୁନ୍ଦୁ
 ସେ । ଏ ପରା ରାମ ଘରଣୀ ଯେ । ମୁଖ ତାର ମଦ୍ୟ ବାସରେ ପ୍ରକଟ
 ହୁଏତ ବୋଲି ତା ଜାଣି ଯେ । ୧୦ । ମନେ ବିରାଟେ ଅପରାଧ
 କଲି । ରାମ ଘରଣୀ ଏହାକୁ ବୋଲିଲି । ମକତ କଲି । ଗୁଞ୍ଜପକ୍ଷୀ
 ମୁଣ୍ଡ । ସ୍ପଟିକ କଲି ମୁଁ ରଜତଖଣ୍ଡ ସେ । ପିତ୍ତଳ କଲି କାଞ୍ଚନ ଯେ
 ଲହୁ ମାଳମଣି ରତନ ମୁଁ କଲି କାତର ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଯେ ।
 ୧୧ । ନ ଦେଖି ହନୁ ସୀତାଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ । ମନେ ଲଭିଲେକ
 ବହୁତ ଦୁଃଖ । ବୋଲଇ ଅସୁରେ କରେ କି ଗ୍ରସ । କି କହିବି
 ଯାଇଁ ଶ୍ରୀରାମ ପାଶ । ନ ପାଇ ସୀତା ସନ୍ଦେଶ ଯେ । ଶ୍ରୀରାମ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପୁତ୍ରୀବ ସହଚେ ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇବେ ନାଶ ଯେ । ୧୨ ।
 ଏଥୁରୁ ଭଲ ମୋହର ବିନାଶ । ଶୋଇଛି ବୋଲି କରୁଥିବେ
 ଆଶ । ସମାଧି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚିନ୍ତେଇ ମନେ । ପଶିଲୁ ଯାଇଁ ଅଶୋକ
 କାନନେ ସେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡବ ବନ ଯେ । ବୋଲଇ ବିଶି
 ଯେ ଦେଖିଣ ପ୍ରଶଂସା କରୁଅଛି ହନୁମାନ ହେ । ୧୪ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କାଟ

ରାଗ—କୌଶିକ

ମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଖୁ ଶୁଣି କୋପେ ବଂଶପାଣି ପୁଷ୍ପକୟାନେ ବୁଜେ କଲ୍ପ ।

ଧନୁଶର ଧରି ଆକାଶେ ରହିଣ ସୁବଳଶିରିକ ଶୁଣିଲ । ତୋଳେ
 ଦେଖିଲ । ଦୁବାଦଳ ରାମ ଶରୀର । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୋଭା କି ଦେନ
 ଅବତାର ମଦନ ଯାର ପରିସ୍ଫୁର ॥ ବିଚିତ୍ର ମୃଗଶୁଳ ପରେ ବିଜୟ
 ସୁଗ୍ରୀବ ଉରେ ଆଉଜିଣ । ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ତାହାସ୍ଫୁଟ କରରେ ହନୁରୂପେ
 ବାମଚରଣ । ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ । ପଡ଼ିଛି କୋପ ନେତ୍ର କୋଣ ।
 ଶ୍ରୀରାମ ବାମ ପାରୁଣରେ ବସିଣ ଶର ସଳଖନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ୨ । ଶୁମୁରେ
 ଜାମ୍ବବ ବେନି କରଯୋଡ଼ି ଜଣାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ ଅନୁକୂଳ । ଗୁଣ ଦେଇଣ
 କୋଦଣ୍ଡ ଧରିଛନ୍ତି ବାମଅଙ୍ଗ କରକମଳ । ଦକ୍ଷିଣ କର । ପଲ୍ଲବେ
 ଶୋହେ ଦକ୍ଷିଣଶର । ସୁବାସ କୁସୁମେ ସୁଜଟା ମଣ୍ଡିତ ବନ କୁସୁମ
 ମାଳାଉର । ମେଘ ଶକ୍ତି ପ୍ରାୟ ଆକାଶେ ଦେଖିଣ ପରୁରୁଛନ୍ତି
 ସୀତାପତି । ଆହେ ଲଙ୍କାପତି ଗଗନେ କି ଦିଶେ କହ କହ ଏ କିସ
 ରାତି । କଣ୍ଠେ କହଇ । କର ବଦନେ ବିଶ୍ଵାସଣ । ଅଙ୍ଗୁଳ ଦେନ
 ଦେଖାଇ ବୋଲେ ଦେବ ସୈନ୍ୟ କଳ୍ପଅଛି ରାବଣ । ୩ । ଶ୍ରୀରାମ
 ଶ୍ରବଣେ ଏମନ୍ତ କହନ୍ତେ ଅନାଇଥିଲ ଦଶଶର । ବୁଲିଲଣ ଗଦା
 ପ୍ରହାର କରନ୍ତେ ଧଇଲ ମରୁତକୁମର । ଦେଖି ଶ୍ରୀରାମ । କୋଦଣ୍ଡ
 କାଣ୍ଡ ବସାଇଲେ । ରାବଣ ଧନୁ ମୁକୁଟ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେଉ ବୋଲଣ
 ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ ଶର ଧନୁ ମୁକୁଟ କାଟିଲ ତାର
 ସର୍ବଜ୍ଞ । ଏକା ବେଳକେ କି ଛୁଡ଼ିଣ ପଡ଼ିଲ ଗ୍ରହସଙ୍ଗେ ସର୍ବ
 ନକ୍ଷତ୍ର । ତହିଁକି ଅବା । ଗଜମୁକୁତା ହେଲ ବୃଷ୍ଟି । କି ଅବା
 ମଲ୍ଲିକା କୁସୁମେ ରାମକୁ ଅଞ୍ଜଳି ଦେଲେ ପରମେଷ୍ଠି । ୪ । ରାମ
 ବାଣ ଟାଣ ଦେଖିଣ ରାବଣ ଲଜ ଭୟରେ ପଳାଇଲ । ହେଦନ
 କଲେ ଯେତେ ଛଦ୍ମ ତାହାର ସିନ୍ଧୁ ଗର୍ଭରେ ସେ ପଡ଼ିଲ । ଚନ୍ଦ୍ର
 ଜଳରେ । ମନ ମାନ ତାର ବୁଡ଼ିଲ । ବୋଲେ ବିଶି ସୀତା
 ହରିଲ ଦିନରୁ ଦଇବ ତାହାକୁ ଛୁଡ଼ିଲ । ୫ ।

— ରାବଣର ଖେଦ ଓ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ —

ରାଗ—ରୋଷୀ

ସି ହମ୍ଭୁ ଗଲଗଲ, ପ୍ରାୟୁକ ଅସୁରରାଜ, ପଳାଇଣ ଲଙ୍କାରେ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ । ସମସ୍ତ ଅସୁର ରାଜ ମନେ ମହାଭୟ ପାଇ
ପୂର୍ବ କଥାମାନ ତାଙ୍କ ଆଗେ କହିଲ । ନର ବାନର ମୋ ବଇର ।
ତାଙ୍କ ସକାଶେ ଗଲ ମୋ ଏ ଲଙ୍କାଶିର । ୧ । ବେଦମଣ୍ଡା କଲ
କୋପ, ପୂର୍ବେ ଦେଇଥିଲ ଶାପ, ମୋର ଯୋଗୁ ନାଶଯିବୁ ଆରେ
ଅସୁର । ବ୍ରହ୍ମା କହିଥିଲେ ମୋତେ, ଜଣନ୍ତା ନୋହିବେ ତୋତେ
ଯୁବଣ ସକାଶୁ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ତୋହର । ରମ୍ଭା ମୋତେ ଶାପ ଦିହିଲ
ଆମ୍ଭ ସ୍ତ୍ରୀର ଯୋଗୁ ତୁ ମରବୁ ବୋଇଲ । ୨ । ରଘୁବଂଶ ଦଣ୍ଡଧର,
ଅରଣ୍ୟକ ନୃପବର ; ତାହାକୁ ମାରନ୍ତେ ଶାପ ମୋତେ ଦିହିଲ ।
ମୋହର ବଂଶରେ ଜାତ, ହୋଇ ତୋତେ କରୁ ହତ, ଏମନ୍ତ ଶାପ
ଦେଇ ସେ ସର୍ଗକୁ ଗଲ । ଯେତେ ଯେତେ କଲି ମୁଁ ତପ । ସେ
ପୁରୀ କେଶିକ ଗଲ ଦିଶିଲ ପାପ । ୩ । ମୋର ଘୋର ତପ ଦେଖି
ଧାତା ହୋଇ ମହାସୁଖୀ ଯେତେ ବର ମାଗିଲି ମୁଁ ତେତେ ସେ
ଦେଲେ । ଗନ୍ଧର୍ବକନ୍ଦର ଯଶ ନାଗ ସୁର ସୁର ଯଶ ଏମାନଙ୍କେ
ଦଧି ତୁ ନୋହିବୁ ବୋଇଲେ । ନର ବାନର ମୋ ଅଶନ ।
ଏମାନଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛ କରି ମଣିଲି ମନ । ୪ । ବିଭୀଷଣ ହତ ବୋଲ,
ସେ କାଳେ ହୋଇଲ ଶଲ, ବୃଦ୍ଧ ଅସୁରଙ୍କ ବୋଲ ନ କଲି ।
ନର ବାନରଙ୍କ ହାତେ, ମୋ ପୁତ୍ରେ ମଲେ ବିଅର୍ଥେ, ଆପଣେ
ପାଇଣ ପରାଉବ ପାଇଲି । ବଜ୍ର ଜାଣି ତାଙ୍କର ବାଣ । ମାନବ
ନୁହନ୍ତି ସେହି ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ୫ । ଇନ୍ଦ୍ର ଆଦି ସୁରଗଣ, ଯିଶିଲି
କରି ମୁଁ ରଣ, ତନ୍ମୁକ୍ତବନରେ ଏକା ବିଜୟୀ ହେଲି ନାଶ ଗଣ୍ଡ
ପୂର୍ବ ତପ, ପଡ଼ିଲ ନନ୍ଦର ଶାପ, ତେଣୁ କପିକରେ ପରାଉବ
ପାଇଲି । ନର କପି ଅସୁର ମୋରେ ପୂର୍ବେ ନ ଥିଲ କଥାହିଁ ଦରବ

କରେ । ୭ । ଏବେ ଭ୍ରାତାକୁ ଉଠାଅ, ନାନା ଭକ୍ଷ୍ୟମାନ ଦିଅ,
ନର ବାନରମାନଙ୍କୁ କରୁ ନିପାତ । ତା ବନ୍ଧୁ ମୋହର ମାନ,
ଫେଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ଆନ, ଏକା ମାସ ସେହି ମୋର ଅଟଇ ହିତ ।
ଶୋଇବାର ନବ ଦିବସ । ମୋତେ ହୋଇଲୁଣି ଏବେ ଯୁଗ
ଅଶେଷ । ୮ । ଶୁଣି ସଙ୍ଗ ପରିଜନ, କୁମୁକର୍ଣ୍ଣର ସଦନ; ଦ୍ଵାରେ
ଉଦ୍ଘା ହୋଇ ଭିତରକୁ ନ ଗଲେ । ଯେଉଁମାନେ ବନ୍ଦଳ ଗଲେ
ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଲେ, ନିଶ୍ଵାସ ପବନେ ବହୁଦୂରେ ପଡ଼ିଲେ ।
ବଳବନ୍ତ ଅସୁରମାନେ । ରହିଲେ ତାହାର ବଦନ ସନ୍ନିଧାନେ ।
ସହସ୍ରେକ ଶଙ୍ଖ ଭେଣ୍ଟ, ଦଣ୍ଡା ମର୍ଦ୍ଦଳ ମହୁଣ୍ଡ, ଟମଟ ନିଶାଣ
କର୍ଣ୍ଣପାଶେ ବାଇଲେ । କେହି ଘେନି ଲୌହଦଣ୍ଡ, ପ୍ରହାରନ୍ତି ତାର
ପିଣ୍ଡ, କେହି ପାସାଣ ତ ନେଇ ଅଙ୍ଗେ ମାଇଲେ । ନିଦ୍ରା ଯହୁଁ
ନୋହିଲୁ ଭଙ୍ଗ । ବହୁ ପ୍ରହାର କରନ୍ତି ତାହାର ଅଙ୍ଗ । ଯୋଜନେ
ତା ପୁର ଦ୍ଵାର, ଘର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରତି ଏ ଆକାର, ତହିଁ ବହୁ ଉପହାରମାନ
ବାଢ଼ିଲେ । ପାକ ମାଂସ ଗିରି ଜଣି କୁଡ଼ାଇଲେ ଦୈତ୍ୟ ଆଣି,
ସହସ୍ରେ ପୋତୁଅ ଛେଳି ପାଶେ ଶୁଖିଲେ । ବେନି ସସ୍ତ୍ର ଘର
ମହିର । ସହସ୍ରେ ଘର ରୁଧିର ବାଢ଼ିଲେ ସାର । ୧୦ । କର୍ଣ୍ଣେ ଜଳ
ପୁରାଇଲେ ଅଙ୍ଗେ ଗଜ ମଡ଼ାଇଲେ, ଅଙ୍ଗ ମୋଡ଼ଣ ଉଠିଲୁ
ଅସୁର ଶର । ହାଇ । ଚୈକ ମୃଗ, ମାଗଇ ଆଶରେ ଭକ୍ଷ,
ଏମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତେ ତାକୁ ଦେଲେ ଆହାର । ରାମପଦ ପକ୍ଷଜେ ପ୍ରିତି
ତହିଁ ଷଟପଦ ଧାନ ବିଶର ମତି । ୧୧ ।

ରାବଣ ବଧ

ରାଗ—ଚିତ୍ର କାମୋଦୀ-ପଟ୍ଟଚାଳି

ଯୋଗ କୃଷ୍ଣ ଅଶ୍ଵମାନ ସେ । ରଥ ଚଢ଼ି ଦଶାନନ । ଶ୍ରୀରାମ
ରଥ ସମ୍ମୁଖେ ରଥ କରି ଶର ବିଛେ ଘନ ଘନ ସେ । ପୁଣି ।

ରାମ ଭୁଜର ପ୍ରଭାସ ବୁଝିଲ । ଶ୍ରୀରାମର ଶର ହୃଦେ ପଡ଼ି ତାର
 ବେଳୁ ବେଳ ଜ୍ଞାନ ହଜିଲ । ୧ । ଦିନନ୍ତେ ବିଦ୍ୟ ବାଣ ସେ
 ପରସ୍ପରେ କେନିଜଣ । ସ୍ବର୍ଗରୁ ଆସି ଆକାଶରେ ରହିଣ ଦେଖନ୍ତେ
 ଅମରଗଣ ସେ । ମିଶିଲେ । ମହାମେଘ ପ୍ରାୟ ବେନି ଧରିଲେ ।
 ସୁଖାସୁଖ ନାରାଚ ବିଦ୍ୟୁସମ ତେଜ ଶର ଜଳ କି କରସିଲେ । ୨ ।
 କି ଏ ବେନି ମଉଗଜ ସେ ଚଉଦନ୍ତେ କରେ ଯୁଦ୍ଧ । କିବା
 ବୃକ୍ଷାସୁର ସଙ୍ଗରେ ସମର କରୁଛନ୍ତି ବେବରଜ ସେ । ପାଞ୍ଚଲେ ।
 ବେନି ଜନେ ବେନି ଧନୁ ଆସ୍ତଲେ । ଶତ କୋକଣ ପ୍ରାୟ ବେନି
 କୋକଣ ବହୁ ଶର ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଣ୍ଡଲେ । ୩ । ଶରମାନ ଆତଯାତ
 ସେ । ଦିଶଇ ନାହିଁ ଆଦିତ୍ୟ । ରୂପର ନନ୍ଦ ନିରନ୍ତରେ ବହୁ
 କବର କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ସେ ! ଭୁଜରେ । ନ ଦିଶଇ ବିନିକାର
 ତେଜରେ । କେବଳ ମଣ୍ଡଳାକାର ବେନି ଧନୁ ଦିଶଇ କର
 ସରୋଜରେ । ୪ । ଫୁଟିଲ ପଳାଶ ସଙ୍ଗ ଯେ । ପାଦପ କି ବେନି
 ଅଙ୍ଗ । ବେନି ଝିଙ୍କି କି ସେ ଶ୍ରୀରାମ ରାବଣ କରନ୍ତି ସମର
 ରଙ୍ଗ ସେ । ରସନ୍ତ । ଏକ ଆରକରେ ବେନି ଭାସନ୍ତି ।
 ଅସୁମାନଙ୍କର ଆସିବା ଯିବାରେ କେହି କାହାକୁ ନ ଦିଶନ୍ତି । ୫ ।
 କୁମ୍ଭସୁତ ବେଗେ ଆସି ଯେ । ରାମ କର୍ଣ୍ଣେ କହେ ହସେ । । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ
 ହୃଦୟ ଉପଦେଶ ଦେଲେ ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷି ତା । ପଡ଼ିଲେ ।
 ବେଳୁ ବେଳ ବହୁ ତେଜ ବଢ଼ିଲେ । ରାବଣ ଅଙ୍ଗ ବେଳୁ ବେଳ
 ଅବସ ଅବସୃବ ବଳ ଛୁଡ଼ିଲେ । ୬ । ସାତ ରାସ ସାତ ଦିନ
 ଯେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ । ରୂପର ବୃଷ୍ଟି ଆକାଶର ହୋଇଲ
 ଜାତ ଉତପାତମାନ ସେ । ରଣରେ । ମହା ଶବଦ କରନ୍ତି
 ଗୁଣରେ । କେହି କାହାକୁ ସାନ ବଡ଼ ନୁହନ୍ତି ମହାଗର ବେନି
 ଜଣରେ । ୭ । ବାଛୁ ରାମ ବିଦ୍ୟ କାଣ୍ଡ ଯେ । କାଟିଲେ ରାବଣ
 ମୁଣ୍ଡ । ସେ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଡ଼ି ଆଉମୁଣ୍ଡେ ବାହାର ହୋଇଣ ଦିଶିଲ ପିଣ୍ଡ

ସେ । ହଟିଲେ । ଆଉ ମୁଣ୍ଡେ ଆଉ ଶରେ କାଟିଲେ । ପୁଣି ତହିଁ ମୁଣ୍ଡେ ବାହାର ହୁଅନ୍ତେ ପୁଣି ଆଉ ମୁଣ୍ଡେ କାଟିଲେ । ୮ । ଏଣୁ ହୋଇ ଶତ ବାର ସେ । କାଟିଲେ ଶବ୍ଦ ଶିର । କାଟୁଥିଲେ ତାର ବେଳୁଁ ବେଳ ଶିର କନ୍ଦରୁ ହୋଏ ବାହାର ସେ । ଚକିତେ ପରୁରନ୍ତି ମାତଳିକ ଗୁପ୍ତେ । ମାତଳି ବୋଇଲୁ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତେ ବୁକୁ ଫୋଡ଼ିଲେ ମରିବ ଉଚିତେ । ୯ । ଶୁଣି ମାତଳି ଉତ୍ତର ସେ । ଶରକୁ କଲେ ବାହାର । ମହା ଭୟଙ୍କର ଅନଳ ଆକାର ଘଟନ ବିଧାତାଙ୍କର ସେ । ଅସ୍ତରେ । ଅସ୍ତ ଘଣ୍ଟି ଅଛି ଅସ୍ତ୍ରହାତରେ । ପଛରେ ମରୁତ ମଧ୍ୟରେ ଆଦିତ୍ୟ ଅଗ୍ନି ଅଛି ଫଳା ଭିତରେ । ୧୦ । ସେ ଅସ୍ତ ବସାଇ ଗୁଣେ ସେ । କର୍ଣ୍ଣ ପରିସନ୍ତେ ଆଣେ । ମନ୍ତ୍ର ପଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତେ ଉପରେ ପଡ଼ି ନେଲୁ ତାର ପ୍ରାଣ ସେ । ପଡ଼ିଲେ । ଧନୁ ଗୁଡ଼ି ଗରୁରୁ ଗଡ଼ିଲେ । ଶବ୍ଦ ପ୍ରାଣ ଘେନି ଅସ୍ତ ତକ୍ଷଣ ରାମକୁଣ୍ଡଳିକ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ୧୧ । ସକଳ ଦେବତା ମିଳି ସେ । କଲେ କୁସୁମ ଅଞ୍ଜଳି । ଜୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ଅଭିଷେକ ପରାୟ ଦିଶିଲୁ ରାମ ମଉଳି ସେ । ଆକାଶେ । ଦେବେ ଦୁର୍ଗା ବଜାନ୍ତି ହରଷେ । ବୋଲେ ବିଶି ରକ୍ଷ କପିବଳ ହୁଣ୍ଡ ଡରି ପଳାଇଲେ ରାସସେ । ୧୨ ।

—ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଶୋକ—

ରାଗ—ପଞ୍ଚମବରତ

ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା କଷ୍ଟ ଶୁଣି ହନୁମନ୍ତ ରାମମଣି ରୋଦନ କରନ୍ତି ଗୁଣ ଗୁଣି । ଆହାରେ ତରୁଣୀମଣି ଶ୍ରବଣେ ତୋ କଷ୍ଟଶୁଣି ଫାଟି ନଗଲୁ ହୃଦୟ ପୁଣିରେ । ବିମର୍ଷି । ମୋ କର ଧରି ହୋଇଲୁ କଷ୍ଟୀ । ଏତେ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ ବିଧାତା ତୁମ୍ଭ ଆତ୍ମକୁ ଜାତ ନିକି କରଅଛି ସୃଷ୍ଟିରେ । ୧୩ । ସହସ୍ର ଦିବ୍ୟତରୁଣି ଖଟିଥାନ୍ତି ମନ ଜାଣି ଭେଜଲୁ

ସେ ସୁଖ ଶୁଭ ଶ୍ରେଣୀ । ଏତେ ଦୁଃଖକୁ କାରେଣୀ ହୋଇଲେ
କୈକେୟୀ ରଣୀ ହୁଅନ୍ତୁ ଅଯୋଧ୍ୟା ଠାକୁରଣୀରେ । ନିଜପୁରେ
ବନ୍ଧୁ ଲେଖି ଅସୁରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଭୟେ ବୁଜୁଥାଉ ଦେନ ଆଖି ।
ବିବଧ ବିରୁପାସୁର ଯାହା ଦେଖି ଭୟକରି ସେମାନେ ଏବେ ଅଛନ୍ତି
ରଖିରେ । ୩ । ଆହା ବାଳେ ପ୍ରେମଣୀଲେ କୁଟିଲେ ଶୁଭକୁଳେ
ଭାସି ଯାଉଅଛି ଶୋକଜଳେ । କେତେକାଳେ ପୁଣ୍ୟବଳେ ବନ୍ଧି
ଲଗାଇବ କୁଳେ ଦେଖା ଦେଖି ହେବା ତେତେବେଳେରେ । ୪ ।
ଶ୍ରୀରାମ ବିଳାପ ଦେଖି ସବୁର ଲୋଚକ ଆଖି ପ୍ରବୋଧନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
ସୁଗ୍ରୀବ । ଧର୍ମଧର୍ମ ଧର ହେ ଦେବ ତୁମ୍ଭ ହୃଦୟ କଳିବ ବୋଲେ
ବିଶି ଶତ୍ରୁ ଦଶାନ୍ତୀବ ହେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ୫ ।

—ସୀତାଙ୍କ ଶୋକ—

ରାଗ—ଚିନ୍ତାଭେରବ

ଆହା ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ଶରବର । ଧନ ଶର କି ନ ଥିଲା କର ।
ଯାହାର ବାଣ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦହିପାରେ, ତାକୁ ମାଇଲ ପ୍ରଶସ୍ତ ଶୁଭ ହେ
ଦଇବ । ୧ । ଆଶୁ ନଥିଲେ ମୋତେ ମୋ ପତି ଜାଣନ୍ତି ସେ
ପଡ଼ିବ ବିପତ୍ତି । ମୁକ୍ତି ନପାରି ମୁଁ ସଙ୍ଗତେ ଅଛୁ, ତେଣୁ
ହୋଇଲୁ ଏମନ୍ତ ଶେତରେ ଦଇବ । ୨ । ଚରଣାଶ୍ରୟ ଅଟନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମ ।
ମୁନି ବଚନ ହେଲୁ କି ଭ୍ରମ । ମୋତେ ବୋଲନ୍ତି ବିଧବା ଯୋଗ
ନାହିଁ, ଏବେ କମ୍ପା ହେଲୁ ଏଡ଼େ କର୍ମରେ ଦଇବ । ୩ । ଯେଉଁ
ଯୁବକ ପତି ଆଗରେ । ମରେ ରାଜ୍ୟବିଶାଳ ବୋଲି ତାରେ । ଯୁବକ
ଆଗେ ପତି ଯେବେ ମରଇ ତାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ହୁଏ ସଂସାରେ ହେ
ଦଇବ । ୪ । ଯେବେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଗଲେ ପଳାଇ । ମୋର ଶାଶୁକୁ
କହିବେ ଯାଇଁ । ସୀତା ନେଇ ଦୈତ୍ୟ ରାମକୁ ମାଇଲେ, ଏହା
ଶୁଣିଲେ ଜାଇବେ ନାହିଁରେ ଦଇବ । ୫ । ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ତ ସକଳ

ସାଥେ । କ୍ରମେ ଜହେ ନୋହିଲେ ରାତି । ମୁହିଁ ତୁମକୁ କାଳରାତି
 ହୋଇଲି, ମୋର ଯୋଗୁଁ ବିନାଶ ମୋ ପରିରେ ଦଇବ । ୭ ।
 ପୁଣି ଧନୁ ଚୂଣିକ ଅନାଇ । ଦେହ ବଳପନ୍ଥ ଗୁଣ ଗାଇ । ଏହି
 କାଳରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହାରେ ଯାଇଁ, ତାର ଗୁମକୁ ବୁଝି ପଠାଇ ସେ
 ପ୍ରଶସ୍ତ । ୮ । ଦୂତ ଶ୍ରବଣେ ବେବେ ଜଣାଇ । ଦେବ ପ୍ରଶସ୍ତ
 ଆସିଛି ଧାଇଁ । ଜଣାଇ ପଠାଇଛି କପିମାନେ, ଗଡ଼ ପାଦେଶ
 ପଡ଼ିଲେ ଡେଇଁ ହେ ଗୋ ଦେବ । ୯ । ଶୁଣି ଯତ୍ନରେ ବେଗେ
 ଅଇଲ । ପ୍ରଶସ୍ତକୁ ସବୁ ପଚାରିଲ । ରାବଣ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଶର ଧନୁ
 ସେହିପରି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲ ହେ ସୁଜନେ । ୧୦ । ଦଶଶିର
 ବୋଲେ ମାର କପି । ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପେଶିଲ କେପି । ବୋଇଲେ
 ବିଶି ଚଉପାଶରେ ଜଗିଲେ, ରାଜା ଅଙ୍ଗରେ ଥାଟ ଅଦ୍ୟାପି ସେ
 ସୁଜନେ । ୧୧ ।

—ବୈଦେହ୍ୟର ବଳାସ—

ଦଶମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ରସକୋଇଲ

ବିଭୂଷଣ ପୁଷ୍ପେ ଯା କାନ୍ତି ଜାଣ । ବିଭୂଷଣ କରି କନ୍ୟାକୁ
 ଆଣ । ବାରଣ ଶିରେ ପଦ ଦେଇ ଆସୁ । ବରଣ କରି ରାମ ମନ
 ତୋଷ ସେ ବୋଲି ଦେଲେ କଉଶିକ ଯେ । ବୋଲିଦେଲ ପ୍ରାୟ
 ଗୋଳି ଚନ୍ଦନକୁ ହୋଇଲେ ରଘୁବଂଶିକ ଯେ । ୧ । ବିଧାନ ହୋଇଛି
 ଯା ନାମ ସୀତା । ବର୍ଣ୍ଣନେ ଶୋଭା ଅତି ମଧୁରତା । ବୁଝି ନେହ
 ଆଉ ହେବ ପବନ । ବିଶେଷେ କର୍ଷି ଦେଇ ହୃଦୟେସେ ସେ ।
 ବୁଝିଲଣି ସ୍ନେହସାଜ ଯେ । ବିଗୁରୁ ଏମନ୍ତ ଜନକ ସମ୍ମତି ଶୁଣିଲେ
 ସଖୀ ସମାଜ ଯେ । ୨ । ବେଶକାଶ ଡାକ ପିଠେ ବସାଇ । ବେଶ
 ବରଣଲେ ଚିତ୍ତ ରସାଇ । ବିମ୍ବ ଦେଖାଇଲେ ଗୁମ୍ଫାରେ କେହି ।
 ବିମ୍ବ ଅଧସ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ବୁଝି ସେ । ବିବଦ୍ଧ କଲେ କୁନ୍ତଳ ଯେ ।

ବିବିଧ ମଣି ମାଳମଣି ପ୍ରତିଭା ଉଦ୍ଭବ, ପ୍ରକାଶିତ ତଳ ଯେ । ୩ ।
 ବିଲେପି ଅଳ୍ପ ତରଳେ ଶ୍ୟାମଳ । କାରଣ ରଦ ପ୍ରସାଧନା ଶୁଳ ।
 ବିଭବସୁଜା କଲ୍ଲୋଳରେ ଭାଷେ । ବିକଶି ଆସିଲୁ କୁମୁଦ କି ସେ
 ବାନ୍ଧିଲେ ଜୁଡ଼ା ଯତନେ ଯେ । ବନ୍ଦୀ ହୋଇଲୁ ମର୍ଦ୍ଦ-
 କୁବେଶୀରେ ବନ୍ଦୀ ହେବେ ମନ ମାନ ଯେ । ୪ । ବିଭୁଳ ମଥାମଣି
 ମାଣିକ୍ୟର । ବିଭାଗ ସୀମନ୍ତ ସିନ୍ଦୂରଗାର । ବନ୍ଦୋବସ୍ତେ ଭିଡ଼ି
 ପାଟସୁତରେ । ବିଧୁନ୍ନଦଗଳ ମିଶ୍ର ହସ୍ତରେ । ସେ ବିଧବଶେ କିବା
 ପଡ଼ି ଯେ । ବିଭୁଳ ଗର୍ଭକ ସୁଧା ଉଦ୍‌ଗାରୁଛି ଭୟରୁ ନ ଦେଇଗୁଡ଼ି
 ଯେ । ବିଭୂଷି କିଆପସୀ ମୋତି ଜାଲି । ବିପିନେ ତମାଳର କିବା
 ଝିଲି । ବିନ୍ଦୁକୃତ ପାଶ ଜାଲ ଦୁଇ । ବିଶିଷ୍ଟ ଝଙ୍କାଠିକି ଦେଖାଇ
 ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଚକ୍ର ଗୁଣ୍ଠି ଧନୁ ଯେ ବଧୂକ ପୈର୍ବ୍ୟ ମୃଗକୁ ବିକିବାକୁ
 ଏଠାରେ କରେ ଅତନୁ ଯେ । ବିବିଧ କୁସୁମମାଳା ଖଞ୍ଜନ ।
 ବ୍ୟୋମୋ ଲମ୍ବଧନୁ ପ୍ରଭା ଗଞ୍ଜନ । ବହୁ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ଫି ଝିଲି ମଲିକା ।
 ବିଭାବସୁ ପ୍ରାନ୍ତ ସୁତଃ ଅଳକା ସେ । ବେନି ସପ୍ତରସି ଶଶୀ ଯେ ।
 ବିମୋହିତ କରେ ମନ ଏକାବେଳେ ପଡ଼ିଲୁ ପରସ୍ପେ ଖସି ଯେ ।
 ବେଶୁଳା ଶ୍ରବଣେ ସଖୀ ଝଞ୍ଜିଲେ । ବଜେ ବ୍ୟାଳକୁଳ ଅଗ୍ନି ଜାତ
 କଲେ । ବିହତ ଫୁଲ ତହିଁ ଶୁଟ କରି । ବାଲିକ ଭଜ ବୋଲି
 ବଳୀ ଠାରି ସେ ବନ୍ଦୀଆ ଚନ୍ଦ୍ର ଭଙ୍ଗୁର ଯେ । ବିଚ୍ଛେଦେ ବୁଡ଼ିଲୁ-
 ଦେବ ଯୋଗୀ ଯୋଗ ଜନିତ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଯେ । ବିଧାୟକ ଚନ୍ଦ୍ର
 ଭାଲ ପଟରେ । ବର୍ଣ୍ଣକଜଳେ କସ୍ତୁରୀ ସିନ୍ଦୂରେ । ବିଶ୍ୱକୁ ତଳକେ
 କରବ ବଶ । ବଧୂତ ଏ ଘେନି ତଳକ ଭାଷ ସେ । ବେନି ପ୍ରାଗ୍
 ଅବତଂସ ଯେ । ବଞ୍ଚି ଆଣି ମୁକ କିବା ଗୁରୁ କବି ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରକର
 ଯଶ ଯେ । ବସୁଧା ମାଣିକ୍ୟ ଗୁଣା ମୁକୁତା । ବେନି ପୁଟେ ଦେଉଁ
 ନାସା ଶୋଭିତା । ବବନକୁ ଗୁଣ୍ଠି । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଗୁଣ୍ଠି । ବିମଳ ଏହିତ
 ସକଳ ସେହି ଯେ । ବ୍ୟଭିଚାର ହେଲେ ପରା ଯେ । ବିଧୁରେ

ଆରତ୍ରା ଚିତ୍ତରେ ଆରତ୍ରା ଶ୍ରେୟଶୀ ଏ ବେନି ତାରା ଯେ ॥ ବଲ୍ଲଭ
ରଥେ ଯା କେତୁ ମକର । ବଲ୍ଲଭ ରଥେ ତା ମକରା କର । ବିବେକା
ସଜନୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗୋଲେ । ବଳେ ଛଡ଼ାଇ ଦେଖାଇ କପୋଳେ
ସେ । ବିନ୍ଦୁ ଏ ମୃଗମନ୍ଦରେ ଯେ । ବହେ କେ ଚିବୁକେ
ମଧୁମକ୍ଷିକାଏ ସ୍ଥଳିତ ସଙ୍ଗଭଙ୍ଗରେ ଯେ । ବଡ଼ଶୀ ସାରଣୀ ଲକ୍ଷ
ସେ ନେତ୍ର । ବିଳମ୍ବିତ କଳେ ଅଞ୍ଜନ ସୁତ । ବାହାର ପକ୍ଷପେଡ଼ାରୁ
ପଲାଇ । ବିଳ ସ୍ରୋତେ କ ଦମ୍ଭ ଦଂଶ ଅହି ସେ । ବିଷେ କ ନ
ଜାଣି ତହିଁ ଯେ । ବିକାଶ ମୀନ ରାଶି ବେନିପାରୁଣେ ହେଲୁ ବେନି
ଧୁମକେତୁ ଯେ ॥ ବିଚରଣରେ ମୋତି ଗୁପସରି । ବିଚର୍କ ତହିଁରେ
ବେଗେ ପ୍ରସରି । ବାଞ୍ଛି ତଣ୍ଡୁଳବତ ପାରାବତ । ବନ୍ଦୀ ହେଲୁ ପରା
ପାଶରେ ସତ ସେ । ବହୁଳ ମାଲିକ ରଞ୍ଜି ଯେ । ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛୁ ଶଙ୍ଖ
ବୋଲି ତାହାକୁ କେ ତାହା ପାରିବ ଗୁଞ୍ଜି ଯେ ॥ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ
ବାହୁଦଣ୍ଡ ବିଧି । ବିନତ ସ୍ୱର ଛତି ପ୍ରତିନିଧି । ବିଳୟ ତାଡ଼ ସାରକୁ
ନିଯୋଗି । ବକ୍ଷୋଜ ତୁମ୍ଭିକା ଥିବାରୁ ଲଗି ସେ । ବିପୁଳ ବାହୁ
ସୁଗଳ ଯେ । ବାଜବନ୍ଧ ଦେଇ ମୁଦଦେଲେ ତାକୁ ନୋହିଲୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ
ସକଳ ଯେ ॥ ବଲ୍ଲୀପରି ଗିରି ଲକ୍ଷରୁ ମାତ । ବିଦୁଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ କ
ସୃଷ୍ଟ ଚିତ୍ତ । ବିଭୂଷି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଜଗ୍ନ ମାଳତେଲି । ବିଳସାଇ ହାର ବିଚିତ୍ର
ଝଲି ସେ । ବିରାଜ ମନ୍ଦର ଘୋଡ଼ାଇ ଯେ । ବିଦ୍ୟୁ ଧାରକେ
ଦନ୍ତଧାରେ ବଳାକ ପକ୍ଷ ଏ ମିଳିକ ତହିଁ ଯେ ॥ ବଳା ତୁଳାକୋଟି
ଖଞ୍ଜିଲେ ପାଦେ । ବୋଲିବ ତୁଳା କୋଟି ତୁଚ୍ଛ ନାଦେ । ବିଗୁଡ଼
ହଂସକ ହରେ ଗମନ । ବିଗୁଡ଼ ସୁନ ହଂସକ ମଣ୍ଡନ ସେ । ବନ୍ଧୁର
ମାର୍ଗ ଜଣାଉଁ ଯେ । ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ସିନା ଝୁଣିଆ ଝୁଣିଆ ପ୍ରପଦେ
ରଖିଲେ ତହିଁ ଯେ ॥ ବେତରେ ପାଦରେ ଲେଖିଲେ ଲକ୍ଷା ।
ବାରି ହେଲୁ ବେନି ରଙ୍ଗ କ ଦକ୍ଷା । ବିବଚିତ କୋକନଦ ମଧର ।
ବେଡ଼ି ଭ୍ରମେ କ ସରସ୍ୱତୀ ମର ସେ । ବଂଶନଳରେ ଥିବାର

ଯେ । ବାହୁ ପଦ ଦୁର୍ବାଦଳ ମାଳତେଲ କୋଳ ଇଚ୍ଛ ଶ୍ରୀରାମର
 ଯେ ॥ ବସନ୍ତଞ୍ଜନ ଯେ ତଳିଲେ ବେଗେ । ବସନ୍ତଠାରେ ସେ
 ଯୋଗକ ଯୋଗେ । ବିଭଜେ ତାହା ଆଗେ କୁଆଁ ରଚି । ବ୍ୟକ୍ତ
 ନୋହୁ ଉଚ୍ଚ ପୂର୍ତ୍ତାଏ ପାଶ୍ଚ ସେ । ବାନ୍ଧ କଟିରେ କିଙ୍କିଣୀ ଯେ ।
 ବାଜଣ କିଙ୍କିଣୀ ଚିତ୍ତ ନେବ କଣି ଚାହିଁବେ ନୟନ ଏଣୀ ଯେ ।
 ବେଳା ଜାଣିବାକୁ ସଖୀ ବସାଇ । ବାଟିକା ନାଗବଲ୍ଲୀର ଭୁଞ୍ଜାଇ
 ବିଲମ୍ବ ନୋହିଲ ଅତିଶୟରେ ବାଳରବିଜେୟାତି ଜବା କ ଧରେ
 ସେ । ବଚନ ଲକ୍ଷଣ ପୁର ମେ । ବିଧାନ ଉପମା ଚିତ୍ତବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲକ୍ଷ
 ଲକ୍ଷଦତ୍ତ କରି ଯେ ॥ ବିଭୂଷା ହେମ ରତ୍ନ ଯେତେ କହି ।
 ବାଳମଣି ଶାଶ ରସାଶ ତହିଁ । ବିଦଳ ଅଞ୍ଜନ କମ୍ପୁରା ମିଶି ।
 ବଧୂ ବଧୂ ବସୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦଶି ସେ । ବିଦେହଜା ପଦ ଗୁଣି ଯେ ।
 ବଂଶତି ପଦେ ଏ ଛନ୍ଦ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ବାରବର ଭଣି ଯେ । ୨୦ ।

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

—ରାମଙ୍କ ଅଭିଷେକ ବନ ଗମନ—

ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ

ବସି ବଶିଷ୍ଠ ଜାବାଳ ବାମଦେବ କଶ୍ୟପ ସୁମନ୍ତ ଘେନି ।
 ବୋଲେ ଦଶରଥ ମୋର ମନୋରଥ ମଣ୍ଡାଇବ ରାଜଧାନୀ । ଶର
 ବୃନ୍ଦରେ ଇନ୍ଦ୍ର । ବସୁ ନୃପପଦେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ବ୍ରହ୍ମା ସର୍ଜନାରେ
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ କାହିଁଛି ଆଉ ମୋ ତନୟ ସରି । ବାମେ ବାମଦେବ
 ରୁଦ୍ରକୁ ଶ୍ରୀଲେ ବାମେ ଭୃଗୁପତି ହାରି । ବସୁପତି ସମସ୍ତ । ବସୁ
 ସେବକେ ସେବକ ମତ । ୨୧ ବୋଇଲେ ସୁମନ୍ତ ସେ ପୁଣି ଏମନ୍ତ
 ସୁଝିବେଟି ପିତୃରଣ । ବଧକାରକ ଆରଣ୍ୟକ ରାଜାର ବଧରେ
 ହେବେ ନିୟମ । ବେଧା ବିଧାନ ପୁଣି । ଦେବସୁତବଂଶୀ ତୋଷ
 ଶୁଣିବୁ । ୩ । ହିଲେ ଲଗ୍ନ ମଗ୍ନ ହୋଇ ସୁଝିଲେ ମୁଖଳ ବାନରେ

ତହିଁ । ବୃହସ୍ପତି ଗଣି ଅଷ୍ଟମେ ଚିନ୍ତାସ ନୃପତି ହୋଇବେ କେହି ।
 ବାମଦେବ ଉତ୍ତର । ବକ୍ରା ବଶିଷ୍ଠ ହେବେ ଈଶ୍ଵର । ୩ । ବିଷେ କି
 ପୁରୁ ଗଜା ଧାର୍ଯ୍ୟେ କହିଲେ ହେବେ ଦିବ୍ୟ ଭୂତି ସ୍ତୋତ୍ରୀ ।
 ବଇଶ୍ରବଣକୁ ଜଣିବେ ପୁଷ୍ପକ ମଣ୍ଡଳେ ହୋଇ ସର୍ବଗୀ ।
 ବୋଲୁଅଛି ଏମନ୍ତ । ବୋଧ ନରଦେବ ଦେବ ଚିତ୍ତ । ୫ ।
 ବାହୁ ପାଇ ମାତାମାନେ ହରଷିତା ସୀତା ତୋଷ କୁହେଁ କହି ।
 ବଧୂ ଦର୍ଶନେ ଯଥା ସିନ୍ଧୁ କଲ୍ଲୋଳ ଅଧିକରେ ଲେଳି ବହି । ବଣ
 ଅଭିଷେକରେ । ବେଳେ ଦେଖି ହେବା ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ବିରୁରନ୍ଧ୍ର
 ତହିଁ ଗୁରୁତ ମାତୁଳ ରଥୀ ପଦାତ୍ମକ ମିଶି । ବସିଲେ ରାମ
 ସିଂହାସନେ ଦ୍ଵିଗୁଣେ ଆମ୍ଭ ଗୁଣେ । ଯିବେ ଦିଶି । ବିବେକାଧି
 ପ୍ରକାର । ବଡ଼ସୁଖ ଜନ୍ମିଛି ଆମ୍ଭର ॥ ବନ୍ଦ କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି
 ଭ୍ରମମେଳ ଭବି ମାଗି ନ ଜାଣିବା । ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଳର ଆକୁଳ ଭୂଷିଲ
 ଇଷିତେ ଯାଜ୍ଞିକ ହେବା । ବିନା ପୂଜା ଦେବତା । ବିରୁରନ୍ଧ୍ର
 ହୋଇବା ପୂଜିତା । ୮ । ବଲ୍ଲଭେ ବାସ୍ତ୍ଵିଲେ ସୁଲଭେ ଧେନୁ ସେ
 ହେବେ ଆମ୍ଭ ସୀରବଣ । ବାସବାଦି ହେବେ ଆମ୍ଭ ବାଘା ଏବେ
 ନାଶ ନୋହିଲ ଏମତି । ବ୍ରହ୍ମା ସମୀପେ । ଗଲେ ବିଭ୍ରମ ସେ
 କୈକେୟୀକି କଲେ । ବିପଣୀରେ ଶୁଣି ରାମରାଜା ବାଣୀ ବାହୁଡ଼େ
 ମନ୍ତ୍ରର ଭାବ । ବାରି ଭରୀଅଛି ନୟନ ଯୁଗଳେ ଗଲେ ପ୍ରାଣ ଅଳ୍ପପର
 ବୃକ୍ଷ କାଟିଲ ପ୍ରାୟେ । ବିପତିତ ତା ଅଗ୍ରତେ ହୁଏ । ୧୦ । ବୋଲେ
 ଟେକି ଏକ ଭରତ ଜନନୀ କହୁଅଛି ତହିଁ ଜୀବ । ବଡ଼ ସୁଶ୍ରୀ
 ବୋଲିଉରେ ଶୋଭାଜି ଭାଙ୍ଗି ଶଲ ତୋ ଗରବ । ବେର କି ହୁଏ
 ତୋର । ବିଷ ପ୍ରାୟେ ଘାରେ ମୋ ଶରୀର । ୧୧ । ବିବେକ ଧାର୍ମିକ
 ଶୋଭା ପ୍ରଶଂସାରେ ସଂସାରେ ଜଣେ ନ ଗଣ । ବାଟୁଳ ଯାହାର
 ବଜ୍ରରୁ ଅଧିକ କି ବଞ୍ଚିବା ତାର ବାଣ । ବିଦିତ ସେ ନୟନ
 ବୋଲିବୁ ବା ବୟସରେ ସାନ । ବଳିଷ୍ଠ ଦାନରେ ପୁଣ୍ୟଦେବ

କହି ଅନୁଜ ଦେବତା ଇନ୍ଦ୍ର ॥ ବୋଲଇ ସପତ୍ନୀ ସେ ତାର ପ୍ରୀତି
 କେହି ହୋଇନାହିଁ । ସାନ୍ତ । ବଶକରି ନୃପତି । ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ବୋଧ
 ସିଦ୍ଧପତି । ୧୩ । ବିହ୍ୱଳତମତି କି ତପେ ଅହଂସା ଦୁଷ୍ଟଣ ଲଭିଲ
 ପରି । ବଦନ ମାଡି ଶୟନ ସଦନରେ ନୟନରେ ପୂରି ବାରି ॥
 ବିଜେ ନୃପ ଏକାଲେ । ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲଣ ଡାକିଲେ । ୧୪ ।
 ବିଷ ବୈଦ୍ୟ ପଦ ନ ମାନିଲ ପ୍ରାୟ ସୁଗ୍ରବେ ଶ୍ରେଣିମା ସେହି । ବହି
 ସେନେହରେ ପତଙ୍ଗ ପ୍ରକାରେ ପାଶେ ପରବେଶ ତହିଁ । ବୋଧେ
 ଚକ୍ରୁକ ଧରି । ବିନା ଦୋଶେ ପ୍ରଣୟିନୀ ଗୋଷ୍ଠୀ । ବିପ୍ରେ ଇନ୍ଦନ
 ଦେଶମନ୍ତେ ପୂଜିଲେ ସେ ଯଥା ନ କହେ କଥା । ବରଦ
 ହୋଇଲ ପ୍ରାୟ ସୁପନରେ ବସି ନ ଟେକିଲ ମଥା । ବାରେ ମୋତେ
 ତୁ ରୁଦ୍ଧା । ବନ୍ଧ ଦେବ ମୁଁ ମାଗିବୁ ଯାହା । ୧୫ । ବୋଲୁ ନରପତି
 ବୋଇଲ ଯୁବକ ତନିବାର ସତ୍ୟ କଲେ । ଚୂକାସୁର ତାହା କର
 ନିଜ ଶର ଯଥା ଦେଲ ହରି ବୋଲେ । ବିଧିକଲେ ନୃପତି । ବିଶ୍ୱ-
 ମୋହିନୀ ନାଗଙ୍କ ପ୍ରୀତି । ୧୬ । ବାହିଲ ରଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇ ସମ୍ବର
 ସମରେ ନାହିଁ କି ମନ । ବିହିଲ ସତ୍ୟ ସୁର ହୋଇ ତୋଷିଲୁ
 ତୋସୁତ ହେବ ରାଜନ । ବାଳ ବାଲୁକା ଖେଳି । ବିଧିରେ ତଥାନ
 ତୁମ୍ଭ ବୋଲ । ବସୁଧାପତି ପଦ ରାମେ ଉଚିତ ନୋହେ ସେ
 ଜାମାତା ଚାରି । ବନେ ହରୁ ଦିନ ତଉବ ବରଷ ପୁଣି ରାଜାହେଉ
 ମୋର । ବାମା ବଚନ ଶୁଣି । ବିଜ୍ଞାନ ସେ ଜ୍ଞାନେ କହେ ବାଣୀ
 । ୧୭ । ବିଶ୍ୱେତନ ନାଗ ଛଡ଼େ ହୋଇ ହରି ତା ଜୀବ ଯେମନ୍ତ
 ହରି । ବୋଧ ସୋଧ କରି ମୋର ସେହିରୂପେ ତୁହି ଥିଲୁ
 ଅବତରି । ବୋଲି ଏତେ ମଉନ । ବିଶ୍ୱେଜନେ ହରିଲେ ସେ ଦିନ
 । ୧୮ । ବେଳାକୁ ନ ଲଘେ ସତ୍ୟ ପାଶବାର ଯଥା ତାକୁ ନ
 ଲଘିଲ । ବିଷ ଭକ୍ଷଣେ ବିରୁପାକ୍ଷ ପରାୟେ ମୁକେ ସମ୍ମତି ଦିଶିଲ ।
 ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷ ରାଣୀ । ବିଜ୍ଞ ଶ୍ରୀରାମ ଡକାଇ ଆଣି । ୧୯ । ବହିଲ

ପ୍ରଥମେ ପିତାର ସତ୍ୟକୁ ରଖିବ କି ନାହିଁ ସାଧୁ । ବଂଶେ ଯାହାର
 ଭଗୀରଥ ସମ୍ଭବ ଉଦ୍ଧରଲେ ପିତୃ ଦଗଧୁଁ । ବୋଲେ ରାମ ବହନ
 ବିଷୟ କି କର ଅବଧାନ । ୨୨ । ବନେ ତୁମ୍ଭେ ଯିବ ଭରତ
 ହୋଇବ ଜୋଶଳପତି କୁଶଳେ । ବେଶକୁ ଇଙ୍ଗୁଳା ରୁଦ୍ରାସ ବିଭୂତି
 ଥୋଇ ଦେଲୁ ଆଖି ତଳେ । ବାଳୀଶା ଯେ ମରୁଣ । ବେଶେ ଶ୍ରୀରାମ
 ସମ୍ମତ କରି । ୨୩ । ବୈଦେହୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରବେଶ ତକ୍ଷଣେ ସଙ୍ଗେ
 ଯିବାକୁ ଆତୁରେ । ବସିଷ୍ଠାଦି ପାତେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଣ ଦଶରଥକୁ
 ପରୁରେ । ବିଶ୍ୱକ୍ଷଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ । ବିଭୁ ହୁଅନ୍ତେ ପରା ରାଜ୍ୟରେ । ୨୪
 ବିଶ୍ୱକର କୁଳେ ନା ସତ୍ୟ ହୋଇଲି ସତ୍ୟ କରିବାରେ ମୁହିଁ ।
 ବିବେକ ମୋର କୈକେୟୀ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମେ ପିଶାଚୀ ଥିଲୁ କି
 ହୋଇ । ଦ୍ରାକ୍ୟ ଯେତେ ମୁଖରେ । ବୈଶ୍ଣାବରହିଁ ଜଳେ ତହିଁରେ
 । ୨୫ । ବିଦୁଷେ ଧୀରେ ରାଜା ଗୀରେ କହିଲେ ଏକଥା ପ୍ରମଣା
 ହେବ । ବାହୁଜ ବଡ଼ ପଲଦ ଧର୍ମଦତ୍ତ ଦେବ ଦରଶନେ ଥିବ ।
 ବଳକୁଣ୍ଡ ପ୍ରତିମେ । ବସନ୍ତରେ ଦେଖା ହେଲୁ କ୍ଷମ । ୨୬ । ବଧୂର
 ପ୍ରାୟ ଯହିଁ ଲୟ ଆବେଶ ତହିଁ ସେ କାହିଁ ନ ରସେ । ବହନ
 ଗହନଗାମୀ ହେଉ ରାମ ଶିଶୁପାଠ ପରା ଘୋଷେ । କଳତୁଳ
 ଯେସନ । ବନପ୍ରିୟ ମଧ୍ୟେ କରେ ସ୍ଥନ । ୨୭ । ବଂଶନଳୀରେ
 ରଖି ଲେଖି ବସନ ଦେଲେ ସୀତା ପାଇଁ ଆଖି । ବହିଲେ ସେ
 ପାତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଇନ୍ଦ୍ରାକୁ କୁଳର ଯେ ରଞ୍ଜାମଣି । ବାହାରିଲେ ସେ
 ତନି । ବଧୂ ବୋଧନ୍ତୁ ରାମ ଜନମା । ୨୮ । ବିପିନରେ ପାନିଉରଜା
 ଅପୂର୍ବ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଖି ନ ମାରିବୁ । କେନି ସହୋଦର ମଧ୍ୟରେ
 ଆଦର ବିପଥରେ କରିଥିବୁ । ବାସ୍ତେ ତନ୍ତ୍ରଲ ଉର । ବାଣୀ ନ
 ପୁରେ କଣ୍ଠ ତାଙ୍କର । ୨୯ । ବୋଇଲେ ସୁମିତ୍ରେ ପୁତ୍ରେ ସେବିଥିବୁ
 ଶ୍ରୀରାମ ମାନସ ଜାଣି । ବିନଦ୍ରେ ସର୍ବ ସର୍ବଶକ୍ତି ହରିବୁ
 ହୋଇ ଧନୁଗର ପାଣି । ବଧୂ ଯାଉଛି ସଙ୍ଗେ । ବଡ଼ ମାୟାବା

ରାକ୍ଷସ ପୁଞ୍ଜେ । ବିମାନେ ବସାଇ ନେବାରେ ସୁମନ୍ତ ପିତାରେ
 ଦେଖିଲେ ଜନେ । ବିପ୍ଳବ ହୋଇଲେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ନିନ୍ଦା
 ବଢ଼ିଲେ ରାଜନେ । ବୃଦ୍ଧ ସମୟେ କିମ୍ପା । ବାମାଠାରେ ଏଡ଼େ
 ଅନୁକମ୍ପା । ୩୧ । ବୈଶାଖ ହୋଇଲା ମନ୍ତ୍ରଣ ଅଯୋଧ୍ୟା ଶୁଣେ
 ଥିଲା କ୍ଷୀର ପୁର । ବଲ୍ଲଭ କୈକେୟୀ ମନ୍ତ୍ରନରୁ ନବମାତ ବଶେଷ
 ବାହାର । ବନବାସୀଙ୍କି ଦେଇ । ବହୁଲେଚନ ଅଶନ ପାଇ । ୩୨ ।
 ବାଙ୍କୀ ମନ୍ତ୍ରପଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଥୋଇ ହୃଦ ପିଞ୍ଜରେ ଆଶକ୍ତେ । ବ୍ୟକ୍ତି
 ଲେକରେ ଶ୍ରବଣେ ପାନ କରି ଛୁ ଛୁ ତ କରିବେ ତିକ୍ତେ ।
 ବୋଲୁ ବୋଲୁ ଏମନ୍ତ । ବିରକତେ ସମସ୍ତେ ଶୋକିତ । ୩୩ ।
 ବୃକ୍ଷରାଜ ପରି ସାକେତନଗର କରି ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅଶ୍ରୁତ । ବାର ରବିର
 କୈକେୟୀ ଆୟତରୁ ଅସ୍ତରଣ ହେଲା ମତ । ବଳ ଦଳ ଚଳନ ।
 ବଣ ମନ୍ତ୍ରବରଣୀ ମନ ୩୩ ବଳ ତାମସା ନଦୀକୁ ବନେ ପଶି
 ସେବନ ତହିଁ ରହିଲେ । ବାଣୀ ପାଇ ଶୃଙ୍ଗବେର ପତି ମିଳେ ପୁଞ୍ଜୁ
 ସୁମନ୍ତ କହିଲେ । ବୋଲେ ଶବର ଭଣ । ବାଣି ନ ଦେଲେ
 କିପାଇଁ ଦେଶ ୩୪ । ବାଣିଲେ ଯେ ଛଲେ ଏ ବନ ନଗରେ
 ଭବନ ନଗରେ ସେହି । ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ସାନୁଜ ଯୁଗଳ
 ଅନୁସରଣକୁ ବଢ଼ି । ବଞ୍ଚିଲେ ସେ ଶବର । ବେଡ଼ି ସୈନ୍ୟ
 ରାଜଧାନୀ ପରି ୩୫ ବଡ଼ିଶ ଅବତାରେ ଏକ କପିଳ ପୁଣି ସେ
 ଛବି ଲମ୍ପଟ । ବଟକୀରେ ଜଟ କରି ପରକଟ ପିନ୍ଧିଲେ ବଳଳ ପଟ ।
 ବାହେ ଭଞ୍ଜ ଯମାଳ । ବହେ କର୍ଣ୍ଣେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ କୁଣ୍ଡଳ । ବୋଲିହେଲେ
 ଭୟ ନରନାରାୟଣ ପ୍ରାୟ ବେନ ଭାଇ ଦଶି । ବଦଶକାବନଭାବକୁ
 ସେ ବନ ସେବନ କଲ ଭରସି । ବିକଳିତ ରଞ୍ଜନ । ବିକଳିତ
 ଦେଖି ହେଲେ ଜନ । ବାହୁଡ଼ି ନଗକୁ ଚୋଲୁ ନ ଦେଖିଲେ
 ବେଡ଼ି ଅତି ଅତିଭର । ବସନ୍ତ ଗୁଣିବୁ ଏକାମ୍ର ବନେ କି ଯାଶୀ
 ଅନୁଗତ ସ୍ତ୍ରୀ । ବିଧିରୁତ ଗଉରୀ । ବିଭାଜକ ରାମ ସୀତା ଧର ।

ବିଲେପନ ଭୂତି ଏଣୁ ଶୁଭ୍ରକାନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ଛବି ମୁକୁଟ । ବରବର୍ଣ୍ଣମା
 ନାନା ରତ୍ନ ଭୃଷଣୀ ପାରୁଣରେ ଝଟି ଝଟି । ବାହକ ଯେ ସୁମନ୍ତ ।
 ବହୁଭୂଷା ଲକ୍ଷଣ ବିନତ । ବିଶ୍ରାମନ୍ତେ କିଛିଦୂରେ କହେ ନରେ
 ବନରେ ରବିବା ପୁର । ବକ୍ରା ଦେଇଛନ୍ତି ଦଣ୍ଡକରେ ପୁଣେ ନ
 ଥିଲ କି ଦଣ୍ଡଧର । ବୋଲି ତାଙ୍କର ମାନ । ବର୍ତ୍ତୁ ଆମ୍ଭେ ହୋଇ
 ପ୍ରଜାଜନ । ବଳବ୍ୟ ରାସକ ଏଥୁ ଅନୁରୂପ ପ୍ରଜା ଚତୁରଙ୍ଗ ଛନ୍ତି ।
 ବସକ ସହ ସୁରାସ ପୟୋଧର ବଜ୍ର ବଜ୍ର ଝଟକନ୍ତି । ବୃତ୍ତ
 ସୁନାଶତପ୍ତ । ବିହରନ୍ତି କେତେ ଚନ୍ଦ୍ରବାୟୁ । ବ୍ୟୁତପନ୍ନରଥ ଗନ୍ଧବ
 ଉଟଜେ କରିବାର ବିହାରକୁ । ବିଧିରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ପାଳକଧାରୀ ଶୋଭା
 ଆମ୍ଭ ପ୍ରତିପାଳନକୁ । ବୋଲି ମଉନ ହେଲେ । ବଞ୍ଚାଇ ସେ ପଥ
 ରାସ, ଗଲେ । ବାହୁ ସୁମନ୍ତ ବିମାନ ରାମ ଆଜ୍ଞାବଶେ ଅଯୋଧ୍ୟା
 ଗମନ । ବାହୁଡ଼ଲେ ଜନେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଗୋଡ଼ାଇ
 ହରଷମନ । ବଶ ମୃଗତୃଷ୍ଣାରେ । ବାରି ବୁଦ୍ଧି ଯଥା ମୃଗ କରେ ।
 ବେଗୀ ଉଦବେଗୀ ହୋଇ ପରବେଶ ଭରଦ୍ବାଜ ଆଶ୍ରମରେ । ବାସଣ
 କରି ସୀତା ରାମ ଲକ୍ଷଣ ତକ୍ଷଣ ସବୁ ପରୁରେ । ବୋଧ କହିଲେ
 ଭାଷ । ବାର୍ତ୍ତା ଅରଣ୍ୟ ଚଳାପ । ବିଗଳ ଶାସଣ ନାରାଜ
 କରଦରେ ମନ୍ଦାସ କରି ଅସୁର । ବିମୋହିତ ହେବ ଚକ୍ରଟ ଗିରି
 ହୋଟେ କରିବାରୁ ପୁର । ବହେ ପୟସୀ ନଦୀ । ବିଶେଷିତ ତହିଁ
 ହୋଇ ସ୍ବାସ୍ଥ । ବଞ୍ଚ ସେ ଘନକ କନକ ଗଉରୀ ଗଉର ମର୍ଦ୍ଦତ
 ଗସ । ବମ୍ଭରେ ଗମନ ବାନ୍ୟ ନାରୀ ଗୁହଁ ଚକିତ ସ୍ଥକିତ ନେତ୍ର
 ବର କାଗଜ ତଳା । ବିଲେକନ୍ତି ଯେମନ୍ତ କୁତୁସା । ବୋଲି ବୋଲି
 ହେଲେ ପରମ ସୁନ୍ଦର ବର ଏ ପଥକ ଦୁଇ । ବଲ୍ଲଭ ପୁଣି ରମଣୀ
 ଶିରୋମଣି କାହାର ଥିବଟି ହୋଇ । ବୋଲି ନିକଟେ ଗଲେ ॥
 ବଇଦେହ୍ୟଙ୍କ ସେ ପରୁରିଲେ ॥ ବରାବେହା ଏ ପୁରୁଷ ସାର
 ଦୁହେଁ ସୋଦର କିବା ଭ୍ରମର । ବୁଲନ୍ତି ଜଗତେ ଦେଖି ସଙ୍ଗତରେ

ସୁଷମେ ନ ମିଳେ ବର । ବୋଲୁ ଶିର କମ୍ପାଇ । ବର ଦେବର
କେ ଯାଅ କହି । ଭଲମ୍ଭ କରନ୍ତେ ପ୍ରଳମ୍ଭ କୁନ୍ତଳା ଡାକେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ
କୁମାର । ବାମକୁ ବୋଧଲେ ଏ ଦେବର ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରରଗତି
ସଭର । ବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତେ ନୋହି । ବରଟା କି ଗଙ୍ଗାଲସୀ ହୋଇ ॥
ବନରୁହଦଳେ ଚାଲିଲ ପରାସ୍ତେ ପରତେ ଏ ନୋହେ ଛଦୁ ।
ବିନାସ ଚରଣ କଲ୍ ସ୍ଥଳେ ଯହିଁ ଉକୁଟି ଯାଉଛି ପଦୁ । ବସୁନ୍ଧରୀ
ସେଲମ୍ଭ । ବାଲି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ରମ୍ଭ ॥ ବ୍ୟକତ ହୋଇବା ଯାଏ
ରହିଥିଲେ ପଦ୍ମବାସୀ ଗମିଲେ । ବିହ୍ନ ଭେଳା ବାଳା ସହୋଦର
ମେଲା ଗଙ୍ଗାପାର ହୋଇଗଲେ । ବିଜେ ଚିତ୍ରକୁଟର । ବାନପଦେ
କଷେ ଖରବର । ୨ ।

ସପ୍ତଦଶ ଛାନ୍ଦ

—ମାୟାମୁଗ ଓ ସୀତା ହରଣ—

ରାଗ—କୌଶିକ

ବିନାଶୀ ନାସା ଶ୍ରବଣ ସୂର୍ଯ୍ୟଶା ପ୍ରବେଶ ଲଙ୍କାର ।
ଦୃଷପାଟଳରୁ ଫୁଲହୁତ ଉଡ଼ି ଯାଉଛି କି ଶୀର । ବହେ ନେତ୍ର ଅଶ୍ରୁ
ପତ୍ର କି ପଡ଼ୁଛି ପଡ଼ୁଲ ଭୂସାର । ବାର ବାସୁରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟମୂଳ ଉପୁଡ଼ି
ପଡ଼ୁଲ ପ୍ରକାର । ବଂଶପାଣି ଆଗେ ପଡ଼ୁ ଦୁଇ ବେଗେ ଏ ଦଣ୍ଡ
କେ ଇଚ୍ଛା । ବହମ୍ଭା ତୁ ମୋର ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ନ ଜାଣି
କେ ଅଛି ॥ ଦୃଷା ଦୃଷାସନ ବାସୁକୀ ବିଧାନ ନୋହେ ଏ ଉଡ଼ିତେ ।
ବହାସୁତ କଇଲାଣ ଉପାଡ଼ନ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ସେ ମୋତେ ॥ ବାଜି
ବଇବତ ଶିଶୁ ଆଜ ହତ କରିବି ଅବଧ । ବଡ଼ି କି ରୋଗ ଏ ଦଶା
ହେଲୁ ରୋଗ ନ ଦେଲେ ଔଷଧ ॥ ବୋଇଲୁ ଅନୁଜା ନାଗଜାତି
ରାଜା ଜଗତ ବଇଷା । ବହି କି ହେବ ନେତ୍ରମଦେ ମୁହୂତ ପ୍ରତି
ଚକ୍ଷୁ ପରି । ବାଞ୍ଛାବଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ ବିଶ୍ୱାସ୍ୟମାନ ଗୋଚର ହେବାକୁ ।

ବଧୂ ସିଂହର ଦୁଷଣ ଶର ମୋତେ ଏ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ॥ ବନୋକା
 ବେଶେ ନାମ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଯୋଧ୍ୟା ନରେଶ । ବେନ କୁମର
 ବାମା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦଣ୍ଡକେ ନିବାସ । ବ୍ରହ୍ମା କୋଟିଏ କନ୍ୟାପରି
 ଗୋଟିଏ ଗଢ଼ିଲେ କି କରି । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଲକ୍ଷରେ ଖୋଜିଲେ ଲକ୍ଷରେ
 ନଥିବେ ସୁନ୍ଦରୀ । ବହେ ନୃତ୍ୟ ଆସି ରମ୍ଭା ଉରୁବଣୀ ତୋ ଆଗେ
 ଦେଖିଛି । ବନତା ମଣି ଦାସୀପଣେ ନ ଗଣି ମୋ ମନେ ରଖିଛି ।
 ବଦନ ଓଠ ସୁଷମା କରି ପୃଷ୍ଠ ପୃଷ୍ଠମୀ ପ୍ରାଚୀକ । ବଧୂ ବାଳାର୍କ
 ବ୍ୟାଜେ ରୌପ୍ୟ ମାଣିକ୍ୟ ସ୍ଥାଳିକ ବଚକ ॥ ବଦାଣ ମାସକେ
 ରତେ କେ ଉତ୍ସବେ କେ ମାଡ଼ି ବଦାଇ ବିହଗ ଆଳି ଦୁକାଳେ
 ହୁଳ ହୁଳି ତହିଁକି କି ଦେଇ । ବଦଇ ଶଙ୍ଖ ନୋହିବା ହେବା
 ଯୋଗ ଏ କାଳେ ଫୁଟୁଛି । ବାସର ମୁଖେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭସି ଦୁଃଖେ
 ଦେଖନ୍ତି ନେ ଲୁଚି ॥ ବିଭୂଷା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଯେ ସହସ୍ରେ ବାନ ପିଞ୍ଜର
 ପରିରେ । ବର୍ଣ୍ଣକୁ ନିଉନ ଦିଶେ ଏଡ଼େ ବାନ ଆଇ ତା ଶରୀରେ ।
 ବଲ୍ଲଭ ସେ ତୋର ସଂସାରର ସାର ତହିଁର ମଧ୍ୟରେ । ବଡ଼ ସୁନ୍ଦରୀ
 ବୋଲଇ ମନ୍ଦୋଦରୀ କାହିଁକି ବରୁରେ । ବଧୂସି ହେଲ ଯେ
 ସଂଶୟ ରସରେ ତାହାର ଦଶନେ । ବଧାତା ଛନ୍ଦ ରଖିଛି ନାମେ
 ମନ୍ଦ ଏହାର ଯତନେ ॥ ବର କେବରକୁ ମାରି ମୁଁ ତାହାକୁ ଆଣନ୍ତି
 ତୋ ପାଇଁ । ବିକୃତରୂପେ ଯାଉ ତାଙ୍କ ସମୀପେ ଏ ଦଣ୍ଡ ସେ
 ଦେଇ । ବିହମୀ ଲୋକନେ ସିଂହରଦୁଷଣେ ସକଳେ ରଖିଛି । ବିରଣ
 ସମର ଗଲେ ଯମପୁର ଅଇଲି ମୁଁ କହି ॥ ବିଳସ୍ତ ଶେଷଗରଷ୍ମମାନ
 ଯେବେ ଉଦର ପାରିବ । ବାରିଷ୍ଟ ଜୀବନେ ଜୀବନ ତେଜିବା
 ତେବେ ମୋ ନୋହିବ ॥ ବଇ ଶ୍ରବଣ ଶ୍ରବଣ କରି କହେ ହେବ
 ସେ ଜାନକୀ । ବିଶ୍ଵ ପ୍ରପଞ୍ଚରେ ଏଡ଼େ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ହେଇବ ଆନ
 କି ॥ ବ୍ରହ୍ମର କର କର୍ମ ନାସା ଚରଣ କାହିଁକି ଆବଜ୍ଞ । ବିଗତ
 ଶୋଚନା ହୁଅ । ସୁଲେଚନା ଦେଖ ମୋ ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ବଲେ ବା

କିନ୍ତୁ ତା ଅବଳା ଏବେ ଆଣିବି ମୁଁ ହରି । ବନେ ବେନି ଭ୍ରାତ
 ଝୁରି ହେବେ ହତ ଭସିବୁ ବହର । ବରଷ ଶଶି ସକଳ ଶଶିଶ୍ରେଣୀ
 ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଶଙ୍କାରେ ॥ ବଧବା ଦେବାରେ ଦଶ ମନ୍ଦୋଦରୀ ବଚନ
 ଉଚ୍ଚାରେ ॥ ବାଡ଼େ ସୁଲେଖନ ଶ୍ଳୋକ ଅବଧାନ ନୋହିଲୁ
 କାହିଁକି । ବାରିକ ବାରିଜାଣୀ ଅନଳରେ ବୋଇଲୁ ଚହିଁକି ॥
 ବିମାନେ ଆସେହି ଅଭିମାନେ ଯାଇ ବିରୁଦ୍ଧ ମାନସେ । ବୁଦ୍ଧି
 ଶୁଭିଲ ମାରିତ ପାଶେ ଗଲୁ ବିନୟ ଶୁଦ୍ଧି ସେ ॥ ବୋଇଲୁ ଶୁଭକ
 ପ୍ରାୟ ମୁଁ ଯାତକ ଆସିଲୁ ତୃଷାଣେ । ବାରିଦ ଭୁବ ଆଶାରେ ଉଦେ
 ହୋଇ ରସ ଦେ ଭରିତେ ॥ ବୋଲେ ସୁଦାମଜ ତୁ ରାଜାଧିରାଜ
 ମୁଁ କି ଦେବି ତୋତେ । ବଧ ଜନମା ଭ୍ରାତା ମୋ ସେନା ଦେନ
 ଜାଇଲୁ କି ଧର୍ମ । ବଂ ଭୁଜ ଭଣୀ ବଇରାଜେ ପୁଣି କହ ମୋରେ
 ତାକୁ । ବାଣୀ ବରୁ ହୋଇ ନ ଦେଲୁ କିପାଇଁ ଶଉଚ ହେବାକୁ ।
 ବୁଝି ପାଶବାର ବାରିରେ ସୋଦର ଭାବକୁ ଦେଖାଇ । ମାରବେଶ
 ଧରି ମାରିବାକୁ ଅରି ବାହାରି ଡାକଇ ॥ ବୋଇଲୁ ତାଡ଼କ ନୟନ
 ଚହିଁକି ବସ ହେ ଭୁପତି । ବନ୍ଧୁରେ ଶୁଭିବା ବିଷ ଜାଣି ହେବା
 ଉପାୟେ ଅଛନ୍ତି ॥ ବିନା ଉପାୟ ରାବକ ଶରଚୟ ଯମରଥେ ଯମ ।
 ବିଷ୍ଣୁ ହେଲେ ହେବ ଆଉ ତ ନ ଥିବ ତାହାକୁ କେ ସମ ॥ ବଡ଼
 କହିଲୁ ତ ବୋଲେ ଲଙ୍କନାଥ ନ ଡର ତୁ କିଛି । ବାଜି ବିଷ୍ଣୁ ଚନ୍ଦ୍ର
 ମୋ ହୃଦେ ପଦକ ପରାଏ ଲାଗିଛି । ବୋଲୁ ଯେ ରାବକ ତାହାର
 ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ମାରିଛି । ବିଧାତା ଘଟନ ତୋର ମୋର ପୁଣି ବଇରୀ
 ହୋଇଛି ॥ ବିଧି ତୋ ଜନମା ଛେଦିଛି ମୋ ଭଗ୍ନୀ ନାରୀକା ଶ୍ରବଣ ।
 ଚଳଭାତା ହତ ହେଲା ଏକମତ ମାୟା ମାରଣ ॥ ଚନ୍ଦ୍ର ବାଲିକ
 ମାୟା ଛଳକି ତୋ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବଢାଇ । ବାନ୍ଧିଲୁ ଅର୍ଜୁନ ତୋତେ
 ତା ଛେଦନ ଦର୍ପରେ ଛଡାଇ । ବଂଶ ନ ମରୁ ଦାଢ଼ୁହ ପରା ହୋଇ
 ବିରୋଧ କରନା । ବିମୁକ୍ତି ଥିବୁ କ୍ରମେ ସିଂହ ପ୍ରାୟେ ବୁଝି ତୁ

ମରନା ॥ ବୋଲୁ ରାମାମଣି ରାମାଙ୍କ କେ ଭଣି ବଧୂକୁ । ବେଗେ
ଆଗେ ଦୃଷ୍ଟି ରାମାମଣି କଣ୍ଠୀ ହୁଅଇ ବଧକୁ । ବିରାଧ ଆରାମ କହୁ
ହୋଇ ଭ୍ରମ ପଛକୁ ଅନାଇ । ବିରାଧା ଠାଣି ପୂର୍ବରୁ ଦିଶି ପୁଣି
କର୍ମ ମୁଁ ପଳାଇ ॥ ବିଜନେ ବାସ ଦେଲଟି ପୁଣି ସାସ ଦେଖିଲି
ସ୍ବପନେ । ବିନଦ୍ର ହୋଇ ତପସ୍ବୀ ବେଶ ବହି ରହିଛି ଏ ସ୍ଥାନେ ।
ବକ୍ରା ଦଶାମୁର୍ଦ୍ଧା ନ ଶଙ୍ଖି ମୋ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମାରିବା କପଟେ । ବିହର
ଚିତ୍ତ ରୁମର ରୂପ ଧରି ତୁ ତାଙ୍କ ନିକଟେ । ବିଦୁରେ ନେଇ ରାମ
ତାହି ଲକ୍ଷ୍ମଣ କହି ହୋ ଅନ୍ତର । ବଟୁବେଶେ ଭକ୍ଷା ମାଣି ପଦ୍ମନାଭୀ
ହରଇ ମୁଁ ତାର । ବୋଲେ ମାଣ୍ଡବ ରାଜା ଏ ଲୋଭ ମୁଞ୍ଚି ତୁ ମଧୁ
ସଦୃଶ । ବାଣ ପଦ୍ମବନ ବରକୁ ବର୍ଦ୍ଧନ ସୁମନ ପ୍ରକାଶ ॥ ବେଗରେ
ସୀତା ଶୀତ ହେଲେ ମିଳିତା ସେ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ । ବରଷି କରନ୍ତୁ
ଭୂଷାର ଶରରୁ ନାଶିବେ ତକ୍ଷଣ । ବୈଦ୍ୟ ସୁବୁଦ୍ଧି ବାଣୀ ତାର
ଅକ୍ଷୟ ନ ରୁଚି ଭକ୍ଷଣେ । ବ୍ୟାଧି ନାଶକାରୀ ଯେବେ ତା ନ କରି
ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ମରଣେ ॥ ବୋଲିଛି ମଧୁସକାର ଭେଦ ପୁଣି ମହାଶ
ଆପଣ । ବାଉଁଶୀ ଦୁର୍ଗା ଲୋଭେ ହାତୀ ହୋଇଲେ ତାହା କି ନ
ଜାଣ । ବାଲେ ଯେ ଯାହାର ଉଣା ସେ ତାହାରେ ଆରମ୍ଭେ କି
ହେବ । ବହି ଅହଂବୁଦ୍ଧି ମାନ କରୁ ସିଦ୍ଧି ଉପୁଜେ ଯେ ମନ୍ଦ ।
ବିଶ୍ବବାସୁତ କୋପରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ବଳିତ ଶୁଣି ତା ବଚନ । ବିକୋଶ
କରିଣ କରବାଳ କରବାଳରେ ତା ମନ । ହୋଇଲ ଅବଜ୍ଞା କରୁ
ମୋର ଆଜ୍ଞା ମାନବ ଭୟାଳୁ । ବାଳକ ମୁଁ ସତେ ତୁ ବୁଝାଉ
ମୋତେ କେ ତୋତେ ସମ୍ଭାଳ । ବିରୁଦ୍ଧ ତାଡ଼କେୟ ଏ ମାଇଲେ
ହୋଇବି ଅମୋକ୍ଷ । ବୈକୁଣ୍ଠ ଗମନ୍ତ ରାମ କରୁ ହତ ଦେଖିଛି
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ଦଳିଆଇଁ କହି ଆଗ ମୁହିଁ ତୁହି ମରବୁ ପଛରେ । ବାରି
ତାତ ଝୁସ ଶୁଣି ଗ୍ରାହବଂଶ ଯେମନ୍ତେ କାସାରେ । ବିଷାଣ ଶାସଣ
ଖୁର ସୁଦତ୍ତନ ମାଣିକ୍ୟ ନିର୍ମିତ । ବିରାଜେ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଅଜନେ ଲେମପନ୍ତୁ

ମୁକୁତା ମର୍ଜିତ । ବିମଳ ସୁଦ୍ର ନିଲେନ୍ଦ୍ର, ମଣିବୃନ୍ଦ ପୁଷ୍ପ କି ଗୁମର ॥
 ବିଚିତ୍ର ମୃଗ ହୋଇ ବେଗେ ବିହରେ ରବଣ ଆଗର । ବସୁପ୍ରାପ୍ତ
 କୃପଣ ଦିନବତ ହୋଇଲ ଅନାଇ । ବାହଲ ବିମାନ ପଞ୍ଚବଟୀ
 ବନ ବସାଇ ରସାଇ । ବେଗେ ମାୟାମୃଗ ଯାନ କରି ତ୍ୟାଗ
 ଅରଣ୍ୟ ପଶିଲ । ବୈଦେହୀ ଚତୁରେ ଖେଳନ୍ତେ ସଭୁରେ ଦେଖି
 ସେ ରସିଲ । ଶାଶାକଶାସ୍ରୁଷୀ ଶ୍ରୀରାମରେ ଭାଷି ଏ ମୃଗେ ମୋ
 ଶ୍ରଦ୍ଧା । ବସନ୍ତ ଅଜନେ ଅତି ସୁରଞ୍ଜନେ ଯିବ କି ଏ ବାଧା ।
 ବନ୍ଧନେ କବରୀ କରନ୍ତି ଚଉଁରୀ ଏ ରୁଚୁ ଗୁମର । ବାମେ ଧନ
 ଧରି ରାଜକ ଉଦାର ଏ କେତେ ମାତର । ବଦନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ
 କପଟୀ ଏଣ ମାୟାତ ନିଶ୍ଚୟ । ବିଲେକବା ଆଉଁ ଶୁଣିଛ ବାତାୟୁ
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରହମୟ । ବିନୋଦ ଦେଖାଇ ଦୂର କରି ନେଇ ନୃପଜ-
 ମାନଙ୍କୁ । ବଧ କରେ ତୁଙ୍ଗ ଶୂଳରେ ଏ ରଙ୍ଗ ଆସଇ ମନକୁ ॥
 ବଧୂକ ଅବଶ୍ୟ ମୃଗ ବା ରାସସ ଶ୍ରୀରାମ ବୋଇଲେ । ବରାବେହା
 ଶରୁ ନାସ୍ତି କରୁ କରୁ ତା ପଛେ ଧାଇଁଲେ । ବୋଲନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ
 ସୀତାର ରକ୍ଷଣ ଲଗଇଟିତୋତେ । ବଡ଼ ମାୟାବା ଅସୁପେ ଏଅଟଣ
 ଭ୍ରମନ୍ତି ନିରତେ । ବିଦୁର ରକ୍ଷ ବିଦ୍ୟୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅଇ
 ନୁହଇ । ବିଦୁରେନେଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାହିକହି ତ୍ରିବାର ଶୁଭଇ । ବଧୂର
 ତବ ଧୀର ସୀତା ଦେବର ସେ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରୋତାରେ । ବସୁମଣ୍ଡପୁତ୍ରୀ
 ବୋଲଇ ସୌମିତ୍ରୀ ଯାଅ ହେ ସଭୁରେ । ବିପତ୍ତି ପତନ ପତି
 ତବ ନାମ ଧରି ଯେ ଡାକନ୍ତି । ବିଶ୍ୱେ ଏକ ଶର ଏ ନିସତଗିର
 ତାଙ୍କର କି ସଖା । ବୋଲନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମୈଥୁଳୀ ଭାଷଣ ଛଦେ କି
 ଗମନ । ବଲ୍ଲଭ କରି ମତେ ଦେବ ବିରୁର ଭରତ ସଦନ ।
 ବୈଶ୍ଣାବରେ ମୁଁ ଝାସିବ ବୋଲି ଖରେ ସେ ପାଶେ ଲସତ ।
 ବାହ୍ୟକର ଏକ ଆତ୍ମଦୂଷୀ ହେବ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭାଷିତ । ବ୍ୟାଧି ପରାୟେ
 ଗତିକି ବ୍ୟାଧି କଲେ ହୋଇ ସେ କୁପିତ । ବିଜନ ବନ ଶଙ୍କା

ଘେନି ଜାନକା ହୁଅନ୍ତେ ଶୁପତ ॥ ବହୁ ଯତି ବେଶ ରାବଣ ସେ
 ଆସ୍ୟ ଭୁଜକୁ ଲୁଚାଇ । ବହୁତ ଅଙ୍ଗ କରକ କର ମାଲେ ଶଙ୍କର
 ଜପଇ । ବସନ କଷାୟ ଉଷା ଆଶିଦିଅ ଥାଳରେ ବୋଇଲ । ବସ
 ସଖେ ଭିଶ ଆସନ୍ତୁ ଏ ଭାଷ ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ମହିଳା ॥ ବଂଶପାଣି ଭଣି ଭିଶାନ
 କଲେଣି ଏ ବନେ କି ବସା । ବୈଦେହୀ କହି ନ ବୁଝି କି ସେ
 ନୋହିଥ ବରେ ଏ ଭାଷା । କୋଳେ ଲଙ୍କପତି ଏଥୁ ଗତାଗତ
 ବୃଷ କି । ବଲ୍ଲଭେ କହଇ ରାବଣଟି ସେହି ଭାଷିତ ଜାନକା । ବିଚିତ୍ର
 ବାଣୀ ଶୁଣିଲ ଦୈତ୍ୟ ଭଣି ତୁହତ ମାନୁଷୀ । ବାରିଧବାସୀ ମତ୍ୟ
 ସେ ପୁଲେ ଆସି ତୋ ସଙ୍ଗେ ବଳସି । ବନ୍ଦ ଉକତ କହୁଛ ହୋଇ
 ଯତି ବୋଇଲେ ପାପିଣୀ । ବୋଲେ ମୁଁ ଲଙ୍କେଶ ତୋତେ କର
 ଆସ ଆସିଛୁ ସାଧନା ॥ ବିଭୁତ କସ କହିବି ମୋର ଦେଶ କନକ
 ମୃତ୍ତିକା । ବଂଶଭୁଜ ଦଶବଦନ ବିଶେଷ ପଦ୍ମିନୀ ନାୟିକା । ବଡ଼ପଶୁ
 ବସେ ଇନ୍ଦ୍ର ଦ୍ଵାରପାଶେ ବଶୁଭ ଜାତିରେ ବ୍ରହ୍ମାର ଚତୁର୍ଥ ପୁରୁଷ
 ମୁଁ ସତ ଚିନ୍ତା ତା ବରେ । ବୋଇଲେ ମହିଳା ଯାତୁଧାନ ଯା ଯା
 ନୋହି ଶୀରଜ୍ଞେଦ । ବୁଷାଳୀ ବଞ୍ଚକ ବିରୂପ କି ଠିକ୍ ବଡ଼ାଇ
 ସମ୍ପାଦ । ଗରକେଶରୀ ଜାୟାକୁ ଲେଉଟୁ ହରି ହୋଇଛୁ କେବେହେଁ
 ଗାର ଆରଣ୍ୟ ନୃପ ତୋ ପତି ଧନ୍ୟ ହେବ କି ସେ କହେ ।
 ବସ୍ତ୍ରା ଦଶରଥ ଜଣା ସାମରଥ ଡରଡ଼ ଭୁଗୁପ । ବୋଲେ
 ମୈଥଳୀ ତା-ଗଡ଼ ଦଳ ନାଶ ଯିବୁରେ କୌଶପ ॥ ବଂଶାଭିମାନ
 ଉଦରେ ସୁନନ୍ଦନ ସେ କାଳ ପ୍ରମାଣ । ବହୁ ନିଜ ମୂର୍ତ୍ତି ବଳେ
 ନେବା ଶକ୍ତି ଆରମ୍ଭ ରାବଣ । ବିରାଟ ଅନ୍ତରେ ଶୁପତ ସଭରେ
 ନ ଦେଖି ଲଙ୍କେଶ । ବେଦ ମତି ମତ ଏହି ହେଲ ସତ ବିରୁରେ
 ମାନସ ॥ ବ୍ୟକ୍ତି ଶିଶୁ ପୁଣି ବଳେ ଧରି ଆଣି ଆଣନ୍ତେ ଅଙ୍ଗଣ
 କାତସରିତ ପୁକିତ ତରଳତ ହୋଇଲ ପାଷାଣ । ବସୁଧା କର୍ମ ତା
 ଚକିତ ଦେବତା କି ହେଲ କି ହେଲ । ବଚନେ ଶୋଚନେ

ଅଶ୍ରୁ ବିମୋଚନେ ଆକାଶ ପୂରିଲୁ ॥ ବରଷିଲୁ ଟୋପା ଟୋପା ମର
 କପା ନ ଥାଇ ମୁହରେ । ବିହଙ୍ଗେ ଉଡୁକେ ଭାବନ୍ତି ଗୁଡକେ
 ବାରିଲେ ପାନରେ । ବିବୃଧ ବିବିଧ ବୁଦ୍ଧି କଲେ ସିଦ୍ଧି କେ
 ବୋଲେ ଏ ସୀତା । ବୋଲେ କେ ଗୁପ୍ତା କେ କୋଲେ ମାୟାକାୟା
 ଜାଣଇ ବିଧାତା ॥ ବନ୍ଦୀ କାଶପୁରେ ମୁଦିଲୁ ପ୍ରକାରେ ବସାଇ
 ସ୍ୟନ୍ଦନେ । ବନ୍ଦ ହୋଇ ସେ ସୁତ ପାଠ ପଠନେ ବାନ୍ଧିଲୁ ବନ୍ଦନେ
 ବନବଳୟା ହା ରାମ ସ୍ବନେ ପୃଷ୍ଠି ଜଟାୟୁ ଚରକେ । ବନପ୍ରିୟକୁ
 ଶିଖାଇ ଗୀତ ଶ୍ଳୋକ ବରାଡ଼ି ରାଗେ କେ ॥ ବଜାଇ ଗାଣାରେ
 ନାରଦ ରାମରେ ସଙ୍ଗୋଳି ପାଇ କି । ବିଂଶବାହୁ ସୀତା ଏକରଥେ
 ସ୍ଥିତା ଗୁହାନ୍ତେ ବିଲେକି ॥ ବେଦ ପୋଥି କେ ସ୍ବରୂପ କରେ
 ଦେଲୁ ବୋଲି ସେ ଧାଇଁଲୁ । ବିସ୍ତାରି ତଥୁ ସ୍ୟନ୍ଦନ ଗ୍ରାସ ରତ
 ଉଦ୍ଗାରି ଥୋଇଲୁ ॥ ବାରି ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଉଦରେ ଜାଣିମତି ଏକଶି
 ଦୁଅନ୍ତୁ । ବୈଦେହୀ ସାହି କହି ଦେହ ବିଦାରି ମୁଖ ସୋଟି ହେତୁ ।
 ବିମାନକୁ ପକ୍ଷପାତେ ପକ୍ଷପାତେ ଭାଙ୍ଗିଲୁ ଉଦ୍ବେଗେ । ବାମେ
 କ୍ଷୀଣକୁକ୍ଷି ଦକ୍ଷିଣେ ପକ୍ଷକୁ ଛେଦିଲୁ ଶତ୍ରୁଗେ ॥ ବସି ପୁଷ୍ପକରେ
 ଭବୁ ଆସିବାରେ ପୁଷ୍ପରେ ଗମନ । ବାଣୀ ଦେବାଯାଏ ଅଯୋଧ୍ୟା
 ଭିତ୍ତିରେ ଥାଉ ତୋ ଜୀବନ ॥ ବୋଲୁ ଠାକୁରାଣୀ ରକ୍ଷ ଛଲେ ଭଣି
 ଅଯୋଧ୍ୟା ବର ଯେ । ବାରତା ପ୍ରାପତେ କି କରିବ ମୋତେ ପୁଣି
 ସେ ନରାଜେ ॥ ବ୍ୟୋମେ ରଥ ଯାଇ ରକ୍ଷ୍ୟମୁକେ ପାଇ ଅବଳା
 ଦେଖିଲେ । ବସିଛି ସୁଗ୍ରୀବ ଦେନଶ ସତୀବ ଭୃଷଣ କାଢିଲେ ।
 ବସନେ ବାନ୍ଧି ପକାଇ କୃପାନିଧି ପାଇବେ କଳ୍ପିଣ । ବାନରେଣ
 ପାଇ ଦେଲୁ ଶୂନ୍ୟ ଗୁହଁ ଜାନକୀ ଭାଷଣ ॥ ବାଣୀ କହ ରାମେ
 ମୋତେ ଲଙ୍କା ଗ୍ରାମେ ନେଲୁଟି ରାବଣ । ବିସ୍ମୟିଲେ ଚିତ୍ତୁ ମୂଳଟି
 ମୋ ମୃତ୍ୟୁ କାହାକୁ ଦୁଷଣ । ବୋଲିବାକୁ ରଥ ଗଲୁ ଏତେ ପଥ
 ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲୁ । ବିଭୂଷଣମାନ କରିଣ ଯତନ ସୁଗ୍ରୀବ ଥୋଇଲୁ

ବିପ୍ଳବ ଖସାଇ ରଥପୁରେ ଯାଇ ଅଶୋକ ବସିଲେ । ବେଢ଼ାଇ
ସହସ୍ରେ ଅସୁର ଜଗାଇ ତହିଁରେ ପ୍ରଧାନେ । ବେଢ଼ାରେ ସମର୍ପି
ସମର୍ପାକୁ ସଖି ସିଜଟା କରାଇ । ଚୂର୍ଚ୍ଚି ହରଷ ଭବନରେ ପ୍ରବେଶ
ହସିଲ ହୁଅଇ ॥ ବାନ୍ଧବା ରାମର ପାଶ-ବନ୍ଧା ମୃଗୀ ପରାୟେ ଭୟରୁ
ବହଲ ଶିଳା ପିତୁଳା ତୁଳା ସିଦ୍ଧି ସୁଶୀଳା ହେବାରୁ ॥ ବଧାତା
ବଚନେ ସୁଧା ଘେନି ବନେ ନାରଦ ମିଳିତ । ବିମୋହିତ କରି
ଅସୁରାମାନଙ୍କୁ କହିଲେ ସଙ୍କେତ ॥ ବିଚ୍ଛେଦ ତୁଟିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ
ମାସେ ନ କର ଶୋଚନା । ବଧ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ହେବ ଦେଶ
ବିମଳ ଲେଚନା ॥ ବାଧା ନ କରିବ ସୁଧା ପିପାସା ଏ ସୁଧା କର
ଗ୍ରାସ । ବୈଦ୍ୟ ଅସ୍ଥାଙ୍ଗ ବ୍ୟାଧିମନ୍ତେ ଔଷଧ ବହୁଲ ସଦୃଶ ।
ବିବେକ ହେଲ ପାଇବି ତ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ଈଶ୍ବର ଭରସା । ବାହୁଡ଼ିଲେ
ଭୂଷି ଅମୃତକୁ ଗ୍ରାସି ବସିଲେ ସଦୃଶା ॥ ବିମୋହୀ ଅବନୀ ଦୃଷ୍ଟି
ଅନ୍ତକର୍ଣ୍ଣ କପୋଳେ ଶ୍ରୀକର । ବ୍ୟାକୁଳ କେତେ ନ ଦେଖି
ହେବେ ମୋତେ କଲେ ଏ ବିରୁର । ବଇଦେହ୍ୟ ଚଳାସ ନାମ
ଗୀତ ବକାରେ ରଚନ । ବାନ ପଦେ ଛନ୍ଦ ଉପଲମ୍ବ କୃତ ବୁଝିବ
ସୁଜନ । ୫୨।

—*—

ଏକାଦଶ ଶ୍ଳୋକ

—ବକର ରାମଙ୍କୁ ସୀତାଙ୍କ ସନ୍ଧାନ—

ରାଗ—ବରଡ଼ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳବାଣୀ

ବକେ ବସିଥିଲ ଧ୍ରୁବ ଜପରେ । ବିଷ୍ଣୁ ପଦକୁ ଭଜିଲ
ଉତ୍ତରେ । ବଳସପକ୍ଷକୁ ଅଙ୍ଗରେ ବହି । ବହନ ସେ ତମ ନାଶନ
ବହି । ବକତା ଏ ଗୀର । ବିଶ୍ରାମବାଣୀ କହିବା ସୁନ୍ଦର ॥ ବଧୂକାମ
ଧର୍ମେ ଅଛୁ ଜୀବନେ । ବଧୂକାମ ବଶେ ତ୍ରମେ ଏ ବନେ ।
ବାଉନୁଅଛୁ ଯେତେ ରମଣୀୟେ । ବିଶେ ଶୋଭା ତହିଁ ରମଣୀୟ ।

ବଂଶବାହୁ ରଥେ । ବିଲେକିଛି ଗଲ ଦକ୍ଷିଣ ପଥେ ॥ ବିଷପ୍ରସୂନ
 ଲହୁ ନିତି ଦେଖେ । ବିଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ନ ଥିଲ ମୁଖେ । ବାସ୍ତବ ହେଉଛି
 ନୟନୁ ଜନିତା । ବୋଲନ୍ତି ମୀନ ଉଦ୍‌ଗାରେ ମୁକୁତା । ବଡ଼ ଉଣା
 ସେହି । ବାରିରେ ଲୁଚେ ଧରି ଭସେ ମୁହିଁଙ୍କ ବାସ । ଚନ୍ଦ୍ରଟି ଅଙ୍ଗ
 ଯାଉଥିଲା । ବେଢ଼ି ଥିଲେ ଉପେ ଭ୍ରମରମାଳା । ବର୍ଣ୍ଣ ଝଟକବିଜଳରେ
 ନାହିଁ । ବାରିଦ ନିକଟେ ଦେଖିଛି ମୁହିଁ । ଗଣା କି ମଧୁର ।
 ବାହାରୁଥିଲା ଯେଉଁ ରାମସ୍ବର ॥ ବୋଲିବ ତୁ ଗଣା ଶୁଣିଲୁ କାହୁଁ ।
 ବାଜଇ ସପତ ସ୍ବରରେ ସେହୁ । ବର୍ଷ ଭୂପୈବତ ମୟୁର ସଞ୍ଜ ।
 ବନସ୍ତ୍ରୀୟରେ ପଞ୍ଚମ ସଞ୍ଜ । ବାଜୁଛି ମୋ କଣ୍ଠେ । ବିଧିରେ
 ଏହିପରି ଆଉ ମାନେ ॥ ବାଉଁଶ ଶୁଣି ବର ଯାଚୁଁ କୃପାକୁ । ବସାରେ
 ବର୍ଷାରେ ଆହାର ମିଳୁ । ବାଳକା ଶୁଷ୍କ ଆଙ୍ଗୁ ଦେଲେ ଦେଉ ।
 ବଳା ଚତୁର ମାସ ଆଣି ଦେଉ । ବଲ୍ଲଭ ଉଚିଷ୍ଟ । ବୋଲୁ
 ବୋଇଲେ ପାନକରି ଓଷ୍ଠ ॥ ବୁଲି ପୁଣି ବନେ ବାରତାରତା ।
 ବିକାଶ କାଶ ହା ସୀତା ହା ସୀତା । ବସ ପଲଙ୍କ ମୋ ତୋ
 ଶୟନକୁ । ବଂଥା ଦେଲ କି କୋମଳ ଅଙ୍ଗକୁ । ବିଦୁର ଏ
 ଦୋଷ । ବସୁନାହୁଁ କୋଳେ ଦିଶେ ତ ଦିଶୁଁ ॥ ବୋଲି ହୋଇ
 ଏବେ ବହୁ ଚନ୍ଦନ । ବିଷୟବ ତହିଁ କର୍ପୁର ଚୂର୍ଣ୍ଣ । ବିଗୁଣ ନ
 ଦେନିଶ ଦେବ ଲେଖି । ବଳେ ଶ୍ରୀହସ୍ତରେ ଆଜନ୍ମ ସୁଖୀ ।
 ବକ୍ଷୋଜ ଯେ ନନ୍ଦ । ବନ୍ଧୁ ଆଲିଙ୍ଗନେ ବିଲଗ ହୁଏ ॥ ବୋଇଲ
 କୁକୁଟ ଶୁଣି ସେ ଶିଖି । ବତିଶଲକ୍ଷଣ ଶୁଭକ୍ଷଣୀ । ବିଦାୟସ ପଥେ
 ଗଲାନ ରଥେ । ବସାଇ ନେଉଥିଲା ରକ୍ଷନାଥେ । ବିଲସେ କେ
 ଆଗ । ବିବେକ ହୋଇ ତା କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗ । ବିଗୁର କରନା ବନ
 ପବ୍ବତେ । ବୁଲି ସୁକୁମାରୀ ଶ୍ରୀମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ । ବିମାନେ ତା ସଙ୍ଗେ
 ସୁଖାର୍ଥେ ଯାଇଁ । ବୁଝିବାରେ ମୋ ଅନୁରାଗ ନାହିଁ । ବାରିଧରଆସି
 ବସିବେଶକୁ ପଞ୍ଜିଳ କରିଛି ॥ ବିଧିରେ 'ପ୍ରଜାପତି ନଦ୍ରା ଅର୍ଥୀ ।

ବ୍ୟାକୁଳ କଳିବଦ୍ ଯୋଗ ତଥୁ । ବଳେ ହରଷ ପ୍ରଜାକୁ ଘଉଡ଼ି ।
 ବୁଣିବକୁ ପ୍ରେମ ରାଶିକି ଲେଡ଼ି । ବଳ ଥିଲେ ତୁମ୍ଭେ । ବିଛେଦ
 ଶରକୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆରମ୍ଭେ ॥ ବରଭଦ୍ର ଭଣି ଚରଣାୟୁଧ । ବିଦାୟସେ
 ତୁ ସନ୍ଧିୟୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ବହୁ ମୁକୁଟ କହିଲୁ ସନ୍ଦେଶ । ବୋଲୁ
 ହେମଚର୍ମେ ହେଲୁ ଲଳସ । ବୃକ୍ଷରେ କୋପନ । ବଚନେ ଯୁକ୍ତ
 ନ କହ ବଚନ ॥ ବାଣି ନଶ୍ୱଣ ପ୍ରଶ୍ନବଣ ଆଇଁ । ବୋଲୁଥ ଶାଖାବନ୍ତ
 ଶାଖା ନାହିଁ । ବିକାଶ କୁସୁମେ ହାସ ରଚନ । ବାସନା ଉଦରେ
 ହୁଅ ପତନ । ବୋଲନ୍ତେ ଖସିଲେ । ବିବର୍ଣ୍ଣତା ମହାଭୂତ ଦଶିଲେ
 ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟପତି ଅଇଲେ ସଙ୍ଗୋଳ । ବିହରୁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି ମିଳି ।
 ବାସାଞ୍ଜଳେ ଅଶ୍ରୁ ପୋଛି ଶ୍ରୀରାମ । ବେନି ମୁନିଙ୍କି ବିହଲେ ପ୍ରଣାମ ।
 ବୋଲନ୍ତି କୁମୁଜ । ବିବେକା ଶେଖର ହୋଇ ଅଧ୍ୟେୟ୍ୟ । ବୋଇଲେ
 ରାମକାମ ଉତ୍ସୁଗଲ । ବଲ୍ଲଭ କି ତାର ସମ୍ବର ନେଲୁ । ବସିଛି
 ଜୀବେ ଆନ ନେଲୁ ଶ୍ରୀରୁ । ବଲ୍ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବଡ଼ ଅଛି ଏଥିରୁ । ବୋଧେ
 ମୁନିବର । ବସନ୍ତା ନାହିଁ ହାସ୍ତ ନିରୋଧର ॥ ବିବେକ ସେ ଦେହ
 ପାଇବ ପୁଣି । ବଧ ଶମ୍ବର ତା ରଖିବ ଆଣି । କଳବନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ଅଛି
 ପରାଣେ । ବାଳୀ ବଧ ହେଲୁ ଯା ଏକ ବାଣେ । ବଲ୍ଲଭ ତୁମ୍ଭର ।
 ବନ୍ଦୀ ହୋଇଥିଲୁ ତାହା କଷର । ବେଦନା ସହ ତୋ ହେ ରାମ
 ଭାଷେ । ବନ୍ଦୀ ସେ ବଡ଼ ଭୟାକୁ ରାକ୍ଷସେ । ବିପିନେ ବିଛେଦ
 ଭୟରୁ କଳି । ବିରହାନଳ ଦେଉଥିବ ଜାଳି । ବସି ଏକା ଘୋଷି ।
 ବଞ୍ଚିଥିବ ନିଜ ପ୍ରୀତିଲିଳାସୀ ॥ ବୋଧ ଦେଲେ ତତକାଳେ
 ଅଗସ୍ତି । ବିଶ୍ୱଧାସି ପୁସି କନକଗାସି । ବାରଣ ନାମ ଆଦ୍ୟ
 ପ୍ରାନ୍ତାକ୍ଷରେ । ବ୍ୟକ୍ତ ମହାସୁର ନାମ ଯଥାରେ । ବଞ୍ଚିଛି ଏ ନାମ ।
 ବାମା ବିଛେଦ ଅତି ପ୍ରୀତିଧାମ ॥ ବାହୁଡ଼ ବୋଧ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ
 ପୁଞ୍ଜି । ବିଷ୍ଣୁ ପରା ପରାମ କାହିଁଛି । ବହୁ ନାହାନ୍ତି ତ ଦର
 ଅରିକ । ଦହିଛନ୍ତି ଏକା ଦରଅରିକ । ବିପତ୍ତି ବିଘ୍ନନ । ବିପତ୍ତି

ଉଞ୍ଜିନେ ହୋଇ ମଉନ ॥ ବିଶ୍ୱକେତୁ ଏ ପରତେ ହୁଅଇ । ବାଳୀ
 ବିଛେଦ ଜନ୍ମାନ୍ତେ ନ ଯାଇ । ବହୁଛି ଶିଶୁଷାଙ୍ଗି ଶିଶୁ ଶିଶୁ ।
 ବ୍ୟର୍ଥ ପ୍ରଣୀତ ରାଗଲତା ପରି । ବନ୍ଦୀ ସେ ଦୈତ୍ୟରେ । ବିଧାନ
 ହୋଇଲୁ ଜନମାନ୍ଦରେ ॥ ବୋଲେ ଅଗସ୍ତି ହୋଇଣ ଚତୁର ।
 ବଶାହୁଅ ଥିଲୁ ଭୁଜ ଚତୁର । ବାଟେ ପ୍ରଳୟ କାଳେ ବେଶିଅଛୁ ।
 ବାଳ ମୂରତି ହୋଇଥିଲୁ ସୁଖ । ବିଭୂତି ଦେଖିବ । ବ୍ରହ୍ମାଦି ଥିବେ
 ଅଭିଷେକ ହେବ ॥ ବାମନ ହୋଇ ଯଥା ସି ବିଦମ । ବୃଦ୍ଧି ଶାଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ
 ହେବ ସେହି ଦମ । ବେଗେ ମୁନି ବେନ ଆଶ୍ରମେ ସ୍ଥିତ । ବିଖ୍ୟାତ
 ହେମନ୍ତ କି ଶାଶ୍ୱତ । ବର୍ଣ୍ଣ କୁଳଦୃଷ୍ଟିତ । ବ୍ୟାପିଗଲୁ ଜଗତରେ
 ଦୃଷ୍ଟିତ ॥ ବିରାଜିତ ହୋଇ କୁନ୍ଦଦନ୍ତରେ । ବିଳାସ ରତି ବନ
 ପଦ୍ମରେ । ବୃଷ୍ଟି ତୁଷାର ମଦକଣ କରେ । ବଳାଇଲୁ ଅତି
 ଆଦର ସୁରେ । ବାସବର ସ୍ନେହ । ବଳ ମାନସ କମ୍ପନ କରଇ ॥
 ବିରସ ଘନ ମାରତେ ନମୁନ । ବିସ୍ତାରି ଶାନ୍ତିର ବିଭୁ ସ୍ୱରୂପ । ବାହୁ
 ହରିଶାସ ଛବି ଶିଶିର । ବିରାହଦାତ ଭେଦରେ ରୁଚିର ।
 ବିଶୋଧିବ ଘନ । ବିରବ ରହିଲୁ ମହା କମ୍ପନ ॥ ବିଦେଶରେ
 ହେଲୁ ମଙ୍ଗଳ ଜାତ । ବରୁଣ ସୁମନେ ହେଲୁ ରଞ୍ଜିତ । ବ୍ୟାଧି ସମ
 କରି ପୁଣି ସେ କାଳ । ବନରୁ ନାଶିଲୁ ଖୋଜି କମଳ । ବାହୁବଳେ
 ରଖେ । ବେଳେ ବେଳେ ଜନ ସେ ପାଶେ ଯୋଶେ । ବିଚାରୁ ରାମ
 କହେ ଆତୁରେ । ବୋଲୁଛୁ ତୁ ରତୁ ବାଧୁରତୁରେ । ବିଧାତା ତୁ
 ଶୁନ ବୋଲୁଛୁ ଜାଣି । ବିଦଗ୍ଧ କରୁ ତୁ ପଦ୍ମମାଣ୍ଡଳୀ । ବନ୍ଧୁ ମୋ
 ପଦ୍ମମା । ବିନାଶ ନା ତାକୁ ଭ୍ରମକୁ ଦେନ । ବୃକ୍ଷେ ବସି ହୁଁ ହୁଁ
 କରୁ କପୋତ । ବିରୁରଲେ ଶୁଣି କଲୁ ସମ୍ମତ । ବୋଇଲେ ଉଦେ
 ତୁଷାର ତୁଷାର । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ତ ହୋଇଥିଲୁ ତୁ ସାର । ବିପକ୍ଷରେ
 ତହିଁ । ବାଦ ଅନୁକୂଳ ସମୟ ତୁହି । ବର୍ତ୍ତିଥିବ ଏକ ନାଗରାଜର ।
 ବର୍ତ୍ତିଥିବେ ସେ ତ ଜୀବନେ ମୋର । ବର୍ତ୍ତିଥିବାରେ ମୋ ନାହିଁ

ସଂଶୟ । ବଞ୍ଚାଇ ସିକାଳେ ମୋତେ ତା ଦେହ । ବଞ୍ଚୁଥିବ ସେହି
ବର୍ଷା ଉଷ୍ମ ଶୀତ ଦ୍ଵିମତ ବହୁ । ବାନ୍ଧବା ପରା ମୋ ନାହିଁ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ବାସେ ଦେହ ସଜ ସରୋଜ ପାରି । ବାମଦେବାର ହୃଦେ ଯୋଗ
ଶର । ବିନ୍ଦୁ ମୋହି ହୋଇ ଧରିବ କର । ବାଜିବ କି ଲାଗି ।
ବିଶିଷ୍ଟ ହେବ ଗୁଣଶାଳି ମୁଖ । ବିରହାନଳ ଜଳ ତା ଶରୀର ।
ବୁଡ଼ିଥିବ ଭାବ ଭାବନା ନୁର । ବହୁତ ଜନ୍ମର ସୁକୁଚରଣି ।
ବିନୋଦ କଲେ ମୋ ଏଠାରେ ଆସି । ବଧୁ ବଧୂଭଲ । ବାରୁଣୀ
ଶୋଭା ଶୁଭ ତାକୁ ଦେଲ । ବିବାହରେ ହୋଇ ଶ୍ରୀମତୀକାର ।
ବଂଶ ବହୁତ କାଳୁ ବୃଦ୍ଧି ତାର । ବହୁ ଶରେ ତା କରି ଭସ୍ମୀଭୂତ ।
ବିଶ୍ରାମ ନଗରେ ଦେଇ ଜଳିତ । ବଳ ପତଙ୍ଗାଦି । ବଳେ ପକାଇବ
ତହିଁ ସମ୍ପାଦି । ବିଧାତା ରଖିବାକୁ ପକ୍ଷ ହେଲେ । ବ୍ରହ୍ମାପଦମା
ନ ରଖିବ ଭଲେ । ବୋଲିଣ ମଉନ ରଘୁନନ୍ଦନ । ବାନରପତି
ଆଗମନେ ମନ । ବୋଲେ ଉପଇନ୍ଦ୍ର । ବତିଶପଦ ମନୋରମ ଗୁନ୍ଦ ।

ନବମ ଛାନ୍ଦ

—ରାମଙ୍କର ମିଥୁଳା ସାତ୍ରୀ ଓ ଶିବଧନ ଭଙ୍ଗ—

ରାଗ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ

ବିଚଳକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଜାହାଗା ଶୋଭନ ହରେ ସୁରବର
ତାପ ଗୁରୁ ଧାରା ସେ । ବହେ ମକରକେତନ ଉଚ୍ଛନ୍ନରତି ସମାନ
ପୁରତ ହୋଇଛି ପୁଣି ଅଶେଷ ରସେ । ଦବ୍ୟ, ହେମବତୀ ପବରେ
ବିଷକଣ୍ଠ ତୋଷଦାମା ବେନି ମତରେ । ବିଷ୍ଣୁ ପଦ ବିଷ୍ଣୁ ପଦ ଇକାର
ଭେଦ ଶବଦ ତରଣିରେ ଗତାଗତ ତହିଁ ଉଚିତ । ବିଶାରଦ ସେ
ସାମନ୍ତ ମଉରେ ଦାସ ସେବିତ ତାକ ନ ଶୁଣନ୍ତେ ରଘୁନାଥ
କଥିତ । ବିଷଧର ପ୍ରାୟେ କେ କି । ବେଳେ ନେତ୍ର ତାଳି ଶୁଣ
ଉଦାର ନୋହି ॥ ବଧୂର ଦୁହଇ ବୀର ବୋଇଲୁ ତହିଁ ଧବର

ଶୁଣିଲଣି ପଥରେ ପଥର ଅବଳା । ବାଲି ପଡ଼ି ତୋ ଚରଣ ଆଶଙ୍କା
 ଉପୁଜେ ଏଣୁ ନଉକା ନାୟିକା ହେଲେ ବୁଡ଼ିବ ଭେଳା । ବୃତ୍ତି ଏ
 ମୋ ପୋଷେ କୁଟୁମ୍ବ । ବସାଇ ନ ଦେବ ପାଦ ନ ଧୋଇ ନାବ ।
 ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ପୟର ଶ୍ରବଣାସ୍ତ୍ର ରଘୁବୀର ପୟର ସାଳିତ କରି
 ବସନେ ପୋଛି । ବ୍ରହ୍ମାରେ ଧୋତି ସେ ପଦ ନୋହିଛି ଶିବ
 ବିଷାଦ ନ ପାଇଁ ଚରଣାମୃତ ପାନକୁ ଇଚ୍ଛି । ବିଜ୍ଞାନା କୈବର୍ତ୍ତ
 ଧୋଇଲୁ । ବିଶ୍ୱେ ପତିତପାଦ ନ ନାମ ରହିଲୁ । ବିଷ୍ଣୁ ପଲଦନାବରେ
 ପଦ ବିକଳ ମନରେ ପ୍ରତିହାସ ପରିରେ ମଣାଇ ବସାଇ
 ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରକୁ ଶ୍ରୀରାମ ପରୁରଲେ ଗଙ୍ଗା ନାମ ଭଗୀରଥ କମ୍ପା ହେଲୁ
 କହ ଗୋପାଇଁ । ବିଷ୍ଣୁ ନକ୍ଷକୋଶେ ଏ ଥିଲୁ । ବାମନାବତାରେ
 ଭଗୀରଥ ଆଣିଲୁ ॥ ବିଧିପୂର୍ବ କରି ଭସି ସମସ୍ତ ଭଗିତ ଭସି ତସ୍ତତ
 ଭଗିତ ଯାଇ ଲଗେ କୁଲର । ବିହାସ ହେଲେ ମାର୍ଗର ମାର୍ଗଣ
 କମାଣଧର ମାର୍ଗଣ ଶୋଭା ଲେଖିକୁ କନ୍ଦର୍ପ ଯାର । ବିଦେହ
 ମଣ୍ଡଳେ ପ୍ରବେଶ । ବାରବେନ ପୁରସ୍କାର ମୋହନ ପୁଂସ ॥
 ବିପଣୀତେ ଥିଲୁ ଜନେ ଶ୍ରବଣା କଲେ ଦର୍ଶନେ ଆଗତ କି ଧାତା
 ହର ମଧ୍ୟରେ ହର । ବିଭଞ୍ଜନ ଶିବଧନୁ କରି ମରକତ ତନୁ ବିଶ୍ୱ
 ହେବେ ସୀତା ନିଶ୍ଚେ ଜନ୍ମିଛି ଶିଶୁ । ବିଶ ଏ ରମ୍ୟରେ ମାନସ ।
 ବିଜେ ରାମ ଅଦଭୂତେ ଶୁଭେ ଏ ଘୋଷ ॥ ବିଭୁମ୍ବ ଏ ଶବ୍ଦ ଚିତ୍ତେ
 ରାଜା ହୋଇଗଲୁ । ଶ୍ରୀତେ ନାରୀଏ ଭାଲିଲେ କେହି ସେ ରୂପବନ୍ତ
 ବଲର କବି ମାନସ ନାମ ପଛେ ତା ପ୍ରକାଶ ଅଶଶ୍ରୁତମ୍ବ ଏ
 ହୋଇବାର ଉଚିତ । ବୋଧବେ ନୟନ ତକୋଷ । ବିଶେଷେ
 ଶୋଭା-ପୀୟୂଷ ପାନ ବିସ୍ତାରି ॥ ବିଷୟ କରି ଅନ୍ତର ସେ ପ୍ରାନ୍ତହତ
 ପ୍ରକାର ମଣିରମଣୀ ବାହାର ଛନ୍ଦ ଦ୍ୱିଗୁଣ । ବିନାଶି ଗୁରୁଗୌରବ
 ତାହାଙ୍କର ସେହି ଶ୍ରବ ଉଦ୍‌ବିତରୁ କରି ନ ପାରିଲେ ବାରଣ ।
 ବେଶେ ଥିଲେ ଯେତେକ ନାରୀ । ବିହେ କେ ନେତ୍ରେ କଜ୍ଜଳ

ଛଳେ କପୁଷ୍ପ । ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ କେଉଁ ବାଳା କଳିଣୀକ ଲମ୍ବାଲଲ
 ଗୁପ୍ତସରକ ଖଞ୍ଜିଲ ମଧ୍ୟ ଦେଶରେ । ବେଶକାଶ୍ଚ କେ କାହାର
 ସିନ୍ଦୂର ଦେଲ ପୟର ଚିତା । ଲଲଟରେ ଲେଖେଲକ୍ଷ୍ମୀ ରସରେ ।
 ବିକଳ କରି କେ ଚକ୍ରର । ବେଗେ କଳ୍ପକାରେ ଶ୍ୟାମଳେ
 ଗୁମର । ବସିଥିଲ ପତିକୋଳ କେ ଦେନ ପତିତ ମେଳ ଗତି
 କରି ଯୁବା ଦେଖ ଗତି ସେ କରି । ବିପକ୍ଷତ କାହା ସାଇଁ ମାଗୁଁ
 ଦେଖିବା ଆଶାୟୀ ଶୁଭ ଦୁଇ ପୁଂସେ ଭାଷେ ପୁଷ୍ପେ ସଞ୍ଚର । ବାଳା
 ଖଞ୍ଜିକେ ମାମା ଭାସି । ବଲ୍ଲଭେ ଭୁଲାଇ କେବେ ନୁହଇ ଦୋଷୀ ।
 ବସୁସୀଏ ଗୀତ ଗାଇ କେ ଗୁମା ଗଣା ବଜାଇ ଥୋଇଅଛି ଭାବ
 ତହିଁ କୁଚରମାଳ । ବାଜତ କଳିଣୀ ସ୍ଵର ମଣିତ ଧାଇଁ ପ୍ରସ୍ତର
 ଆମ୍ଭଠାରେ ଦେଲ ଶଳି ଗମିଲ ଅଳ । ବିଶ୍ଵର ସେ ଶରରେ ଶର
 ବୋଲୁଥିଲେ ରାମକେଶ୍ଵର ରସ ସଂଯୋଗ ॥ ବାନ୍ଧବ ବାନ୍ଧବୀ ରଞ୍ଜି
 ପରସ୍ପରେ ଭୁଞ୍ଜାଭୁଞ୍ଜି ପାନ ତୁଚ୍ଛକରି ଦିଆ ଦେଇ ହୋଇଲେ ।
 ବାହୁ ବାହୁ ଆଲିଙ୍ଗନ ଲବିକା ତରୁ ସମାନ ତରୁଣ ତରୁଣୀ ଥିଲେ
 ତେଜ ଧାଇଁଲେ । ବାମା କେହି ହରିଦ୍ରା ଦେନେ । ବିକ୍ଷିତ୍ତି
 ଦେଖାଇ ଗଲ ନ ପୋଛି ସ୍ନାନେ । ବଧୂପାସ ସାମନ୍ତକ ଶ୍ରବଣେ
 ଅତି ଉତ୍ସୁକ ଜଗନ୍ନାଥ ଗତିକ ଦେଖି ସଖିଏ ଭାଷେ । ବଡ଼ଭ ଲଭିଲ
 ନାହିଁ ବଡ଼ଭ ଲଭିବ ଗୁଣ୍ଡି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାତାକୁ ଅନଙ୍ଗ ବଶେ ।
 ବାଟୀ ଶ୍ରମୀ ହେବୁ ଉଶୀର । ବାଧବ ସରିବ ବେନ ଶିଶିରକର
 ବିଗ୍ରହ ଭାବ ଆରମ୍ଭେ ସୁନ୍ଦର ଦର୍ଶନ ଲେପେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ପଥ
 ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ହୋଇବ । ବିଶ୍ଵସ୍ତେ ଜାତ ଏତେକ ଲଭ ହୁଏ ସମ୍ପାତକ
 ମଧ୍ୟରେ ସେ ମନୋରମ ମଣି ଥୋଇବ । ବୋଲେ ସେ ତୁମ୍ଭର
 ନୋହିବ । ବଞ୍ଚନା କେତେ କାଳୁଁ କଲଣି ଦଇବ ॥ ବିଦୁଆଳୟ
 ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରତି ନାଶ ସୁଶଭାନ୍ତ ସୁମନା ମନମୋହନ ଛବି ଯାହାର
 ବିକ୍ର ବାହାରଲ ପରି ନାଗ ନାଗସ୍ଵ ଚତୁର୍ଥ ମଣିଭୂଷଣ ମଧ୍ୟରୁ

ଯେତେ ବାହାର । ବେଢ଼ରେ ତ ମାନସ ସବେ । ବିଶୁଦ୍ଧ
 ହିପୁର ଲାଳା ତହିଁ ସମ୍ଭବେ ॥ ବାମା କାନେ ଭାନବାମା ପ୍ରସବ
 ସୁନ୍ଦ ସୁଷମା ଲକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତେ ଆନ ଆନନ ପ୍ରଭା । ବରନ
 ବସନ ଧରେ ମାଳସୀତ ପରସ୍ପରେ ସୁର ମଧୁଆଲିଙ୍ଗନ ବିହ୍ୱଳ
 ଶୋଭା । ବିହ୍ୱଳିତ ଦମ୍ଭ ଅନାଇ । ବାସ କଲ ଚିତ୍ତ ରାମ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ଯାଇ । ବାଡ଼େ ଯେ ଆଉଜି ରହି ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭମା କି
 ସେହି ନରବଲ୍ଲମ୍ବିନୀ କି ଇନ୍ଦନ ପିତୁଳା । ବନ୍ଧନୀ ସୁସ୍ୱଦ ଲୁଟି
 ପତ୍ରବ୍ରତା ଗଲେ ହଟି ପ୍ରମୁଟି ମହତ ସୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ରଖିଲ ।
 ବୋଲନ୍ତି କି କାହା ଶୁଣନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାତ ନୋହେ ମାଦଳା ତେତା
 ଆକୃଷ୍ଟ ॥ ବୈଦେହୀ ବିମଳଦେହୀ କମଳ କେଶରେ ନାହିଁ ସସ୍ତ୍ରା
 ସହିତରେ ଥିଲେ ମଣ୍ଡି ଅଛାଳି । ବିହ୍ୱଲେକନେ ପ୍ରାଣସା
 କଳାଙ୍ଗେ କଲେ ଲଳସା ଗଉରେ ଗଉରବତା ନେସ ନ
 ତାଳି । ବର ଦେବରେ ଯେ ମନାରେ । ବର ଦେବର ଦେବାକୁ
 ମାନସେ ଗୋଷେ ॥ ବାନଲେତନ ଖୁବ୍ ତା ବାମଲେତନ
 ବିଧାତା ପାଞ୍ଚ ପୁଲକ ପୁଲକ କପୋଳେ ଦିଶେ । ବୃଦ୍ଧବୟଃ
 ସଙ୍ଗୀବାର ଭାଙ୍ଗିବ ଏ ଧନୁବର ମନରେ ଏମନ୍ତ କର ତା ଜାଣି
 ଭାଷି । ବ୍ୟକତ ଏମନ୍ତ ବଚନ । ବିଶ୍ୱାସ ନିଃଶ୍ୱାସ ହାସ ନାଶ
 ଆନନ ॥ ବିପ୍ରଲାପ ଥାଇ ଭାଷେ ମନମାୟା ଯେ ରତ୍ନସେ ଏ
 ଯୋଗ ତୋର କର୍ମରେ ଅଛି ଘେନରେ । ବ୍ୟଲୀଳ ଏ କି ଜନକ
 ନାଶ୍ୱକେଳ ସଦୃଶକ ଧନୁ ସୁପ୍ତମୁରକୁତ ତୋଷଦାନରେ । ବିଦଗ୍ଧ
 ତା ଚିତ୍ତେ ଘେନିଲେ । ବୟସୀଗଣ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରମାଣ ବୋଲେ ॥
 ବୃକ୍କୋଦର ବାସବର ହିଗଦନ୍ତୀ ମନୋହର ବିରଘା ମୁଖଶାଳାରେ
 ପ୍ରବେଶ କଲେ । ବଶିକ ରାଜ ମାନସ ମଧ୍ୟରୁ ପୈର୍ଯ୍ୟ ସାରସ
 ଅପ୍ପରଣେ ଦରଶନେ ଉପାଟି ନେଲେ । ବିଚିତ୍ରକର୍ମୀଙ୍କ
 ଆଲୋକେ । ବିଦେହ ରାଜ କୌଟିକେ ପୁଚ୍ଛିଲେ ଏ କେ ?

ବୋଇଲେ ମୁନ ଭାବିତ ଦଶରଥ ଦେନିସୁତ ବନେ ତାଡ଼ିବା
 ବନାଶି ରଖି ମୋ ଯାଗ । ବନ୍ୟସ୍ତ କରି ଚରଣ ଗୋତମ ନାଶ
 ତାରଣ ଶିବ ଚାପ ଦେଖିବାକୁ ଏବେ ଉଦ୍‌ବେଗ । ବୋଇଲେ
 ଦେଖିଲେ ଦେଖନ୍ତୁ । ବାଳ କୁମାର କି ହେବ ଏହାଙ୍କ ହେତୁ ॥
 ବାଳୀ ବଳିଷ୍ଠରେ ସାର ବଳ କୋଟିଏ ସିଂହାର ଭାଙ୍ଗିବା ଆଉ
 ଭାଙ୍ଗିଲା ଶୁଣି ଛଳିତ । ଗଣ୍ଡଭେରଣେ ବଚରେ ଗଜକୁ ଘେନି
 ଡାଳରେ ଉଡ଼େ ବସେ ଭାରଣରେ ଭଗ୍ନ ବିହତ । ବୋଲେ
 ପଶୁରାମ ପୂଜିଲେ । ବ୍ୟଭିଚାର ସପ୍ତିଧର୍ମ ବିପ୍ର ବୋଇଲେ ।
 ବାଣାସୁର କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ସହସ୍ର ଭୁଜରେ ହେଜ ଟେକି ନ ପାରିଲେ ।
 ତହୁଁ କଲେ ଉତ୍ତର । ଦୃଷ୍ଟି କି କର୍କଟ ପରି ସିନା ତାହାଙ୍କ
 ମାଧୁରୀ ନାଶ ବ୍ୟତୀତ କେ ଆନ ଧରଣୀଧର । ବଂଶକର
 କହିବା ନୋହୁ । ବାଳୀ ଅର୍ଜୁନରେ ଧରା ଯାଇଛି ଯେହୁଁ ॥
 ବିଦଗ୍ଧ ମହାସେନ ଲବଣ ଆଦି ରାଜନ ପ୍ରଭା ଦେଖାଇ ମଳିନ
 ଭାବ ଭାଷିଲେ । ବଞ୍ଚକ ପରାଏ ତେବେ ମୁଖରେ ଅନଳ ଜଳେ
 ଦେଖାଇ ନାଶ ଶୁଭ୍ର ହେଲେ ଦୁଷିଲେ । ବିବୋଧ ନୁହଁ ହେ
 ଜନକ । ବିଶ୍ୱାସେ ଦେଖିବେ ଏ ଅଶାସ୍ତି ପିନାକ ॥ ବିଚପନ
 କଲେ ନେଇ ତପନବୀରିକ ଚହଁ ସଭାରେ ଲେଭା ଅନାଉ
 ନୃପ ସକଳ । ବିଦର୍ଭ, କର୍ଣ୍ଣାଟ, ଭୋଟ, ସଉରାଷ୍ଟ୍ର, ମରହଟ୍ଟ, କୁନ୍ତଳ
 କେରଳ, ଗୁଜରାଟ, ସିନ୍ଧୁ ଉତ୍କଳ । ବାହ୍ମିକ ଭୃଗୁ, ନିଷେଧ । ବଞ୍ଚ
 ଅଙ୍ଗ, କଳିଙ୍ଗ, ଗୁଡ଼ଙ୍ଗ, ମଗଧ । ବେଘାବେଘା, ମଦ୍ୟ ମସ୍ତ, ଦ୍ରାବିଡ଼
 ଗଉଡ଼ ମୈତ୍ର, ଆବର ମାଲବ, କନ୍ଧ, କୁରୁ ପଞ୍ଚାଳ । ବନାଉଜ,
 ଜନାଉଜ, କାଶ୍ମୀର କାବେରୀ କୁଞ୍ଜଗଳ ଡାହାଳ, ଲେମସ, ପୁଣ୍ଡ୍ର,
 କୋଶଳ । ବେଲଭଲ ଆଦି ଏ ଠିକ । ବିଶେଷ କହିବା କେତେ
 କହେ ଜନକ ॥ ବିନିନ୍ଦ୍ୟ ଭ୍ରମତମାନେ ବହୁଦିନ ଅଭିମାନେ ବସ
 କି କାରଣେ ଧନ ଆଶା ନ କହ । ବ୍ୟାଜଦମ୍ଭ ପରାପତେ ଏବେ

ବଶରଥ ସୁତେ ଆସିଛନ୍ତି ଦେଶବାକୁ ବଳାଇ ସେହ । ଦୋଇଲେ
 ଆଣିବା ସେ ରୂପ । ବକନେ ଅଣାଅ କହେ ନୃପକଳାପ ॥
 କଳବନ୍ତ ଏକୁ ଏକ ଆଜ୍ଞାକୁ ମଞ୍ଜୁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରେ ଓଟାରି
 ଆଣିଲେ ମଞ୍ଜୁଷ ଗୋଟି । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାକ ଧଇଲେ ତଳନ୍ତା ନାହିଁ
 ଯେ ତଳେ ଚନ୍ଦ୍ର କଟ୍ କଟ୍ ହୁଙ୍କାର ନରେ ପ୍ରକଟି । ବାକ୍ସୁତୁଷ୍ଟୀ
 ମଇଥିଲିର । ବାଣାସନ ଆସିଲା ବିଳମ୍ବ ନ କର ॥ ବିଳବାନେ
 ଅଧିକ କେ ଜାଣୁ କଷଟି କାମୁକେ ସମ୍ଭାଳେ ଶୂନ୍ୟ ଶିନା
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ । ବଜ୍ରଦେହୀକ ଯେ ଆମ୍ଭେ ଭୂଷଣକର୍ମ ଆରମ୍ଭେ
 କନ୍ୟାରହ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରିବୁ ତେବେ । ବରପ୍ରୋତେ ଗଲେ
 ସମସ୍ତ । ବ୍ୟାଘ୍ର ପତନ ଯନ୍ତ୍ରାକୁ ଶୁଣିଲ ମତ ॥ ବିଭବସୁ
 ବିଭବସୁ ଏକସ୍ଥାନେ ଏକ ବଶୁଁ ଭାବ ନେତ୍ର ବୁଜି ମୁଖ ପଛକୁ
 କଲେ । ବିଳେ ନିଦ୍ରା ହରି ବୃଷ ବିଳେ ନିଦ୍ରା ହରି ବୃଷ ଦେଖି ଯଥା
 ପଳାଇ ତୁ ତଥା ହୋଇଲେ । ବସେ ଯାଇ କେତକ୍ଷ ପାଶେ ।
 ବସେ ପଲ୍ଲବେ ଭୂଜାଳ କି ଶୋଭା ଭୂଷେ ॥ ବୈଶାଖ୍ୟ ଆକୁଳ
 କୁଳେ ଶ୍ରବିଲେ ଭୂମିପକୁଳେ ଶ୍ରବିଲେ ଜନକ ରାମ ଶ୍ରୀରାମେ
 ବେଗେ । ବତାଇ ସୁମିତ୍ରା ବସୁ ନାହିଁ ସୁମିତ୍ରାର ସ୍ବଚ୍ଛ ନମ୍ରେ
 ଧଇଲେ ବାଛିବେ ରୂପେ ଓଲଗେ । ବିଶ୍ବାମିତ୍ର ନେତ୍ରରୁ ଜାଣି ।
 ବାହାରିଲେ ଶସ୍ତ୍ର ଦେଇ ଲକ୍ଷଣ ପାଣି । ବିଦମ ଗତିକି ବିହ୍ନି ଶରଧା
 ରୂପକୁ ଶୁଣି କେଶରୀ ଗିରି ମଧ୍ୟରୁ ସେହି ସୁଭାବେ । ବିରାଜ ମୁଣି
 ଯେ ଧୃତ ମଞ୍ଜୁଷରୁ ଗତ ଶତ ଧନୁ ଆକର୍ଷି ଆଣିଲେ ପଦ୍ମଗ
 ଭାବେ । ବକ ପୁଷ୍ପମାଳା ମାଳବ । ବିଦୟକୁ ଶୁଣୁ ଡାକୁ ଟେକିଲା
 ଦୃକ ॥ ବିଦେ ଗଳି ରାଜନ୍ୟକ ବିଦେ ଜନକ ଜନକ ଏହି ଗିରି
 ଶରଭେବ ହୃଦୟ କରେ । ବିଜୟୀ ଏ ବିପ୍ଳବର ବିଜୟ ଏ
 ତ ପୁରର ଧଇଲ ଧଇଲ ଧନୁ ଅନାୟସରେ । ବିଦ୍ରାବକୁ ଲଜ୍ୟାରେ
 ଭାଳି । ବିପଲକେ ଅନାଇଲେ ନ ପାରି ତଳ । ବିରାଜ ବିରାଜି

ସୀତା ବଶକ କରଇ ଚନ୍ଦ୍ରା ଜୀବନ ଯାଉ ମୋହଲେ ହେଲେ ଏ
 ବର । ବମିଳିତ ନେତ୍ର ପିଟେ ମୁଦ୍ରା କଞ୍ଜ କି ପୁଟେ ପ୍ରମୋଦ-
 ଦାସୁକ ପରଭୁକ ସ୍ଵର । ବ୍ୟଲ୍ଲକ ତା କେ ବୋଲୁଥିଲା ।
 ବଧୂର ସେ ଦିନବନ୍ଧୁ ଦର୍ଶନେ ହେଲା । ବୃନ୍ଦାରକ ବୃନ୍ଦାରକେ ସେ
 ସେ ପୁଞ୍ଜିଲେ ଜନକେ ଦେବା ସଞ୍ଜିମ ଉତ୍ତମ ବୋଲି ସେ କହି ।
 ବୀର୍ଯ୍ୟ ଦମ୍ଭ ବେନି ଯୋଗେ ଅଷ୍ଟନାଗ ଅଷ୍ଟନାଗେ ଧର ଧରଣୀକ
 ବୋଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚହଁ । ବକଳିତେ ପୃଥ୍ଵୀ ଭାଲେ । ବସୁ ହୁଲ ପାଦ
 ଅନ୍ତେ ପଡ଼ିବ ତଳେ । ବୃନ୍ଦାଜୁଳି ପରେ ପଦେ ରାମ ରଖିଲେ
 ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ ତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହେବାର । ବାସୁକି କି
 ବହେ କୂର୍ମ ମଞ୍ଚ ଦିଶେ ମନୋରମ ଗୁଣବନ୍ତ ଗୁଣ ଦତ୍ତ କଲେ
 ସଭାର । ବୈଦିକ ନାଡ଼ୀ ମୋ ହେଲା । ବାମେ ରହି ଅଜଗର
 ବରୁର କଲା । ବରୁତ ବଶେ ଓଟାରେ ପ୍ରତାପ ମଲ୍ଲ ହସ୍ତରେ ଏରଣ୍ଡ
 ଦଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା ପରି ଭାଜିଲା । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶୁଣି ପୁରୁଷ ପ୍ରଳୟ କାଳେ
 ଏକତ୍ର ଶୁଣିମେଘ ଗର୍ଜିଲା ଶବଦ ଗଞ୍ଜିଲା । ବିଦୁଷେ ମୁଞ୍ଚିତ
 ଚେତାରେ । ବେଳେ ପ୍ରାଣ ଅମୃତ ରଖିଲା ବରୁରେ । ବସୁଧାଭୂତେ
 ଟଳିଲେ ବସୁଧାଭୂତେ ଟଳିଲେ ସେହି ତରଳିତ ଧାତୁଧାର
 ହେଲାଟି । ବଳିବର ବଳୀବର ଆନ କି ହୋଇବ ମୋର ଭାବେ
 ଶତକୋଟି ଶତକୋଟି ତ ଦୃଷ୍ଟି । ବିଚାର କି ନରେ କଲରେ ।
 ବିଚେତନ ହେଲେ ଯହିଁ ନାଶକ ନରେ । ବିଭ୍ରଷ୍ଟ ସେ ବ୍ରହ୍ମବୃଷ୍ଟ
 ଧ୍ୟାନ ତହିଁକି ବିଭ୍ରଷ୍ଟ ବିଭ୍ରଷ୍ଟ ସେ ବ୍ରହ୍ମବୃଷ୍ଟ ମୁଖ ବେଦହିଁ । ବିଶଣ୍ଡନ
 ଚଣ୍ଡୀମାନ ଉତ୍ତରେ ସ୍ନେହ ନ ଦେନ ବିଶଣ୍ଡନ ଚଣ୍ଡୀମାନ ଉତ୍ତରେ
 ସ୍ନେହ । ବାହାରନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୁଟି । ବିବର ସମସ୍ତଙ୍କର ଜ୍ଞାନ
 ପ୍ରକଟି । ବିରେଶ୍ଵର କରି ପୂଜା କଲା ସେ ମିଥୁନା ରାଜା ବସାଇ
 ରଘୁଜୟକୁ ସିଂହାସନରେ । ବିହାସୁସେଦେବେ ଆସେ ରାମବର୍ଣ୍ଣନ

ଲଳସେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ରାବଣ ମିଳିଲୁ ସେଠାରେ । ବାର ସେ ବାହୁଡ଼େ
ବରସେ । ବୟାଳିଶ ପଦେ ଛନ୍ଦ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭାଷେ । ୪୨ ।

—*—

— ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ —

—କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦର—

ଶୁଣ ରସିକ ସୁଜାଣ ଆଶ ମାନସକୁ । ଚତୁର ବଧୂ ଦର୍ଶନ
ଗୁରୁଣ ରସକୁ । ଅତି ଚତୁର ଚତୁର ବସି ନିଶୀ ନେଉଛନ୍ତି
ଲୋକନେ ଆତୁର ॥ କି ରୂପରେ ହେବ ପୁଣି ସେ ରୂପ ଦର୍ଶନ ।
ଅନୁମାନ ଅଗୋଚର ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନ । ନାହିଁ ଯହିଁ କି ବଚନ ।
କେତେ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିବ କେବଣ ଲୋଚନ ॥ ଯୁବାଜନ ଗତି ଦାତା
ବୈକୁଣ୍ଠ ପ୍ରକାର । ବାଟ ଦେଖାଇବା କଥା ବଡ଼ ଚମତ୍କାର । ସ୍ଥାନ
ପରମାନନ୍ଦର । ଦୂର କରି ପାରଇ ମାନସ ଭବନର ॥ କୋଟି ଅମ୍ବୁ
ଜକୁ ନୟଥିବ ସେ ଲପନ । ଚଳନେ କରିବ ଶିବ ଦମ୍ଭକୁ କମ୍ପନ ।
ତୋଳା ଜ୍ଞାନ ବୁଝାଇବ । ଶୀଳମୁଖ ଚଳିବା ଶୋଭାକୁ ଛିଡ଼ାଇବ ॥
କି ଦଶିବ ସୁହାସ ଅଳପ ପ୍ରକାଶରେ । ବାନ୍ଧନେବ ନୟନକୁ
ମୋହନ ପାଶରେ । ଭାଲ ଡଳକ ରମ୍ୟକୁ । ଶ୍ରୁତିରେ ଖୋଜିଲେ
ନ ପାଇବ ତା ସମକୁ ॥ ରତକର ଶୋଭାକୁ ଛୁଇଁବ ନାହିଁ ଚିତ୍ତ ।
ଗୁଡ଼ୁଥିଲେ ଉର୍ଜୀମାନେ କିହତ କିହତ । ଏ ଭାଗ୍ୟକୁ ଅର୍ଜିବ କି ?
ସନମତ ଜାଣିଲୁଷଣି ମୁଁ ହେବ ବିକି ॥ ବିକି ହୋଇଲୁଣି କଲ
ବେଳରୁ ଶ୍ରବଣ । ଯାହା ଶୋଭା ଗୁଣି ଶୀଳା ହୋଇବ ଦ୍ରବଣ ।
ଭାବେ ମୁହିଁ ମାନୁଷ ତ । ଚରଳିଲୁ ଘୃତ ମତ ବହିଯିବ ସତ ॥
କଟାକ୍ଷ ଅମୃତ ଶୀତଳକୁ ପାଇବାରେ । ସ୍ଥକିତକୁ ପୁଣି ଭଜୁଥିବ
ବାରେ ବାରେ । ତହିଁ ଲଭ'ଅଛି ଏତେ । ଭଲକରି ଦେଖିବ ପଲକ
ଅନାୟତ୍ତେ ॥ ମୋର କର୍ଣ୍ଣ ମନ ନେତ୍ର ସୁକୃତ କେଶରୀ । ଅପୁବ
ପ୍ରକାର୍ଥ ଏତେ ରୂପେ ଅନୁସରି । ଶୁଣି ତୋଷ କେ ସୁଭାବେ । କେ

କଲ ସଦନ କେ ସଦନ ହେବ ଗବେ ॥ ମନେ କଳ୍ପିତ ସମ୍ପତ୍ତି
 ସାକ୍ଷାତ ହୋଇବ । ମୁହିଁ ଭଲ ଶ୍ରାବ୍ୟବନ୍ତ ଭଲରେ ଦଇବ ।
 ଏତେକାଳ ସନ୍ତବ କି । ଏଥକୁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଣ ଯେ ମାଇଲେ ବଳା ॥
 ତେତେବେଳ ଯାଏ ପଞ୍ଚମର ନ ନାଶିବ । ଦୁଇଥର ବୋଲିଥିବ
 ଉଚ୍ଚେ ଶିବ ଶିବ । ବହୁତକୁ ଅବକାଶ ॥ ରହୁନାହିଁ ବଚନେ
 ସେ କଥା ପରକାଶ ॥ ଦରଶନ କଲ ବେଳେ ସେ
 ଶୋଭା ଶ୍ରେଣୀକି । ଯେଣିକି ମୁଁ ଚାହିଁ ଦେଉଥିବି ତେଣିକି ।
 ବଶି ଯାଉଥିବ ମୋତେ । ନିଶି ନଦ୍ରାବେଳେ ତ ଦେଖିବ ସେହି
 ମତେ ॥ ଗୁଣିବା ଶୁଣିବା ହୋଇ ହେବ ସେ ଚରିତ । ଉଣିବାକୁ
 ସେହି କଥା ହୋଇବ ଭରିତ । ହା ହା ତନୁମୟରସ । ବେଳେ
 ବେଳେ ଜାତ କରୁଥିବ ସେ ହରଷ ॥ ନୋହୁ ଦରଶନ ଏଡ଼େ ମନକୁ
 ହରିଛି । ମନ୍ତ୍ର ମୁଖି କରି ତାକୁ ବିଧାତା କରିଛି । ଅଛି ତହିଁରେ
 ଧ୍ୟାନ । ସିଦ୍ଧି କରି ନ ପାରଇ କର୍ମ ବଳୁ ଆନ ॥ ସ୍ବରୂପ ପୀୟୂଷ
 ହୋଇ ହୁଏ ଅନୁମାନ । ସମସ୍ତ ମତରେ ନାହିଁ ମଧୁରସମାନ ।
 ଲଭ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ନୁହଇ । ଯିବା ଜାବ ରଖିବା କରଣିକି ବହଇ । ମନ
 କୃପଣକୁ ଯେଉଁ ଚରିତ ରଚନ । ଗଣ୍ଡ କରି ଥୋଇଅଛି କରି କି
 ଯତନ । ମାର ତସ୍ବର ଭୟରେ । ଦକ ଦକ ହେଉଅଛି ମାସି
 ହୃଦୟରେ ॥ ପଦା କରିବାରେ ନିଶ୍ଚେ ଦେଲଣି ତାହାର । ବିଚାରର
 ଦୁଃଖ ବଶା କରିବ ସଂହାର । ସବୁ ଭଲ ବର୍ଣ୍ଣିବଳୀ । ଆଜିଯାଏ
 କେହି ତାହା ପାରିନାହିଁ ବଳି ॥ ଭେଟୁଁ ବୁଦ୍ଧି ହେବ ଯେ ପ୍ରମାଦ
 ଅପକାର । ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇବେ ଉପମା ରଚନ ଅପାର । ଆଖିବାକୁ
 କାହିଁ ତର । ପ୍ରଳୟସୂଚକ ଯାକ କରିବେ କାତର । ଏ ହୋଇଲେ
 ନବସୃଷ୍ଟି ହେବ ସେ ରଚିତ । ସଲିଳ ବିହାର ତହିଁ ହୋଇ ଯେ
 ଉଚିତ । ସେହି ରସ ଜରଜରେ । ନୋହିବ ଲଳସ ଆଉ ଆନ
 କାରଣରେ ॥ ସି ବିଧ ବଶିକରଣ ବୋଲନ୍ତି ସଂସାରେ । କି ମନ୍ତ୍ର

କି ମଣି କେଉଁ ଅଭିଷେପ ପାର । ପରୁରନ୍ତୁ କେ ଉପାୟୀ ଦେଖିଥାନ୍ତି
 ତାହା ଚତୁର୍ବଳ ବେଳପାଇ ॥ ଉଣା ଅଧିକେ ସଂଯୋଗ ପୂର୍ବରୁ
 ହୋଇଛି । ଶଶା ରହି ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁକ୍ର ପ୍ରାୟୁଷ ପିଇଛି । ଗଲ ଏକଲବ୍ୟ
 ପଦ । ଉକ୍ତି ପରିଚୟ ଏହିଠାରୁ ଆସିବ । କୁମାର ବରୁଣେ ମୁଁ ତ
 କମଳା ଅଟଇ । ପୁଂସ ବଧୂ ଜାନ୍ତୁଲି । ମୋତେ ସେ ଘଟଇ ଶୁଣ
 ଚିତ୍ତା ଲକ୍ଷଣ । ଉକ୍ତି ବାଣୀ କର ଦେଲ ବଚସଣ । ପୁନଃପୁନଃ
 ଶ୍ରବଣ କରଇ ପୁରସିକ । ହୋଇବେ ବଡ଼ାଇ ଶ୍ରୀମତୀ ଏବେ
 କରଣିକ । କିନା ଅନାୟାସେ । ବ୍ରହ୍ମପଦ ପୁଣ ମୋର ଜାତ
 ହୋଇ ଆସେ ॥ ଗଜବସନ୍ତା ଶ୍ରବଣ ପୂର୍ବ ତମ୍ଭା ପର । ଭ୍ରମର
 ମୋହିତ ତହିଁ ନୋହି ପରମ୍ଭା । କବା ହେଲେ ସେ ପରିରେ ।
 ଏ ଶବ୍ଦ ପିବାର ହେବ ନ ରହି ଶରୀରେ ॥ ନାଗର ଶ୍ରବେ ପଦ୍ମମା
 ପୁରଇ ନିଳୟ । ମୁଦ୍ରା କର ନ ରଖେ ସୁଦ୍ଧାରେ ଲୟ । କି
 କରବଟି ତେମନ୍ତେ । ଦହିହେବ ନିରତେ ସାଗର ପୁତ ମତେ ॥
 ବାଳୀରୁପ ଗବେ ଶ୍ରୀ ବୋଲନ୍ତି ଜଗତେ । ନାହିଁ ତ ମୋ ପ୍ରାୟେ
 ଶୋଭା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗତେ । ଆଉ ଆଗତେ ନୋହିବ । ଏମନ୍ତ ପୁରପ
 ପୁବା ତତ୍ତ୍ୱ ନମୋହିବ । ପୁରୁଷ ଶ୍ରବେ ପୁତନା ମଦନ ନନ୍ଦନ ।
 ହୋଇ ନାଗର ଶ୍ରୀ କି ଶ୍ରୀପଦ ମଦନ । ଛନ୍ଦ କରବ ତା ଶ୍ରୀ ।
 ପୁନଃପୁନେ ଅଛି ପୁଣି ଶମ୍ଭୁକୁ ସମ୍ଭାଳି ॥ ରାମା ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀବର
 କଠିନ ପାଷାଣ । ରସିତ ନୋହିବେ ପର ସେ ହେମ ରସାଣ । ଶୁଣ
 କମଳା ବହନ୍ତି । ହେବ ଅଙ୍ଗୀକୋଳ ମୋତେ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି ॥
 ସିଂହାଣ ବରୁଣେ ମୋତେ ନ କରବ ଦୟା । ଗିରିପରିରେ କଠୋର
 ହୃଦୟ ଉଦୟା । ଏଥୁ ଭରସା ହୁଅଇ । ଭଲ କରି ନାହିଁ କେଳ
 ଉପମା ହୁଅଇ ॥ ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦେ ହୋଇଲ ନିର୍ମଳଶ୍ରବ ଆଶା । ଦେଖି
 ପୁଣି ବୁଦ୍ଧି ଆଜ ଭେଟ ହେବା ଆଶ । କେନ ଗଲେ ନିତି ଆସେ ।
 କାବ୍ୟ ସର୍ଗ ଉଦ୍ଧା ଯଥା ଆନ ଦୃଢ଼ ବସେ ॥ ଏତ ପରାକୃତ କାବ୍ୟ ।

ପ୍ରହ ପ୍ରାନ୍ତ ସତ । ଦୃଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଏଥୁ ଅଛି ବିଶେଷତା । ଯେନ
ନୈଷଧ ପରାୟେ । ଉପଇନ୍ଦ୍ର କହେ ବୁଧ ପ୍ରମୋଦ କରାଏ । ୩ ।

—ଲବଣ୍ୟବତୀ—

ଦ୍ଵାଦଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଚେତ ରୁଚୁଷ ରୁଚିଲ ନିଶିନାଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ଦିବ୍ୟ ତରୁଣ
ମାରି ହୃଦେ ହାତ ନାଥ ନାଥ ବୋଲି ଅତି ଉଚ୍ଚେ କଲ କାରୁଣ୍ୟ ।
ଖୋଜେ ଅଧରେ । ଚେତନା ହତ ସେ ବିଧରେ । ଶେଜ ଲେଉଟାଇ
କବସ ପିଟାଇ କର ଭରି କୁଜ ସନ୍ଧରେ । ପୁଣି ବୋଲଇହେ ଜାଣି
ମୁଁ ନ ଥିଲି ଦଇବ ତୁ ଏଡ଼େ ଦାରୁଣ । କ୍ଷୟାତୁରକୁ ସୁଧା ତୁଲ୍ୟ
ଭୋଜନ ପରଶିଲୁ କେଉଁ କାରଣ । ଭୁଞ୍ଜି ବସିବ ବେଳେ କୁଳିଶ
ଦୃଷ୍ଟି କଲୁ । ଯେବେ କଲୁ ତେବେ ପରଶ ନ ନେଲୁ ଏଡ଼େ
ବ୍ୟାକୁଳ କିମ୍ପା କଲୁ ॥ ଏକାଶୀ ଶ୍ରବଣେ ଶୁଣି ସଖୀ ଗଣେ
ପରୁରିଲେ ଏ କି ବିଷୟ । ତାର ତରଳ ନୟନରେ ସରଳ ହୃଦୟ
ପୁରାଇଛୁ ଲୁହ । ବାଳୀ ରତନ । ବାଳୀଶ ପରାଏ ହୋଇଲୁ ॥
ପୁରୁଷ ପଦ ଦିବାକର ଅଗ୍ୟମ ପୁର କାହୁଁ ପ୍ରିୟ ପାଇଲୁ ।
ବୋଲେ ନାଗରା ସାଗରେ ସ୍ନାନ କରି ଯେମନ୍ତ ତୃଷା ନ ତୁଟିଲୁ ।
କଲୁ ତରୁରେ ଫଳ ନାହିଁ ଯେମନ୍ତ ତେମନ୍ତ ଦଶାକୁ ଦଟିଲୁ । ଦିବ୍ୟ
ପୁରୁଷେ । ଆସି ରସି ବସି ମୋ ପାଶେ । ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ମେଲେ
ରସଜାତ ବେଳେ ବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇଲୁ କି ଦୋଷେ । ଆଳ ଭାଳରେ
ତମନ ମହାରୁଦ୍ଧ ପରାୟେ ଏହୁ ଅନ୍ତଃସ୍ଵର । ଉରଗ କଞ୍ଚୁକେ
ବେଶ୍ମିତ ହେବାର ରାସି ଦିବସେ ଉୟୁକର । ଆଜି ତହିଁରେ ।
ପବନର ମାସ ସ୍ମରଣ । ଏ କେଉଁ ଦେବରେ ଗମ୍ୟ ହୋଇଥିବ
ଭେଦିତ ନ ଥିବ ମନୁଷ୍ୟ ॥ ଜେମାକୁ ପୁଞ୍ଜିଲେ ତାଣ୍ଡବ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ।

ଦେଖିଛୁ ତ ଶିବ ସଦନେ । ତହୁଁ କେଉଁ ଦେବେ ବଣ ହେଲୁ ଏବେ
 କି ଅବା ରସିଲୁ ମଦନେ । ଶୁଣି ସୁନ୍ଦରୀ । ଶିବ କମ୍ପାଇ କଲ ନାହିଁ ।
 ଧ'ଣୀ ପୁଣୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ସୁତାକୁ ବୋଇଲୁ ସ୍ବପ୍ନରେ ଭୁଲ କସ ପାଇଁ
 ଚକ୍ରର ଶୋଭା ମୁକର ପ୍ରତି ବିମ୍ବ ଆଲିଙ୍ଗନେ ଯେବେ ଆସିବ ।
 ମୃଗତୃଷ୍ଣା ଜଳ ତୃଷାକୁ ସ୍ବପ୍ନ ତେବେ ସତ ଦିଶିବ । କହେ
 ସଗବ । ସୁତା ସବୁ ବଡ଼ ଦଇବ । କାହା ମନେ ଥିଲା ଅଗାଧ
 ସମୁଦ୍ର ତଳୁ ଭିତରେ ସମ୍ଭାଇବ । ସେ ପୁଣି ବୋଇଲେ ସେ କଥା
 ସେ ରୂପେ ଏକଥା କୁଞ୍ଜଟୀ ପ୍ରାବନ । ପବନକୁ ପାଶ ପାତକସିଥଲେ
 ସେ କାହିଁ ହୋଇବ ବନ୍ଦନ । ପୁଣି ସେ କହେ । ଆଶା ଅନିରୁଦ୍ଧ
 କେମନ୍ତ । ସେ ବୋଲେ ସତେ ଯଦୁପୁରେ ସେ ଥିଲା ଜାଣିଲେ ଏ
 କାହିଁ ସମୁଦ୍ର ॥ ପରମଳା ନାମେ ସଜନୀ ବୋଇଲୁ ଜେମାକୁ ଅନାଇ
 ମହିକ । ଆଖି ଆଉଁ ଦେଖି ନ ପାର ସଙ୍କେତ ଭୋଳ ହୁଅ
 ହୁଅ କାହିଁ ପାଇଁକି । ନେହେ ସୁପନ । ସତ ରୁହୁଁ କିନା ବାଳାକୁ ॥
 କେଉଁ ଦେବାର ଏ ମାୟା ହେଲେ ହେବ ଲଭିଛି ବଲ୍ଲଭ ଲୀଳାକୁ ॥
 ଗଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ପାଟଳ ରମ୍ଭ ବାରେ ତାମ୍ବୁଳ ବୋଲତ ଲଗିଛି । ପାନ
 ବଣରେ ରଦବାସ ବିଶେଷ ଶୋଭା ଦନ୍ତ ସତେ ହୋଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ର
 ବଦନ । ଠାବେ ଠାବେ ଅଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିଛି । କାମ କାତରେ ଭଡ଼ିଛି
 ତରତରେ କଙ୍କଣ ପ୍ରଦରେ ପୀଡ଼ିଛି ॥ ଛୁଇଁବା ବେଳରେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
 ଜେମାର ଦେଇଥିବ ସିନା ଆଦରେ ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ଅନାମିକା
 ମଣ୍ଡନ କେହି ଦେଖିଛୁ କି ଏ ପୁରେ । ଯହୁଁ ଦେଖାଇ । ଏ ରୂପେ
 ସଙ୍କେତ ନିକର । ଏ କାଳେ ଜଣେ ରୁହିଁ ବୋଲେ ବଡ଼କୁ ସେ ପରା
 ଏ ଶବ୍ଦ ସୁନ୍ଦର ॥ ଉପମା ସୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି କରି ବିମ୍ବୋଷ୍ଟି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
 ବଲ୍ଲଭ ରୂପକୁ । ଦେଖି ଭଲିଲେ ପରମେଷ୍ଠି ଗୋଟିଏ କଲ
 କୋଟିଏ କନ୍ଦର୍ପକୁ । ସବୁ ସଜନୀ । ଅନମେଷ ହୋଇ ରହିଲେ ।
 ନୋହିଲେ କାହିଁକି ଜଗତମୋହିନୀ ମୋହିଲୁ ମନକୁ କହିଲେ ॥

ପ୍ରବୋଧ କଲେ ଏ ବିଧିରେ ସଧିରେ ବୁଦ୍ଧିରେ ଦେଖାଇ ପ୍ରମାଣ ।
 ପୁରୁଷ ପଦେ ଏହାକୁ ପ୍ରତି ପଦେ ତୋତେ କଲ ଧାତା ନିର୍ମାଣ ।
 ଆଉ ଆନରେ '। ସଙ୍ଗତ କାହୁଁ ଭୁଆଇବ । ତୁଳା ପାସେ ଉଣା
 ଅଧିକ ପଦାର୍ଥ ପଡ଼ିଲେ କି ସମେ ରହିବ ॥ ଏତେ କହି ଦେଲେ
 ନିତକି ବତାଇ ସେ ଦିନୁ ବହିଲ ସଖକୁ । ସୁପନ ସଙ୍ଗ ପ୍ରସଙ୍ଗ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଗୁଣ୍ଡି କରୁଥାଏ ଦିନକୁ । ନିଦ୍ରା ହେବାକୁ । ଶରଧା
 ହୋଏ ଏହା ଭାବ । ପୁଣି ସେ ପୁରୁଷ ପାଶକୁ ଅଇଲେ ଅଞ୍ଚଳେ
 ଅଞ୍ଚଳ ବାନ୍ଧିଣୀ ॥ ବିରହ ଅଧିକ ଧିକ କଲ ବେଶ ହାର ଭାର ଧର
 ଶୟନ । ଅପଦନେ ଘର କଲ ସୁର ଜ୍ୱର ମାର ପୁର ହେଲ
 ନୟନ । ମହା ଆକୁଳ । ଜନତ ହୋଇଲ ନିରତେ । ଫ୍ରୋକ
 ଫ୍ରୋକ କରି ତନୁକୁ କାଟିଲ ମଦନ ବସାଇ କରତେ ।
 ବୋଲଇ ସଖୀରେ ବିଚିତ୍ର ନାଗର ସ୍ନେହ ସାଗରେ
 ନିମଜ୍ଜିଲ । ଅବଶ୍ୟ ଲଭିବ ଭାବ ରତନକୁ ଏମନ୍ତ ଚିତରେ
 ହେଜିଲ । ଏତେ ବେଳକୁ । ଶାବନ ଆଶାକୁ ଛାଡ଼ିଲ । କାମ
 ଭ୍ରମେ ପଡ଼ି କରମ ବଶରେ ସୁଳ ନ ପାଇ ବୁଡ଼ିଲ ॥ ଯିବାକୁ
 ଶାବ ଶୋଚନା ହେଉନାହିଁ ଏହି କଥାକୁ ମନେ ଭାବ । ସାଗର
 ଝାସ ଫଳ ନିକଟଅର୍ଥ ହେବ ମନଶିବା ପାଇବ । କୃପା କରିକ ।
 ଆଉ କର୍ଣ୍ଣଧାର ହୋଇବ ॥ କଲ କଥା ଯେତୁ ଅନ୍ୟଥା କରିଛି
 ଏମନ୍ତ ଦାରୁଣ ଦଇବ । ସଖୀ କହିଲ ଦୁଃଖ ସହ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ
 କାର୍ଯ୍ୟ ଲଭି ଅବଶ୍ୟ । ହରି ଅରଦାତ ସହି ରହିଲକୁ ଶୁଦ୍ଧ ପିଉଛୁଟି
 ପିପୁଷ । ତୁ ଯେ ତୁଷାରୀ । ଶୁଭକା ତୋ ଚୂଷା ହରିବ । ମଙ୍ଗଳ
 ଚଳନେ ଉଠିଲ ଘନ କି ଜଳ ବରଷ ନ କରିବ ॥ ଏକାଳେ
 ବଳୟ ଶୋଭା କୁବଳୟ ନୟନ ମଳୟ ସମୀରେ । ନୂଲେ ଶ୍ରେଣୀ
 ପ୍ରୀତି ତୁମ୍ଭକୁ ବୋଲୁଛି ସେହି ଗୁଣ ବହ ମୋ ଠାରେ । ଆହେ
 ପବନ । ବୋଲୁଅ ଜଗତ ଶାବନ । ଏବେ ମୋ ଶାବନ ନେବାକୁ

ପବନ । ବୋଲୁଅ ଜଗତ ଜୀବନ ॥ ଏବେ ମୋ ଜୀବନ ନେବାକୁ
 ହୋଇଛୁ ଯଥା ସନ୍ଧି ପାତେ ଜୀବନ ॥ ଯହିଁ ତହିଁ ତୋତେ ମଧୁକାଳ
 ହୁଏ ଦକ୍ଷିଣ ଶବଦ ପ୍ରକଟ । ସେତୁ ହେତୁରେ ଯେଉଁମାନେ
 ରଖିଲେକି ନିନ୍ଦିତ ସେତ ମର୍କଟ । ମନ୍ଦ ମରୁତ । ବୋଲୁଛି ଯେଣୁ
 ତନ୍ମୁ ପୋଡ଼ୁ । ଦେବତା ହୋଇଲେ ପୁଣି ମାତା ଗୁଣ ସୁବଣ
 ପରାସ୍ତେ ନ ଛୁଡ଼ୁ । ଲାଗିଲେ କିମ୍ପା ବ୍ୟଥାତ ନ କରିବୁ କାଳେ
 ବୋଲୁଛୁ ଖଣ୍ଡ ଭୁତ । ଏତେକ ବିବେକ ଇନ୍ଦ୍ର ନୋହିଲ ଦେହରୁ
 ହେବ ବଳବନ୍ତ । ଜଳ ପବନ । ଏକ ସିନା ସୁଖ ନ ଘେନ ।
 ରାମଠାରୁ ଜଣାଯାଉଛି ନିସତ ହେବ ଗଲବେଳେ ଜୀବନ ॥ ପୁଣି
 ଶୁଣି ପୀକବାଣୀ ବାଣୀ ଜଇମିନିଙ୍କ ମଣି ବଜ୍ରପାତ । ତେତନା ବଶେ
 ଅବଶେ ବସେ ଭାଷେ ମୋ ହାତରୁ କେଉଁ ମହତ । ମୁଁ ଯେ ଅବଳା
 ମୋ ବଧ ଜଗତ କଳୁଷ । ବକୁଳ ଆସିବ ଆସୁ ଦ୍ଵିଜ ହେଲେ
 ହୋଇଲୁ କି ଜ୍ଞାନ ବିନାଶ । ପଞ୍ଚମସ୍କରେ ତୋ ପଞ୍ଚଗର ଥିଲା ପଞ୍ଚଭୁ
 ଇଚ୍ଛା କରି ମୋର । କଳକଣ୍ଠ ନାମ ଆଦ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଏବେ ଅଶ୍ଳେଷ
 କଲୁ କି ଆକାର । ଆଗୁ ଜାଣି ମୁଁ । ନ ଥିଲ ଏମନ୍ତ ବୋଲଣ
 ବ୍ୟାଧ ପେଶି ବଧ ବିରୁଦ୍ଧ ଥିଲେ ତୁ କିମ୍ପା ଦେଖାନ୍ତୁ ବଡ଼ପଣ ॥
 କୁସୁମ ଶରକୁ ପୁଣି ବୋଲୁଅଛୁ ହତ୍ୟା ଘେନିବୁ କି ମୋହର । ଏ
 କେଉଁ ବଡ଼ାଇ ମନୁ ଜାତ ହୋଇ ମନ୍ଥଥ ପଦ ପୁରସ୍କାର । ତୁ କି
 କସ୍ତୁରୀ । ଠାରୁ ଏ ଘାଷାକୁ ପାଇଲୁ । ପଶୁ ସମୂହ ଅତେତ ଦ୍ରବ୍ୟ
 ସଙ୍ଗେ ବିରୁଦ୍ଧେ ତୁଳନା ହୋଇଲୁ । ଯେ ବୋଲେ ମାର ତାହାକୁ
 ତୁହିମାର ନ ମାର ବୋଲେ ମୁଁ ନିରତେ । ମୋତନ୍ତ ନାଶ କରି ବାସ
 କରିବୁ କାହିଁ ବିରୁଦ୍ଧ କରୁ ଏତେ । ଦେଖ ଅନଳ । କାଷ୍ଠକୁ ନଷ୍ଟ
 କରି ଲିଭେ । ପ୍ରେତ ହେବାରୁ ପ୍ରେତ ପତି ସମୀପେ ନେବା ବିରୁଦ୍ଧ
 କରୁ ଏବେ । ଯାହାକୁ ମାର ତେଡ଼େ ସିଦ୍ଧିକେ କରି ଛୁଡ଼ିବୁ କି
 ନୋହେ ବେଗୁର । ଯାହାକୁ ମାର ତହିଁରୁ କେତେ ଭୁକ୍ତ ପ୍ରାପକ

ହେଲଣି ତୋହର । ମୁଁ ତା ହୃଦୟ । ଏହି ସ୍ୱକୃତରୁ ନିଶ୍ଚୟ
 ପୂର୍ବରେ ଭୂତସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲୁ ଅନୁଚିତ ଚିତ୍ତ ଉଦୟ ॥ ସେଗରଣ
 ଶବ୍ଦ, ଶେଷକୁ ରଖିଲେ ଆପଣାର ବାଧ ଏ କଥା । ସବ
 ସବଜ୍ଞାତା କଲ କଥା ପୁଣି କାହିଁକି କଲେ ସେ ଅନ୍ୟଥା । ନାହିଁ
 ଶୋଚନା ହେଲେ ହେଲ ମୁଁ ହିନିମାନ । ପୁଣି ଜାଣିବେ
 ବିଷଦୃଷ୍ଟ ସ୍ଥାପିବ ଉମା କରିବା ଦିନମାନ କାମୀର କେଉଁ
 ଦେବତାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନିଶ୍ୱାସ ଦୁଇକଥା ନାହିଁ । ସିର ଶମ୍ଭୁରେ
 ଶମ୍ଭୁର ବୁଢ଼ାଇଲି ତେବେ ରହିଲୁ ଜାଣିବେ ତୁହି । ଏତେ କହି ସେ
 ଶରଣ୍ଡାସ ତେଜି ମଉନ ॥ ଆଳୀ ଅଙ୍କେ ଢଳିପଡ଼ିଲ ବେଳକୁ କର୍ଣ୍ଣ
 ଫୁଟି କଲେ ଚେତନ । ସଲିଲ ସିଞ୍ଚିଲେସ ଧୀରେ ବିଞ୍ଚିଲେ ପଲ୍ଲବ
 ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଆଇ । ଦେଲେ ମୃଣାଳ ବ୍ୟାଳମଣି ତମକି ସୁପର୍ଣ୍ଣ
 ସୁପର୍ଣ୍ଣ ବୋଲଇ । କରେ ଭଜନ । ଶିବ ଶିବ ବୋଲି ବନିତା ।
 ଗଳାରହାର କରୁ କରୁ ବାହାର ଫୁଟି ଫାଟିଗଲେ ମୁକୁତା ॥
 ସହଚରୀ ତା ଚରିତ ଅନାଇ ଭୁରିତେ ଏମନ୍ତ ଆରୁର । ଦୂର
 କରିଣ ଶୁକ ସାଗ୍ର ପଞ୍ଜିଶ୍ର ଉପାଡ଼ିହେ ପୁଷ୍ପ ମଞ୍ଜିଶ୍ର । ଜଳାକବାଟି
 ଉଷାର ବାଟି କଲେ ହତ । ବିରୁରଲେ ନବ ବଧୂ ବଧୂ
 କେହି ନ ଦେଖିବ ଏହା ଶ୍ରବ ତ ॥ ଜଣେ ବୋଇଲୁ ଅତି
 ଯତ୍ନ କରିଣ ଗୋପ୍ୟ ମନ୍ଦିରେ ରଖିଥିବା । କେ କଭେ
 ଜନନୀ ହକସ୍ତ କାଳେ ହେଲେ କି ଉପାୟ କରିବା କେଉଁ
 ସଜନୀ । ବୋଇଲୁ ଏ ବିରୁର ଭଲ । ଘାସ ଦିଆଇ ଶଶ କୃଷ
 ହରିବା ମାଡ଼ବସୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ । କେ କହେ ଏ କିଛି ନୋହେ
 ଗଗନକୁ କେ ପୁଣି କରିବ ଗମନ । ଶୁଦ୍ଧ ଯୋଡ଼ି ହେବା ନିମିତ୍ତ
 କରିବା ଜଗ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନ । ଶୁଣି ସେ ବୋଲେ ସେ
 ପାପୀ ଶରୀର । ସିଂହକା ସୁତ ଉଦରକୁ ଚିରିବ ପଶୁ ହନୁମାନ
 ପୁକାର ॥ ଚତୁର୍ଥ ସଖୀ ବୋଇଲୁ ସବ ପର ବିରୁର ଏହିରେ

ସଜନା । କି ମନ୍ତ୍ରେ ବଶ କରନ୍ତାଇ ରହନ୍ତା ଏ ପୁରେ ହବସ
 ରଜନା । ମହାମାନ୍ଦିକ । ଜନ ମାନଙ୍କୁ ଗୋ ପ୍ରବୃତ୍ତ । ମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦନ
 ବୋଇଲ ଏଥୁ ତହୁଁ କର କମ୍ପା ବୁଆ ବରୁର । ବଡ଼ ହୋଇ
 କସ ହୋଇବ ଅଜିଲ କର୍ମ ସିନା ଶ୍ରେଣ କରବ । ସାଗର
 ମନ୍ଥନେ ଗରଳ ପାଇଲେ ଶ୍ରେଣ କରଟି ମହାଦେବ । ଶୁଣି ଏ
 ବାଣୀ । ସମସ୍ତେ ବୋଇଲେ ପ୍ରମାଣ । ଶିଶୁଷ ଦେହରେ ଏହା
 ଅରଜଲୁ କଲେ ଅତି ଉଦେକାରୁଣ୍ୟ ॥ ଲବଣ୍ୟନିଧର କି ବ୍ୟାଧି
 ବୃଦ୍ଧ ଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣିଲେ । ହୋଇ ଉତ୍ସୁକ ଚିକିତ୍ସକ
 ମନ୍ତ୍ରୀକ ହବସ କରାଇ ଆଣିଲେ । ଶୁଣି ସେ ଯାଇଁ । ଦେଖିଲେ
 ରମଣୀ ରତନ । ଜରତା ମୃଦୁସୁଲ ଆଗେ କହିଲେ ଏ ଜୁରକୁ
 ଏହି ବିଧାନ ॥ ରସ ବିନା ଏ ନ ଦୁଷ୍ଟକ ରୁଚିର ମଧୁର ଆହାର
 ହୋଇଲେ । ଶାନ୍ତି ହେବ ଶାନ୍ତିଶତାପ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚନ୍ଦ୍ର-କ୍ଷୁଦ୍ରରେ
 ଏକଶଯ୍ୟା କଲେ । ଶ୍ରେଣ ବିଷମ । ଶୁଗଳନ୍ୟ ହୋଇ ହୋଇଛି ।
 ପୁଷ୍ପପାକରେ ଯେତେକ ଅଭିଷେପ ଏ ଗୁଣ ନ କରିବେ କିଛି ॥
 କତରେ ଯେତେ ସଖୀ ଥିଲେ ଶ୍ରୀତରେ ରହିଲେ ବିରସ ମତରେ ।
 ଚତୁର ନାମେ ମାଳିନୀ ପରବେଶ ଏହି ସମୟେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
 ପୁଷ୍ପ ଗୁଣ୍ଡା ଦେନ ସନ୍ନିକଟ ହୋଇଲ । ଯେମନ୍ତ ସୁବେଶ
 ଯହିଁକି ପ୍ରବେଶ ଆର ଗୁମକୁ ସେ ରହିଲ । ହେ ରାମ କାମ ସୁନ୍ଦର
 ଗୁଣବନ୍ତ ଶିଳୀମୁଖ ଧନ୍ବ ଧାରଣ । ସୀତାମୁଖମୁଖୀ ରତି ପ୍ରମୋଦିତ
 ହରି ମିତ୍ରପଣ ପ୍ରମାଣ । ଜାଣ ବରହ । ବିପତ୍ତିହର ଚତପର । କହେ
 ଉପଇନ୍ଦ୍ର ରଞ୍ଜି ଶରବର ଏ ଗୁମ ଅତି ମନୋହର ।

ଏକଦିଂଶ ଛାନ୍ଦ—

—କୁମାର ଶ୍ରବଣ—

ରାଗ—ଧନାଶ୍ରୀ

ଶୁଣ ସୁଜନେ କୁମାର ମାର ବଣେ ଦିବସ ନାଶକୁ ଶବ ।
 ଚଢ଼ରେ ଯାଇଁ ସଢ଼ରେ ଚଢ଼େ ଶୁଭ ଅସ୍ତ ହୋଇବାକୁ ରବ ।
 ସେ ଶାର । ମନେ ସୁଖ କରଇ ଅପାର ସେ ॥ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ
 ନୁହଇ ସ୍ଥିର ସେ । ତନୁ ପୁଲକି ଉଠଇ ତାର ସେ ॥ ବୋଲଇ
 ହେ ମିତ୍ର ପଦ କର ସାର୍ଥ ମୋଠାରେ ସୁଦୟା ବହି । ଘେନ
 ତୁମ୍ଭେ ଘନମଣି ମୁଁ ସୁଭାବେ ପୁଣି ତ ପଦୁମା ସେଷ । ହେ
 ଦେବ । ସବୁକାଳେ ମିତ୍ରପଣ ଥୁବ । ମୋତେ ଯାବତ୍ ପଦ
 ଦେବ । ଯେତେବେଳେ ବରୁ ଉଠେ ହେବ ॥ ପୁଣି ବିରୁଦ୍ଧ
 ମୋର ଦୃଢ଼ ହୋଇ କେ ଆସନ୍ତା ଶୀତ ଘେନ । ଶୁଭ ଦିନ
 ସଙ୍ଗେ ଶୀତକୁ ଉଜନ୍ତା ହୁଅନ୍ତା ଘର ରଜନୀ । ସେ ଏତେ । କହି
 ଦିଅନ୍ତା ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରରେ । ପଣି ଗବାକ୍ଷେ ବାଳା ପଣତେ ସେ । ଆଜ
 ଯୁବାକୁ ତୋଷ ରତାନ୍ତେ ସେ ॥ ଧାତା ବେଶରେ ସୁରସର ମଧ୍ୟରେ
 ହରିଲ ବାରରମଣୀ । ଯଥା ଦୃଷ୍ଟ ଲୋକ ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ କହେ
 ବାଳକେ ତଥା ବାଣୀ । ସେ ତଥା । ଦିନେ ନିଷେଧଲ ରତି
 କଥା ସେ । ପାଶୋରିଲକ ମଦନ ବ୍ୟଥାସେ । ମାର ବଧୁ ବୋଲଇବା
 ଦୃଷ୍ଟା ସେ ॥ ନବତରୁଣୀ କାମସିନ୍ଧୁ ତରଣୀ ତରଣୀକ ଗୁଣ୍ଡି ଶବେ ।
 ଫୁଲକୋଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ ତା ନ ତୁଟିଲ କେତେ ଦଣ୍ଡ ପୁଣି ଥୁବେ ।
 ଏ ଶୁଭ । କେତେ ବେଦନା ସହିବ ତନ୍ତ୍ର ନ ତୁଟିବ ସନ୍ତାପ-
 କୁଶାଳ । ପ୍ରେମ ରସ ସେବନ ବହିଷ୍ଟ ସେ ॥ ଯେତେ ସୁସାସ୍ତ୍ର ଅଭିଶାସ୍ତ୍ର
 ତାହାଙ୍କ ନିଶ୍ଚୟ ବତାସ ହୋଇ । ଜଳଧି ହୃତାଶେ ଉଡ଼ାଇ
 ତପନ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତା ନେଇ । ସେ ତେବେ । ମନ ସନ୍ତୋଷ
 ହୁଅନ୍ତା ଶବେ । ନିଶୀ ହୋଇଥାନ୍ତା ଶବ ଦିବେ । ହୁଅନ୍ତା

ସେ ତନୁ ଭିନ୍ନ ଲବେ ସେ ॥ ଆରତ ନିନାଦ କଲେ କୋକନଦ
 ମଧ୍ୟେ ଏ ସମୟେ ରବି । ଆକାଶ ସର କୋକନଦ
 ପରାସ୍ତେ ଧରି କୋକନଦ ଛବି । ସେ ଖରେ । ଶୋଭା ଦେଲେ
 ତରମ ଭୂଧରେ । କାମ ଜଗତ ଜୟ କାମରେ । ଜବା ଦେଲ କି
 ବାରୁଣୀ ଶିରେ ସେ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ଅନୁରାଗ ଅଧିକ କେ ଦେବ
 ମନରେ ଭାଳି । ଦ୍ୟୁମଣି ବିଷାରେ ନଗ ଗୁଣିକ ଆଗ ପୁଂସ
 ରାଗତୁଳି । ସେ ତୁଳି । ଦେଲ ତେଣୁ ରଙ୍ଗ ପାପାବଳୀ ॥
 ପୁଣି ବାଳୀ ଅନୁରାଗ ତୁଳି । ସେ ତ ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ରାଗରୁ ଝୁଲି ସେ
 ବାରୁଣୀ ତରୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ପଞ୍ଚୁ ଖେଳି ସିନ୍ଧୁ ମର୍ଜନକୁ ଗଲ ।
 ସେହି ରାଗ ରଙ୍ଗ ଯୁଗତେ ଜଗତେ ହୃଦରେ ପ୍ରକାଶ କଲ ।
 ତା ବୁଝି । ନୃପନନ୍ଦନା ଆନନ୍ଦ ହୋଇ । ଗଣ ଦେଶ ଲେମ
 ଉଲ୍ଲସାଇ । ଏହି ଭାବନା ମାନ କରଇ ସେ । ସଖୀ ବେଢି ତନ୍ତ୍ର ମୁଖିକ
 ମୋହର ବେଶ କରୁଥିବେ ପରା । ରସିକାକୁ ରସେ ଆସିବାକୁ
 ପାଶେ କରିବନ ଚିତ୍ତଭାବ । ମୁଁ ଧନ୍ୟ । ଆଜ ଛୁଇଁବ ତା ଅପଘନ ।
 ପୁଣି କହବି ଗୁଟୁ ବଚନ । ବିଶେଷତଃ ଦେବ ଆଲିଙ୍ଗନ ସେ ॥
 ତୁଳି ଶାବ ରହିବାକୁ କେତେ ଦିନ କରିବ ପରାଶ ସଖୀ
 ତୁମ୍ଭ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓଷ୍ଠ ପାଦଦାନ ବାସ ନ ପାରିବ ରଖି । ତା ଦେଖି ।
 ମୁଁ ଯେ ହୋଇବି ପରମ ପୁଣୀ । ସେ ଯେ ଉରେ ଉର ଦେବବି
 ଯୋଖି । ମନ ମନକୁ ହୋଇବି ସାକ୍ଷୀ ॥ ବାଳା ବିରୁରଇ ପରାଶ
 ପତିଙ୍କି କି କରି ଦେବଟି ରତି । ଦେଖିବେ ପରା ମୋ ପ୍ରାଣ
 ଜୀବନକୁ କି ଦେଉଛି ଆଜ ରାତି । ସେ ଭାବି । ଦେଖୁ ମାନଙ୍କୁ ଉପନ
 ଦେବ । ଶାବ ଥିବାଯାକ ଥିବି ସେବି । ପାପ ସେ କାଳେ ଯିବଟି
 ଲଭି ସେ । କଳିଆଇ ବାସ ରଖି ନ ପାରିବି ସୁଭାବେ ଅବଳା
 ମୁହିଁ ଉଦ୍ଧତ କଥା ଏ ନିବାନ ସଙ୍ଗମେ କରିବାର ନାହିଁ ନାହିଁ ।
 ହେ ବିଧି କାନ୍ତେ ନ ଦେବ, ବିବାସ ବୁଝି । ସବୁ ରଚନ ।

ତୁମ୍ଭର ସିଦ୍ଧି । ରସତନମନ ରସନଧି ସେ ॥ ଯାମନା ଦେନ ଅନ୍ତର
ହେବା ଦୋଷ ତନ୍ତ୍ର ଛଡ଼ାଇଣ ପାଇଁ । ତାର କୁମୁଦନ ପାଶକୁ
ପ୍ରଦୋଷେ ଦୁଃଖ ଆଶ ପଠିଆଇ । ସେ କାଳେ । ତାର ବଚନ
ମନ୍ତ୍ରର କଲେ । କେନ୍ଦ୍ର ହସିଲା ଝଲକ ଛଲେ । କେନ୍ଦ୍ର ହସିଲା
ବର ମୁକୁଳେ ॥ ସେ ସମୟେ ଗୁର ପାଞ୍ଚ ସହଚର ବରୁର ମଣ୍ଡନ୍ତି
ପୁର । ରସିକ ବଧୁ ବଧୁ ମଧୁଶଯ୍ୟାକୁ ଯେ ହୋଇବ ମନୋହର ।
ସେ ଗୁରୁ । କର୍ମେ ବିଶ୍ୱକର୍ମାମୟ ଗୁରୁ । ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟଜନପତି ପୁରୁ ।
ଦେଖି ନେତ୍ର ବଶ କରେ ଦୁରୁ ॥ ବାସ ବାସବ ଦେଖିଲେ
ଗଉତମ ଉତ୍ତମ କଲେ ଶିଷ୍ୟବେ । ଲଙ୍କା ଲୋକମାନେ ମାନେ
ଦୁନୁମାନେ ମାନସରେ ପ୍ରଶଂସିବେ । ସେ ହର । ଚିତ୍ତ ନ ଗଲ ଏ
ମନୋହର । ତୁମେ ଶୁଣାନେ ନ କରି ଘର । ଗୁଣି ବଶ କେ
ନୋହିବେ ନର ॥ ସୁଧାଂଶୁ ପରି ମୋତିସୁଧା ବସୁଧା ବିଶୁଦ୍ଧ ରଜତ
ବାଡ଼ । ପ୍ରତି କୋଠିରେ କଳା ଚଉଁରେ ପ୍ରତିମାମାନ ନିବଡ଼ ।
ସେ ଝଲି । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ହୋଇବାକୁ ଶଳି । ମାନଲତାରେ କଶିଛି
ଝଲି । ପ୍ରତେ ବନେ କ ବରନ୍ତି କେଳି । ଶ୍ରମ ଘର୍ମ କ୍ଷୀଣେ ଦକ୍ଷୀଣେ
ଗବାସ ଆରାମ ପାଶେ ରଞ୍ଜନ । ପ୍ରମୁ ଆରମ୍ଭେ ରମ୍ଭେରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ
ଶୋଭା କରେ ଭୁଲିତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ । ସେ ଭୁଲ । ମହାରମଣୀ ମଣିଜଳ
ହୋଇଛନ୍ତି ଅତି ଜ୍ୟୋତିର୍ଶୀଳ । ପରେ ମନୋର ହେମ ଡାଳ ॥
ଯହିଁ କାତ ବାଡ଼ ତରୁର ଲୋକନେ ସଭର ସଲିଳ ଭ୍ରମ । ବଇଁଛୁର୍ଯ୍ୟ
ଉଚ୍ଚ ପକ୍ଷଜ ପ୍ଳୁଟିକ କମ୍ବୁଦ ପ୍ଳୁଟିଲ ରମ୍ୟ ସେ ଦେନ । ତହିଁ ହଂସ
କରେ ବ୍ୟର୍ଥସ୍ନାନ । ମଧୁପାଳ ମିଳି କରେ ସ୍ନାନ । ବଶ ନ କରିବ
କାହା ମନ ॥ ଯହିଁ ମାଳମଣି ସୋପାନ ରମଣୀଗତି ସୁଖମଣି କେଳା
ମଧୁର ନାଦ ଆଳପରେ ନାଚନ୍ତି କଳାପୀ କଳପ ଟେକି । ସେ
ପୁର । ମହାମଣ୍ଡନାର ସହଚର । କଲେ ମଣ୍ଡନ କେମନ୍ତ କରି ।

କିଛି କହିବା ତହିଁ ମାଧୁଷ୍ଠ ॥ ନନ୍ଦତନୟ ବିନୟ ସ୍ବନୁଜାକୁ ସ୍ବନୁଜା
 ତଟରେ ଚାହିଁ । କନକଲତାଙ୍ଗୀ ଜନକସୁତାନ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଚାଟୁଆଇ ।
 ସେ ସ୍ବଜ । ଶିବ ଗେଡ଼ାଇ ମୋଡ଼ନା ପଛ । ଇନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ
 କରେ ତୁଛ । ମାୟା ନାଶରୂପରେ ଶ୍ରୀବତ୍ସ ॥ କନ୍ଦର 'ସଙ୍ଗତେ
 କୁବେର ବହର ବାନସ ସଙ୍ଗତେ ବାତ । ଶୋଭା ଧନ୍ୟା ମେନା
 ମୀନାକ୍ଷୀକ ଚାହିଁ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ତପ ହତ । ଏ ବଧୂ । ବିଷମାନ
 ହୋଇଅଛି ସିଦ୍ଧି । ଆଶି ତୁଟ ଯବନିକା ବାନ୍ଧ । କଲେ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ
 ଶୋଭାକୁ ବୁଦ୍ଧି ॥ ଶତ୍ରୁ ମୋହିତ ଲେହିତ ପୀତ ଶୀତ ବାସେ
 ତେଲଙ୍ଗୀ ମଣ୍ଡଣୀ । ଉତ୍ତମ କର ରୂପର ଖଦି ଫୁଲ ମାଳିକା ଖଞ୍ଜିଲେ
 ପୁଣି । ସେ ଗୁଣୀ । ଯାହା ପାଶକୁ ଯେ ଶୋଭା ଜାଣି । ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ପଣ
 ଖଞ୍ଜିଲେ ଆଶି । ଯଥା ଅର୍ଦ୍ଧକ ତାରକାଶ୍ରେଣୀ ॥ ହରିବାରଣ ଶୁଭ
 ତଳେ ସେ ସ୍ବାସ୍ବବାରଣକୁ ଥୋଇ । ଯତନ ରତନ ପଲଙ୍କ
 ଅଙ୍କରେ କୋମଳ ଶେଷ ଶେଷାଇ । ସେ ଆଳୀ । ବିଶେଷିତ ଶଙ୍କା
 ଏହା ଭାଳି । ନାଗେଶ୍ଵର କେଶର ମୁରୁଳି । ଦେଇ ସିଂହଲେ କର୍ପୁର
 ଧୁଳି ॥ ମୁକୁତା ଝାଲର ମଣ୍ଡିତ ମୁକୁର ବିତାନ ବାନ୍ଧ କେ ଛଳି ॥
 ବାଳା ଭାଳିଲେ ଅଳୀଶର ପୁରୁଷ ଥାଇଟି ମନରେ ଭାଳି । ସେ
 କହି ସାକ୍ଷ୍ୟ ପଲଙ୍କ ଖୁଣ୍ଟରେ ଶୋଇ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ତନ୍ତ୍ରକୁ ବଢ଼ଣାନାହିଁ ।
 ତାହା ପକାଇଥିବା ଗୋ ତହିଁ । ସେକଟା ଦଳ ବିଷ୍ଣୁ ସିଂହ ଅତରେ
 ଶୋଯାଇଲେ ଝୀନବାସ । ଏହି ବଧାନରେ ଅବନୀ ଶଯ୍ୟାକୁ
 ବିରତନ କରେ ବେଶ । ସେ ନାଶ । ବାରି ପୂର୍ଣ୍ଣ କଦି କାତଝା ।
 ନାନା ଜାତି କୁସୁମକୁ ଭରି । ଥୋଇଗଲେ ସନ୍ନିକଟ କରି ॥
 କୁନ୍ଦନ ପାତରେ ତନ୍ଦନ କର୍ପୁର ଅତର ପମାର ରୁଆ । ଲବଙ୍ଗ
 ଖଦୀର ପୁଗ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଙ୍ଗା ପାନ ପାଶେ ଥିଆ ॥ ସେ ଗାପ ।
 ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରେ ଶୋପ୍ୟ । ରଖି ଗଲେ ସେ ଭବିଷ୍ୟମାପ ।

ବାଳା ହରଷକୁ ଅନୁରୂପ ॥ ଗୃହ କପୋତ ପଡ଼ା ସାଗ ସଜାତ ଧରି
ପଞ୍ଜିଶକି ନେଲେ । ରଜନ ଥିବା ଯିବାର ଜାଣିବାକୁ ପୁର ପାଶେ
ଲମ୍ବାଇଲେ । ସେ ପୁଣି । ସୀତାପତି ରଘୁବଂଶମଣି । ଦବ୍ୟ
କାର୍ମକ ସାୟୁକ ପାଣି । ଉପଇନ୍ଦ୍ର ବରବର ଭଣି । ୨୮ ।

—...—

ଦ୍ଵାବିଂଶ ଛାନ୍ଦ

ଶଗ—କାମୋଦୀ

ଦେଖି ନବକାଳିକା ବକାଳିକା ମାଳିକା ଆଳି କାଳିକାକାନ୍ତ
ପୁର । ରକ୍ଷା କେମନ୍ତେ କରି କରିବା ମଉକଶ ଗତିକ ଏମନ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧ
ସେ । ସହଚର । ଶବେ ବଞ୍ଚିଲେ ଏ କାଳକୁ । କଥା ଥିବ କାଳ-
କାଳକୁ । ଏତେ ତ ସୀତା ଦିନ ହେଲ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଦିନ ନ ଲଭୁ ବଳିଭ
ମେଳକୁରେ ॥ ହିତ ଆନମାନକୁ ସତ କାର୍ମୀଜନକୁ ଅହପର ଅହତ
ଏହି । ହତ କୃଣାନ୍ତୁସାନ୍ତ ମାନନ୍ତୁ ଶୁନ୍ତୁ ଶୁନ୍ତୁ ତାପନ୍ତୁ ନିସ୍ତରଲ
ମହି ରେ । ସହଚର । ବିରହାନଳ ହୃଦୟଲେ । ଜଳେ ସେ
ହତ ନୋହେ ଜଳେ । କରୁଛି ଜାତ ଜାତ ବେଦକୁ ସତ ଶତହୁତ
ଛଳରେ ଘନକୋଳେ ରେ ॥ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦରୀ ଦଶଭୁତରୁ ଗଣ୍ଡ ଧରି
ଧରିଣୀ ଶୟନ କରିଛି । କଣ୍ଠେ ଜୀବନ ବନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନ ଘନ ଘନ
ନିଶ୍ଵାସକୁ ଛାଡ଼ିଛୁରେ । ସହଚର । ପକାଇଆପଣାଅଙ୍କର । ଲେଟିଲେ
ନ ଲଗାଇ କର । ଯେହୁ ଏଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ଝଞ୍ଜାମାଳ ପ୍ରବଳ ଉଡ଼ିଯାଇଛି
ଯହ କର ରେ ॥ ଘୋଟୁ ଘଟକୁମାର ତନ୍ତେ ଘଟ କୁମାର ପିକଡ଼ାକକୁ
ଶୁଣି ଯେହି । ଏ ନାଦ ସହିତ ହୋଇ ମହାବରଣ ରହିବଟି ଜୀବନେ
କେହି ରେ । ସହଚର । ପ୍ରନିତବେଳେ କର୍ଣ୍ଣେ କର । ଦେବତା ଏ
ଉପାୟ କର । ପୟୋଧରକୁ ଧରି ବିରୁଦ୍ଧ ପୟୋଧର ଗ୍ରାସେଟି

ପୁରୋଦରେ ଭର ରେ । କର ପିକକୁ ମୁକ ମକମକ ଶାମୁକ କାମୁକ
 ତମକକୁ ନିତ୍ୟ । ଗମା ଦେବାକୁ ଶିବା ବୋଗଣ ପୋଷିବା
 ଶଦାକୁ ମନାଇବା ବ୍ରତ ରେ । ସହଚର । ତୋଷ ଶଶ୍ଵତରଶ୍ଵତର
 ନିତି ଲିପାଅ ସୁଧାପୁର । ଧନକୁ ଉପରୁ ଧନକୁ କି ବରୁ ପେଷ
 ତା ନ ପରୁର ରୁରେ । ଦେଶ କେଳାକଳାପ ନାତେ ଟେକ
 କଳାପ ବିପ୍ରାଳାପ କରୁଛି କେତେ । ଏହାର କି ଲବଧ କରି
 ଅବଧ ବଧ ବ୍ୟାଧକୁ କହିବ କି ହାତେ ରେ । ସହଚର । ପୂର୍ଣ୍ଣବାଡ଼
 ଲଗୁଡ଼ପାଶ । ଦେନି କରନ୍ତୁ ବେଗେ ନାଶ । କର ସୁପସ ଗୋଷ
 ବ୍ୟଜନ ଆତପସ ଦେବକୁ ଦେବାକୁ ମନାଶ ରେ । ଦୁହ ଏଥେ
 ଉଦାସ ଦାସ କରିବା ଦାସ ଆଶୁ ସେ ପାଶେ ପାଶେ ଧରି । ଡାକେ
 କାଳକଣ୍ଠକ ବିରହିଣୀ କଣ୍ଠକ ଯାଉ ତ ଉଡ଼ପତ ସରି ରେ ।
 ସହଚର । ଉପାଡ଼ିବା ପୁଷ୍ପଲତାକୁ ତମନା ନ କରନ୍ତୁ ତାକୁ ।
 ସୁମନାରେ ସୁମନା ଲୋଭ ଭୁଞ୍ଜ ସୁମନା ହୋଇ ତାପିବେ ସୁମନକୁ
 ମରାଳ ମାନସକୁ ଯାଉଛି ମାନସକୁ ଏ କଥା କେବେ ନ ଆଶିବ ।
 ଯାର ନାହିଁ ଜୀବେଶ ତାର ଜୀବ ଜୀବେଶ ଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ
 କରିବ ରେ । ସହଚର । ପକ୍ଷପକ୍ଷରୁ ଉଡ଼ିଯାଇ । ଗୁଡ଼ିଦେବା
 ଉପାଡ଼ି ତହିଁ । ଆମ୍ଭ ନେସ ସମ୍ପତ୍ତି ପତି ସଙ୍ଗତି ଗତି ପାଇବାଯାଏ
 ଥାଉ ରହିରେ । ଜାତ ହୁଏ ଷ୍ଟୋଟକ ଯେ ଝଟକ ହାଟକ ତନ୍ତୁରେ
 ଲଗିବ ତନ୍ତନ । ଏ ମହୋଜ୍ଞଳ ଜଳ ଝୁଲନ ଜନ୍ମସ୍ଥଳ
 ହୁଇଲେ କରିବ ବହନ ରେ । ସହଚର । ଏହାକୁ ଯଦି
 କରୁଥିବା । ଭ୍ରମର ବରରେ ନ ନେବା । ହତ ଉର୍ଷାର ବାଟି
 କଲ ପରାସ୍ତେ ବାଟି, ଜଳାକବାଟି ନାଶିବାରେ । ଏ ଦୁରନ୍ତ
 ଦହୁର ତେଜନା କରେ ଦୁର ବିଦୁର କାହିଁ ଆନେ ପଡ଼ି ।
 ନରମକୁ ଏହାର ହରହାର ଆହାର ଗରୁଡ଼ କଲ କିବା ଲୋଡ଼

ରେ । ସହଚର । ଅରଜିଅଛି ଏ ଉତ୍ସବ । ଗରଜ ଗରଜ ମରବ ।
 କେ ହେବ ଏ ବରଦ ହୋଇ ସିଂହ ଶରଦ ମାରଦ ଦ୍ଵିରଦ
 ଭାବିବରେ । ୧୦ । ଏକାଳ ଏକା ଏକାଙ୍ଗରେ ପକାଇ ଡକା
 କହୁଁ ପଡ଼କା ଅଛି ବହି । କି କଲେ ଗିରିଟେକା ବୃତ୍ତମକଟେକା
 କରକା ମାରୁଛି ତୁହାଇ ରେ ସହଚର । ଏହି କାମନା
 ପଉରୁଷେ । ଏହା ଉଆଇଅଛି ଶେଷେ । ଯଥା ମାପଜାଳକ
 ତଥା ପରିପୁଲକ ପୁର ସୁତନୁ ତନୁଦେଶେ ରେ । ୧୧ । ଯେମନ୍ତ
 ମାରଧର ତେମନ୍ତ ନିରନ୍ତର ମାର ମାରଜନେଷ୍ଟ ବହୁ । ଯଥା
 ପକ୍ଷିଳା ମନ୍ଥ ମନ୍ଥଳା ଗଣ୍ଡ ସେହି ପ୍ରତି ପ୍ରତିଦିନରେ ହେଉ ରେ ।
 ସହଚର । ପିକ ପ୍ରାୟ ବାଣୀ ନ ପିଟୁ । ଅନ୍ଧାର ପ୍ରାୟେ ଚନ୍ଦ୍ରା ।
 ଘୋଟୁ । ମାର ମାର୍ଗଣ ପ୍ରହାରେ ପୁଣ ପୁଣ ମାଳଗା ସଙ୍ଗେ
 ହୁଏ ପୁଟ୍ଟରେ । ୧୨ । ହେଉ କାନ୍ତି ଗୁପ୍ତ ସପତ ହରିବତ ପବତ
 ତତ ହେଉ ଜ୍ଞାନ । ରଖିଛି ସବୁଠାର ଏହିପ୍ରକାର ଠାର
 ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁଠା କୁଠାର ଘନରେ । ସହଚର । ଯେତେ ଉପାୟ
 ଭାବିଲାଇ । ସେ ଚରିତ କିଛି ନୁହଇ ॥ ବୁଦ୍ଧି ସରିତ ତୁରିତକୁ
 ଘେନି ବାରିତ ନୃପତି କି କରଇ ରେ । କେ ପୁଣି । ବେଶେ
 ଯିବ ଜୀବଧବେ କହିବ ଜୀବଧବେ ନେଉଛି ଜୀବ । କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ
 ଭଜିବ ପଛେ ଯେମନ୍ତ ଯିବ ନ ବେଶିବ ମୁଖଶଙ୍ଖ ରେ ।
 ସହଚର । ତୁମ୍ଭେ ଚନ୍ଦ୍ର ସେ ଜୀବଜୀବ ॥ ଶୁଣିବା ଉପାୟ ସର୍ଜିତ ।
 ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲେ ଜୀବ ଏ ଶୁଭ ଅରଜିବ ଆସିବ ବିଳମ୍ବ ତେଜବ
 ରେ । ୧୩ । ପୁଣ ପୁଣିଲ ଏହିକାଳେ ହା ରବିବେତହିଁ ନ ସହି
 ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଲେ ଧାଇଁ । ଅଛୁକି ନାହିଁ ତୁଳା କରଣେ ପ୍ରାଣ ତୁଳା
 ଜାନୁବର୍ତ୍ତୀ ନାସେ ଦେଇ ସେ । ସହଚର । ଶସପିତୁଳା ପ୍ରାୟେ
 ବୁଝି । ଟେକି ପୁକିଲେ କର୍ଣ୍ଣଦୁଇ । ପର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସିଂହ ଶୀର୍ଣ୍ଣକଟିକ

ବିଷ୍ଣୁ ଲଳିତେ ଚନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଦେଇ ସେ ॥ ଚଣ୍ଡୀରୂପେ ଖଣ୍ଡନେ ତଣ୍ଡୀ
 ମାନସିମନେ ଗ୍ରହଣାନ୍ତକ ବିଶୁଦ୍ଧିଲେ । ପୀତବସନେ କାର୍ତ୍ତିସ୍ବର ବହୁତ
 ଆର୍ତ୍ତସ୍ବରେ ଭ୍ରମୁରେ ଉତ୍ସର୍ଗିଲେ ସେ ॥ ପ୍ରାଣସଂସ୍ଥା । ଭାବନ୍ତୁ ପାଇ
 ଆଉ ଜୀବ । ଆମ୍ଭ ଭରକୁ ଆଉ ଯିବ । କେତେକେଲେ ଚେତନ
 ପାଇ ରମାରତନ ଧୀରେ ବୋଇଲୁ ଶିବ ଶିବ ସେ ॥ ସଖୀ ଏମନ୍ତ
 ମଉକାଶୀମା ଚିତ୍ତ ହୃତ ନିମନ୍ତେ ବଚନ ଚରିତ । ପ୍ରସ୍ଥାନ କାନ୍ତ
 କାନ୍ତ କଲେ ଉଦନ୍ତ ବନ୍ତ ଶୋଭନା କହିଲେ ସାଧୁତ ରେ ।
 ସହଚରୀ । ରହିଛନ୍ତି କେରଳ ଦେଶେ । ନର୍ମଦାନଦୀ ବୃଦ୍ଧି ବଶେ ।
 ଗୁଣମଣି କି ଗୁଣେ ସନ୍ତାପିତ ହି ଗୁଣେ ଫଗୁଣେ ହେବ ପରବେଶ
 ରେ ॥ ଏହୁ ପ୍ରମାଣ ମାଣବକ ମୃଗାକ୍ଷୀ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣକ
 ତେତେଦିନ ରଖ । ସମ ଅନୁରାଗରେ ନାହିଁ କେଉଁ ନାଗରେ
 ସେହି ନାଗରେ ସାର ସାର ଲେଖରେ । ସହଚରୀ । ମହତ ଯେ
 ଅଟନ୍ତି ସେହି । ତୋ ହୃତ ଶୁଣିବାରୁ ସହି । ମରଣକୁ ବରଣ
 କରିବେ ରଣ ରଣ ବାଲଗଣ ତାପକୁ କହିରେ ॥ ଏ ବାଣୀ
 ତତକ୍ଷଣ ପରାଣକୁ ରକ୍ଷଣ କ୍ଷଣକାନ୍ତ କାନ୍ତର ହେଲୁ । ବାଣୀ
 ଜଣାବତନା ସୁଲେଚନା ଶୋଚନା ରଚନା କିଛି ଶାନ୍ତି କଲ
 ସେ । ସହଚରୀ ॥ ଜାଗ୍ରତ କ୍ଷଣଦା ବାସରେ । ହୋଇଅଛନ୍ତି ତା
 ପାଶରେ । ଫୁଲ ହେଲୁ ନାରାଜ ନାରାଜକୁ କବଚ ଦରଶନ
 ଲେଉ ଯହିଁରେ । ୧୯ । ଦନଦୋଷ ପୋଷଣ ସଖପୁଷ୍ପ ଦୁଷଣ କାନ୍ତ
 ଶୁଣି ସେହିନ । ମଣେ ତେଜ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀପୁନ ପ୍ରକାଶ ବାତାପୁନ
 ନୟନ ନିବେଶ ତକ୍ଷଣେ ରେ । ସହଚରୀ । ମାନଙ୍କୁ ଭାଷଇ
 ଏ ଭାଷ । ବାହାରେ ମୁଦୁସୁଲ ପେଷ । ହେଲକି ମାନବେଶ-ସୁତ
 ଆଜ ପ୍ରବେଶ ଏ ଦେଶ ବୁଝାଏ ସନ୍ଦେଶ ରେ ॥ ପୁଂସ ଦୃଶ ସଦୃଶ
 ଦେବ ସାରସ ରସକଳା ଚନ୍ଦ୍ରନ ଦିଏ ରସି । କର ମୃଣାଳନାଲ

ମାଳ ତମାଳମଙ୍ଗୁଳା ବସି ନାମ ଘୋଷି ସେ । ସୁକୁମାରୀ ।
 କାନ୍ତିଛଳେ ପିନ୍ଧେ ଅମ୍ବର । ହାସଲେ ଘେନେ କର୍ପୂର । ହୋଇ
 ତତ୍ତ୍ୱବମୟ କେଳା ଘନ ସମୟ ରକ୍ଷା ହେଲେ ସଜନୀ ବାର ସେ ॥
 ଶରବକାଳେ ସୁଧାକର କର ବସୁଧା ଭୂଷାକୁ ଦେଖାଇ ନ ଦେଲେ ।
 ଗୁଡୁଘନ ତୁ ଘନ ନ ପୁନ ହେତୁଘନ କରିବ ବୋଲି ବିଚାରିଲେ
 ସେ । ସହଚର । ପଦ୍ମମା ପଦ୍ମବାସୀ ସଖୀ । ପଦ୍ମନୟନୀ ପଦ୍ମମୁଖୀ ।
 ପଦକର ପୟର ପଦ୍ମପତ୍ର ଉଦର ପଦ୍ମକୋଷଉରଜେ ଯୋଖୀ ସେ ।
 ସୁକପୋତ କପୋତ ରୁଚ ଶୀତ ମରୁତ କମ୍ପିତ କରୁଥାଇ ପୁନ । ଏ
 ଚିନ୍ତା ଅବତୁତ ଚିତାହୃଦେ ସମୁତ ସଙ୍ଗାଦେ ତଜନୀ ବହନ ହେ ।
 ସାଧୁଜନେ । ଏ ଛନ୍ଦ ଏବେ ହେଲୁ ଶେଷ । ବୁଧବୋଧକ ଏ
 ରହସ୍ୟ । ସୁମର ଉପଇନ୍ଦ୍ର କହଇ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଗାଉବର ଏ
 ରସ ଯେ । ୨୩ ।

—*—

ରସିକ ହାରାବଳୀ

ବସନ୍ତାନୁଚିନ୍ତା

ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରେଣୀ

ବସନ୍ତେ ଭ୍ରମୁ ଜାନନ ବିରସ ଦିପେ ଆନନ ଭବିଳ ମୁଁ ମାନ
 ଧନ କଲ କି ମୋତେ । ଯାଇ ପଦକୁ ତାହାର ଶର ଛୁଇକଲି
 ମୋର ଜାଣି ସେ ହୋଇ କାତର ଭଞ୍ଜ ଭୁବିତେ । ବୋଇଲୁ ମଲ
 କି ମଦନ । ଏହା ଜାଣି ପ୍ରକାଶ କରୁଛ ଏ ମାନ । ୧ । ଆହା
 ରସବତୀ ପୁର ଅନ୍ତର ଦିନରେ ଉର ଉପରେ ପକଜ ଫୁଲ ଧରି
 ଯେ ଥାଇ । ମୋର ପ୍ରିୟ ଯେତେବେଳେ ଆସି ଦରଶନ ଦେଲେ
 ମଲ୍ଲୀକୁସୁମ ମୁଁ କରେ ଧରି ଦେଖାଇ । ଜାଣି ଶୁଷେ କାହା ଆୟୁତ
 ନାଶ ପୁରୁଷକୁ ଦଣ୍ଡ ଦଇବ କୃତ । ୨ । ଗୁହଁ ଗୁହମ ରଜନ

ଦିନେଟି ଶୁଦ୍ଧବଦନା ଶୁଦ୍ଧା ଉପରେ ନେଇ ଶେଷାଇ ଶେଜ
 ଭଲ ଚତୁର୍ଥ କୁଚରେଲ ଭାଙ୍ଗି କରି ଅଞ୍ଚଳେ ଯେ ବାହ-
 ଥାଇ କର୍ମର ରକ । କି ଶୁଭ ଏ କୋମଳଙ୍ଗୀର । ବୋଇଲେ
 ଲଗାଇ ଉରେ ଉରଜ ତାର । ୩ । ଧନ୍ୟ ସେ ପ୍ରେମ ମଞ୍ଜୁଷ୍ଟ ଶୁକ
 ଶାଶ୍ୱତା ପଞ୍ଜିଷ୍ଟ ଥିବା ପୁରେ ଏକାନ୍ତ ଯେ ନୋହେ ମୋ ତୁଲେ ।
 ସଖୀକୁ ଦେବା ସ୍ନେହରେ ରଖିଥାଇ ହାର ଉରେ ଅଙ୍ଗହାର କରେ
 କେଳି ପୁରେ ମିଳିଲେ । ପକାଇ ମୋହର ଶପଥ । କି ହୃଦେ
 ଚରବଞ୍ଚିନୀ ଘେନଇ ନିତ୍ୟ । ୪ । ପିକ ଡାକିବା ସମୟେ ବଲ୍ଲଭ
 କୀଣା ବିଜାଏ ବଡ଼ାଇ ଦେଖାଇ ଗାଏ ଗୀତ ମଧୁରେ । ଶୁଣି ମୁଁ
 ଜାଣି ହୃଦୟ ଯାଇ କହଇ ବିନୟ କବି ମୂର୍ଖ ପଣ ଦୋଷ ଲଗାଇ
 ମୋରେ । ତାହା ଦୋଷ ଘେନି କି ହେବ । ଏମନ୍ତ କହିବା ତାର
 କେମନ୍ତ ଭାବ । ୫ । ମାଧବମଣ୍ଡପେ ଦିନେ ବାଜିଗାକି ତୋଷମନେ
 ହୃଦୟ ଉପରେ ନେଇ ବଳେ ଶୁଆଇ । ପ୍ରଣୟ ନାସା ମୋତିକ
 ଜାଣି ପାରି ମୋ ଗତିକି ଶସି ଟେସେ ବସି ଲଜେ ସେ ରସମୟୀ ।
 ହସିଲ ଏମନ୍ତ ଭାଷିଲ । ପଡ଼ିଥିଲ ପ୍ରମାଦେ ବଇବ ରଖିଲ ॥ କରି
 ମୁଁ ଚମ୍ପାଉତ୍ତରୀ ଦେଲି ସେ ଶମ୍ପାଗଉରୀ ମୋ ସ୍ନେହବଶରୁ ଘେନି
 ନ ଘେନେ ଶୀରେ । ମୁଁ କହେ ଏମନ୍ତ ଶଙ୍କାମାନକୁ ପଛକୁ ପକା
 ନବିନା ବିନା ମୋହର କେବା ସ୍ୱପ୍ନରେ ଶୁଣି କହେ ପ୍ରତି
 ଉତ୍ତର । ଏହି ଅବଧାନ ଥିବା ଲୋଡ଼ା ମୋହର ॥ ଦିନେ ଯେ
 ନବମାଳିକା ଝର ସଜାଡି ବାଲିକା ଶ୍ରୀକରେ ଦେଇ କହିଲି
 ଚିତୁକ ଧରି । ମଦନ ମନୋହାରରେ ତୋଷ କରିବୁ ଦାସରେ
 ଶ୍ରବଣ ଚଞ୍ଚଳ କଲ ନେତ୍ର ଶପଞ୍ଚ । ବୋଧୁଲ ମୋହର ମନକୁ ।
 ପଛକରି ତରୁଣୀ ତରୁଣୀ ଆଡ଼କୁ । ବକୁଳ-ମୂଳକୁ ଟିକେ
 ଦିନେ ଯେ କେଳି ଆଗମେ ପକ୍ୱ ତୁଳ ବିଷ କରି ଦେଲି
 ଧନକୁ । ପ୍ରଣୟା କରନ୍ତେ ମୟ ହସ୍ତବଳା ବୋଲି କହି ପ୍ରନ

ବୁଝିବା ମାତ୍ରକେ ଆଣି ମନକୁ । ସେ ଲଜ ପାଇଲୁ ହୋଇଲୁ ।
 କାହିଁ କଥା କାହିଁରେ ଲଗାଅ ବୋଇଲୁ । ଦିନେ ଯେ ଦେଖିବନିତା
 ଲଲଟେ ଚନ୍ଦନଚିତା ମଧ୍ୟରେ ଦେଲୁ ସୁନ୍ଦର ସିନ୍ଦୂର ବନ୍ଧୁ । ମୁଁ
 ବୋଇଲି ଉତ୍ପାତ ଦେଖିଲି ପରାଣ ମିତ ତହିଁକି ସେ ବନ୍ଧକର
 ବଦନ ଇନ୍ଦୁ । କହିଲୁ କାହାର କି ଯିବ । ଅନଙ୍ଗ ରାଜାକୁ ସିନା
 ଅଶୁଭ ହେବ ॥ ରାଜ ପିତାଙ୍କା ଚନ୍ଦନେ ଲୁଗୁରୁ ମୁଁ ଏକଦିନେ
 ଡାକିଲି ପାଶକୁ ଆସ ଆରେ ଅବଳା । ସଙ୍ଗୀତ ପଠନାବାଳା ଇଙ୍ଗୀତ
 ଦେଖଣ ବାଳା ଝମକାଇ ଆସି ହୁବେ ଭଞ୍ଜ ଗଳା । ଆହୁରି
 ପାଞ୍ଜିରୁ ରୁଦନେ । ଗଣ୍ଡକୁ କାତର ମୁଁ ଯେ ହେଲି ମଦନେ । ୧୧ ।
 ଦିନେ ମୁଁ ଅଧର ପାନକର ମୋଡ଼ିଲି ଜୀବନ କାମ ଯମ ଭୟ
 ଭିନ୍ନ ହେଲୁ ମୋ ମନ । ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରର ମୁହିଁ ମୋତେ ସେ ମିଳିବ
 କାହିଁ ଏମନ୍ତ ପ୍ରତି ବଚନ କଲୁ ପ୍ରତିନୁ । ମୁଁ କହିଲି ଶ୍ରୀମୁଖ ପର ।
 ଦେନା ଦେନି କଥା ଏହୁ ବୋଇଲୁ ଧୀର । ଅଶୋକ କୁସୁମ ଡାଳେ
 ଦିନେ ଥିଲୁ କର ତଳେ ପ୍ରବେଶ ମୁଁ ବେଶବେଳେ ଦେଲି ତା
 ଶୀରେ । ସବୁ ଦିନେ କି କରୁ କହିଲୁ ଏମନ୍ତ ଶ୍ରବ ବୋଇଲି
 ପ୍ରତିପାଳିବ ଜୀବ ଥିବାରେ । ଭଲ ସେ ରସିକା ସୁମନା । ସରବ କି
 ତାହା ଶ୍ରବ କଲେ ଶ୍ରବନା ॥ ଏବେ ଯେବେ ଚିତେଇବ ଏ କଥା
 ଶୁଣ ତେଜବ ମନେ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠରେ । ମୋ ଉରଜ
 ସଙ୍ଗ ଗୁଣ କାନ୍ତ ହୃଦୟ ପ୍ରମାଣ କଲୁ କି ଉଦୟ ଆଣି ଏତେ
 କାଳରେ । ଫୁଲଗର ଉତ୍ପତ୍ତି ଥିବ । ଆଉ କିମ୍ପାଇ ମୋ କଥା ମନେ
 ପଡ଼ିବ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସୁଦରଶନେ ନିନ୍ଦା ସେ ସୁଦରଶନେ କରୁଥିବ
 ମନେ ମନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଗଉରୀ । କି ଦେଖି କୁମୁଦମୁଖ ବେଳେବେଳେ
 ବୋଲୁଥିବ ନ ମରି ଅଛି ମୁଁ ପୁଣି ଏହା ସୁମରି । ନେତ୍ରନୟା
 ମରେ ବୁଝାଇ । ସାରିଷନ ହରଷକୁ ଆରସ ମୁହିଁ । ଦେଖିବାରେ

ପ୍ରୟା ଶୋଭା ଆସ ହେଉଥାଇ ଲେଖା ଯୋଗି ହେଉଥାଇ
 ଦେବତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ । ଲଭ ସେ ବଲ୍ଲଭ ଶ୍ରୀପ ଶ୍ରୀପରୁ ସେ ଦବ୍ୟ
 ବାସ ଭଲ କରୁଥିଲ ଇନ୍ଦ୍ର ଭବ ଅନ୍ତରେ । ବାନ୍ଧବା ମୋଦୟାଳୁମଣି ।
 ଶସ୍ତ୍ରକୁ ଶରଣ ଦେଲ ବ୍ୟଜନେ ଆଣି । ଜାଣି ନ ପାରିଲ ଛନ୍ଦ ଏ
 କାଳକୁ ହେଲ ମନ୍ଦ ମୃଣାଳେ ତ ପୁରୁଥିବ ପୁଷ୍ପ ବାଳାର । ଭ୍ରମ
 ହେବାରୁ ତାହାର ଆହାର ଏ ହରହାର ନ କରନ୍ତୁ ମୋ ପରି କି
 ବ୍ୟାଧି ପ୍ରଭୁର । ଜାଙ୍ଗଲକେ ଦିଅ କପର୍ଦ୍ଦି । ବୋଲିବ ବୁଲି ଆଶନ୍ତୁ
 ଆନ ସମ୍ପାଦି । କେତକା ଦଳକୁ ଶୁଭ ଦିନେ କରୁହେ ଚରୁ
 କୁଉଁ ନେଷ ରଙ୍ଗରୁ ଜାଣି ମୁଁ ଧୀରେ । ବୋଲିଲ ଯେ ଅନୁଗତ
 ତାକୁ ଦଣ୍ଡି ବା ଉଚିତ ଦେଖି ମୁଁ ଡରୁଛି ଶୁଣି ଘେନିଲ ଶିରେ ।
 ଏବେ ସେହି ପୂର୍ବପ୍ରାଭବ । ଦଶନେ ଜାଣିଣ ଶତେ ଗୁଣ ଶୁଣିବ ॥
 ବିଦେଶ ଗମନକାଳେ ଦେଲି ମୁଁ ମୋତିମାଳେ ମୋ ପ୍ରୀତିରୁ
 ଥିବ ଗଲେ ଭ୍ରମ ବେଳରେ । ରସବତୀ ଶ୍ରୀତତ୍ତ୍ୱରେ ଖୋଜି ନ
 ପାଇ କେଶରେ ତୋଳାଇ ଅଶାଉଥିବ ନାଗକେଶରେ । ଅସର
 ବାସର ଯାମିନୀ । ଯୁବାକାଳେ ଏ ଦଶା ପାଇଲ କାମିନୀ । କି ଦିଶୁଛି
 ଦେଖ ସହି ବୋଲି ବସିବ ଦେଖାଇ କେଉଁ ସଖୀ କପୋଳେ
 ପୁଲକ ପୁରିଲେ । ଶୁଣି ତମକି ଶୋଚନା ରଚନା ମୃଗଲେଚନା
 କରି ଭାରି ଗାରକୁ ଗଣିବ ଚଞ୍ଚଳେ । ବିରୁଦ୍ଧିବ ହେଲ ଅଭୁତ ।
 ହରଷ ବିରଷ ସମେ ହେବ ଉଦ୍ବିତ । ଯୁବାକାଳେ ଯାହା ପାଶେ
 ଏ ମଧୁ ମାଧବ ମାମେ, ଯୁବଜ୍ଞମଣି ନ ବସେ ଧ୍ୱଜ ତା ଜୀବ । ତା
 ପରି ନ କରି ମାର କାହିଁକି ବୋଲୁଛ ବାର ଏ ରୂପେ ରସିକବର
 ଭବଇ ଶ୍ରବ । ଗୁମତୟ ପଦ ଗୁଣିଲେ । ଉପଭୟ ଭଞ୍ଜି ବାରବର
 ଭଣିଲେ । ୨୧ ।

ପ୍ରେମସୁଧାନ୍ୟ
ଚତୁର୍ଥ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କୌଶିକ

ଏ ସମୟେ ଆସି ବାଳାପ୍ରିୟା ବାସୀ ହସି ଶୁଣିଲୁ କୁମାରକୁ ।
ଅତନୁ ଆଜ ଅନୁକୁଳ ଥୋଇଲୁ ତରୁଣ କୁଳ ଆକୁଳକୁ । ରଙ୍ଗ-
କେତନ । ନିକେତନେ କଲୁ ବନ୍ଦନ । ଥିଲେ କବଚ ବିନା । କ୍ଷତେ
ହୃଦୟ ବିଶିଖେ କରିବ ଭେଦନ ॥ ସର୍ବମତରେ ସନମତ ଏମନ୍ତ
ପଦ୍ମ ପରି ଜାତ ଲତା । ଲତାରୁ ଏବେ ପଦ୍ମ ଜାତହେଲୁ ଚାହିଁ
କମ୍ପିବେ ଉଚ୍ଛ୍ୱରେତା । ହାହା ଶୋଭିତା । ଦେଖି କେ ନୋହିବ
ଲେଉଟା । କଷ୍ଟପରେ ହରି ହରି ପରେ କଷ୍ଟ ବଢ଼ାଇଲୁ ଏବେ
ବନ୍ଦିତା । ଫଳ ଚମୁଛ ଭ୍ରମର ବୋଲି ଆଜିଯାଏ ତ ଶ୍ରବଣ ନ
ଥିଲା । ଶ୍ରୀଫଳ ଯୁଗଳୁ ମଧୁର ମଧୁକୁ ଏବେ ସୁନ୍ଦର ପିଆଇଲୁ ।
କୋକ ଯୁଗୁର । ରାସରେ ବିଚ୍ଛେଦ ହୁଅଇ । ଏ କି ଚମତ୍କାର ହରି
ବୋଲିବାର ଆନ କଲୁ ନାଶ ବଢ଼ାଇ । ଲବଣୀ ପିତୁଳାରୁ ହୋଇ
ଜନମ ବଜ୍ରରୁ କଠିନ ଦରବ । ଖଡ଼ଗ ସାଧନେ ଦୃଢ଼ ତୁମ୍ଭ କର
କେ କାହାକୁ ପୀଡ଼ା କରିବ । ଏବେ ଜାଣିବା । ବଳିଷ୍ଠେ ପଡ଼ିବକ
ଦୁଶା ଅବଳା ଘେନି ମାର ପୁଲକାଣ୍ଡରେ ଭବଜଣିଲୁ ଭରସା ।
କଥାକେ କଥାକେ ଅତି ପରମାଦ ନୋହିଲୁର କରେ ହୋଇଲୁ ।
ଏ କେଉଁ ବିଚିତ୍ର ଶତ୍ରୁପ୍ରସପ୍ତ ମଧ୍ୟରେ କାଳିନ୍ଦୀ ବହିଲୁ । କେଡ଼େ
ସରୁର । ମରୁତସୁତ ଧାତା ହେଲୁ । ବେନି ଦିନ ଏକ ରଜନୀ
ମଧ୍ୟରେ ଏକାବେଳକେ ଦେଖାଇଲୁ ॥ ତରୁଣ କଦଳୀ ତରୁରୁ
ହୋଇଛି ଅରୁଣ କଞ୍ଜଯାତ ଝୁଲି । କରେ ତାହା ବାଳୀ ଏଡ଼େ
ବଳିଆର ମନହସ୍ତୀ ବରା ଅର୍ଗଳ । ଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସେ । ତଳାଇ ମଦନ
ରଥକୁ ଯାହା ପରସାଦେ ତାହା କି କହିବ ଗୋଚର ନୋହେ

କଥାକୁ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରମାରୁ ପଦ୍ମ ଜନମ କରିଣ ସୁରାବେ ବଞ୍ଚିଛି ସୁଷମା ।
 କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗେ ପଦ୍ମରୁ ଜାତ କରେ ଏବେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ।
 ଘେନ ଏ କଥା । ମାନବ ଅଦୃଷ୍ଟି ଅଶ୍ରୁତି । ଚନ୍ଦ୍ର କମଳ ଜଳୁ ଜାତ
 ବୋଲଣ ପୁରାଣମାନ କହିଛନ୍ତି । ବାଳ ଅରୁଣ କୋଳରେ ବିକଶିତ
 କରି କୁମୁଦ ଏ ଅଭିତ । ଉପମାକୁ ଏବେ ଗହନ ହେଉଛି
 ସବୁ କଥା ଆନ ଆନ ତ । ନିଶି ବାସରେ ମନୁ କି ଆଉ
 ପାଶୋରିବ । ନବ ବିଜୁଳି ବିନା ମେଘେ ମଘାରେ ଖେଳା କରିବାର
 ରହିବ ॥ କୁଞ୍ଜରେ ଚଞ୍ଚଳ କୁରଙ୍ଗ ଛଡ଼ାଇ ଦିନ ଦିନୁ ଅତି ଗର୍ବିତ ।
 ଏବେ ସେ ପୁରୁଷ ଶାଢ଼ୀ ଧରି ଗ୍ରାସକୁ ହୋଇଛି ଭରିତ ।
 ମହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ମନ୍ଦାର ନିବାନ କାମିନୀ । ଗରୁଡ଼ ଉପରେ ବଡ଼
 ଉଲ୍ଲାସରେ ଭୁଞ୍ଜି ଶୀତା ରଗିନୀ । ଅନ୍ଧକାରଚୟ ବନ୍ଦନ ଯତନେ
 ସଜନୀ ହସ୍ତରେ କରଇ । ନବଦଳେ ତାରା ଉଦେ ପରମ୍ପରା
 ନୋହେ ସମସ୍ତ ବେଶିଥାଇ । ତାହା କଲୁ ସେ । ସେ ନେତ୍ର ମନ
 ବଦିପାଣି । ଏ ପୁଣି ମହାଚମକାର ତହିଁରେ ପଡ଼ି ହୁଏ ମହା
 ଉଲ୍ଲାସ ॥ କରା କରୁ ଜାତ କମଳ କମଳୁ ଜାତ ଗନ୍ଧର୍ବଲୀ କଳିକା ।
 ପୂର୍ବେ ଧବଳ ଏବେ ରଙ୍ଗ ହେଲୁଣି ତହିଁ ଜାତ ନବମାଳିକା ।
 ପାଞ୍ଚେ ତହିଁରେ । କଠୋର ଉରକୁ ଚିରିବ । ମେରୁକୁ ପଦ୍ମ କେ
 ଦମ୍ଭେ ଘୋଡ଼ାଇଲେ ସେ ପରା ବିଚିତ୍ର ହୋଇବ । ୧୧ । ବିପ୍ଳବ
 ନୋହିବାକୁ ଗଣ୍ଡି ପକାଇ କରେ ବଞ୍ଚିଲୁଣି ବସନ । ରସିକ
 କୁଞ୍ଜରେ ମୃଣାଳେ ବାନ୍ଧିବ କରିଅଛି ଏହି ଗୁମାନ । ଚୈତ୍ର
 ବୈଶାଖେ । ବିହନେ କୁସୁମ ସମୟ । ପ୍ରକଟ ହେବାରୁ ସେ
 କଳକଣ୍ଠୀ ମା ଗର୍ବ କରିଅଛି ଉଦୟ । ୧୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକର ଯାର ହାସ୍ୟ
 ବୋଲୁଥାଅ କୋଟିଜଳୁ କାମ କଳୁଷ । ଚନ୍ଦ୍ରନେ ହରିବ
 ସେହିକାଳ ଏବେ ଭାଗ୍ୟରୁ ହୋଇଛି ପ୍ରବେଶ । ପ୍ରଥମରୁ ହେ ।

ଦର୍ଶନେ ଅମର ପଦସା । ଲଭିବ ତୁମ୍ଭର ବଲ୍ଲଭ ଶୋଭାକୁ ଏ
 ଉତ୍ତରୁ କସ କହିବ । ୧୩ । ଉତ୍ତରେ ଲେଖା ଚତୁର୍ଥ କଳା ଯେ
 ଦିନେ ଦିନେ ତହିଁ କି । କି ଶବ୍ଦ ତଳ ପ୍ରସ୍ତବେ ଗୁରୁ ଉଦେ
 କରଇ ଏ ଚିତ୍ର ନୋହେ କି । ନୋହେ ଆକାଶ । ନକ୍ଷତ୍ରମାଳା
 ଉଦେ କରେ । ଦିବସେ ପୁଣି ଜ୍ୟୋତିର୍ଦ୍ଦାନ, ନନ୍ଦଇ । ଏଥୁ ଚିତ୍ର
 ଅଛି ସଂସାରେ ॥ କର ଗୁହଁ କୁଚ କମ୍ପନ ହେଉଛି କୁଚ ଗୁହଁ କର
 କମ୍ପନ । ନୟନ ଲୋଚନେ କଟି ଉପୁ ବଶ ଡରେ କଟି ଦେଖି
 ନୟନ । ଅଛି ଆଦୁର । ସେ ଅଙ୍ଗେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅପାର । ଭୁଜ ଗୁହଁ
 ଗତି କାତର ହେଉଛି ଗତି ଗୁହଁ ଭୁଜ କାତର । ୧୪ । ମୁଖ
 ଘେନି କେଶ କେଶ ଘେନି ମୁଖ ହେଉଥିଲେ ଯେଉଁ ଆରତ ।
 ମଧ୍ୟରେ ଉପରଶ୍ରେଣୀ ରହି କରି, ନାଶିଲେ ସେ ଉପୁ ଅଭୁତ ।
 ମୁଖ ଅଧର । ଦର୍ଶନେ ବିରସ ହରଷ ପଦ ହେଉଥିଲ ପ୍ରସନ୍ନେ
 ନାଶିଲ ମଧ୍ୟେ ରହି କୁଚ କଳସ । ଅଭିଚନ୍ଦ୍ର କୋଳେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯାହା କୋଳେ ବାଳ ମୀହିର । ଏକା ବେଳକେ ସେ
 ଉଦୟ କରଇ ଅନଙ୍ଗ ଅମଙ୍ଗଳ କର । ବିପତ୍ତି ଏ । ସମସ୍ତ
 ଲୋକେ ଦେଖିବାର । ପୟୋଧର ସିନା ଘୋଡ଼ା ଏ ଅମର ଅମର
 ତାଙ୍କେ ପୟୋଧର ॥ କଦଳୀ ଭେଳା ପରସାଦେ ଶମ୍ଭର ଅଛି
 ସମୁଦ୍ରକୁ ତରବ । ଏତେ କହୁ ଅଛି ତୁମ୍ଭୀ ଅବଲମ୍ବ ସେକାଳରେ
 କରେ କରିବ । ଧନ୍ୟ କରମ । କରଗତ ଚନ୍ଦ୍ର କରଇ । ଜଗତରେ
 ଆଉ ଏଥିରୁ ବିଚିତ୍ର ଥିଲା ପରା ମୁଁ ନ ମଣଇ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଅତି
 ହରଷ ପୁରୁଷେ ଲକ୍ଷେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଇ ତାହାକୁ ବୋଇଲୁ ଲବେ
 ମୋତେ ଦେଖାଇ ପାରିବୁ କି ହେମଦେହୀକୁ । ଆଣି
 ଜ୍ୟୋତିଷ । ମାନଙ୍କୁ ଗଣାଇଲୁ ଲଗ୍ନ । ଉପଇନ୍ଦ୍ର ଉଠି ବୀରବର
 କହେ ବାଳୀ ସୁରସେ ଚିତ୍ତ ମଗ୍ନ ॥

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶ୍ରେଣୀ

ପୁରୁଷ ଭାବନା

ରସିକ ବିରୁଦ୍ଧ କରେ, ପାପଦାନ କାର୍ତ୍ତିକରେ ପ୍ରୟାଗେ
 ସ୍ନାନ ମକରେ ଯେହୁ ନ କରେ । ମିଶେ କି ସେ ଆଲୋକରେ,
 ଉତ୍ତମରାମା ଅଙ୍କରେ, ଦେନ ବସେ ପଲଙ୍କରେ କି ହିମକରେ ।
 ପୁଣେ ସେବିଥିବେ ଶଙ୍କରେ । ସେ ଫକ୍ତ ଧରି ଉରଜ ଶ୍ରୀଫଳ
 କରେ । ସେ ହାସିଆଇ ସାଗରେ, ଶିବରାସି ଉଜାଗରେ,
 ବଞ୍ଚେ କୈଳାସ ନଗରେ ବିଷ୍ଣୁ ଯୋଗରେ । ସେ ସିନା ଲେଖା
 ନାଗରେ, ପୁଡ଼ାଇ ବାଳା ସଙ୍ଗରେ, ନିଶି ବସାଇ ଆଗରେ
 ଅନୁଗରେ । ପ୍ରଣାମ ସେ ସବୁ ନାଗରେ । ଭାରି ନନ୍ଦର
 ବିରହ ଉରଗ ଗରେ ॥ ଜାଣିଲି ନାହିଁ ଜଗତି, ମଧ୍ୟରେ ଯୁବାଙ୍କ
 ଗତି, ପ୍ରଧାନ ବାରଣଗତି ଠାରେ ଭକତି । ଦେନଶ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗତି,
 ରଙ୍ଗେ ମଣ୍ଡିଲେ ଜଗତି, ଆଇ କି ଆଉ ଦୁର୍ଗତି ଚାହିଁ ଭ୍ରମଗତି ।
 ଧାତାକୁ ଦେଖିଲେ ମାଗନ୍ତି । ଉତ୍ତରେ ରାସେ ବିଚ୍ଛେଦ କଲ
 ଅଗତି । ୩ । ଏ ବୁଦ୍ଧି ହୋଏ ପ୍ରସାର, ବିଷୟ ବିଷ ଅସାର,
 କାମିନୀ ବଶ ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ସାର । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣକୁ ଘନସାର, ଧନ୍ୟ
 ଧାନ୍ୟ କୃଷ୍ଣସାର,—ନୟନ ଧନୀ ତୁଷାର କାଳ ନିଶାର । ପ୍ରିୟା
 ଦେନ ଚାହିଁ ଅସାର । କେତେ ଭାଗ୍ୟ ବଞ୍ଚିବାର ଘନ ନିଶାର ॥
 ଯୁବକ ସଙ୍ଗେ ବିହାର, ନାହିଁ ବିଚ୍ଛେଦ ଯାହାର, ଧିକ ଜୀବନ
 ତାହାର ହେଉ ସଂହାର । ଓଷ୍ଠେ ସୁଧା ସୁବେହାର, ଆଇ ଅମରେ
 ମାହାର; କର କରନ୍ତି ଆହାର, ତାଙ୍କୁ ଜୁହାର । ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି
 ବାହାର ॥ ବାଳାବାହୁ ଆଇ ଗଲେ ବହୁନ୍ତି ହାର । ୪ । କି ବଡ଼

ହେବା ନୃପତି କି ବଡ଼ ଇନ୍ଦ୍ର, ସମ୍ପତ୍ତି, ସବୁ ସୁଖ ଉଚ୍ଚପତ୍ତି, ସ୍ଥାନ
ଦମ୍ପତ୍ତି । ପାଣ୍ଡବେ ଘେନି କୌପସ୍ୟ ସୀତା ଘେନି ରଘୁପତି ; ମାନ
ନ ଥିଲେ ବିପତ୍ତି ହେଲା ପ୍ରାପତି । ନାଶଇ ବରଦ ତପତି । ମାର-
ଗତକୁ ସେ ବାଳା ବଜ୍ରଗୁପତି । ୭ । ଜାଣେ ରସିକ ମାତାର
ସେହି ମୋହନ ମନ୍ତ୍ରର, ଯେମନ୍ତ ମଧୁରତର ବିଦି ଉତ୍ତର । ବିପତ୍ତି
ମନ୍ଦ ସୁତର, ସପତସ୍ବର ଇତର କରି ଗିଳାକୁ ଅନ୍ତର କରେ
କାତର । ସେ ବଚନ ବନା ଶ୍ରୋତାର । ଶ୍ରୁତିକି ନ ଥିଲା ଗତି
କ୍ଷିତି ଉତର । ୮ । ପରମଦ୍ରବ୍ୟ ପୀରତି, ପରମ ସୁଖ ସୁରତି,
ରତରୁ ଜାତ ପୀରତି ପ୍ରୀତିରୁ ଅତି । ସୁମାର ରମ୍ୟମୂରତି, ନାହିଁ
ଏ ତାର ଖରତି, ଏହୁ ତିନିହେଁ ରହନ୍ତି ଚିତ୍ତଧରତି । କାମଯମ
ମତି କରତି । ୯ । ଲୋକନେ ଲୋକେ କି କରିବେ ବରତି । ୧୦ ।
ମଧ୍ୟେ କର ନିବେଶନ; ସୁଖ ଖୋଜିବା ବସନ, ବିଭୀଷ କେଶ
ବସନ କେଡ଼େ ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ପ୍ରଶର ଶ୍ଵାସ ଶ୍ଵାସନ, ଫୁଲିତ ନାସଦଶନ,
ବସନେ ସୁତି ବଂଶନ କୃତ ବଂଶନ । ପ୍ରାତେ ଯେ କରନ୍ତି ବର୍ଣନ ।
ତା ତରୁ କରନ୍ତି ପ୍ରେମ ସୁଧା ଅଶନ । ୧୧ । କରବାବେଳେ
ମୋଚନ, ନିବିଡ଼ ମାବ କାଞ୍ଚନ, ଗୋଷ୍ଠ କି ଭାବ ରଚନ ବହେ
ଶୋଚନ । କରରେ କର ବଞ୍ଚନ; ଭାଲିଲ ପରି ଲୋଚନ, ହୋଏ
କି ମନୁ ମୋଚନ ନାହିଁ ବଚନ । ଅଭୁଗୁଣି କରି ଅର୍ଚନ ।
ଶାନ୍ତିକ କରଇ ପ୍ରେମଜଳ ଶୋଚନ । ୧୨ । ଯେ କାଳେ
ଝାଳେ କଦନ; କି ଶୋଷ କଞ୍ଜବଦନ, ଅଳକ ମଧୁସୂଦନ
ମଧୁସୂଦନ । କର କଳଶ ବାଦନ, ଇଚ୍ଛିତ, ମଦମଦନ
ସୁରୁଜ ରଦ୍ଧବଦନ; ପ୍ରୀତି ରଦନ । ଭବିଷ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଛେଦନ ।
ଏ ଭାବ ଜାଣନ୍ତି ଅନୁଭବ ମଦନ । ୧୩ । ମାର ସଦନ ତମକ
ନିମିଷକରେ ଯାମକ; ଅଟଇ ତନୁ ଲେମକ, ଉଦଗମକ ।
ସିଂହର ପର ଦମକ; କର ନୃପୁର ଝମକ, ରତି ସଂଗ୍ରାମ ଟମକ,

ଯେତେ ଯମକ । ସେହିଜନ ପୁଣି ନାମକ । ଶ୍ରେଣକର ଶୁଣିଛି ସେ
 ଅନୁପମକ । ୧୬ । ଶୁଣିବାଣୀ ସମୁଦରେ, ନ ମୋହି ଶ୍ରୀମା ସ୍ୱେଦରେ
 ବିପଦେ ମନୋହରେ ସେ ନ ବିହରେ । କଳ୍ପାୟୁ ହୋଇ ଗୁହରେ,
 ଥିଲେ ସେ ଅଛି କୁହରେ, ସେବାକର ନାହିଁ ହରେ ତାହା
 ଦେହରେ । ଏ ରସେ ଯେ ନିଶିକ ହରେ । ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତାର
 ଜାଇବାର ପଦରେ । ୧୭ । ତୁମ୍ଭ ଦେବାରେ ତରସ, ଗୋଜ ଶ୍ରୀମୁଖ
 ସାରସ, କରି କରିବା ହରସ, ଉତ୍କରସ । ନ ଦେଇ ଲଜ୍ଜା
 ପରଶ, କିମ୍ବ ମନ୍ତ୍ର ଆଦରଶ, କରିବାରୁ ଆକରସ, ଚିତ୍ତ ଫରସ ।
 ଦେନିଲେ ଏ ଦେମନ୍ତ ରସ । ପୁରୁଷ ଲୋକକୁ ନିଶ୍ଚେ ନାଶପରଶ ।
 ନିଶ୍ଚୟରେ କୁଞ୍ଚିତ କେଶୀ ହୋଇ ରୋମାଞ୍ଚିତ । ତନୁ ତମକ
 କିଞ୍ଚିତ, କରି ଉଚିତ । ଇଷି ଇଷିଏ ବଞ୍ଚିତ, ଶ୍ରୀମା କରିବା ଉଚିତ,
 ନୋହେ କି ସିଞ୍ଚିତ, ତୋଷ ସଞ୍ଚିତ । ସାଶୀ ଯହିଁ ଚିତ୍ତକୁ ଚିତ୍ତ
 ଏଥୁ ପୁଣି ଅଛି କାହିଁ ରସିକ ଚିତ୍ତ । ୧୮ । କେଳିପୁରେ ଆସିବାର
 ବଳାଧୁନି ଘୋଷିବାର, ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସିବାର ପ୍ରକାଶିବାର ।
 କୋଳେ ଧରି ଖସିବାର, ଶେଷପରେ ବସିବାର, ଏ କିସ ଗୋ
 ଶ୍ରୀବାର ଉଲ୍ଲସିବାର । ଯାରେ କୃପାନାହିଁ ଶିବାର । କାହିଁ କି ଥିବ
 ଏ ଭବେ ତା ରସିବାର ॥ ଜନ୍ମାନ୍ତେ ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନେ, ରତାନ୍ତେ
 ଯାକୁ ରଞ୍ଜନେ, ଅଞ୍ଚଳେ ଅବା ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ସ୍ୱେଦମଜ୍ଜନେ ।
 ବିଞ୍ଚୁଥିବେଟି ଶଞ୍ଜନେ-କ୍ଷଣୀଏ ସ୍ୱେଦଗଞ୍ଜନେ, ଏପରି ତାପଞ୍ଜନେ
 ଉଆ ସେ ଜନେ । ପ୍ରଣୟେବେ ଉତ୍ତରଜନେ । ପୁଣିତଳ ବୋଲି
 କମ୍ପା ସେ ପ୍ରରଞ୍ଜନେ । ୧୯ । ଏମନ୍ତ ମନେ ପ୍ରସରି, ନାଶକ
 ନାଶ ସେ ସରି, ଧଇର୍ଯ୍ୟ କରି କେଶରୀ ନୁହେଁ ବିସ୍ମରି । ପାଶେ
 ଥିଲେ ଦିନସରି, ତାପମାନ ଅପସରି, ସେ ତ ରସିକା କେଶରୀ,
 ମୁଁ କି ତା ସରି । କଥନେ ଯା ଗୁଣ ନ ସରି । ସ୍ୱର୍ଗେ ବଡ଼
 ଭୋଗ ହୋଇ ସେ ଅପସରି । ବନ୍ଧୁ-ତରୁପକମାନ ଶ୍ରୀମା ସେ ଆନ

ନ ମାନ, ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ଯେ ତପୀମାନଙ୍କର ଗୁମାନ । ଯାରେ ଧାତା
ମୋହମାନ, ହର ଜୟେ ଅଭିମାନ, ସଙ୍ଗୀତ କାମଦମାନ ସେ କି
ସମାନ । ତାହାକୁ ସେ କରଇ ମନ । ଗଣିବ ସେ ନରବେଦେ
ପଶୁ ସମାନ । ନିଶ୍ଚୟ ପୁରୁଷ ଦର, ହାସିନୀ କୃଷ୍ଣଭଦର ଶୋଭ
ସେ ଜୀବ ସୋଦର ପ୍ରେମପ୍ରଦର । ଯା ଆଲିଙ୍ଗନେ ଏ ଦର,
ଉରଉର ବିଭେଦର, କର ହାରେ ଅନାଦର କି ବିଚ୍ଛେଦର ।
କରେ ଯେ ବିଦେଶେ ଆଦର । କି ଉପମା ଅଛି ସେ ନିଷ୍ଠୁର
ହୃଦର । ୧୭ । ସମ୍ମତ ଦୁଇମାତୁରେ, କଥା ମୁଖ ଚତୁରେ, ବିଧି
ବିଚ୍ଛେଦ ରତୁରେ, ସବି ଆତୁରେ । ନ ଡରି ବିଶ୍ୱକେତୁରେ,
ଶ୍ରୀ କରଜ ବେତୁରେ, ବସନ୍ତ ଆଦି ରତୁରେ, କେଉଁ ରତୁରେ ।
ପ୍ରବାସୀ ହୁଅନ୍ତି ଚତୁରେ । ଦୁଃଖ ନ ଗଣନ୍ତି ଯେଣୁ ଲେଖା ମୃତୁରେ ॥
ଏ ସ୍ନେହରେ ନ ରସଇ, ଚିତ୍ତରସ ଦରଶଇ, ମକୁଦକୋଳେ
ବସଇ; ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋଷଇ । ଭବଭାବକୁ ଗୋଷଇ, ମନକୁ ସେ ନ
ଆସଇ, ଗଞ୍ଜଶ ଅଙ୍କେ ପଶଇ, ଭିନ୍ନ ଦଶଇ । ସାଗରକୁ ପରଶସଇ
ନାଗର ସେ ଆଲିଙ୍ଗନେ ଦେହେ ମିଶଇ । ଏ ଶ୍ରୀମୁଖ ମୁଁ ଅରଜିବି,
କାରଣକି ନ ତେଜିବି, ଜୀବତେ କେଶେ ନପିବି, ଭାବ ମଜ୍ଜିବି ।
ଆନ କଥା ନ ହେଜିବି, ତା ନାମ ମାତ୍ର ରଜିବି, ସୁଖ ସୃଷ୍ଟିକି
ସଜିବି, ମୋରେ ତଜିବି । କେତେବେଳେ ବେଶ ସାଜିବି ।
କେତେବେଳେ କରଜ ମାନଙ୍କୁ ମାଜିବି । ଲାଗି ପଶ୍ଚାତ ଦେଶରେ,
ଥୁବ ମୁଁ ପ୍ରତିବାସରେ, ରତବ ଚରଣବଶରେ, କୁଟ ଦେଶରେ ॥
ନାସା ମଣ୍ଡ ବି ବେଶରେ, ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ଥୁବ ହାସରେ, ପ୍ରବର୍ତ୍ତ ଏ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ
ରତବଶରେ । କାମନା ମୋ ଥୁବ ଗାଗରେ । କହ ଉପଇନ୍ଦ୍ର,
ଗାରବର ରସରେ । ୧୮ ।

—ପୁରୁଷର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଶେ ପ୍ରେମ ଚିଟାଉ—

ଚିତାଉ ଶ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—ଶଙ୍କରାଭରଣ

ନିର୍ମଳ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଶରଦେ ବରଜ । ଦିଶେ ଯଥା ଦର୍ପକ
 ଦର୍ପଣେ ଥିଲେ ମାଜ । ଗୁଞ୍ଝି କୁମର କାତର । ଲେଖି ଆରମ୍ଭିଲୁ
 ବସି ବିନୟ ପତର । ୧ । ଜାନକା ବଲ୍ଲଭ ପଦ୍ମପାଦେ ଚିତ୍ତ ଥିଉ ।
 ରାଜପୁତ୍ରା ପ୍ରୀତି ଜଉଶଳକୁ ଚିଟାଉ । ଏବେ ମରୁଅଛି ଝର ।
 ଦରିଦ୍ର ରତନ ପାଇ ହରାଇଲୁ ପର । ୨ । ତୁ ମୋ ପ୍ରତିରକ୍ଷ ଯେଶୁ
 ହୋଇଛୁ ଅନ୍ତର । ଦିଶୁ ନାହିଁ କିଛି କାହିଁ ଆନ ପ୍ରତିକାର ।
 ନୂଆ ଅର ପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ଅନୁଷ୍ଠେ ଆକୁଳ ବଡ଼ୁଛି
 ପ୍ରାଣସହି । ୩ । ଦୂରେ ଥିଲେ ପାଶେ ଅଛି ଏହା ଥିବୁ ଦେନ ।
 କେତେ ଦୂରେ ଚନ୍ଦ୍ର କେତେ ଦୂରେ କୁମୁଦିନୀ । ପ୍ରୀତି ଅଭେଦ
 ତାଙ୍କର । ଯେତେ ଦୂରେ ଥିଲେ ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର । ୪ ।
 ଯେତେ ଦୂରେ ପଥ ପଡ଼ିଥିଲେରେ ନିଶାନା । ଚନ୍ଦ୍ର । କି ନୁହଇ ଆନେ
 କୃଷ ନାମ ବିନା । ବନ୍ଧୁ ତେମନ୍ତ ମୁଁ ତୋର । ସବୁଠାରେ କୁହାଉଛି
 ସୁନ୍ଦର-କୋପୁର । ୫ । ଯେଣେ ଅନାଇଲେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳ
 ପ୍ରାୟେ ଦିଶୁ । ମୁକୁର ବିମ୍ବ ପରସ୍ପେ ପାଶକୁ ନ ଆସୁ । ଏଡ଼େ
 ହଟି କାହିଁ ପାଇ । ମୋହ ଜାଣିବାରେ ମୁଁ ତ ଦେଖ କରି ନାହିଁ
 । ୬ । ରବିକର ନରୁଡ଼ଲ ପରସ୍ପେ ମେରୁକୁ । ମୋ ମନ ନ ଗୁଡ଼େ
 ତୋ ପୃଥୁଳ ଉରଜକୁ । ଶିବେ ଆଶେ କରି କୃଷ । ଦାସ ଗ୍ରାସ
 ପ୍ରାୟେତ ନ ଗଲୁ ମୋର କ୍ଳେଶ । ୭ । ତୋ ପ୍ରୀତିରେ ଦ୍ରବେ କାମ
 ବିଶିଷ୍ଟକୁ ସହି । ବିଧିଶିଳା ପ୍ରାୟେକ ହୋଇଲୁ ମୋର ଦେଶ ।
 ମନ ଲୋଡ଼ ହୋଇଥିଲୁ । ତୋ ଚନ୍ଦ୍ର-ଚନ୍ଦ୍ରକ ବେଳେ ହୃଦୁ
 କାନ୍ଦି ନେଲୁ । ୮ । ବିଦଗଧ ଶାମୁକରେ ଜଳ ଦେଲୁ ପ୍ରାୟେ ।
 ସନ୍ତାପିତ ହେଉଛି ବିରହ ଯୋଗୁ କାୟେ । ଚନ୍ଦନାଦି

ଉପରୁ । ଦେଉଛୁ ତପକ ଲୋକ ଜମାଳ ପ୍ରକାର । ୧୩ । ବିହାରକୁ
ଉପରୁ ମାସ ମନୋହାର । ପଲ୍ଲବଶଯ୍ୟାଦି ଯେତେ ବିଅର୍ଥରେ
କରି । ଏବେ ଅନୁଭବ ହେଲା । ଗ୍ରହରେ ମଙ୍ଗଳ ପଦ ଯେମନ୍ତ
ରହିଲା । ୧୦ । ଦୃଷ୍ଟି ନଦୀ ତଟ ଚରୁ ପରାୟେ ଜୀବନ । ସନ୍ଦେହ
ପଡ଼ିଛି ଏଥୁଁ ଚରିତ କେସନ । ଶୁଦ୍ଧ ଦଶା ପ୍ରାୟେ ମୋର, ସୁଧାପାନ
ଉତ୍ତରୁ ଛେଦନ ହେଲା ଶିର । ୧୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚକୋର ଜଳଧରକୁ
ଭୁଜକ । ପ୍ରାୟେ ତୋତେ କରିଥାଇଁ ମୁଁ ଆଶା ଅନେକ । ଧାତା
ନଟକାର ପରି, ଦେଖାଇ ତ ହରିନେଲା କନକ ଗଉରୀ । ୧୨ ।
ସ୍ବପନ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରାୟେ ହେଲା ତୋ ସଙ୍ଗତ । କି କରିବ ପ୍ରିୟତମା
ରସିକା ଯୁବକ । ତବ ନିଶିପ୍ରାୟେ ହୋଇ । ଏ ବରଷା କାହିଁ ଥିଲା
ତୋହ ମୋହ ପାଇଁ । ୧୩ । ବାହାର ଅତି କଠିନ ଭିତର ସରସ
ନାଗରୀ ହୃଦୟ ନାଶକେଳର ସଦୃଶ । ଆଲିଙ୍ଗନେ କୃପା ବଣେ ।
ଜାଣିଥିଲି ଆନ ହେଲା ବିଚ୍ଛେଦ ଏବେ ସେ । ୧୦ । ଏତେକାଳେ
କଲୁଁ ନାହିଁ ପସିକା ପ୍ରଦାନ । ଦୂତ ପେଶି ଅରେ ହେଲେ ନ
ସଙ୍ଗୋକ୍ତ ଧନ । ସବୁ ସେହି ହୃଦ ତୋର । ରସାଳ ପରାୟେ କି
ହୋଇଲା ରମାବର ॥ ଗୁରୁ ପ୍ରାୟେ ପାଶେ ଲାଗିଥାଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ
ଆଜ୍ଞାକାଶ ପ୍ରାୟେ ପୁଣି ତୋ ଅନୁସରଣେ । ମାର ଶୀର ପ୍ରାୟେ ପ୍ରୀତି
କଦମ୍ବ ପରାୟେ ହେଲା ବିଚ୍ଛେଦ ବିପତ୍ତି । ୧୭ । ମନ୍ଦ୍ରପ୍ରାୟେ କରି
ଚିତ୍ତେ ଧରି ହୋଏ ଘୋଷି । କେଉଁଦିନ ପୃଥାଉବି ତୋ ସଙ୍ଗତେ
ନିଶୀ । ପଶୁ ଶୁପ ହେଲା ମୋର । ଏଣେ କଳହାନ୍ତରିତା ନାଶ
ପରକାର । ୧୭ । ଭାରଣ ପରାୟେ ଶୁଣବଣ ତୁ ଯୁବକ । ଅଧିକ
କିସ ଲେଖିବି ଜଣାଣ କନକ । ଅପରାଧ ହେଲେ ଦାସ । ନିକଟେ
ପ୍ରାଣକୁ ଯିବ ସମାକର ଦୋଷ । ୧୮ । ଏତେ ଲେଖି ଦୂତ କରେ
ଦେଇଣ ପେଷିଲା । କୁରୁଣ ପରାଏ ଚନ୍ଦ୍ରା—ବିପତ୍ତି ଦହିଲା । ତହିଁ
କେତେଦିନ ଶେଷ । ବାଳା ପାଶେ ଦୂତ କଲା ଚିଟାଉ ପ୍ରବେଶ ।

ମୁଦ ଲଭି ମୁଦକୁ ଦେଖିଲ କାନ୍ତା କରେ । ଜନ୍ମ ଅନ୍ଧ ନେତ୍ର ବାନ
ପାଇଲ ପ୍ରକାରେ । ମନ୍ଦବନ୍ଧ ପ୍ରାୟେ କରି । ଫେଡ଼ି ପଡ଼ି ଆରମ୍ଭିଲ
ବରୁଣ ବରୁଣ । ପ୍ରସ୍ତେ ନନ୍ଦର୍ପ ସୁନ୍ଦର ନୃପବର ସୁତ ! ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାୟେ
ହୋଇ ତୁମ୍ଭ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ । ତୋଷକର ସର୍ବମନ । ପଦ୍ମନା ପରି
ପ୍ରକାଶ ରମାର ମଳିନ । ୧୬ । ପ୍ରାଣ ପ୍ରାୟେ କରି ଦେନ ଆଇଟି
ଯାହାକୁ । ଛୁଡ଼ି ନିକି ପ୍ରସ୍ତବ ବସନ ପ୍ରାୟେ ତାକୁ । କେବେ ନ
ଛୁଡ଼ିବ ଆଶ । ଅନଳେ ପତଙ୍ଗ ପ୍ରାୟେ ହେଲେ ହେବି ନାଶ ॥
ମହତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପର ବେଗର । କରିବାର କଥା ନିକ
ଜଗତେ ସୁନ୍ଦର । ଆହେ ରସିକ ରତନ । ଜୁତ ବରୁଣକ ପ୍ରାୟେ
ପ୍ରାଣ କଲ ଆନ । ୧୭ । ବହୁତ ବଣିଜ ପ୍ରାୟେ ମୋର ଆଶା ଥିଲା ।
ବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରତୀତି ବାତ ପ୍ରାୟେ ନାଶଗଲା । କିଛି ବୁଦ୍ଧି ନ ଦଶର ।
ଅନ୍ଧକାର ପ୍ରାୟେ ଚନ୍ଦ୍ରା ନରତେ ଧ୍ରାସର । ୧୮ । ରହୁବନ୍ତ ବଣିକ
ପରାୟେ ହୋଇ ମାର । ହୃଦ ଯେ ଭେଦ କରୁଛି ନରନ୍ତରେ ଶର ।
ବରୁଣ ତ ସର୍ପ ପରି । ତୁମ୍ଭ ରସ ଗଦ ପ୍ରାୟେ ଏଥୁ ପାରେ ତାରି ॥
ଦାସୀ ପ୍ରାୟେ ମୁହିଁ ମୋରେ କାହିଁକି ନିରାଶ । ବରୁଣ ତ କାହାକୁ
ହୋଇବ ଅପରାଧ । ଦେନ ଛଇଲ ମୁକୁଟ । ଅକ୍ଷୟୀତ୍ରା ପ୍ରାୟେ ଏବେ
ପ୍ରକାଶ କପଟ । ୧୯ । ରାମ ଆଉଁ ସୀତା ଯଥା ସଂସିତ ରାବଣେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଆଉଁ ମୁଁ କେମନ୍ତ ହେଲି ଫଲବାଣେ । ଲଜ୍ଜା ହେଉଛି
କାହାକୁ । ଚେତାଇବାର ଅସୁଖ ସିନା ମୋ ନାହାକୁ ॥ ବେଶ
କାଳେ ମୁକୁର ପରାୟେ ଆଗେ ଅଛି । ବସନ ପ୍ରାୟେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ
ନରତେ ଲାଗିଛି । ମୁଁ ଯେ ସେବକ ପ୍ରକାରେ । ବସିଅଛି ପାଦ
ତଳେ ଶୟନ କାଳରେ ॥ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ଲେଖିବି ତୁମ୍ଭେ ତ ବେଦେ ।
ସ୍ତୁତିକ ପରାୟେ ଏକା ନୋହିବ ରସିକ । ପତି କୁମାର ସନ୍ତୋଷ ।
ସେହିକ୍ଷଣି ଦୁତ ସଙ୍ଗେ ଛୁଡ଼ିଲ ପ୍ରବାସ । ୨୦ । ପୁରେ ପ୍ରବେଶି

ବିଦେଶୀ ପ୍ରାୟ ପାଶେ ବସି । ମନୋରମ ରୁଚି ପଟୁ ବଚନ ପ୍ରକାଶି
ଉପଲବ୍ଧ ଶରବର । କହେ ଏ କାଳେ ଉତ୍ସବ ସି ଭୁବନେ ସାର ॥

—ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—

ସପ୍ତମ ଛାନ୍ଦ

ରାଗ—କଲ୍ୟାଣ ଆହାରୀ

ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର କୈଶୋର ଲୀଳା

ଅଥ ବିରାଜଣେ ଘେନିତ ଲକ୍ଷଣେ, ପିଇବା ପରି ଜେମା ଶିଷ୍ୟ ।
ସେ ମୃଦୁଜଳପ, ମୋହନା ଅଳପ, ହୋଇ ଆସିବାରୁ କଶୋରୀ ।
ପ୍ରତିମା । ପ୍ରତି ମୃଦୁର୍ତ୍ତେ ଆନ ଆନ । ଯେଉଁରୂପେ ତପମାୟୁ ଭଜେ
ରୂପ ଦାହଦାହକେ ବାନବାନ । ୧ । ବିରାଜି ବିରାଣୀ ଦେଲୁ କି
ରସାଣୀ ହାଟକ ହଟ ପିତୁଳାକୁ । ନ ଦେଖିଲେ ଜନେ, ଜଗତେ
ନୟନେ, ତା ନଖାବ୍ରକାନ୍ତ ତୁଳାକୁ । ସଦମା । ଘେନି ସେ ଉରୁ
ବର୍ତ୍ତୁଳାକୁ । ଯୋଗ୍ୟ ନୋହେ ଘେନି, ନ କଲେ ସଜନୀ,
ପାହାଡ଼ାହଂସୁଲ ତୁଳାକୁ । ୨ । ଅମାମା ଗହନ, ଗଜ ଅଭିମାନ, କୁର୍ତ୍ତ
ଆସିଲୁ ଗମନକୁ । ଶିଶୁସଖୀମାଳା, ଆଚରିବା ଖେଳା, ଯୋଗାଇଲୁ
ନାହିଁ ମନକୁ । ଆନକୁ । ନିପଟ ନୋହିଲୁ ନଜର । ଅନ୍ୟରତ ରସ,
ପ୍ରସଙ୍ଗେ ମାନସ, ହୋଇ ଆସିଲୁ ଜରଜର । ୩ । ଦରଶନ ଚକ୍ରୀହାସି
କୁରୁବଲ୍ଲୀ, ଖେଳିବା ଖୁରଳ ଶିଖିଲୁ । ଅସିତ ଭୁଜଙ୍ଗୀ, ସୃଷ୍ଟିଖେଳା
ଭଙ୍ଗୀ; ଅହଙ୍କାର ସାର ଶୁଖିଲୁ । ଆଳାପ । ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନାସାପୁଟ ।
ଫୁଲ ଉଠିବାରୁ ବତାଇଲୁ ଗୁରୁ ହୋଇ ସୁମନ୍ତନକୁ ନାଟ । ୪ ।
ଜେମକାନ୍ତ ଝଲି, ରୁହିଁ ନ ସମ୍ଭାଳି; ମନୁ ଜାତ ପ୍ରେମପ୍ରବାହ ।
ସଜନୀ କେବଳ, ସଜ ନାଲୋପୁଳ, ମଣ୍ଡି ବାରେ କରେ
ଉତ୍ସାହ । କପୋଳ । ରୁମ୍ଭି ନାଲୋପୁଳ ଖୋସିଲୁ ।
ମୁକୁର କଦମ୍ବ, କଳି ପ୍ରତିବନ୍ଧ । ପରି ଦନ୍ତୁରିତ

ଦିଶିଲ । ୫ । କହିବା ମାଧୁରୀ, ବିଶେଷରୁ ଗୋରା ମୁଖ ସୁଧାକର
 କର୍ମିଲ । ଝଲକ ମୁକୁତା, ଝଲ ହମକୁ ତା' ନୟନ ଖଞ୍ଜନ
 ଝାମିଲ । ନରେଶ । ପ୍ରବଚନଟଳକ ॥ ଅନାଇଲ ହସି, ସମାନ
 ବସୁଧା, ମନ ଅନୁରୂପ ଆଳୀକ । ୬ । ସେ କାଳେ ସେ ଗୁରୁଜନ
 ଯେବେ ଦୂରୁ, ଲେଚନ ଗୋଚର ହୋଇଲ । ଉଦାସୀନ ଲଳା
 ପ୍ରବାହରେ ବାଳା, ତା ଶଙ୍ଖା-ପଙ୍କଜୁ ଧୋଇଲ । ନଜକେ । ହେବ
 କି କୁସୁମଭସ୍ମବ । ଆଗୁ ରତିବର, ଦେଲା ରତିବର ତଳକର
 ହୃଦେ ଉଦ୍‌ବେଗ । ୭ । ଚନ୍ଦ୍ରଲ ଉନ୍ମତ୍ତ ଉନ୍ମତ୍ତକୁସରୁ, ଶିଶୁଧର ମଧ୍ୟ
 ପ୍ରବେଶ । ହେଲ ନିତମ୍ବରୁ ନିଧୁକନ ଗୁରୁ ବିଜୟଢ଼ଣ୍ଡି ମ
 ଆଶ୍ରୟ । ତାଦୃଶ । ପୁଷ୍ପ ନୋହିଲେହେଁ । ସିଲେ । ଭବ ଗର୍ଭ
 ଦରଦାସୀର ଉଦର ଶୋଭା ସଂସାରୁ ଗଲ ବଳ । ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନା
 ଶୁଦ୍ଧା ବିଳସିବା ମାୟା, ଜେମା ଉଦରେ ଉଲ୍ଲାସିଲ । ରୋମରଜ
 ବ୍ୟାଜ, କଳା ନାଗରଜ, ଶିଶୁପର ଦିଶିଲ । ଗୁଲବୀ ।
 ବେଳେ ଶୁଭକ ଅନାଇଲ । ବେଶ ହେବା ମନ ନ ପ୍ରକାଶି ଧନ
 କୁସୁମଭୂଷା ବନାଇଲ । ୮ । ବାଳା ବର ଉଦୟଲ ପଞ୍ଚଶର ସାଧନ
 ଆଶେଟ ମଞ୍ଜୁକ । ଦ୍ରୋଣ ଭୂଲ୍ୟ ଗୁରୁ କରିବା ବିରୁଦ୍ଧ ଅତିଯନ୍ତେ
 ଆଶି ତହିଁକି । ଥାପିଲ । ଦ୍ରୋଣ ଭରବ ଦୁହିଁକି । ଆଗୁ
 ପଡ଼ିଥିବା ମେରୁ ଗଜଅବା ଅଙ୍ଗୁରିତ ହେଲ ନାହିଁକି । ୧୦ । ଫିଟିଲେ
 ପ୍ରଳୟ କୁନ୍ତଳ ନିତୟ ଲଘି ଦିଶିଲ କି ବହଳ । ତା ଅଙ୍ଗ
 ଅମରଲତାର କି ମରକତ ମଣିମୟ ଓହଳ । ଲବଣ୍ୟ । ରମାର
 କେତକୀ ପ୍ରସା ସେ । ଧୂଳ ବିନା ଦେଖି ସୁଖୀ ହୋଇ ଲୁଖିଅଛି
 କି ଭୁଙ୍ଗାଳି ଆଶ୍ରୟେ । ୧୧ । ସିଧାଟି କଙ୍କିଶି ବଦାବକ ମଣି କଠାଉ
 ଲଗି ଗୁଲିଗୁଲି । ମାନିଲ ଜାଣିଲ ସ୍ନେହରେ ଦେହରେ ଜମାଇ
 ବସୁଧାକୁ ଯାକି । ସୁନ୍ଦର । ଶିଶୁଙ୍କ ଗଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦ୍ରଲ । ଗୁହଁଲେ
 ସରଗେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ଲଗେ ନିଜ ମୁଖୀ ପ୍ରତିବିମ୍ବିଲ । ୧୨ । ସୀତା

ସୀତାଧର ମାଳତୀଧର ଶ୍ରୀମ ଜାତ ଧର ଚରଣ । ରବି ପଞ୍ଚବୀଣ
 ଦଃଷଣା ପୁରାଣ ଶ୍ରବଣେ ବଳାଇଣ ଚନ୍ଦ୍ର । ପୁଲକ । ଉଠିଲୁ ଶୁଣି
 ପରରମ୍ଭ । ବିଷୟୋଗ ଶୁଣି ନେତ୍ର ଯୋଗେ ପୁଣି କଲୁ ବିକଳେ
 ଅଶ୍ରୁଅମ୍ଭ ॥ ରତ୍ନ ସଉଧର ମଧ୍ୟେ ପୟୋଧର ଅଙ୍କୁର ଚୁହେ
 ଦୃଷ୍ଟମନେ । ଶାନ୍ତି ପାଳଟିବା ଛଳେ ନବ ଜବାଧର ଦୃଷ୍ଟି ଦିଏ
 ଜୟନେ । ବିସ୍ମୟ ଉରୁ ଯୁଗଳ ନେତ୍ର ରମ୍ଭେ । ଫେରାଇ ବଦନ
 ପୁଣି ଦୁଃଖୀଧନ ନଜର ଦିଅଇ ନିତମ୍ଭେ ॥ ଚରୁଣୀକ କାନ୍ତ
 କରଜାଗ୍ରସତ କି ମନେ ଭାବି ଏହା ବାଳା । ଲେଖି କଣ୍ଠାର
 ସ୍ଥଳରେ ସିନ୍ଦୂର ଦ୍ରବରୁ ଶିଶୁ ଶଶୀକଳା । ପ୍ରମୋଦେ । ଚୁହେ
 କାଞ୍ଚୁଲତଟ ଟେକ । ଚନ୍ଦ୍ର କି ଆଭାସି । ପାଏ ଇଷି ଇଷି ଉରୁଯୁଗଳ
 ଦିଏ ଯାକ । ୧୫ । ପଛୁକେ ସଜନୀ ଆସିଲୁକି ଘେନି-ତମକି ସଂଯତ
 ହୋଇଲୁ । ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗ ଘୋଳି ହେଉଅଛି ରେ ଆଳୀ ବୋଲି
 ବେଳେ ବୋଇଲୁ । ବାଳୀଶ । ତେଜ ଆଉଜିଲୁ ସଂସ୍ଥାକ ।
 ଜୁନୁ ରମ୍ୟମୁଖୀତାଳେ ଲୟ ରଖି ଅଙ୍ଗୁଳ ଠକିଲୁ ମଞ୍ଚାକ । ନିରକ୍ଷର
 ସଖୀ ଗିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖୀ ନ ରଖିଲୁ ଲବେ ଖାତର । ସ୍ୱପନ ଅମଳ
 ତରୁ ତୃଣ ବୃନ୍ଦ କୁନ୍ଦଳତା ମୁଖେ ମାତର । ଆକୃତ । ତୁହଲ ଦୃଷ୍ଟି
 ଖେଳାଇଲୁ । ଇତରଙ୍କ ତୁଲେ ଇତରଙ୍କୁ ଗେଲେ ଲଗାଇ ରସେ
 ଚଳାଇଲୁ ॥ ଅରୁଣ ଉଦୟ ସମୟ ସଦୟ ହୃଦୟ ପହୁଡ଼ି ଭାଜିଲୁ ।
 ଶାନ୍ତିକ ପାଳଟି ଝଲି ଦନ୍ତ ପାଟି ସ୍ୱାଗତ୍ତରବଜି ମାଜିଲୁ । ବାଜିଲୁ
 କ୍ଷଣେ ପ୍ରଥମ ନାଟୀ ଖୁସା । ସାଜିଲୁ । ମାଜିଣାକୁ ସେ ବିଚକ୍ଷଣା
 ମାଜିଲୁ ମୁକୁରସ୍ୟଶିଖା ॥ ବହଳ ବିଚକ୍ଷ ସୁପବିତ୍ର ବିଷ ଆସନେ
 ରାଜିଲୁ ଗେଲୁ । ଚୁହେ ଆଦରସେ ଶ୍ରୀନିପାଣି ପାଶେ କଲମା
 କୁନ୍ତଳ ବୁଲଇ । ଅଳକେ । ମଣ୍ଡନତିଳକ ଘେନିଲୁ । କଞ୍ଜମଞ୍ଜୀମାଳା
 ଜପ ସେ କମଳାସନାକୁ ଆହା କି ମାନିଲୁ ॥ କ୍ଷୀତିଭୃଷାଟିକି
 କ୍ଷୀରୋଦ ଶାନ୍ତିକ ମାନିଲୁ ମାଜଣା ଶେଷରେ । କ୍ଷୀରୋଦସମୁଦ୍ର

ପ୍ରତିବନ୍ଧୁ ଅବା ବିରାଜନ ଜୀବନାସରେ । କଶୋର । ଦିଶିଗଲ
 ସେ ବିପଦ । ରସି ଶମ୍ଭେଦରେ କି ଜମୁନଦରେ ମିଶିଗଲ ସୁର
 ସରତ ॥ ଜୟଦେବ କୃତ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ବିପତ୍ତି ମୋକ୍ଷଣ ଗୋପଜନା
 ଗୀତା । ପାଠ କରିଲୁ ମନ୍ଦାର ସେ ଶୁଭ୍ର ତମସ୍ତନୟନା ବନିତା ।
 ଭୁଲସୀ । ଶୁଭ୍ର କପିଳା ଧ୍ୟାନ ପୂଜା । ପକ୍ଷପ୍ରଦକ୍ଷଣ ସାର ସଦକ୍ଷିଣା
 ଦାନ ଦିଅଇ ନାଶରଜା ॥ ବଢ଼ିଲେ ଆଶିଷ ଗ୍ରହଣ କାଶୀଶ ସମାଧି
 ଶଶ୍ୱତା ନିକଟେ । ଆଡ଼େଶୀ ଶୂନ୍ୟ ଯୁଗଳ ମୟୁର ଝୁଲନ୍ତି
 ଯୋଗୀଜନ ଶଟେ । ଶ୍ରୀଭୁଜ । ପଇଠ ଧରି ପ୍ରିୟସହୀ । ଇଷ୍ଟଦେବ
 ଦରସକୁ ସୁନ୍ଦର ଚରଣ କଞ୍ଚେ ମଣ୍ଡେ ମନ୍ତ୍ରୀ । ୨୨ । ସାର ଦରଶନ
 ବିଧିକ ସେ ଜନ ନୟନ ମୃଗ ବନ୍ଦୀ ପାଶୀ । ଲବଣ୍ୟ ଖନିକ ରଙ୍ଗେ
 ଜନମାନଙ୍କି ଜହାର ପ୍ରତିଦିନ ଆସି । ଆଶୀଷ । ଭୁଲେ ଦେଲେ ରମ୍ୟ
 ଯୁଗଳ । ମଣୋହ କୋଠକୁ ଅବଧାନ ତାକୁ ନିଅନ୍ତି ଆସି
 ବିପ୍ରଆଳୀ ॥ ମାଏ ବେଳେ ବେଳେ କବଳେ କବଳେ ସବତେ
 ରୋପଣେ । ପ୍ରୀୟୁଷକଳାପ କବଳ ଅଳପ ଆସନ କରନ୍ତେ ଆପଣେ ।
 ରୁଚି କି । ପ୍ରକଟ ନ କରି ଅତି ସେ । ସୁରଭିତ ବନେ ଚିର
 ଆତମନେ ରସେ ମଉଗଜ ଗତି ସେ । ୨୪ । ଜନସୂତ୍ର ଲଗି
 ଚେଳାଞ୍ଚଳେ ଯୋଗୀ ମୋହନମୁଖୀ ମୁଖ ପୋଛେ । କର୍ପୁର
 ବିଡ଼ିଆ ବିଡ଼ିଆଳୀ ଆଳୀ ଘେନି ହାଜର ହୁଏ ପଛେ । ତାମୁଲ ।
 ଯୋଗେଶ ଫରମାର୍ସୀ ମାଏ । ଅନ୍ତର ହୁଅନ୍ତେ ଘେନନ୍ତି ସନ୍ତତେ
 ଖଟିକା ଖଟିଣି ବାମାଏ । ୨୫ । ଦରପୁଟ ହସ ପ୍ରସଙ୍ଗ ସରସ
 ସମ୍ଭାଷଣେ କ୍ଷଣେ ବସଇ । କ୍ଷଣେ ପ୍ରତିବନ୍ଧୀବର ଶୋଭାବନ୍ଦୀ
 ବାସପରି ନେତ୍ର ଦଶଇ । ଯଦୁ ସେ । ଅପ୍ରହତ ହୁଏ କଶୋର ॥
 ଦ୍ୱିତୀୟ ମାଜଣା ଅବକାଶ ଜଣା ହୁଏ ଘେରନ୍ତି ପରିରୁଷ । ୨୬ ।
 ବ୍ୟୋମରତା ଫଳ ମାଞ୍ଜୁଶ୍ର ମଣ୍ଡଳ ବାସରାବସନ ଦମରେ ।
 ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପଦ୍ମବଦ୍ଧ ଝେଷଡ଼ କୁମୁଦେ ମାତନ୍ତେ

ଭ୍ରମରେ । କିଶୋରୀ ବଢ଼ାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦରଶନ । ସଙ୍ଗୀତ ସବୁକୁ
ପୁଆପ ଶୋଭାକୁ ଏହି ତା ମାତ ନିବନ୍ଧନ । ଯାହା ପା-ପଲ୍ଲବ ମହା-
ପାପ ଲବନ ରଖେ ସୁରଣ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ । ଯାହାଦର ଚନ୍ଦ୍ର ଜନ
ବର ଚନ୍ଦ୍ର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି ଶାନ୍ତରେ । ସେ ପ୍ରଭୁ । ଚରଣ ପକ୍ଷଜ
ଯୁଗଳେ । ଜଳନ୍ତର ଭୂପ ମାନସ ମଧୁପ ମରଦପନେ ଲେଉଟେ
ମିଳେ ॥ ଭନସିଂହ ପଦ କଳିତ ଏ ସ୍ତବ୍ଧ ନାମ କୁମାରୀ କଉତୁକ ।
କୁମାର ବଳୟ ହୃଦକୁ ବଳୟ ଅଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ମୃଗାକ । ନୃପତି ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମାତ ଆଦର । ମୁରୁଖ ଚରୁଣୀଗଣ ହେବେ ଶୁଣ ମନେ
କଲେ ଏହା ସ୍ତବ୍ଧ । ୨୯ ।

ରସପଞ୍ଚକ

—ରକାର ତର—

ବଶ ତର—ବୃତ୍ତେ

ନାୟକ—ସମାକୁ ଶୁଣି । କେ ବନୟେ କହି ରଖିଥାଇ ଆସ ମୁଁ
ତୋହ ଚାହିଁ । ରଖିଲେ ରଖ । ହେଲି ନରେଖ । ରହି
ଅନାଇଲେ ପଳାଉ ଦୁଃଖ । ରୂପକୁ ଦେଖି । ନ ଟଳେ
ଆଖି । ରକ୍ତ ଧନେ କଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ମୁଖୀ । ୧ ।

ନାୟିକା—ରଖିଲୁ ହୋଇ । କୋପିନୀ କହି । ରସିକ ହେଲୁ କେତେ
ହେଲ ବାଇ । ରହ ନିବନ୍ଧି । ଦୁର୍ଜନ ପତି । ରସୁ ତ
ଚରଲେ ମସିକା ମତି । ରଚନ ଲେଉଟେ । ଶତଧନ ପୁଣ୍ୟେ
ରସି ମଲ ପ୍ରାୟେ ତୁ ଏବେ ଏବେ । ୨ ।

ନାୟକ—ରସିକବର । କଲ ଉତ୍ତର । ରଖନା ସୋଧ ମୁଁ ଧରୁଛି
କର । ରହି ସେନେହି । ପଦ ପ୍ରଲଭ । ରସର କ ନାହିଁ
ଭ୍ରମର ଶୁଣି । ରଖେ ଚକୋର । ଚନ୍ଦ୍ରମା କର ରୁଚେ
ତାକୁ ଅଗ୍ନି କଣ ଆହାର । ୩ ।

ନାୟିକା—ରାଗିଣୀ ଭଣି । କେ ଛୁଇଁବ ପୁଣି । ରହି ଜଳୁଛି କାହା
ଶିରୋମଣି । ରସି ପତଙ୍ଗ । ଅନଙ୍ଗ ସଙ୍ଗ । ରହଇ କି ଭୟ
ନୋହି ତା ଅଙ୍ଗ । ଗଲ ମୁଁ ସଙ୍ଗ । ଦେଲିଟି କହି । ରହ
ନା ପଛେ ପୁରୁଷ ମରାଜ । ୪ ।

ନାୟକ—ରସିକ ଭାଷେ । କାହାକୁ ରସେ । ରହିଥିବ କେତେ ଦିନ
ବୟସେ । ରୂପରେ ଭଲ । କେତଳାପୁଲ । ରମଇତ ନାହିଁ
ଭ୍ରମର ଭୁଲ । ୫ ।

ନାୟିକା—ରସିକାବର । କହିଲ ଧର । ରଖିଛି କଣ୍ଠକ ବିଘ୍ନ
ଗୁହାର । ରଚି ସାହସ । ନ ଲରେ ପାଶ । ବେଳମୁର
ନୋହେ କେତଳା ଦୋଷ । ୬ ।

ନାୟିକା—ରମଣୀ କେହି । ପୁରୁଷେ କହି । ରଙ୍ଗେ ମୋତେ ତୁମେ
ରୁହିଁବ ନାହିଁ । ଶୁଭରୁ ଜଣା । ପ୍ରୀତିଲକ୍ଷଣ । ରହିନୋହେ
ଘରେ ପାଇ ଗଞ୍ଜଣା । ୭ ।

ରସିକ—ରସିକ ଭାଷେ । ନୟା ସଦୃଶେ । ରସିଲ ମନକ ଲେଉଟି
ଆସେ । ରସିକା ଘେନ । ସୁନା ଦହନ । ରଖିଲେ ଅଧିକ
ବଡ଼ଇ ବାନ । ୮ ।

ନାୟିକା—ରସିକା କେହି । ପୁଂସେ ଜଣାଇ । ରହ ଦନାକେତେ
ନିବର୍ତ୍ତ ହୋଇ । ଶୁଭରେ ନିତି । ଦୃଷ୍ଟେ ଜଗନ୍ନି । ରହି
ଥାଇ ପ୍ରାଣ କି ହେବ ପ୍ରୀତି । ୯ ।

ନାୟକ—ରସେ କହଇ । ନାଗର ତହିଁ । ଶୁଭେ ମୁକ୍ତି ନ ପାରିବ
ମୁହିଁ । ରଚିଛୁ ହତ । ପକ୍ଷୀ କପୋତ । ରହ ତାର ପର
ମୋର ଚରତ । ୧୦ ।

ରହରେ ଦୁଃଖ । ନବ ଯୁବଣୀ । ରଙ୍ଗେ ରସେ କୁହାକୁହି
ହୁଅନ୍ତି ।

ଦୁଃଖ—ରତି ମାଗଇ ଦେବୁ ବ ସହ । ରସିକ ହୋଇଛି ତୋଠାରେ
ବାଇ ।

ନାୟିକା—ରମଣୀମଣି । ମୁଁ ନବ ଚରୁଣୀ । ରତି ହୋଇ କିସ କେ
ତାହା ଜାଣି ।

ଦୁଃଖ—ରତନହାର । ସେ ଲଜ୍ଜା ତୋର । ରଖ ଆଣିଦେବି ସମ୍ମତି
କର ।

ନାୟିକା—ରଖ ସେନେହ । ଆଉ ନ କହ । ସ୍ବବଶ ଭଉଣୀପରାୟେ
ନୁହ । ୧୬ ।

ନାୟକ—ରସିକ ଜଣେ । କାହାକୁ ଭଣେ ରଚିଲେ ଦୟା ମୁଁ ଯାନ୍ତି
ଗହଣେ । ରୂପେ ତୋହରି । ନେତ୍ର ମୋହରି । ରହେ
ଜଡ଼ ଲେହେ ରମ୍ୟକ ପରି । ୧୭ ।

ନାୟିକା—ରହସ୍ୟ ଗିରି । ଶୁଣି କାତର । ରଖିଲୁ କେଣେ ଥର
କେତେ କର । ରତେ ଭାରଣୀ । ଏତିକି ଭ୍ରାନ୍ତି । ରଖେ
ନାହିଁ ଭଙ୍ଗ ମାଳତୀ ପ୍ରୀତି । ରତୁ ବସନ୍ତେ । ସୁବାଚରତେ
ରତେ ସାରବର ଢଙ୍ଗ ସୁଚିତ୍ତେ । ୧୮ ।

ସକାର ଡ଼ଗ

ବେଶ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା

ସିଦ୍ଧାଣେ ହସି । ସିଖାକୁ ଭାଷି । ସ୍ବର୍ଗ ଅଳଙ୍କାର ଗଣିକା ରାଣି । ୧ ।
ସଙ୍ଗ ବେଶ୍ୟାର । ନାହିଁ ଯାହାର । ସେ ରସ ନ ଜାଣେ ପଶୁଗୁଆଁର
ସୁରସମୟୀ । କରଣ ବହୁ । ସମ୍ଭବ କରିଛି ଗଣିକା ମୟୀ । ୨ ।
ବସନ୍ତ ପ୍ରକାର । ମନରେ କର । ସାର ଶତରସେ ଯଥା ମଧୁର । ୩ ।
ସଙ୍ଗୀତ ଜାଣି । ପଣ୍ଡିତା ମଣି । ସେ କହ ପାରନ୍ତି ପୀରତିବାଣୀ । ୪ ।
ସନ୍ନିଧେ ଥାଉ । ବହେ ଅନାଉ । ସୁମତିରେ କିଛି ନପଡ଼େ ଆଉ ॥

ସଖାକୁ କହି । ପୁରୁଷେ ଚିହ୍ନ । ସାମାନ୍ୟ ବନ୍ଦିତା କିଛି ନୁହେଁ ॥
 ପୁଣିତ ଶୁଭା । ଧନ ଅଧିକା । ସେଥିରୁ କି କାର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼େ କିନା ॥
 ସୁରୁପ ଶୁଭ । କୁରୁପ ଲୋଭ । ସାନ ବଡ଼ ନାହିଁ ମୂଳେ କଉଡ଼ି ॥
 ସନ୍ନିଧେ ଯେହୁ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇ । ସେ ଦୃଢ଼ ସେହି ତାର
 ବୋଲଇ ॥ ସରିଲେ ଧନ । ନ ପଡ଼େ ମନ । ଶୁଣି କହେ ନା ନା
 ଉତ୍ତରନାମାନ । ୧୧ ।

—ବ୍ରଜ ବିହାର—

ଉନବିଂଶ ଛାନ୍ଦ

ଗୀତ—ଶ୍ରେଣୀ ଶଙ୍ଖଳା

ଶୁଣିବିରେ ପ୍ରୀୟତମା ତମାଳକେଶୀ ପୁଷ୍ପମା ସମାନ କେ ଅଛି
 ବୋଲି କରୁଛୁ ମାନ । ମାନ ମୋର ବଳି ବଳି ବଳିଶେଷ
 କୁଶଳୀ ଶଳୀ ହେଲୁ ପ୍ରାଣ ତୋହୁ ଦେଇ ନିଦାନ । ଦାନ କର
 ରମ୍ୟନକର । କରକ ରଦନା ତୋର ଧରୁଛୁ କର ॥ କରଜେ ମଘ
 ବିହାରୁ ଦାରୁଣ ଶୁଭକ କରୁ କରୁଣା ଜଳଧି ତୋର ଏ କି
 ଉଚିତ । ଚିତ୍ତ ବହୁଅଛି ସୁର ସୁରଗତ କେଳିସାର
 ସାରସଲେତନା ତୋର ନୋହେ ବିହତ । ହିତକାଶ କେବି
 ତୋ ପରି । ପରିବୃତ୍ତ ଦୋଷକୁ କି ମନରେ କରି । ୨ ।

ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବରଗମନା ମନାକ ମାସକ ଅନା ଅନାୟତ କଲଣି
 ଯେ କୁସୁମଗର । ସରସ ବଚନେ ଶୁଷ୍କ ଶୁଷ୍କିଳିଟି ନିଶ୍ଚେ ଆସି
 ଆସି ମାସ କରି ଅଙ୍ଗେ ବିଛଇ ଶର । ଶରଣ ତୁ ରଖ ଅବଳା ।
 ବଳାହକକେଶୀ ତୁ ମୋ ନେତ୍ର ପିତୁଳା । ତୁଳାରେ ଅଗ୍ନି ସମାନ
 ମାନସ ହୋଇ ଧୂସନ ସନମତ କରିଅଛୁ ଏଡ଼େ ନିଶ୍ଚୟ ।
 ଶୁଷ୍ପରେ ମୋ କୋଳେ ବସେ ବସନ ବିନ୍ଦୁ ଆଶ୍ରେଣ ଶ୍ରେଣବଚନା
 ଏ କ୍ଳେଶ ହେଲୁ ବିଶେଷ । ସେ ସରଗ କେଶିକ ଗଲୁ ।

ଗଳାମାଳ କରିଥାଉ ପରା ସୁଶୀଳା । ୩ ଶିଳା ସମ କରି ମନ
ମନ ବନ୍ଧୁ ଧର ଘନ ଘନକେଶୀକ କେ ତୁହି ହୋଇଲୁ ତୁନି ।
ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ଅନାଦର ବରକଣ୍ଠୀ କଲେ ଆଉ ଆରତରୁ ରଖିବ
କେ କହୁ ପ୍ରମାଣୀ । ମାଣିକ୍ୟ ରଦନା ତୋର ମୁଁ । ରମୁନାହିଁ କିମ୍ବା
ମୁଁ ତୋ ଦାସ ଜନମୁଁ । ୪ । ନମୁଛି ପାଦେ ରମଣୀମଣି
ରତରେ କିଙ୍କିଣୀ କିଣି କିଣି ନାଦେ କିଣି ରଖ ଜୀବନ ।
ବନଜନପୁନୀ ପରା ପରାଶ ବନ୍ଧୁ କେ ଧରା ଧରା ନା କାହା
ହାତେ ହୋଇ ମଉନ । ଉନ୍ନତ ଉରଜା ଏ ଶକ୍ତି । ନିତି
କହୁଥାଉ ପରା ତୁ ମୋର ଗତି । ଗତିବଚନା ପୀରତି ରତିଏ ଆନ
ଯୁବତୀ ବତିଶଦ୍ବି ଗୁଣ କେଳିକୁଶଳା ହେଲେ । ହେଲେ କାହିଁ ତୋ
ଇଦୁକ ଦୁକ ଭାଙ୍ଗମା ଛଟକ ଟଙ୍କଧର ଦେଖି ଲେଖା ହେବେ
ଚଅଲେ । ଚଳେ ଯେଉଁ ଆଶେ ଭୁବଲୀ । ବଲୀ ହାରିଯାଇ
ସିନା ଶୁଣରେ ବାଳୀ । ୬ । ବାଳୀଶ ସ୍ଵର ଉଦ୍‌ଘଣ୍ଟ ଦଣ୍ଡକୁରେ
ଫୁଲକାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡରେ ଯେ ମଣ୍ଡି ଲଣି ତନୁ ଧରଣୀ । ତରଣୀ ବଳା
ଶବ୍ଦ ବଦନ ଟେକି ସମ୍ପାଦ ପାଦ ପରିଚ୍ଛରେ କୋପୀ ନନ୍ଦ
ତରୁଣୀ । ଉଷା ନନ୍ଦ ଦାସ ସେବାରେ । କାରେ ଅନୁକମ୍ପା ବନ୍ଧୁ
କର ଦାସରେ । ଶରେ କି ମୋତେ ଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷାଦାୟକ ଆନନ
ଆନନ୍ଦ କର ଏତେକ ମାଗୁଛି ତୋତେ । ତୋତେ ଯେ ସେନ୍ଦ୍ର
ସରଗ ରାଗରେ ଖଣ୍ଡିଲୁ ଆଗ ଆଗ ଅବଧାନ ଗଲୁ ତୋର
ପୁରତେ । ରତେ ମତେ କଣ୍ଠୁକୁ ବନ୍ଧୁ । ବନ୍ଧୁକ ଅଧରା ତୁ ମୋ
କରୁଣାସିନ୍ଧୁ । ୯ । ସିନ୍ଧୁରଗତ ଚତୁର୍ଥା ତୁରିତେ କୋପ ସଂହର
ହରିଶନପୁନ କୋଣେ ଅନାଉ କିନା । କି ନାଶ କଲି ବହିର
ହରକଦଳୀ କୋପର ପରମପଦ ହୋଇଲ ଏ କି ସର୍ଜନା ।
ଜନାପଦାଦ ଏ ପ୍ରସରୁ । ସରୁମଧ୍ୟା ବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଣ ପିଣ୍ଡୁ ନ ଧରୁ
। ୧୦ । ଧରୁ ଉନ୍ନତସ୍ତମାର ମାରସମଣ୍ଡା ହେବାର ବାର ବାର

ଆସିବାର ପ୍ରହାର ସମ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତୁହି ତୁ ସ୍ଥାନକରଣ ମୁହିଁ
ମୁଁ ସ୍ଥାନକରମ କିମ୍ବା ହେବ ଉତ୍ତମ । ତମ କଲେ କ ରଖୁ ମହା
ମହିଳା ରତନ ଧନ ମୋ ପ୍ରାଣସଂସ୍ଥା । ସହି ଦୋଷ ହୁଅ ତୋଷ
ତୋ ଶରଣ ଜନେ ରସ ରସବତୀ ପଣ ଦଶଦଶେ ଦିଶିବ ।
ଶିବ ସମାଧି ଭଞ୍ଜନା ଜନିତ ତାପ ଭଞ୍ଜନା ଜନିତା-ରତନ କେତେ
ପ୍ରଶଂସା ହେବ । ହେ ବରନ ଉତ୍ତର ଧର । ଧର ଅପୂର୍ବ ଦିଅ
ସୁଧା ମଧୁର । ୧୨ । ଧୂରନ୍ଧର ଶର ମାର ମାରଇ ଏଣୁ କାତର ତରକୁ
ଭଜିଲ ଏ ତୋ ମୁଖ ନୟନା । ବିନାଶ କରେ ସଂପ୍ରତି ପ୍ରତିପାଳ
ଏ କାରୁଣ୍ୟ ରତିଏ ରଖିବ ଆନ ଶୁଣ ସୁମନା । ମନ କେତେବେଳେ
ମୁଁ କଲି । କଳିକୁନ୍ଦବନ୍ତୀ ତୋର କୋପକୁ ହେଲି । ୧୩ । ହେ
ଲୀଳାବତୀ ସୁଦୟ ଦରିଦ୍ର ନିଧି ନାଗସ ଗଣ୍ଡପଣ ତୋହର ଦୋଧେ
ନ ସାରୁ । ସର ସାରସଆନନା ନ ନାଶ ସେନୁ ବାସନା ସଲିଳ-
କମଳ ନେତ୍ରୀ ଆଶ୍ୱାସ କର । କରତ କରୁଜ କରତେ । ରତେ
କଣିଲ ଲୋକକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏତେ । ୧୪ । ଏତେକେ ଯାଉ ସନ୍ଦେହ
ଦେହରେ ବସାଅ ନହ ନ ହର ସୁଖ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରାଣ ବଲ୍ଲଭ ।
ଲଭ ତୋ ସଙ୍ଗ ସୁକୃତି କୃତକୃତି ହୋଇ ରତି ରସ ତୋ ପାଇବି
ଅତି ସୁଖିତ ହେବ । ହେ ବସୁନ୍ଧରୀତମ୍ଭା ରମ୍ୟ । ରମ୍ୟକ ପରାପ୍ତେ
ହୋଇ ହୁଅ ନିତମ୍ଭ । ୧୫ । ଲମ୍ଭ ସୁକକଣକେଶୀ କେ ଶିଷା
ଦେଇଛୁ ରସି ରସି କପାଁ ବସିଛୁ ସେ ରୁହିଁ ଅବନୀ । ବିନିତାବର
ଭରସା ରସାଲୋକନେ ତରସା ରସାନ୍ତର ହେଉଛି ରେ
ନବଶ୍ରବଣା । ବିନିତ କରୁଣା ଲବ । ଲବଣୀ ପ୍ରତିମା ରଖ
ଦିଶୁ ସୁଲଭ । ୧୬ । ଲଭ ମନେ ଅନୁକମ୍ପା କମ୍ପା ରତେ ତନୁ
ଶମା ସମାତ ନୋହୁ ବିଷମ ଫଳବିଶିଷ୍ଟ । ଶିଖ
ରବନା କେଶସ୍ୟ ସରମଧ୍ୟା ମନୋହାର ଦାସପିବ ନ ନିହାର

ପୁଷ୍ପମା ପୁଷ୍ପ । ପୁଷ୍ପରେ ରସନା ପ୍ରକଟୁ । କଟୁତା ନ କହି
 କେଳିପୁର ଚନ୍ଦ୍ର । ଚନ୍ଦ୍ର ଫୁଲ ନାଗର ରାଜାଅଭିଷେକ ଆଜ
 ଆଜନମ ପୁଷ୍ପୀ ପୁଷ୍ପେ ଦିଅ ତୁ ଏହା । ଏହାର ମଣ୍ଡ ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ନରେଶଜେନା ଏ ଥରେ ଥରେ ଆଉ ଏ ବିଷୟେ ନୋହି
 ସନ୍ଦେହ । ଦେହାର କାଟିଲ ଏ କାମ । କାମନା ଫଳ ଦାୟିନୀ
 ହେଉଛି ବାମ । ୧୮ । ବାମନେଶୀ ଏ ଭ୍ରମର ମରଦ ଆଶେ
 ଝଙ୍କାର କାରଣ ବଶରେ କରି ଲେଡ଼େ ସୁମନ । ମନରେ ଏହା
 କେ ରସି ରସିକମା ବିନୁ ରସି ରସି ନ ପାରଇ ଆନେ ଏହି
 ପ୍ରମାଣ । ମାଣବକମୃଗ ଈଷଣେ । ଷଣେ ଦୟା । ବୟୁ ନାହିଁ ମୋର
 କି ଗୁଣେ ॥ ଗୁଣେ ବସାଇ ମାର୍ଗଣ ଗଣନା କରି ନିପୁଣ ପୁଣ ପୁଣ
 କରି କେତେ ପ୍ରହରେ କାମ । କାମନା ତୋ ରକ୍ଷେଇ ଯଜ୍ଞରେ
 କେଳି ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗରେ ଶତାଙ୍ଗଗତି ନୁହ ବିଷମ । ସମ । ତୋ
 କୋକିଳ ଶବ୍ଦ । ବଦ ବଦ ଶୁଣି ମୁଁ ଲଭିବି ପ୍ରମାଦ । ୨୦ ।
 ମୋ ଶ୍ଵାନ ମନୁ ଭାବିବ ଜୀବ ଆନେ ତ ଭାବିବ ଜୀବଜୀବ ମୁଁ
 ରାଜାବମୁଖୀ ତୁ ବିଧୁ । ବିଧୁର ତେଜ ଏକାନ୍ତ କାନ୍ତ ରସେ ଦିଅ
 ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତର ରାଜକୁ ଆଜ କିମ୍ପା ନ ବଧୁ । ବଧୁଲି ଓଷ୍ଠୀଏ ସଂକଳ୍ପ ।
 କଳ୍ପଲତା ହୋଇ ଅଙ୍ଗେ ଘେନି ଆକଳ୍ପ । ୨୧ । କଳ୍ପନା ମୋର
 ସକଳ କଳ ବଚନେ ଆକୁଳ କଳଙ୍କ ରହିତ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଭରସା ।
 ରସାଲେକନେ କି ଅଛି ଅଛି ଦର୍ଶନେ ଶଙ୍କୁଛି କୁସିତ କାମକୁ
 ନାଶିଦିଅ ସହସା । ସହନ ବରଷା ବିରୁଦ୍ଧ । ଶୁଭ ଅକ୍ଷୟା ଯଶଃ
 ଦିଅ ବିସ୍ତାରି । ୨୨ । ପରିଣ ଦାରୁଣ ଶୋକ ମୁକତି ଫଳଦାୟକ
 ଏକ ରସରେ ସହିକି ତୁ ଦୃଢ଼ କରୁ । କରୁଣା ବାଣୀ ତୋ ପଦ
 ପଦକ ଅତି ସମ୍ପାଦ ମଦନ ଦର୍ପଣମୁଖୀ କେତେ ବିରୁଦ୍ଧ । ଶୁଭ
 ଚମ୍ପାଗୋଷ୍ଠ କହସି । ହସିଲେ ଈସିତେ ସୁଧା ପାରୁ ବରଣି । ୨୩ ।

ରସି ସାରସ ସୁସଙ୍ଗୀ ସଙ୍ଗୀତ କି ମନ ଅଙ୍ଗୀ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି
 ଚନ୍ଦ୍ରଦାନ ବିହତେ । ହିତେ କିଛି ସୁଲକ୍ଷଣା ସଙ୍ଗାନୁନୟ କରୁଣା
 ରଣାଧର ବିରକ୍ଷଣା ଜାଣ - ନିରତେ । ରତେ କିଣିଅଛୁ ଯେମନ୍ତ ।
 ମଉକାଶନା ତେମନ୍ତ ମନ ଜାବିତ । ୨୪ । ବିତର ଏବେ ନରମ
 ରମଣୀ ତୁ ନହୁ ତ୍ରମ ତ୍ରମର କେଶୀ ଏ ତମ ନ କରି ଆଉ ।
 ଆଇଯାଅ ଉର ପରି ପରିଣତ ବିମ୍ବାଧରା ଧରଣୀ ଯାକରେ ଦିଅ
 ଅସଗ ଯାଉ । ଯାଉ ଘୋରତାପ ମନାୟୁ । ନାଶୁ କାମଦେବ ଦୟା
 ହୃଦରେ ବସୁ । ୨୫ । ବସୁମଣ୍ଡା ସ୍ନେହ ମୁଞ୍ଜ ମୁଁ ଚରଣ ଦାସ ସଞ୍ଜ
 ସଞ୍ଜୟ ତାପ ବିନାଶ ଘେନି ବିନୟ । ନୟନ ଅନ୍ତେ ଶିଖିତ ଶୀତଳ
 କରେ ଲୋକିତ କି ତବ କାମ ବିନାଶେ ନୋହୁ ଫୁଟୟ । ଶୟନ
 ତୁ କର ମୋ ଅଙ୍କ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠନ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ହୋଇ ନିଃଶଙ୍କ । ୨୬ ।
 ଶଙ୍କର ମଣି ସେ ରୁଚି ରୁଚିରଦାସୀ ସୁକେଶୀକେଶୀ ମନ୍ଦନରେ ଅତି
 ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲ । ହେଲା ଲାଲାରେ କି କରି କରଗତି ଚିତ୍ରଦାସ
 ହାରିତ ବସନେ ହାସ ପ୍ରକାଶ କଲ । କଳାକର କଳା ପରାୟ ।
 ରାୟ ମବନ ପ୍ରତାପ କଲ ଉଦୟ । ୨୭ । ଦୟାଶା ଭୃଷଣ ହେବ
 ଦେବଜା ଗର୍ଭ ସମ୍ଭବ ଭବଭୟବିନାଶନେ ଯା ନ ମସାର । ସାରସପଦ
 ଭଜନେ ଜନେ ମନ ଦିଅ ଘନେ ଘନେ ବିଜୁଳି ପରାୟ ଜାଣିଥିବାର ।
 ବାର ବାର ଜଣାଣ ଏହି । ଏ ଘନକୁପା ସିନ୍ଧୁକୁ କରିବ ସାହି । ୨୮

—ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର—

ଦୟୋଦୟ ଛାନ୍ଦ

ମଧୁଶଯ୍ୟା ।

ରାଗ—ପଞ୍ଚମ ବରତ—କଳଶା ବାଣୀ

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ମଧୁଶଯ୍ୟା ବିଧି । କାମକେଳି ସଦନେ
 ସୁରତ କଳା ନୟ । ବିବିଧ ସୁରତ ମନେ କରିଛୁ ବିବର । ରଖିଛୁ

ପ୍ରଥମ ସ୍କନ୍ଦ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଦେବେନ୍ଦ୍ର ଅବଧାନ ତାର । ୧ । ନିମନ୍ତକେ ମଣୁ ଅଛି ସଂ
 ବରଷ । ବରଷୁଛି ହୃଦୟରେ ମଦନ ହୃଦାଶ । ଯାଉ ଅଛି ଚେତନା
 ମଦନ ଜଳେ ବୁଡ଼ି । କହୁଅଛି ମଦନ ନୃପକୁ କରଯୋଡ଼ି । ୨ ।
 କ୍ଷଣେ ରହି କ୍ଷଣେ ଦେଖେ କ୍ଷପାକର ମୁଖ । ଆଶରଣେ ମାରଣେ
 ଲଭିବୁ କେତେ ସୁଖ । ପରମ ଆନନ୍ଦେ ସୁଖେ ହେଉଛି ମଜନ ।
 ଅବହୁତେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହେଉଛି ଅପଘନ । ୩ । ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ଜନେ
 ଅପୁରୁଷ ରସ । ନୃପବର ସୁଭକୁ କରନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ବେଶ ।
 ନିବିଡ଼ ନିବିଡ଼େ ବାନ୍ଧନ୍ତେ ବିମ୍ବାଧର । ପାରୁଣରେ ଥିଲା ତା
 ଯେବଣ ସହଚର । ୪ । ମନ୍ଦେ ହସି ବୋଇଲ ରେ
 କନକ ରମ୍ଭେରୁ । କେତେବେଳେ କଥାକୁ ଯତନ କେତେ କରୁ ।
 ଏକ ଆଳ ମୁଖ ତୋଳି ବୋଇଲ ତାହାକୁ । ଆଜ କିମ୍ପା ଶୁଭ ।
 ନାହିଁ କାହାର ମୁଖକୁ । ୫ । ସୁବେଶ ଏମନ୍ତ ଶୋଭା ଲଭିଲ
 ଯୁବଣ । ରୂପବତ ହୋଇଲ କି ମଦନ ସମ୍ପତ । ସୁବେଶ କରିଣ
 ଏଣି ଶିଶୁ ନୟନାକୁ । ଆଶୁ ଆଳି ମଦନ ଉତ୍ସବ ସଦନକୁ ।
 ପହଣ୍ଡେ ପକାଇ ଦଣ୍ଡେ ରହଇ ସୁଧର । ତାହା ଦେଖି ହସି
 କହେ ଏକ ସହଚର । କାନ୍ତ କେଳି ସଦନେ ପାରୁଣେ ହେବା
 ଜାଣି । ରହୁ ନାହୁଁ ରୁଦ୍ରାଉଁଷ୍ଟ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ମିତଣୀ । ୬ ।
 ମନୋଜବସରେ ତୋର ଏ ବାହୁ ବଲ୍ଲୀ । କାହା କଣ୍ଠେ ଦେବୁ
 ଚମ୍ପମାଳା ପ୍ରାୟେ କରି । ବାଳକାନ୍ତ ରଜନୀ ବିବସ ଆଶ୍ରାକରି ।
 କଥା ପଦକୁ ଭଜନ ନୋହିଲୁ ସୁନ୍ଦର । ୭ । ଭଲେ ଆଜ
 ଚତୁରାସ ନାହିଁ ଯାହା ଭୁଲେ । ନ କରିବା କଥା ହିଁ କରିବୁ ତାଙ୍କ
 ବୋଲେ । ନିମିଷେ ଆମ୍ଭର ପାଶନ ଛାଡ଼ି ସୁକେଶୀ । କାହାସଙ୍ଗେ
 ଆଜ ନିଶି ନେବୁ ମୃଗଦୃଶୀ । ୮ । ଆମ୍ଭ ଆଗେ ନ ଟେକିବୁ
 ବଦନ ସଂରାଜ । ସବୁ ଲଜ ଜାଣିବ ତୁମ୍ଭର ସଖି ଆଜ । ଭୁ
 ଥିବା ବୋଲିବୁ ଥିବୁ ସଦନ ଅନ୍ତରେ । ଜାଣିବୁ ବାଜେ

ବାଳା ହଂସକ ଧୂନରେ । ୧୦ । ଲଜ ପାଇଁ ମନ୍ଦଗତି ଅତି ମନ୍ଦେ
 ଶୂଳେ । ବଳର ଦେହଳୀ ଆଳୀଙ୍କ ବହୁ ବୋଲେ । ତାହା
 ଦେଖି ଏକ ସଖୀ ବୋଲେ ଆରେକକୁ । ନ ଆସୁଛି ଚରତ
 ସଜନୀ ମାନସକୁ । ୧୧ । ଗୁଲ ସହଚରୀ ଆମ୍ଭେ ଯିବା ଗୋ
 ଲେଉଟି । ଗଲେ କାରୁ ଧରି ନେବେ ନିଶ୍ଚେ ଗୋ ପାଗୁଣି ।
 ଏହି ଆଦରକୁ ବରହାସୀ କରି ଆଶା । ନ ଯାଉଛି ବଳର ପାଶକୁ
 ମୃଗଦୃଶୀ । ୧୨ । ଏତେ କହି କହିଲା ଦେହଳୀ ବଳୀ ଗୁମା ।
 ତାହା ଶୁଣି ହସି କହେ ଏକ ପ୍ରିୟତମା । ଆମ୍ଭ ସଖୀ ହୋଇଛି
 କି ଆମ୍ଭ ବୋଲେ ଯିବ । ସବୁ ଦିନେ ନ ଥାଇ ସବୁରି ସବୁ ଶ୍ରବ ॥
 ଏ ବଚନେ ବୁଝନ୍ତେ ସେ ଲଜ୍ଜା ଜଳଧର । ଅନୁରାଗ-ନାଦେ
 ହେଲ କାମ କର୍ଣ୍ଣ ଧାର । ତତୁର ରତନ ଚନ୍ଦ୍ର ଜାଣି କୁତୁହଳେ
 ପେଲି ଦେଲେ ଦେହଳୀ ବଳାର ତାକୁ ବଳେ । ୧୪ । ଦ୍ଵାର
 ପାରୁଷରେ ରହି ଏକ ସହଚରୀ । ବେ'ଇଲ ହେ ଅବନୀ ତଳକ
 ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ଶେକଲ ଭ୍ରମର ତୁମ୍ଭେ ରସିକ ପୁରୁଷ । ସଖୀ ଆମ୍ଭ
 ନଗନ ଶିଶୁସ ସୁମନସ । ୧୫ । ରସ ରଖି ରସ ଶେଷ କର
 ଅନାତୁରେ । ସୁଧାବନ୍ଧୁ ହୋଇଲେ ନ ଭୁଞ୍ଜେ ବେନକରେ ॥
 ରସିକ ରତନ ତୁମ୍ଭେ ଅବନୀ ଶିଶୁର । ଦୁଳବତୀ ନଗନା ଯୁବତୀ
 ସଖୀ ମୋର ॥ ସହଜେ ହୋଇଲ ଏ ଯେ ଅପରାଧ ସୀମା । ନ
 କଲ କଥାହି କଲ ପର କର କ୍ଷମା । ଏତେ କହି କହିଲା ସଜନୀ
 ଶ୍ରବଣର । କନ୍ତ ରୂପ ଦେଖି ସଖୀ ନୋହିବୁ କାତର । ୧୬ ।
 ଦେଖ ମହାଦ୍ରୁମ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ମହତକୁ । କିସ କରି ପାରଇ କୁସୁମ
 ଲତକାକୁ । ଅତି ଲଜ ନ କରିବୁ ନୃପତି ତନୁଜା । କାନଠାରେ
 ନ ଶୁଦ୍ଧି ଭୁଷଣ ନୋହେ ଲଜ୍ଜା । ୧୭ । ଯୁଥ ବଣା ଏଣାକ୍ଷୀ ଗୁମ୍ଫରେ
 ଏତେ କହି । ପିଠିଆଇ ଅଇଲେ ସକଳ ପ୍ରାଣସଖୀ ଏକା ଦେଖି

ବନିତା ବଦନ ନରପତି । ଦରଦ୍ର ପାଇଲୁ କିବା କୁବେର
 ସମ୍ପତ୍ତି । ବେଗେ ଉଠି ପାଛୁଟି ଧଇଲେ ତାର କର । ଲେଉଟି
 ବସିଲେ ଯାଇ ପଲଙ୍କ ଉପର । ବସାଇଲେ ନେଇ ତାକୁ ଶୁଣି
 ସମ୍ମୁଖରେ । ବସାଇଲେ ଅତି ଭୁଞ୍ଜ ଜାନୁର ଉପରେ ॥ ତେତେ-
 ବଳେ କି ହେଉଛି ସୁଦର୍ଶନ ମନ । ଜାନନ ବହୁଳ କିବା ପଡ଼ିଲୁ
 ବନ୍ଦନ । ଲାମ ଶରେ କାତରତା ହେଉଛି ବାଳିକା । ମନ୍ଦବାଦେ
 କମ୍ପୁଛି କି କୁସୁମ ଲତକା । କାତରତା ଦେଖି ତାର ରସିକ
 ନାଗର । ଶୁଣି ଆଇ କହନ୍ତି ଚକ୍ରକେ ଦେଇ କର । ଶୁଣି ଯାଉଅଛି
 ସଖୀ ମଦନ ନଦୀର । ଜାନୁରୁଆ ଭେଳାରେ ବସାଇ ପାରି କର ।
 ମଦନ ହୃତାଶ ସଖୀ ଦହୁଛି ଦେହକୁ । ନାଶ ତାଳି ଉରଜ ଅମୃତ
 କଳସକୁ । ବିଷମ ବିଶିଷ ବାଣେ ହୋଇଛି ମୁକ୍ତିତ । ସିଞ୍ଚିଲେ
 ନବନାମୃତ ରହିବ ଶାବତ । କହିବାକୁ ବଚନ ନିଇଲୁ କହୁଁ
 କହୁଁ । ଘାସ ଆଉଁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଲୁ ଶୁଣୁଁ ଶୁଣୁଁ । ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ
 ଭାବିଲେ ଲଗାଇ ଉରସ୍ଥାନ । ସୁନ୍ଦର ବଦନେ ତାର ଦିଅନ୍ତେ
 ଚୁମ୍ବନ ॥ ମୁଦିଲୁ ମଦିରନେତା ଅଧର ନୟନ । ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି ମୁଦିତ
 କି ହୋଇଲୁ ନଳିନ । ଫେଡ଼ିଲେ ନାଗର ନେତ୍ର କାରୁଣ୍ୟ ଗଣି
 ଗାତକରି କାନ୍ତକର ଧଇଲୁ ବିମୋହୀ ॥ କେତେବେଳେ ରହିବ
 ସେ ଅବଳା ବଳରେ । ମତଗଜ ବାନ୍ଧ କି ହୁଅଇ ମୃଣାଳରେ
 ମାବି ଫେଡ଼ି ବସନ ରଖନ୍ତେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରେ ଅପସରି ଗଲୁ ଲାଜ
 ତାହା ସଙ୍ଗତରେ ॥ ବରୁରଲାଏକାଳେ ଥିବାରୁ ଅସୁନ୍ଦର । ବେଶୁକ
 ମୁଁ କୁଳପାଳିକା ଅଳଙ୍କାର । ଏମନ୍ତ କେମନ୍ତେ ପାରିବେ ସେହୁ
 ରହି । ବସନ ବିଘ୍ନନେ ଯା ଶରଣ ଆନ ନହିଁ ॥ ଏଥୁଅନ୍ତେ ନାନା
 ବନ୍ଦେ କରୁଥେଁ ଶୃଙ୍ଗାର । କଳାକ ରସିକ ଯାହା ତହିଁ କରିବାର ।
 ସେ କାଳେ ନାଗସ୍ଥ ବର ଶୁଣିବା ଛଟକ ଦେଖିଛନ୍ତି ଶ୍ରୀରାମକୁ

ନାଗର ନାୟକ । ସେ ଭାବ ଜାଣନ୍ତି ଦେହ ଅନୁଭବମାନେ ।
 କେନ୍ଦ୍ର କହିବାକୁ ସମ ନୁହନ୍ତି ବନନେ । ମୁଁ ଦେଲାବେଳେ
 ବିମ୍ବାଧାର ବିମ୍ବାଧରେ । ନ ରଖଇ ବଳିଉ ସମ୍ମୁଖେ ମୁଖେ ଧୀରେ ॥
 ଲେଖନ୍ତେ ପୃଥକ ଫୁଲ ଗନ୍ଧ ନା ରେଖା । ଶିଷି ବୋଲି ଚମକ
 ପଡ଼ଇ ଚକ୍ଷୁରେ । ବୁଲନ୍ତେ ଅଙ୍ଗରୁ ଶଶି ରମଣୀୟତନ । ମହା
 ସୁଖ ପାଇ ମୁଁବେ ଅଧୀର ନୟନ ॥ ବିରୁଦ୍ଧ ମନସିଜ ସୁଖ ଏଡ଼େ
 ରସ । ଏହା ଛାଡ଼ି ମୁଁବେ ଦେବେ ପିନ୍ଧି ପିୟୁଷ । ପୁଣି ପୁଣି
 ବାଳା ସେହି ରସ ଆସ୍ବାଦନେ । ବିରୁଦ୍ଧ ଭାବ୍ୟବାନ ବ୍ରହ୍ମରୁଷ
 ମାନେ । ପୁଣି ବିଦା କରଇ ବନ୍ଧନା ବିଧାତାକୁ । ରଚିଲା କପାଳ
 ଆଉ ବିଷୟମାନଙ୍କୁ । ପରିରମ୍ଭ କରି କାମଦେବ ହାଜିନ । ପାଶୋ-
 ରିଲା ବିମ୍ବାଧାର ଭାବିବା ବିଧାନ ॥ ଶ୍ରୀଗବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରନେ କାମ ନ
 ପାଇଣ କିଛି । କିବା ବାଳା ଲାବଣ୍ୟ ଜଳଧି ମନ୍ତ୍ର ଅଛି । ଉପୁଜୁଛି
 ତହୁଁ ଯେତେ ଯେତେ ରସମାନ । ଲେଖିପାଇ ନିବାଣ ଛାଡ଼ିବ
 ମୁନିମନ । ୩୩ । ବାଜେଣୀ ବେଳେ ହଂସ ରଟନ୍ତି ଉଡ଼ରେ ।
 ବାଳେ କି ଜୟ ଦୁଃଖ ମଦନ ଯୁଦ୍ଧରେ । ନାଗର ନାୟକ ରସ
 ଆସ୍ବାଦନେ ମାତି । କେଉଁ ବଥା ନ କରନ୍ତି କେଉଁ କୁଳବଣ ॥
 ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚିତ୍ର ଏ ମଦନ ରମକଳା ଅନୁଭବ ବିସ୍ତାନେ ଜାଣନ୍ତି
 ଯାହା ବାଳା ନ କରିବା କଥାହିଁ କରନ୍ତି କାମରେଳେ ।
 କରିବାର ନ କରନ୍ତି ବଳିଉ ବୋଲିଲେ । ପତି ଜାଣିଥିଲେ
 ସବୁ କାମ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧି । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କର ହୃଦୟ ଶୁଣି ବୁଦ୍ଧି ।
 ଆଲିଙ୍ଗନ ନିଶ୍ଚିତ ରଦରମ୍ଭନାହିଁ । ବୋଲନ୍ତି ଏ ବିଧି ଶେ ଧାତା
 କାମବିଧି ॥ ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ଏ ରସିକ ରସ ସାର । ନବ ଅନୁଭବ
 ସିନା ନବ ଯୁବକର । ମହାପତି ମଦନ ସମରେ ବାଳା ହାରି ।
 ସମର୍ପିଲା ପ୍ରଦେ କର ନୃପତି କୁମାର । ୩୪ । ଜାଣି ତା

ରସିକ ଆଉଜାଇଣ ଉରକୁ । ବସାଇଲ ଜାନୁରେ ଯୁବକ
ରତନକୁ । ଜନକଲେଚନା ଜ୍ଞାନ ପାଇଲ ସେ କାଳେ ।
ବସନ ବିଘ୍ନେ ମୁଁ ବସିଛି କାନ୍ଦ କୋଳେ । ୩୮ । ଜନକ
ପ୍ରଦୀପ ଜଳୁଅଛି ପାରୁଣରେ । ତାହା ଦେଖି ବୁଡିଲେ ସେ
ଲଜ୍ଜା ଜଳଧରେ । ବିରୁରର ଏଡେ ମନ୍ଦ ସୁମନସ ସୁପ ।
କୁଳବଞ୍ଚାମାନକୁ କରଇ ଏତେ ରୂପ । ୩୯ । ଜୀବନରୁ ଅଧିକ
ଲଜ୍ଜାକୁ ଦୂର କରି । କାହା ଭୁଲେ କେଉଁ କଥା କଲି କି ବିରୁର ।
ନିବାରଣ କୁସୁମ ପ୍ରହାର ପ୍ରଦୀପକୁ । ନ ପାରିଲ ନିବାର ତାଟଙ୍କ
ଆଲୋକକୁ । ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ରଜକୁ ପତି ନେସକୁ ପକାଇ । ପରେ ମାକ
ବାନ୍ଧଲ ହୃଦରେ ଭାଗଦେଇ । ଝାଳ ଲାଗି ଜଳନ୍ତେ ଜାଣିଲ
କ୍ଷତମାନ । ମନେ ମନେ ବିରୁରର ନାଗରାଉତନ । ୪୦ । ପ୍ରସ୍ତୁତରେ
ଏମାନ ଦେଖିଣ ସହଚର । ପରୁରବେ ମୋତେ ପରିହାସମାନ
କରି । ଦଶଇ ଏ ସୁନ୍ଦରୀ ତୋ ଅଙ୍ଗେ କି କି ଚିହ୍ନ । କି କରି ରହିବି
ତାଙ୍କ ସହାୟ୍ୟ ବଦନ । ୪୧ । ସୁରତି ପ୍ରାନ୍ତରେ ବାଳା ହୋଇ
ଅଶକତ । ଚନ୍ଦ୍ରା କଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ମା ଚନ୍ଦନ ଚନ୍ଦ୍ରବାତ । ଜାଣି ତା
ସୁବୋଧ ପତି ବସାଇ ଅରେ । ଶ୍ରମସ୍ତେଦ ହରିଲ କେତକୀ
ବ୍ୟଜନରେ । ୪୨ । ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ ଜନେ ଅପୁରୁଷ ଭାବ ।
(ବିରୋଧାଭାସ) ଅଶୁଭ ହୋଇଲା ହରଭଜ ଶୁଭ୍ରଭବ । ଅତି ଜଡ଼
ସୁଗୁଣ ହୋଇଲେ ସିନ୍ଧୁ ଭବ । ମିଶ୍ର ବିନୁ ମିଶ୍ର ଦେଖି ଦୁଃଖି
କରଇବ । ୪୩ । ତାହା ଦେଖି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଲା ବୋଲି ଜାଣି ।
ପ୍ରାଣନାଥ କୋଳରୁ ଉଠିଲା ସୁଲକ୍ଷଣୀ । ଜାଣି ତା ରସିକ ତାକୁ
ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା । କାଳକ ଅଲଭ୍ୟ କଥା କ୍ଷଣକେ ଲଭିଲା । ୪୪ ।
ଯେତେବେଳେ କାନ୍ଦ ପାଶୁ ଆସିଛି ସୁଭରୁ । ମଧୁକାଳ
ଗଲା କି କୁସୁମ ବନିକାରୁ । ଭୁଟିଛି କଣ୍ଠରୁ ହାର ପଟିଛି କବରୀ ।
କୁଚକବଳରୁ କୃଷ ହୋଇଛି ମିକଷ । ୪୫ । ଖସିଛି କୁସୁମ କେଶ

ଶୁଷ୍କ ଲୋଚନ । ଶୁଳେ ନାହିଁ ଶୁଳେ ନେତ୍ର ସିନ୍ଦୂର ଅଞ୍ଜନ
 ଚଳି ନ ପାରଇ ବାଲା ଅଙ୍ଗ ଅବଶରୁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ନେତ୍ର
 ଉନ୍ନତ ବଶରୁ । ୪୭ । ଦିଶେ ସ୍ୱେଦ ବିନ୍ଦୁ ଯାହା ସୁନ୍ଦର ବଦନେ ।
 ଦେଖିକରି ହେଉଛି ଏମନ୍ତ ମୋର ମନେ । କୁଣ ଶମ୍ଭୁ ରିପୁଠାରୁ
 ନେଇ ମୋତିହାର । ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ମିତ୍ରକୁ କି ବେଳେ ପଞ୍ଚଶର ॥
 ମୁଖ ପୋତି ଶୁଭର ଅଳପ ତଳି ତଳି । ଏହି ସମୟରେ ଦରଶନ
 କଲେ ଆଳୀ । ଦେଖି ସଖୀ କଳାପୀକୁନ୍ତଳାର ଏ ବେଶ । ସର୍ବମୁଖୀ
 ହୋଇଲେ ଅଳପ ହସ ହସ । ୪୮ । ଏକାସଖୀ ବୋଇଲାରେ ନାଗରୀ
 ରତନ । ଉନ୍ନତ ପରାଏ ଦିଶେ ସୁରଙ୍ଗ ନୟନ । ଏ ତୋର ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
 ବାସ କିମ୍ପା ଆନ କରି । ପିନ୍ଧିଲା ପରାୟେ ଦିଶେ ପରାଣ ଶିଶୁରୀ ।
 ଆମ୍ଭେ ପରାଣିଲେ ସଖୀ କଥାଏ ନ କହ । ଏମାନ ଅଙ୍ଗକୁ ତୋର
 ଅଇଲା ଗୋ କାହୁଁ ॥ ତୁମ୍ଭେ ବଡ଼ ଲୁଗୁଇଲେ କି ହେବ ସୁମୁଖୀ ।
 ସବୁ ରସ କହୁଛି ଦେଖିଛି ଯେଉଁ ଆଖି । ୪୯ । ନା ଟେକି ବଦନ
 କିମ୍ପା ହେଉଛୁ ମଉନ । ଏଣିକିଦୁଇଁର ହେବ ପରା ଦରଶନ ।
 ଏହିରୂପେ କହି ନାନାରଙ୍ଗୀ ପଦହାସ । ସୁନ୍ଦରୀକ ଦେବ ଅନ୍ତଃପୁରେ
 ପରବେଶ ॥ ଏବେ ଶୁଣ ରସିକ ପୁରୁଷ ରସସାର । ସୁରତ ସଦନରୁ
 ବାହାର ନରେଶ୍ୱର । ଲୁଗୁଇଛି କ୍ଷତମାନ ଅବସାଦ କରି । ଜାରସ୍ୱେଦ
 ଯେମନ୍ତ ଲୁଗୁଉଥାନ୍ତି ନାଶ । ୫୦ । ବୋଇଲାକ ଦେଖି ଏକ
 ପରିହାସୀ ନର । ମୁକୁରେ ନ ଶୁଣି କିମ୍ପା ହୋଇଲ ବାହାର ।
 ମାଜଣା ମନ୍ଦିରେ ଯାଇ ହେଲେ ପରବେଶ । ଆଉ ଗୁହ୍ୟେ
 କହିବା ଏ ଅନ୍ତେ ଯେଉଁ ରସ । ୫୧ । ଶ୍ରୀକଣ୍ଠାଭରଣ ଭବ
 ସନ୍ତାପ ବିନାଶ । କମଳାକ୍ଷ ପାଦେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲୋକନାଥ ବାସ । ବ୍ରହ୍ମ
 ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ ତିବା ଶଶୀ ଗଙ୍ଗା ରବି । ଗଣେଶଙ୍କୁ ଆଦି ଅଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ
 ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ । ୫୫ ।

—ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ—

ସୀତା ସ୍ୱୟମ୍ବର

ରାଗ—ଭୈଷ୍ଣବ

ଶୁଣ ହେ ସୁଜନ ଜନ ମିଥୁଲାପୁର ରାଜନ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ସତାନନ୍ଦ
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଚାହିଁ । କନ୍ୟା ଅନୁରୂପେ ନରବରକୁ ବରଣ କର ସୀତାକୁ
ବିବାହ ବେଗେ କରିବା ପାଇଁ । ଶୁଣି ସତାନନ୍ଦ ଚଳିଲା । ଦେଶେ
ଦେଶେ ରାଜାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲା । ବିଦର୍ଭ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବର
ଯେ ମରଦୁଟ ଅଙ୍ଗ ବଙ୍ଗ କଳିଙ୍ଗ ଭୃପାଳ ନେପାଳ । କାଶ୍ମୀର ଯେ
କନାର୍ଜୁନ ମାଳବ ମଗଧରାଜ ମୈତ୍ର ମଥ୍ୟ ଦେଶ ଆଦି କୁର୍ବୁ
ପଞ୍ଚାଳ । ଏହା ସବୁ କହିବା କେତେକା ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ
ଯେତେ ବାରୁତା ପାଇଣ ଭୂପୋଷାଜ ସୈନ୍ୟ ଯେହାରୁପେ ମିଥୁଲା
କଟକେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଯେହା ଅନୁରୂପେ ମାନ୍ୟକଲେ
ଜନକ ରାଜନ ସଭାରେ ନୃପ ମୁକୁଟ ବିଜୟ କଲେ । ପୁଣିଲେ
ଜନକକୁ ଚାହିଁ । ଲକ୍ଷେ ରାଜା ବରଣ ଯେ କଲେ କମ୍ପାଇ ॥ କହନ୍ତି
ଜନକ ନୃପ ଅଛୁ ମୋର ଶିବ ରୂପ ତାହାକୁ ଯେ ନିଜ ଭୁଜବଳେ
ତୋଳିବ । ଅଛଇ ମୋର ଦୁହିତା ନାମ ତାର ଅଟ ସୀତା ନିଶ୍ଚୟ
ତାହାକୁ ସେ ତ ବିଭାହ ହେବ । ଶୁଣି ବିରାଟର ରାଜନ । ଧନୁ
ତୋଳିବାକୁ ସେ ଉଠିଲା ବହନ । ପିଟାଇଲେ ଧନୁ ଘର ଦେଖନ୍ତେ
ସେ ନୃପବର ଛଗଳ ପଲକୁ ଯେହେଁ ଶାବ୍ଦ ଝାମ୍ପେ ।
ସେହି ରୂପେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ପଡିଲା ତହିଁ ବାଟେ ରମ୍ଭା ପରା
ତନୁ ତରାସେ କମ୍ପେ । ବାହୁଡ଼ି ସଭାରେ ପ୍ରବେଶ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି
ଉଠିଲା ଲବଣ ଶିଷ୍ୟ ॥ ବେନ ନିଶେ କର ବେଇ ଜନକ ମୁଖକୁ
ଚାହିଁ ବୋଇଲା ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏବେ ଶୁଣ ରାଜନ । ମୋର ବଳ ଅଛି

ଯେତେ ମୁହିଁ କି କହିବି ତୋତେ ବାମ ଦୁର୍ଜେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବି ଏ
 ଶରାସନ । ଏତେ ବୋଲି ଗାର ଧାଇଁଲା । ଧନୁ ତେଜ ଲାଗନ୍ତେ ସେ
 ତଳ ପଡ଼ିଲା ॥ ତାହା ଦେଖି କୋପ ମୁହିଁ ତାହାଳ ଦେଶାଧିପତି
 ଆଶୁସାର ହେଉଣ ସେ ବେଗେ ଧାଇଁଲା । ବାହା ସ୍ଥୋଟ ମାରି
 ଗାର ସହୋଧେ କହଇ ଗିର କାହିଁ ଅଛି ଧନୁ ତୋର ବେଶା ହେ
 ଭଲ । ଶୁଣି ସତାନନ୍ଦ କହଇ । ତୁ କିସ ତୋଳିବୁ ଧନୁ ଯାଅ
 ପଳାଇ ॥ ସତ ନନ୍ଦ ବାଣୀ ଶୁଣି କନାଉଜ ନରମଣି ସଭାକୁ ଅନାଇ
 ସେ ଯେ କୋପେ କହିଲା । କାହିଁ ଶିବ ଶରାସନ ଆଣ ଜନକ
 ରାଜନ ନିଶ୍ଚେ ତୋକୁମାଗୀ ଆଜ ମୋର ହୋଇଲା । ଏତେ ମହି
 ଧାଇଁଲା ଖରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇ ଯାଇ ଧନୁର ଦ୍ଵାରେ ॥
 ଫିଟାଇ ସେ ଘର ଦ୍ଵାର ଧନୁ ଦେଖିଣ କାତର ତେଜରେ ରହି ନ
 ପାରି ଗଲା ପଳାଇ । ତାହା ଦେଖି ରଜା ଗଣ ମୁଖ ନ ସ୍ଫୁରେ
 ବଚନ ତଳକୁ ମୁଖ ପୋତିଲେ ମଉନ ହେଇ । ସଭା ନିଶବଦ
 ହୋଇଲା । ରାମ ପାଦ ଚିନ୍ତୁଣ ବନ୍ଦନ ବୋଇଲା ।

ସମାପ୍ତ